– KRIMINALINIS ROMANAS –

ANDREA CAMILLERI

kelionė į Tindarį

baltos lankos

Kelionė į Tindarį

ANDREA CAMILLERI

Kelionė į Tindarį

Iš italų kalbos vertė
Lina Tilindytė

KRIMINALINIS ROMANAS

baltos lankos

UDK 821.131.1-31
Ca-131

Versta iš:
Andrea Camilleri, *La gita a Tindari*,
Sellerio Editore, Palermo, 2000

Redaktorė
Nida Norkūnienė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrida Juozapaitytė

ISSN 2029-2597
ISBN 978-9955-23-495-1

Vienas

Jis suprato nemiegąs, nes protas, užuot klaidžiojęs po keistą sapno labirintą, veikė pagal įprastinę logiką. Buvo girdėti ritmiškas jūros ošimas, o pro atlapotą langą įsigavo vėjelis, pakilęs su ką tik patekėjusia aušra. Vis dėlto užsispyrėliškai ir toliau gulėjo užsimerkęs: žinojo, kad, vos pramerks akis, prasta viduje tūnanti nuotaika išsiverš laukan, priversdama krėsti ar šnekėti paikystes, dėl kurių vėliau gailėsis.

Ausis pasiekė paplūdimiu ėjusio žmogaus švilpiniavimas. Tokią valandą šiam pėdinti Vigatos link, be abejo, nebuvo lengva. Nugirstas motyvas buvo pažįstamas, bet jis neprisiminė nei dainos pavadinimo, nei žodžių. Be to, ar svarbu? Jis niekada nemokėjo švilpiniuoti, net jei ir būtų įsikišęs pirštą į subinę. „Įsikišo pirštą į subinę / ir skardžiai sušvilpė sutartą / ženklą visų / miesto policininkų..." Tą kvailą dainutę jam kartais niūniuodavo draugas milanietis iš policijos mokyklos, ir ji įsirėžė atmintyje. O pradinėje mokykloje dėl

negebėjimo švilpiniuoti jis tapo mėgstamiausia bendramokslių auka – šie buvo piemeniško, jūreiviško, kalnietiško švilpiniavimo meistrai ir išvinguriuodavo įmantrias variacijas. Bendramoksliai! Štai kas jam ištisą naktį neleido užmigti! Prisiminimas apie mokslo draugus ir prieš pat einant gulti laikraštyje perskaityta žinutė, kad Karolis Militelis, dar nesulaukęs penkiasdešimties, paskirtas antro pagal svarbą Sicilijos banko prezidentu. Laikraštyje buvo reiškiami patys nuoširdžiausi sveikinimai naujajam prezidentui, ten išspausdinta puikavosi ir jo nuotrauka: akiniai (be abejo, auksiniais rėmeliais), žymaus dizainerio siūtas kostiumas, nepriekaištingi marškiniai, dailutėlis kaklaraištis. Įgijęs aukštą padėtį žmogus, valdžios žmogus, didžiųjų Vertybių (kaip antai Birža, bet ir Šeima, Tėvynė, Laisvė) gynėjas. Montalbanas šį draugelį puikiai prisiminė ne kaip pradinės mokyklos bendramokslį, o kaip 1968-ųjų bendražygį!

„Pakarsime tautos priešus jų kaklaraiščiais!“

„Bankai reikalingi tik tam, kad juos būtų galima plėšti!“

Karolis Militelis, pramintas Karoliu Marteliu*, visų pirma, dėl laikysenos, panašios į vyriausiojo vado, antra, dėl to, kad prieš savo priešininkus kalbėjo tarsi smūgiuodamas kūju ir dar pa-

* Karolis Martelis (688–741) – frankų valstybės Austrazijos (dab. šiaurės rytų Prancūzija ir pietvakarių Vokietija) majordomas, Karolingų dinastijos pradininkas. (Čia ir kitur – vert. past.)

sitelkdamas kumščius, kurie veikė geriau už bet kokį kūjį. Pats nesukalbamiausias, pats nelanksčiausias, net taip dažnai per eisenas minėtas Ho Ši Minas* greta jo būtų atrodęs kaip reformistas socialdemokratas. Martelis visiems įsakė nerūkyti cigarečių, kad neremtų valstybės monopolio, bet savos gamybos hašišo ir marihuanos suktines leido traukti, kiek širdis geidžia. Jis sakydavo, kad draugas Stalinas teisingai pasielgė tik kartą gyvenime: kai ėmėsi plėšti bankus partijai paremti. Žodis „valstybė" visiems keldavo šleikštulį, visus siutindavo – lyg išvydusius raudoną skudurą bulius. Iš tų dienų Montalbanas geriausiai prisiminė vieną Pazolinio** eilėraštį, kuriame minima Džulijos slėnyje, Romoje, nuo studentų ginama policija. Visi bendražygiai spjaudė ant tų eilių, o jis mėgino jas apginti: „Juk tai gražus eilėraštis." Kartais Karolis Martelis, jei tik jam niekas nebūtų sukliudęs, savo galingais kumščiais būtų galėjęs išgražinti jam veidą. Kodėl tas eilėraštis jam tada patiko? Gal jau įžvelgė jame nužymėtą savo, policininko, likimą? Kad ir kaip ten būtų buvę, metams bėgant jis regėjo, kaip jo šaunieji 68-ųjų bendražygiai ima „protauti". Vis labiau protaujant, abstraktus jų

* *Hồ Chí Minh* – „nešantis šviesą" – Vietnamo revoliucionierius, valstybės veikėjas, Vietnamo Demokratinės Respublikos prezidentas 1946–1969 m.

** Pier Paolo Pasolini (1922–1975) – žymus italų kino režisierius, poetas, rašytojas, prieštaringa to meto asmenybė.

įsiūtis sutirpo ir peraugo į tvirtą, tylų pritarimą. Ir dabar, išskyrus keletą, jau daugiau kaip dešimtmetį itin oriai kenčiančius teismus bei nelaisvę už akivaizdžiai neįvykdytą ir neužsakytą nusikaltimą, ir išskyrus dar vieną, nužudytą neaiškiomis aplinkybėmis, visi kiti užėmė šiltas vieteles, peršokdami iš kairės į dešinę, paskui vėl į kairę, ir vėl į dešinę: kas ėmė vadovauti laikraščiui, kas televizijai, kas tapo aukštu valstybės veikėju, kas deputatu ar senatoriumi. Supratę, kad nepavyko pakeisti visuomenės, pasikeitė patys. Arba jiems visai ir nereikėjo pasikeisti, nes 68-aisiais, apsitaisę revoliucionierių kostiumais ir kaukėmis, jie tik vaidino spektaklį. Karolio Martelio pravardė jam niekaip neišėjo iš galvos, ypač todėl, kad pažadino dar vieną mintį, kuri jį vargino labiausiai.

„Ar tu ne iš tos pačios šutvės kaip ir tie, kuriuos kritikuoji? Ar tarnauji ne tai pačiai valstybei, su kuria nuožmiai kovojai būdamas aštuoniolikmetis? O gal graužia pavydas, kad gauni grašius, o jie tuo metu žarsto milijardus?“

Nuo vėjo gūsio trinktelėjo langinė. Ne, nebūtų jos uždaręs net ir Ponui Dievui paliepus. Nelemtas Facijus sakydavo:

„Komisare, atleiskite, bet jūs tikrai ieškote bėdos! Nors ir gyvenate nuošaliame namelyje, pirmame aukšte, naktį dar paliekate ir atvirą langą! Jei atsirastų kas nors, linkintis jums bloga (o tokių pasitaiko), galėtų įslinkti į namus kada tik panorėjęs!“

Nuo jo neatsilikdavo ir nelemtoji Livija:

„Salvai, naktį – jokių atdarų langų!“

„O tu Bokadasyje niekada nemiegi prie atviro lango?“

„Kuo čia dėta aš? Gyvenu ketvirtame aukšte, be to, Bokadasyje nėra vagių kaip čia.“

Tad kai vieną naktį sukrėsta Livija paskambino ir pasakė, jog jai išvykus vagys apšvarino namus Bokadasyje, jis, mintyse padėkojęs Genujos vagims, gebėjo apsimesti, kad jam gaila. Bet apsimetė ne taip puikiai, kaip reikėjo.

Suskambo telefonas.

Pirmoji dingtelėjusi mintis buvo dar stipriau užsimerkti, bet tai nepadėjo – žinoma, juk regėjimas – ne klausa. Būtų turėjęs užsikimšti ausis, bet nusprendė pakišti galvą po pagalve. Veltui: tylus, tolimas skambutis vis nesiliovė. Dūsaudamas atsikėlė, nuėjo į kitą kambarį ir pakėlė ragelį.

– Montalbanas. Turėčiau sakyti „klausau“, bet nesakysiu. Jei nuoširdžiai, tai klausytis visai nenoriu.

Kitame laido gale stojo ilga tyla. Paskui kažkas padėjo ragelį. Ką veikti dabar, įstengus šitaip nuostabiai atsikelti? Vėl prigulti ir toliau galvoti apie naująjį „Interbanko“ prezidentą, kuris, dar būdamas draugas Martelis, viešai apkakojo padėklą, pilną dešimtmilijoninių banknotų? O gal įšokti į maudymosi trumpikes ir paplaukioti lediniame vandenyje? Pasirinko antrąjį variantą: galbūt maudynės padės nuleisti garą. Įbrido į vandenį, ir jį kone suparalyžiavo. Gal tokios maudynės jau nebe

jam, penkiasdešimtmečiui? Praėjo tokių žygdarbių laikai. Liūdnai pasuko namų link ir likus dešimčiai žingsnių iki jų išgirdo telefono skambutį. Vienintelis pasirinkimas buvo priimti viską, kaip yra, ir pirnučiausia pakelti ragelį.

Skambino Facijus.

– Patenkink mano smalsumą. Ar tik ne tu skambinai prieš penkiolika minučių?

– Ne, komisare. Skambino Katarela. Bet sakė, kad jūs atsiliepėte ir išrėžėte, jog nenorite klausytis. Tada lukterėjau ir paskambinau pats. Ar dabar norite klausytis, komisare?

– Facijau, kaip gebi taip šmaikštauti tokį ankstų rytą? Tu kontoroje?

– Ne, komisare. Nužudytas žmogus. Bum!

– Ką turėtų reikšti bum?

– Kad jį nušovė.

– Ne, tada ne taip. Pistoletas daro „pykšt“, medžioklinis šautuvas – „pokšt“, automatas – „trrrrrrrr“, peilis – „švyst“.

– Buvo „pykšt“, pone. Vienintelis šūvis. Į veidą.

– Kur tu?

– Nusikaltimo vietoje. Taip sakoma? *Kavūro* gatvė 44. Ar žinote, kur ji?

– Taip, žinau. Nušautas namie?

– Eidamas į namus. Buvo vos pradėjęs rakinti lauko duris. Liko gulėti ant šaligatvio.

Ar galima sakyti, kad žmogus nužudytas laiku? Ne, niekada: mirtis visada yra mirtis. Tačiau

konkretus ir nepaneigiamas faktas tas, kad Montalbanas, automobiliu vis artėdamas prie Kavūro gatvės 44-ojo namo, jautė, kad prasta jo nuotaika baigia išgaruoti. Reikėjo pasinerti į tyrimą, kad atsikratytų tamsių, vos prabudus apnikusių minčių.

Pasiekus įvykio vietą reikėjo brautis pro žmones. Vos prašvitus vyrai ir moterys susispietė gatvėje kaip musės ant šūdo. Ten buvo ir mergina su vaiku glėbyje, žiūrėjusiu į tą vaizdą išplėstomis akimis. Jaunosios motinos propaguojamas pedagoginis auklėjimo metodas sunervino komisarą.

– Visi šalin! – sušuko.

Vieni atsitraukė išsyk, kitus nustumdė Galucas. Buvo girdėti nenutrūkstama dejonė, tarsi kas būtų kaukęs. Ji sklido iš penkiasdešimtmetės moters, nuo galvos iki kojų apsirengusios juodai, prilaikomos dviejų vyrų, kad nepultų prie lavono, gulinčio ant šaligatvio pilvu į viršų, neatpažįstamai sumaitotu veidu – kulka buvo pataikiusi jam į tarpuakį.

– Išveskite tą moterį.

– Bet ji yra nužudytojo motina, komisare.

– Tegul eina raudoti namo, čia tik trukdo. Kas jai pranešė apie įvykį? Išgirdo šūvį ir išėjo į lauką?

– Ne, komisare. Ponia negalėjo girdėti šūvio, nes gyvena Sicilijos Nepriklausomybės gatvės 12 name. Akivaizdu, kad jai kas nors apie tai pranešė.

– O ji jau laukė pasiruošusi ir apsirengusi juodai?

– Ji našlė, komisare.

– Gerai. Elkitės maloniai, bet išveskite ją iš čia.

Kai Montalbanas šitaip kalbėdavo, tai reikšdavo, kad verčiau jau jo klausyti. Facijus prisiartino prie dviejų vyrų, pasikalbėjo su jais, ir tie išvedė moterį.

Komisaras prisigretino prie gydytojo Paskvano, palinkusio ties mirusiojo galva.

– Na ir kaip? – paklausė.

– Niekaip, – nukirto tas. Tada dar nemandagiau pridūrė: – Norite, kad aš jums čia viską paaiškinčiau? Nušautas vienu šūviu. Taikliai, į patį tarpuakį. Kulka, išlįsdama pakaušyje, nunešė pusę kaukolės. Matote tuos krešuliukus? Tai dalis smegenų. Jau pakaks?

– Kada, manote, tai įvyko?

– Prieš kelias valandas. Apie ketvirtą, penktą.

Netoliese Vanis Arkvà archeologo, atradusio paleolitinį radinį, akimis tyrinėjo normalių normaliausią akmenį. Naujasis Kriminalinės ekspertizės skyriaus vadovas Montalbanui patiko ne per labiausiai, jų antipatija buvo aiškiai abipusė.

– Nužudytas šituo? – paklausė komisaras, angeliška veido išraiška mostelėdamas galva į akmenį.

Vanis Arkvà nužvelgė jį su akivaizdžia panieka.

– Nešnekėkite kvailysčių! Nužudytas šaunamuoju ginklu.

– Kulką radote?

– Taip. Buvo įstrigusi medinėse duryse, kurios šaunant dar nebuvo atidarytos.

– O šovinio tūtelė?

– Komisare, aš neprivalau atsakinėti į jūsų klausimus. Kvestoriaus įsakymu, tyrimą vykdys vyresnysis patrulis. Jūs turėsite tik padėti.

– O ką aš darau? Ar savo šventa kantrybe jums nepadedu?

Pono Tomazeo, pavaduotojo, ant „scenos“ nebuvo matyti, todėl dar negalima surinkti palaikų.

– Facijau, kodėl ponas Audželas dar ne čia?

– Jis atvyksta. Nakvojo pas draugus Feloje. Susisiekėme su juo mobiliuoju telefonu.

Feloje? Kol pasieks Vigatą, užtruks dar visą valandą. Be to, galima įsivaizduoti, kokia bus jo būklė, kai čia atvyks! Leipės iš nuovargio ir snūdulio! Vis paisto ir paisto apie draugus! Tikrų tikriausiai bus praleidęs naktį su kieno nors žmona, kurios vyrelis išėjo pasikasyti ragų kitur.

Priėjo Galucas.

– Ką tik paskambino pavaduotojas Tomazeo. Prašė atvažiuoti automobiliu jo pasiimti. Įsirėžė į stulpą likus trims kilometrams iki Montelūzos. Ką daryti?

– Važiuok.

Retai kada Nikolò Tomazeo įstengdavo automobiliu atvykti į vietą savarankiškai. Mat vairavo kaip apsirūkęs. Komisaras nejautė nė mažiausio noro jo laukti. Prieš išvažiuodamas nužvelgė mirusįjį.

Jaunuolis, kiek vyresnis nei dvidešimties, džinsai, paltas, uodegytė, auskaras. Batai jam turėjo kainuoti krūvą pinigų.

– Facijau, aš važiuoju į kontorą. Tu palauk pavaduotojo ir vyresniojo patrulio. Iki.

Vis dėlto nusprendė važiuoti į uostą. Automobilį paliko šalikelėje ir koja už kojos nužingsniavo rytų kryptimi, švyturio link. Patekėjusi kraujo spalvos saulė buvo aiškiai patenkinta, kad jai tas dar kartą pavyko. Toli horizonte buvo matyti trys juodi taškeliai: grįžtančios vėlyvos motorinės žvejų valtys. Išsižiojo ir giliai įkvėpė. Jam patiko Vigatos uosto kvapas.

– Ką čia paistai? Visi uostai dvokia taip pat, – kartą jam pasakė Livija.

Tai buvo netiesa, kiekvieno uosto kvapas kitoks. Vigatos uostas trenkė šlapių lynų, saulėje išdžiūvusių tinklų, jodo, pašvinkusios žuvies, gyvų ir mirusių dumblių, deguto kvapų mišiniu. Atmieštu vos vos juntamo naftos priekvapio. Su niekuo nepalyginama. Artėdamas prie plokščios, po švyturiu dunksančios uolos pasilenkė ir pasisėmė saują žvirgždo.

Priėjo uolą, atsisėdo. Pažvelgė į vandenį, ir jam pasirodė išsklidęs Karolio Martelio veidas. Stipriai paleido į jį saują žvirgždo. Vaizdas sutrūkinėjo, suraibuliavo, išnyko. Montalbanas užsidegė cigaretę.

– Komisare, komisare, ak, komisare! – užpuolė jį Katarela, vos išvydęs įeinant į komisariatą. –

Jums tris kartus skambino ponas Látė*, tas, neištariantis „s“ raidės! Nori su jumis pasikalbėti. Sako, tai labai skubus reikalas!

Montalbanas spėliojo, ką pasakys Látesas, kvestoriaus kabineto vadovas, pravardžiuojamas Pienu su medumi**, nes gebėjo būti saldus ir šventeiviškas.

Kvestorius Luka Bonetis-Alderigis dei Markezi di Vilabela buvo tiesus ir sunkiai sukalbamas žmogus. Montalbanas žiūrėdavo jam ne į akis, bet truputį aukščiau, ir jį visada užhipnotizuodavo viršininko šukuosena, vešli, su styrančiu į viršų didžiuliu kuodu – panašiu į kartais kaime randamą didžiulę žmogaus šūdo krūvą. Matydamas, kad Montalbanas į jį nežiūri, tąkart kvestorius įtikėjo galutinai jį išgąsdinęs.

– Montalbanai, naujo vyresniojo patrulio Ernesto Gribaudo atvykimo proga sakau jums kartą ir visiems laikams: jūsų pareiga bus atlikti pagalbinius darbus. Savo komisariate galėsite imtis tik smulkių užduočių, o didelius darbus paliksite patruliams, vadovaujamiems pono Gribaudo arba jo pavaduotojo.

Ernestas Gribaudas, legenda. Kartą apžiūrinėdamas kalašnikovo kulkų suvarpytą nužudyto žmogaus krūtinę, šis padarė išvadą, kad velionis

* *Latte* – pienas. (It.) Katarela tyčia iškraipo jo pavardę.

** *Latte e miele*. (It.)

mirė nuo dvylikos greitų, vienas po kito smeigtų peilio dūrių.

– Atleiskite, pone kvestoriau, gal pateiktumėte kokį nors konkretų pavyzdį?

Luką Bonetį-Alderigį buvo apėmęs išdidumo ir pasitenkinimo jausmas. Montalbanas stovėjo priešais jį, anapus rašomojo stalo, kiek palinkęs į priekį, su nuolankia šypsena lūpose. Tonas buvo beveik maldaujamas. Alderigis spąstuose!

– Paaiškinkite geriau, Montalbanai. Nesuprantu, kokio pavyzdžio norite.

– Norėčiau suprasti, kokius darbus laikyti mažais ir kokius dideliais.

Giliai širdyje Montalbanas džiūgavo: jam pavyko pamėgdžioti Paolo Viladžio sukurtą Fantocį* – juk tai nuostabu.

– Na ir klausimas, Montalbanai! Nedidelės vagystės, peštynės, smulkus narkotikų platinimas, riaušės, nelegalių imigrantų kontrolė – štai maži darbai. Žmogžudystė – jau didelis darbas.

– Ar galiu užsirašyti? – paklausė Montalbanas, traukdamas iš kišenės popieriaus lapelį ir tušinuką.

Kvestorius pažvelgė į jį nustebęs. Komisaras akimirką išsigando, kad turbūt persistengė trauk-

* Paolo Vilaggi (g. 1932) – italų aktorius, rašytojas, režisierius, vienas žymiausių italų komikų. Ugo Fantocis – jo sukurtas bei ekrane įkūnytas literatūros ir kino personažas, įėjęs į italų komedijos istoriją.

damas kolegą per dantį, – tikriausiai tas bus viską supratęs.

Deja: kvestorius nutaisė miną, kupiną paniekos.

– Rašykitės.

Dabar Látesas jam kartos griežtus kvestoriaus nurodymus. Žmogžudystės nebuvo jo prerogatyva, tai buvo patrulių būrio reikalas. Komisaras surinko vyresniojo patrulio numerį.

– Brangusis Montalbanai! Kaip laikotės? Kaip laikotės? Kaip šeima?

Kokia šeima? Jis buvo našlaitis ir nevedęs.

– Visi laikosi puikiai, ačiū, pone Látesai. O jūsiškiai?

– Viskas gerai, ačiū Švenčiausiajai Mergelei. Klausykite, Montalbanai: dėl žmogžudystės, įvykdytos šiąnakt Vigatoje, ponas kvestorius...

– Jau žinau, pone. Privalau nesikišti.

– Visai ne! Kodėl? Kaip tik noriu jums pasakyti: ponas kvestorius pageidauja, kad jos imtumėtės jūs.

Montalbanas pasijuto kiek sukrėstas. Ką visa tai reiškia?

Jis nežinojo net bendrų nusikaltimo detalių. Gal tuoj paaiškės, kad nužudytasis vaikinas buvo svarbaus veikėjo sūnus? Jam norėjo užkrauti didelę bėdą? Ne karštą bulvę, o dar rusenantį nuodėgulį?

– Atleiskite, aš buvau nuvykęs į nusikaltimo vietą, bet nepradėjau tyrimo. Supraskite, nenorėjau savintis kitų teritorijos.

– Puikiai jus suprantu, Montalbanai! Ačiū Švenčiausiajai Mergelei, šiame komisariate dar turime nuostabiai jautrių žmonių!

– Kodėl to nesiima ponas Gribaudas?

– Tai jūs nieko nežinote?

– Ničnieko.

– Na, praėjusią savaitę ponas Gribaudas turėjo vykti į svarbią konferenciją Beirute...

– Žinau. Jį sulaikė Beirute?

– Ne ne, jis grįžo, bet vos parvykęs namo susirgo baisia dizenterija. Bijojome, kad tai kokia nors choleros atmaina, žinote, tuose kraštuose ta liga gan paplitusi, bet, ačiū Švenčiausiajai Mergelei, tai ne cholera.

Montalbanas irgi padėkojo Mergelei, kad neleido Gribaudui nutolti nuo klozeto toliau kaip per pusmetrį.

– O kaip jo pavaduotojas, Fotis?

– Fotis lankėsi Niujorke, konferencijoje, kurią sušaukė Rudolfas Džulijanis – žinote, tas nepakantusis meras. Konferencijos tema – geriausi būdai palaikyti tvarką sostinėje...

– Argi ji nesibaigė prieš dvi dienas?

– Žinoma, žinoma. Bet, matote, ponas Fotis, prieš grįždamas į Italiją, išėjo pasidairyti po Niujorką. Jam peršovė koją ir pavogė piniginę. Buvo paguldytas į ligoninę. Ačiū Švenčiausiajai Mergelei, nieko rimto.

Facijus pasirodė po dešimtos.

– Kodėl taip vėluojate?

– Komisare, susimildamas, tik neklauskite apie tai! Pirmiausia turėjome laukti pavaduotojo pavaduotojo! Paskui...

– Palauk, paaiškink geriau.

Facijus užvertė akis į dangų, kad reikia pasakoti iš naujo tą pačią istoriją, jis vėl susinervino.

– Buvo taip. Kai Galucas nuvažiavo pasiimti pavaduotojo Tomazeo, įsirėžusio į medį...

– Argi ne į stulpą?

– Ne, komisare. Jam atrodė, kad ten stulpas, bet tai buvo medis. Trumpai sakant, Tomazeo susižeidė kaktą, žliaugė kraujas. Tada Galucas nuvežė jį į Montelūzos ligoninę. Iš ten Tomazeo sužeista galva paskambino, kad jį kas pavaduotų. Bet buvo dar anksti, kontoroje tuščia. Tada jis paskambino į namus savo kolegai, ponui Nikotrai. Teko palaukti, kol ponas Nikotra atsibus, apsirengs, išgers kavos, sės į automobilį ir atvažiuos. O per tą laiką ponas Gribaudas nepasirodė. Nepasirodė ir jo pavaduotojas. Pagaliau atvažiavus greitajai pagalbai ir išvežus kūną po dešimties minučių atvyko ir patruliai. Aš, pamatęs, kad niekas neatvyksta, išvažiavau. Jei ponas Gribaudas norės, tegul manęs ieško čia.

– Ką sužinojai apie žmogžudystę?

– Kurių galų jums tai žinoti, komisare, su visa derama pagarba?

– Gribaudas neatvyks, Facijau. Sėdi tualete, apsikakojęs iki ausų. Fotis peršautas Niujorke. Man paskambino Látesas. To reikalo turėsime imtis mes.

Facijus atsisėdo spoksodamas blizgančiomis iš pasitenkinimo akimis ir staiga iš kišenės išsitraukė mažytį prirašytą lapelį. Ėmė skaityti.

– Sanfilipas Emanuelis, arba Nenė, velionio Džerlando ir Natalinos Patò sūnus...

– Gana, – nutraukė Montalbanas.

Jį erzino vadinamasis „metrikų kompleksas", kuris kamavo Faciją. Bet dar labiau komisarą erzino Facijaus tonas, kuriuo šis vardydavo gimimo datas, giminystės ryšius, santuokas. Facijus akimirksniu suprato:

– Atleiskite, komisare.

Bet neįsikišo lapelio atgal į kišenę.

– Laikau kaip prisiminimą, – pasiteisino.

– Kiek metų buvo tam Sanfilipui?

– Dvidešimt vieni metai ir trys mėnesiai.

– Vartojo narkotikus? Nelegaliai jais prekiavo?

– Neatrodo.

– Dirbo?

– Ne.

– Gyveno Kavūro gatvėje?

– Taip taip, butas ketvirtame aukšte: svetainė, du kambariai, vonia su tualetu ir virtuvė. Gyveno vienas.

– Butas nuosavas ar nuomojamas?

– Nuomojamas. Aštuoni šimtai tūkstančių lirų per mėnesį.

– Pinigų gaudavo iš motinos?

– Motinos? Ji tikra vargšė, komisare. Gyvena iš penkių šimtų tūkstančių lirų pensijos per mėne-

sį. Mano manymu, viskas buvo taip: apie ketvirtą valandą ryto Nenė Sanfilipas pastato automobilį tiesiai priešais vartus, pereina per gatvę ir...

– Koks tai automobilis?

– „Punto“. Dar vieną laikė garaže. „Duetto“. Viską supratote?

– Bedarbis?

– Taip, komisare. Tačiau būtumėte matęs, kiek visko turėjo namie! Daiktai naujausios laidos, televizorius, ant stogo užkelta palydovinė antena, kompiuteris, vaizdo grotuvas, filmavimo kamera, faksas, šaldytuvas... Aš pats visko gerai net neapžiūrėjau. Yra vaizdajuosčių, kompiuterio diskelių... Reikės patikrinti.

– Ar yra kokių naujienų iš Mimi?

Facijus įsikarščiavęs nesuprato.

– Kas? A, taip. Audželas? Atsirado visai prieš atvykstant pavaduotojo pavaduotojui. Viską apžiūrėjo ir išėjo.

– Žinai kur?

– Ne. Taigi kalbant toliau apie tai, apie ką pradėjau, Nenė Sanfilipas įkiša raktą į spynos skylutę, ir tą akimirką kažkas jį pašaukia.

– Iš kur žinai?

– Nes jam šauta į veidą, komisare. Išgirdęs šaukiant, Sanfilipas atsigręžia ir žengia keletą žingsnių link jį pašaukusio žmogaus. Mano, kad tai ilgai netruks, nes palieka raktą duryse, neįsideda jo į kišenę.

– Įvyko grumtynės?

– Neatrodo.

– Patikrinai raktus?

– Buvo penki, komisare. Du nuo savo namų lauko ir buto durų Kavūro gatvėje, du nuo motinos namų lauko ir buto durų. Penktasis buvo vienas iš pačių moderniausių raktų, kurių gamintojai laiduoja, jog neįmanoma pagaminti kopijų. Nežinia, nuo kokių jis durų.

– Įdomus vaikinas tas Sanfilipas. Yra liudytojų?

Facijus pratrūko juoktis.

– Jums kyla noras pajuokauti, komisare?

Du

Juos pertraukė iš prieškambario atsklidę audringi balsai. Ten aiškiai vyko ginčas.

– Eik, pažiūrėk, kas ten.

Facijus išėjo, balsai nutilo, netrukus jis grįžo.

– Ten vienas ponas susikibo su Katarela, kai tas jam neleido užeiti. Tas žmogus nori kalbėtis tik su jumis.

– Tai ko dar lauki?

– Jis man atrodo labai įsiaudrinęs, komisare.

– Išklausykime jį.

Įėjo akiniuotas, tvarkingai apsirengęs keturiasdešimtmetis su sklastymu šone, atrodė kaip padorus tarnautojas.

– Dėkoju, kad mane priėmėte. Jūs – komisaras Montalbanas, tiesa? Aš vadinuosi Davidas Grifas, apgailestauju, kad teko pakelti balsą, bet niekaip nesupratau, ką jūsų kolega norėjo man pasakyti. Ar jis užsienietis?

Montalbanas nusprendė nutylėti.

– Klausau jūsų.

– Matote, aš gyvenu Mesinoje, dirbu savivaldybėje. Esu vedęs. Čia gyvena mano tėvai, esu vienturtis. Esu dėl jų susirūpinęs.

– Kodėl?

– Iš Mesinos skambinu dukart per savaitę, ketvirtadienį ir sekmadienį. Prieš dvi dienas, sekmadienį, jie į skambutį neatsiliepė. Nuo to laiko nieko iš jų negirdėjau. Ėjau iš proto, tada žmona liepė sėsti į automobilį ir važiuoti į Vigatą. Vakar vakare paskambinau durininkei ir paklausiau, ar turi mano tėvų buto raktus. Atsakė, kad ne. Žmona man patarė kreiptis į jus. Matė jus dusyk per televiziją.

– Norite pranešti apie dingimą?

– Pirmiausia norėčiau gauti leidimą išlaužti duris.

Jo balsas nutrūko.

– Gali būti, kad įvyko kas nors rimta, komisare.

– Gerai. Facijau, pakviesk man Galą.

Facijus išėjo ir grįžo su bendradarbiu.

– Galai, palydėk šitą poną. Jis nori išlaužti tėvų buto duris. Nuo praėjusio sekmadienio iš jų negirdėti jokių žinių. Kur, sakėte, jie gyvena?

– Dar nesakiau. Kavūro gatvėje, 44-ajame name.

Montalbanas nustėro.

– Švenčiausioji Mergele! – šūktelėjo Facijus.

Galą staiga ištiko baisus kosulio priepuolis, ir jis išėjo ieškoti stiklinės vandens.

Davidas Grifas, nustebęs, kad jo žodžiai šitaip visus paveikė, apsižvalgė aplinkui.

– Ką aš pasakiau? – paklausė pusbalsiu.

Vos tik Facijus sustojo ties Kavūro gatvės 44-uoju namu, Davidas Grifas atplėšė automobilio dureles ir nuskubėjo pro vartus vidun.

– Nuo ko pradėsime? – užtrenkdamas automobilio dureles paklausė Facijus.

– Nuo dingusių senukų. Anas negyvėlis jau miręs, gali palaukti.

Prie vartų jie susidūrė su Grifu, jau beišlekiančiu it kulka.

– Durininkė man pasakė, kad šiąnakt čia buvo įvykdyta žmogžudystė! Nužudytas čia gyvenęs žmogus.

Tik tada jis pamatė ant šaligatvio baltą kontūrą, kuriuo buvo apibrėžti Nenė Sanfilipo palaikai, ir pradėjo baisiai drebėti.

– Nusiraminkite, – guodė komisaras, uždėdamas ranką jam ant peties.

– Ne dėl to... Aš tik bijau...

– Pone Grifai, manote, kad jūsų tėvai gali būti susiję su šia žmogžudyste?

– Gal juokaujate? Mano tėvai yra...

– Tai kas tada? Pamirškite, kad šiandien čia buvo kažkas nužudytas. Verčiau eikime apsižvalgyti.

Durininkė, ponia Čičina Rekupero, slampinėjo dviejų metrų ilgio ir dviejų pločio sargo būdelėje,

kaip kartais daro meškos, kurios pamišusios įžengia į narvą ir ima sūpuotis tai ant vienos, tai ant kitos kojos. Šita moteris galėjo tai sau leisti, nes buvo vieni kaulai, o turimos suspaustos erdvės visai pakako judėti.

– Viešpatie, Viešpatie, Viešpatie! Švenčiausioji Mergele! Kas atsitiko šitam namui? Kas atsitiko? Ko čia pribūrė? Reikia tučtuojau pakviesti kunigą su šventu vandeniu!

Montalbanas suėmė ją už rankos, tikriau, už rankos kaulo, ir pasodino.

– Tik be spektaklių. Baikite žegnotis ir atsakykite į mano klausimus. Kiek laiko nematėte ponų Grifų?

– Nuo praėjusio šeštadienio ryto, kai ponia su pirkiniais grįžo namo.

– Šiandien jau antradienis, ir jums tai nekelia susirūpinimo?

Durininkė atsitokėjo.

– O kodėl turėtų? Jie niekuo nepasitikėjo! Buvo pasipūtę! Ir man nusispjaut, kad jų sūnus tai girdi! Išeidavo, grįždavo su pirkiniais, užsirakindavo namie ir daugiau kaip tris dienas niekas jų nematydavo! Turėjo mano telefono numerį, būtų reikėję, – būtų paskambinę!

– Ar yra taip pasitaikę?

– Pasitaikę kas?

– Kad jie jums paskambintų.

– Taip, keletą kartų pasitaikė. Kai vyras, ponas Fofo, sirgo, paprašė, kad jį paslaugyčiau, kol

ji nueis į vaistinę. Kitą kartą paskambino, kai trūko skalbiamosios mašinos vamzdis ir juos užliejo vanduo. Trečią kartą paskambino, kai...

– Ačiū, užteks. Jūs, sakėte, neturite rakto?

– Ne tik sakiau, iš tikrųjų neturiu. Ponia Grifo raktą paliko praėjusią vasarą, kai jie važiavo į Mesiną aplankyti sūnaus. Turėjau palaistyti jų balkone gėles. Paskui pareikalavo, kad raktą grąžinčiau, nė nepadėkoję, nė bū nė mė, tarsi būčiau kokia pastumdėlė, jų tarnaitė. O jūs čia ateinate ir aiškinate, kad turėjau susirūpinti? Galimas daiktas, kad jei būčiau užlipusi į penktą aukštą ir paklaususi, ar ko reikia, jiedu būtų mane pasiuntę velniop!

– Galima užlipti į viršų? – paklausė komisaras Davido Grifo, atsirėmusio į sieną. Rodės, kojos jo nelaiko.

Jie išsikvietė liftą, pakilo į penktą aukštą. Davidas iškart išpuolė iš lifto. Facijus prikišo lūpas komisarui prie ausies.

– Kiekviename aukšte yra po keturis butus. Nenė Sanfilipas gyveno tiesiai po Grifais, – ištarė smakru rodydamas į Davidą, – šis, visu svoriu įsirėmęs į septynioliktu numeriu pažymėto buto duris, absurdiškai mygė skambutį.

– Prašyčiau pasitraukti.

Rodės, Davidas jo negirdi, jis ir toliau mygė skambutį. Garsas veltui sklido tolyn. Facijus žengė į priekį, suėmė vyrą už pečių ir patraukė į šoną. Komisaras išsitraukė iš kišenės didelį raktų pakabuką,

ant kurio kabėjo gal dešimt įvairių formų geležėlių. Grimaldelio, vagišiaus, su kuriuo bičiuliavosi, dovana. Krapštėsi prie spynos mažiausiai penkias minutes – reikėjo ne tik susidoroti su spyna, bet ir pasukti raktą keturis kartus.

Durys atsidarė. Montalbanas ir Facijus sustingo išplėtę šnerves, uosdami iš vidaus sklindantį kvapą. Facijus laikė už rankos pasirengusį pulti į priekį Davidą. Mirtis po dviejų dienų pradeda dvokti. Ne, butas atsidavė tik nevėdintu, užsistovėjusiu oru. Facijus atleido gribšnį ir Davidas pasileido šaukdamas:

– Tėti, mama!

Butas buvo idealiai sutvarkytas. Langai uždaryti, lova paklota, virtuvė išblizginta, kriauklėje – jokių neplautų indų. Šaldytuve buvo sūrio, kumpio, alyvuogių, pusė butelio baltojo vyno. Šaldiklyje – keturi gabalėliai mėsos, dvi žuvys – barzdotės. Jei jie ir buvo išvykę, be abejo, netruks grįžti.

– Ar jūsų tėvai turėjo giminių?

Davidas sėdėjo virtuvėje ant kėdės, rankomis susiėmęs galvą.

– Tėtis ne, mama taip. Brolį Komize ir seserį Trapanyje, bet ji jau mirusi.

– Galbūt jie nuvažiavo į...

– Ne, pone, deja. Giminės nieko apie juos negirdėjo jau daugiau kaip mėnesį. Mano tėvai retai kur išvykdavo.

– Vadinasi, nė nenutuokiate, kur jie galėjo išvykti?

– Ne, – jei būčiau ką sugalvojęs, būčiau mėginęs ten ieškoti.

– Paskutinį kartą su jais kalbėjotės praėjusios savaitės ketvirtadienio vakare, tiesa?

– Taip.

– Ar tada jie nieko įtartino neminėjo?

– Visiškai nieko.

– Apie ką kalbėjotės?

– Apie įprastus dalykus: šeimą, vaikaičius... Turiu du sūnus, Alfonsą, vardu kaip mano tėvas, ir Džiovanį: vienam šešeri, kitam – ketveri metukai. Mano tėvai juos labai myli, kaskart, kai atvažiuodavome į Vigatą, apipildavo vaikaičius dovanomis.

Davidas nebeįstengė sulaikyti ašarų.

Facijus, apžiūrėjęs butą, grįžo skėsčiodamas rankomis.

– Pone Grifai, būdami čia tik gaištame laiką. Tikiuosi, kad artimiausiu metu galėsiu suteikti jums daugiau žinių.

– Komisare, pasiprašiau, kad savivaldybė duotų kelias laisvas dienas. Galiu pasilikti Vigatoje iki rytojaus vakaro.

– Dėl manęs galite pasilikti, kiek tik norite.

– Turėjau galvoje... Ar galiu čia nakvoti?

Montalbanas akimirką susimąstė. Valgomajame, kuris kartu buvo ir svetainė, stovėjo mažas rašomasis stalas, apkrautas popieriais. Jis norėjo peržiūrėti juos niekieno netrukdomas.

– Ne, šiame bute nakvoti negalite, apgailestauju.

– Bet jei kartais kas paskambintų...

– Kas? Jūsų tėvai? Kodėl jie turėtų skambinti į namus žinodami, kad juose nieko nėra?

– Turėjau galvoje, kad gali paskambinti kas nors kitas, turintis žinių...

– Tiesa. Tuojau pat liepsiu prijungti telefoną prie pasiklausymo aparatūros, jei kas skambintų. Facijau, tu pasirūpink šiuo reikalu. Pone Grifai, norėčiau vienos jūsų tėvų nuotraukos.

– Turiu nuotrauką kišenėje, komisare. Padariau, kai tėvai buvo atvažiavę į Mesiną. Jų vardai – Alfonsas ir Margarita.

Paduodamas Montalbanui tėvų nuotrauką jis ėmė kūkčioti.

– Penkiskart keturi – dvidešimt, dvidešimt minus du – aštuoniolika, – tarė Montalbanas laiptų aikštelėje po to, kai veikiau sumišęs nei įtikintas išėjo Grifas.

– Ėmėtės skaičiavimo? – paklausė Facijus.

– Jei matematika – ne išmonė ir šiame pastate penki aukštai, tai jame yra dvidešimt butų. Tačiau, atmetus Grifų ir Nenė Sanfilipo butus, jų yra aštuoniolika. Taigi turime apklausti aštuoniolika šeimų ir kiekvienai jų užduoti po du klausimus: ką žinote apie Grifus ir ką žinote apie Sanfilipą? Jei tas padraika Mimi būtų su mumis ir padėtų...

Vilką mini – vilkas čia. Iškart suskambėjo Facijaus mobilusis telefonas.

– Tai Audželas. Klausia, ar jums jo reikia.

Montalbanas užsiplieskė pykčiu.

– Tegul tučtuojau važiuoja. Po penkių minučių turi būti čia, net jei ir nusilaužtų kojas.

Facijus persakė mintį Audželui.

– Kol jis atvyks, – pasiūlė komisaras, – eime išgerti kavos.

Kai juodu sugrįžo į Kavūro gatvę, Mimi jų jau laukė. Facijus diskretiškai pasitraukė.

– Mimi, – pradėjo Montalbanas, – man dėl tavęs svyra rankos. Trūksta žodžių! Ar galiu sužinoti, kas dedasi tavo galvoje? Žinai ar ne, kad...

– Žinau, – pertraukė jį Audželas.

– Kokį velnią tu žinai?

– Tai, ką ir turiu žinoti. Kad suklydau. Iš tiesų jaučiuosi keistai ir esu sutrikęs.

Komisaro pyktis atslūgo. Tokio Mimi jis dar niekada nebuvo matęs. Nė ženklo įprastinio akiplėšiškumo. Dar daugiau – jis buvo kupinas kažkokio susitaikymo, nuolankumo.

– Mimi, ar gali pasakyti, kas tau nutiko?

– Pasakysiu vėliau, Salvai.

Komisaras jau ketino paguodžiamai uždėti ranką jam ant peties, bet jį sustabdė staigus įtarimas. O jei tas šunsnukis Mimi elgėsi taip, kaip jis pats pasielgė su Bonečiu-Alderigiu, demonstruodamas vergišką atsidavimą, o iš tikrųjų vogčia iš jo šaipydamasis? Audželas buvo iš prigimties artistas, galintis viską. Abejonių apniktas, Montalbanas

susilaikė nuo lipšnaus gesto. Papasakojo jam naujienas apie Grifų dingimą.

– Tu apklausi antro ir trečio aukštų gyventojus, Facijus imsis šešto ir pirmo aukšto, o aš – ketvirto ir penkto.

Ketvirtas aukštas, dvyliktas butas. Penkiasdešimtmetė ponia Končeta Burdžijo, po savo vyro Lo Maskolo mirties našlė, suskėlė be galo išraiškingą monologą:

– Komisare, verčiau jau nekalbėtumėte man apie tą Nenė Sanfilipą! Verčiau nekalbėtumėte! Jis nužudytas, tesiilsi ramybėje jo siela! Varė mane iš proto, dar ir kaip varė! Dienomis jo niekada nebūdavo namie. Bet naktimis – o taip! Tada prasidėdavo tikras pragaras! Kas antrą naktį! Pragaras! Matote, pone komisare, mano ir Sanfilipo miegamuosius skiria tik siena. Šio namo sienos pagamintos iš kartono! Girdėti viskas viskas, kiekvienas garselis! Kai jie įjungdavo muziką (kartais kurtinamą), prasidėdavo kita muzika! Simfonija! Bum bum bum bum! Lova daužydavosi į sieną vietoj mušamųjų! O paskui etatinė kekšė leisdavo garsus „ak ak ak ak!“ Ir vėl iš naujo: bum bum bum bum! Tada man pradėdavo į galvą lįsti netyros mintys. Sukalbėdavau vieną rožinio paslaptį. Dvi paslaptis. Tris paslaptis. Nieko! Tų minčių neatsikratydavau. Aš dar jauna, komisare! Iš proto vesdavo! Ne, apie ponus Grifus nieko nežinau. Jie niekuo nepasitikėjo. Jei tu manim

nepasitiki, kodėl aš turiu tavim pasitikėti? Logiška, ar ne?

Ketvirtas aukštas, keturioliktas butas. Kručilà šeima. Vyras – Stefanas Kručilà, pensininkas, buvęs žuvų parduotuvės buhalteris. Žmona – Antoneta de Karlo. Vyresnysis sūnus – Kalodžeras, kalnakasybos inžinierius, dirba Bolivijoje. Jaunesnioji duktė – Samanta, be raidės „h“ tarp „t“ ir „a“, matematikos mokytoja, netekėjusi, gyvena su tėvais. Samanta kalbėjo už visus.

– Klausykite, pone komisare, ponai Grifai buvo labai nedraugiški. Kartą sutikau pro vartus su vežimėliu įeinant ponią. Vežimėlis sprogo nuo pirkinių, ir dar ji laikė rankose du plastikinius maišus. Kadangi iki lifto dar reikia įveikti tris laiptelius, paklausiau, gal galiu jai padėti. Ji nemandagiai atšovė „ne“. Vyras irgi buvo neką geresnis.

O Nenė Sanfilipas? Jis buvo gražus, energingas, simpatiškas jaunuolis. Ką veikė? Tai, ką veikia visi jo amžiaus jaunuoliai, būdami laisvi.

Tardama tuos žodžius, Samanta pažvelgė į tėvus ir atsiduso. Ne, ji, deja, nebuvo laisva. Antraip būtų buvusi dar apsukresnė už amžinatilsį Nenė Sanfilipą.

Ketvirtas aukštas, penkioliktas butas. Asuntas Ernestas – gydytojas odontologas.

– Komisare, tai mano kabinetas. Gyvenu Montelūzoje, čia būnu tik dieną. Vienintelis atsitikimas,

kurį galiu papasakoti, buvo toks: kartą sutikau poną Grifą dėl pūlinio ištinusiu veidu. Paklausiau, ar turi savo gydytoją odontologą, jis atsakė „ne“. Tada pasiūliau užsukti į mano kabinetą. Jis ryžtingai atsisakė. O apie Sanfilipą tegaliu pasakyti viena. Niekada nebuvau jo sutikęs, netgi nežinau, kaip atrodė.

Montalbanas ėmė kopti aukštyn vedančiais laiptais, ir jam dingtelėjo, kad reikia dirstelėti į laikrodį. Buvo jau pusė dviejų ir, tai pamatęs, jis pajuto sąlyginį refleksą – baisų alkį. Šalia prazvimbė kylantis liftas. Komisaras herojiškai nusprendė iškęsti alkį ir tęsti kaimynų apklausą, nes tokiu laiku didžiausia tikimybė rasti juos namie. Priešais šešioliktą butą stovėjo stambus nuplikęs vyriškis su juodu beformiu krepšiu vienoje rankoje, o kita laikė raktą ir stengėsi juo pataikyti į skylutę. Pamatė už nugaros sustojusį komisarą.

– Ieškote manęs?

– Taip, pone...

– Mistreta. O kas jūs toks?

– Komisaras Montalbanas.

– Ko jums reikia?

– Turiu užduoti jums keletą klausimų apie šiąnakt nužudytą jaunuolį.

– Taip, žinau. Kai ėjau į darbą, durininkė viską papasakojo. Dirbu cemento gamykloje.

– ...Ir apie ponus Grifus.

– Kodėl? Ką padarė Grifai?

– Jie dingo.

Ponas Mistreta atidarė duris, pasisuko šonu.

– Užeikite.

Montalbanas žengė žingsnį ir atsidūrė bute, kuriame karaliavo visiška netvarka. Dvi nešvarios atskirai numestos kojinės prieškambaryje. Komisaras buvo pakviestas į kambarį, kuris turėjo būti svetainė. Laikraščiai, nešvarūs indai, apšnerkštos taurės, skalbti ir neskalbti apatiniai baltiniai, peleninės, per kurių kraštus virto pelenai ir nuorūkos.

– Čia šiek tiek netvarkinga, – pripažino ponas Mistreta, – mano žmona jau du mėnesiai kaip Kaltanisetoje pas sergančią motiną.

Jis išsitraukė iš juodojo krepšio skardinę tuno, citriną ir kepalą duonos. Atidarė skardinę ir supylė jos turinį į pirmą po ranka pasitaikiusią lėkštę. Patraukęs į šoną glaudes, griebė šakutę ir peilį. Perpjovė citriną, išspaudė ją ant tuno.

– Norėtumėte pasivaišinti? Klausykite, komisare, nenoriu jūsų gaišinti. Ketinau užlaikyti jus čia pasakodamas visokią velniavą vien tam, kad turėčiau draugiją. Bet paskui pamaniau, kad taip nesąžininga. Grifus buvau sutikęs keletą kartų, tačiau mes net nepasisveikinome. Nužudytojo vaikino niekada nesu matęs.

– Ačiū, geros dienos, – pasakė komisaras ir atsistojo.

Regint net ir tokioje nešvarioje skylėje valgantį žmogų jo alkis padvigubėjo.

Penktas aukštas. Prie aštuonioliktojo buto po skambučiu buvo pritaisyta lentelė: „Gvidas ir Džina de Dominičiai“. Paskambino.

– Kas ten? – paklausė vaikiškas balsas.

Ką atsakyti vaikui?

– Tėčio draugas.

Durys atsidarė, priešais komisarą stovėjo žvalus aštuonerių metų vaikas.

– Ar namie yra tėtis arba mama?

– Ne, bet netrukus grįš.

– Kuo tu vardu?

– Paskvalinas, o tu?

– Salvas.

Tą akimirką Montalbanas suprato, kad iš buto tikrai sklinda degėsių kvapas.

– Koks čia kvapas?

– Joks, aš padegiau namus.

Komisaras metėsi į priekį, stumtelėdamas į šoną Paskvaliną. Iš vieno tarpdurio vinguriavo juodi dūmai. Ten buvo miegamasis kambarys, jame liepsnojo ketvirtadalis lovos. Komisaras nusimetė švarką, pamatė ant kėdės sulankstytą vilnonę antklodę, pagriebė ją, išlankstė, užmetė ant lovos ir ėmė daužyti rankomis. Klastingas ugnies liežuvis suėdė jam pusę rankogalio.

– Jei tu užgesinsi mano ugnį, aš ją uždegsiu kitur, – pasakė Paskvalinas, grėsmingai mojuodamas dėžute degtukų.

Tas velniūkštis buvo nepaprastai judrus! Ką dabar daryti? Nuginkluoti jį ar toliau gesinti gais-

rą? Pasirinko ugniagesio darbą, ugnis toliau degino jam rankas. Bet jį suparalyžiavo labai čaižus moters balsas.

– Gvidaiiiiiii!

Jauna blondinė išplėstomis akimis aiškiai buvo benualpstanti. Montalbanas nespėjo nė prasižioti, o šalia moters jau išdygo akiniuotas plačiapetis vyrukas, panašus į Klarką Kentą tuo metu, kai jis pavirsta Supermenu. Netaręs nė žodžio, Supermenas nepaprastai elegantiškai nusimetė švarką, ir komisaras išvydo į jį nukreiptą pistoletą, panašų į patranką.

– Rankas aukštyn!

Montalbanas pakluso.

– Jis padegėjas! Padegėjas! – lemeno verkdama jauna moteris, apkabinusi savo velniūkštį, savo angelėlį.

– Įsivaizduoji, mama? Jis sakė, kad nori padegti visą namą!

Montalbanas užtruko valandą, kol viską paaiškino. Jis sužinojo, kad vyriškis dirba kasininku banke, todėl nešiojasi ginklą, o ponia Džina buvo išėjusi pas gydytoją ir vėlavo grįžti namo.

– Paskvalinas turės broliuką, – prisipažino ponia, droviai nudelbdama akis.

Aidint lupamo ir į tamsų kambariuką uždaromo vaiko riksmams bei verksmams, Montalbanas sužinojo, kad net ir tada, kai ponai Grifai būdavo namie, ten tvyrojo tokia tyla, tarsi jų visai nebūtų:

– Nei kostelėjimo, nei krintančio daikto, nei garsiau ištarto žodžio! Nieko!

O paklausti apie Nenė Sanfilipą, sutuoktiniai de Dominičiai prisipažino nė nežinoję jį gyvenus tame pačiame name.

Trys

Paskutinė Kryžiaus kelio stotis buvo devynioliktas butas penktame aukšte. Advokatas Leonė Gvarnota.

Pro durų apačią smelkėsi avienos troškinio su daržovėmis padažo kvapas, nuo kurio Montalbanas apsvaigo.

– Jūs – komisaras Montapertas, – tarė penkiasdešimtmetė moteris-spinta, atidariusi duris.

– Montalbanas.

– Man sunku atsiminti vardus, bet užtenka per televiziją pamatyti žmogaus veidą vienui vieną kartą, ir jo nebeužmirštu.

– Kas ten? – iš gilumos atsklido vyriškas balsas.

– Tai komisaras, Leo. Užeikite, užeikite.

Montalbanui įeinant, pasirodė smulkus šešiasdešimtmetis, užsikišęs už apykaklės servetėlę.

– Gvarnota, malonu. Prisėskite. Buvome bepradedą valgyti. Ateikite į svetainę.

– Na, ko tu vis į svetainę ir į svetainę! – įsiterpė moteris-spinta. – Jei dar gaiši plepėdamas, sulips makaronai. Jūs jau valgėte, komisare?

– Iš tikrųjų tai dar ne, – prisipažino Montalbanas, jausdamas, kaip sužibo viltis.

– Tada jokių keblumų, – užbaigė ponia Gvarnota. – Prisėskite kartu su mumis ir sukirskite lėkštę makaronų. Šitaip dar geriau pasikalbėsime.

Makaronai buvo nukošti pačiu tinkamiausiu laiku (žinoti, kada reikia nukošti makaronus, yra menas, vieną dieną nusprendė jo namų šeimininkė Adelina), mėsos padažas buvo švelnus ir sultingas.

Tačiau, nors ir su pilnu skrandžiu, komisaras tirdamas nusikaltimą nepasistūmėjo į priekį nė per nago juodymą.

Kai apie ketvirtą valandą po pietų vėl atsidūrė kontoroje su Mimi Audželu ir Facijumi, Montalbanas tesugebėjo konstatuoti, jog jie visi trys nieko nepešė.

– O jūsų matematika iš tiesų tik išmonė, – tarė Facijus, – nes tame name yra dvidešimt trys butai...

– Kaip dvidešimt trys? – apstulbo Montalbanas, matydamas, kad skaičiuoti jam iš tiesų sekasi prastai.

– Komisare, pusrūsyje yra dar trys butai, visuose įrengtos kontoros. Ten esantys žmonės nepažįsta nei Grifų, nei Sanfilipo.

Trumpai tariant, Grifai tame name gyveno daugybę metų, bet atrodė, kad jie sukurti iš oro. O apie Sanfilipą, nors ir sklandė kalbos, kai kurie kaimynai niekada nebuvo girdėję.

– Jūs abu, – tarė Montalbanas, – kol dar naujiena netapo oficiali, pasistenkite sužinoti miestelyje daugiau: kokie sklando gandai, kokios spėlionės, nuomonės ir panašiai.

– Kodėl? Ar dėl to, kad paskui, kai ta žinia taps vieša, žmonių atsakymai gali pasikeisti? – paklausė Audželas.

– Taip, gali. Tai, kas atrodė įprasta, po neįprasto įvykio gali būti nušviesta visai kitokia šviesa. Kadangi jau šito imatės, paklausinėkite ir apie Sanfilipą.

Facijus ir Audželas išėjo iš kontoros be didelio entuziazmo.

Montalbanas paėmė nuo stalo Sanfilipo raktus, kuriuos jam buvo palikęs Facijus, įsidėjo į kišenę ir išėjo pasikviesti Katarelos, kuris jau savaitę mėgino išspręsti pradedantiesiems skirtą kryžiažodį.

– Katarė, eikš su manimi, patikiu tau svarbią misiją.

Susijaudinęs Katarela vargiai bepravėrė burną net ir jiems atsidūrus nužudytojo vaikino bute.

– Matai, Katarė, tą kompiuterį?

– Taip taip, gražus.

– Tai va, turėsi su juo padirbėti. Noriu žinoti viską, kas jame yra. O paskui patikrink visus kompaktinius diskus, įdėk juos į... kaip ten jie vadinasi?

– Lazerinius skaitytuvus, komisare.

– Peržiūrėk visus kompaktinius diskus, o tada parenk man ataskaitą.

– Čia yra ir vaizdajuosčių.
– Palik jas ramybėje.

Montalbanas įlipo į automobilį ir nuriedėjo Montelūzos link. Jo draugas žurnalistas Nikolò Dzitas iš kanalo „Retelibera" buvo beišeinąs į eterį. Montalbanas padavė nuotrauką.

– Jų pavardė Grifai: Alfonsas ir Margarita. Tau reikia tik pasakyti, kad jų sūnus Davidas susirūpinęs, nes neturi apie juos jokių žinių. Pranešk tai per šio vakaro laidą.

Dzitas, protingas žmogus ir geras žurnalistas, pažvelgė į nuotrauką ir uždavė klausimą, kurio komisaras ir tikėjosi:

– Kodėl tau rūpi šių dviejų žmonių dingimas?

– Man jų gaila.

– Tikiu, kad tau jų gaila, bet kad tau jų gaila ir viskas, netikiu. Ar yra koks nors ryšys?

– Ryšys su kuo?

– Su Vigatoje nužudytu vaikinu, Sanfilipu.

– Jie visi gyveno tame pačiame name.

Nikolò pašoko nuo kėdės.

– Bet tai juk žinia, kuri...

– Kurios neskelbsi. Galbūt ryšys yra, o gal ir ne. Tu daryk taip, kaip aš sakau, ir pirmosios dėmesio vertos naujienos bus patikėtos tau.

Atsisėdęs verandoje, Montalbanas mėgavosi *papanoca**, kurios taip ilgai troško. Paprastas

* Tradicinis siciliečių patiekalas. (It.)

patiekalas: ilgai ant ugnies virtos bulvės su svogūnais, sutrintos į košę kita šakutės puse, gausiai apšlakstytos aliejumi, stipriu actu, apibarstytos juodaisiais ką tik sumaltais pipirais, druska. Valgoma dažniausiai su alavine šakute (turėjo porą tokių ir jas itin saugojo), nusideginant liežuvį bei gomurį, su kiekvienu kąsniu nusikeikiant.

Per devintos valandos vakaro žinias Nikolò Dzitas atliko jam patikėtą užduotį, parodė Grifų nuotrauką ir pasakė, kad jų sūnus susirūpinęs.

Komisaras išjungė televizorių ir nusprendė pradėti skaityti paskutinę Vaskeso Montalbano* knygą, kurios veiksmas vyko Buenos Airėse ir kurios pagrindinis veikėjas buvo Pepė Karvaljo. Perskaitė pirmąsias tris eilutes, ir tada suskambo telefonas. Tai buvo Mimi.

– Ar trukdau, Salvai?

– Nė kiek.

– Tu užsiėmęs?

– Ne, kodėl klausi?

– Norėčiau pasikalbėti. Atvažiuoju.

Vadinasi, kai komisaras ryte Mimi priekaištavo, šis elgėsi nuoširdžiai, be jokios vaidybos. Kas galėjo nutikti tam vargšui žmogeliui? Moterims Mimi nebuvo itin išrankus ir buvo iš tų vyrų, kurie laikosi principo, kad kiekvienas išsiskyrimas yra praeitis. Galimas daiktas, bus susidūręs su kokiu pavydžiu

* Manuel Vázquez Montalbán (1939–2003) – garsus ispanų rašytojas.

vyreliu. Kaip tąkart, kai buhalteris Perezas užklupo jį bučiuojant nuogus savo teisėtos žmonos arbūzus. Viskas baigėsi bjauriai, kuo tikriausiu pareiškimu kvestoriui. Išsisuko tik todėl, kad tuometinis kvestorius gebėjo sutvarkyti šį reikalą. Jei jo vietoj būtų buvęs naujasis kvestorius Bonetis-Alderigis – sudie komisaro pavaduotojo Audželo karjerai.

Sučirškė durų skambutis. Ten negalėjo būti Mimi, nes jie ką tik baigė kalbėtis telefonu. Vis dėlto tai buvo jis.

– Gal tu nuo Vigatos iki Marinelos skridai?

– Aš buvau ne Vigatoje.

– O kur?

– Čia, netoliese. Skambinau mobiliuoju telefonu. Visą valandą sukau aplink ratus.

Ojė ojė. Mimi sukinėjosi netoliese, dar prieš nuspręsdamas paskambinti. Tai ženklas, kad reikalas kur kas rimtesnis, nei buvo galima tikėtis.

Staiga jam dingtelėjo baisi mintis: Mimi, besilankydamas pas kekšes, kuo nors užsikrėtė.

– Ar tu sveikas?

Mimi pažvelgė į jį apstulbęs.

– Ar sveikas? Taip.

O Viešpatie. Jei ta sunki našta nesusijusi su kūnu, tai susijusi su kita sritimi. Siela? Dvasia? Mimi nori iš jo pasijuokti? Ką jis išmanė apie tokius dalykus?

Kol juodu žingsniavo verandos link, Mimi tarė:

– Padaryk man paslaugą: atnešk viskio per du pirštus, be ledo.

Aha, jis nori įgauti drąsos! Montalbanas labai susinervino. Padėjo butelį ir taurelę priešais Mimi, palaukė, kol tas įsipylė padorią porciją, ir prabilo.

– Mimi, tu jau mane užknisai. Tučtuojau pasakyk, koks velnias čia tave atginė?

Audželas vienu gurkšniu ištuštino taurę ir žvelgdamas į jūrą tyliu balsu tarė:

– Nusprendžiau susituokti.

Montalbanas sureagavo impulsyviai, pasidavęs nevaldomam pykčiui. Kaire ranka nuo staliuko nušlavė taurę ir butelį, o dešine susilpnino galingą smūgį Mimi į veidą, kai tas sukosi į komisarą.

– Šunsnuki! Kokią velniavą man čia atėjęs tauziji? Kol aš gyvas, to nebus, aš tau to neleisiu! Neleisiu! Kaip tau galėjo į galvą ateiti tokia mintis? Ką tu sau manai?

Audželas sėdėjo atsirėmęs į sieną, priglaudęs delną prie paraudusio skruosto, išplėstomis ir įbaugintomis akimis.

Komisarui pavyko susitvardyti, nes suprato, kad peržengė ribą. Ištiesęs rankas prisiartino prie Audželo. Mimi pasislinko, dar labiau prisišliedamas prie sienos.

– Dėl savo paties ramybės, Salvai, neliesk manęs.

Vadinasi, Mimi liga tikrai buvo užkrečiama.

– Kad ir kuo tu sirgtum, Mimi, tai vis tiek geriau nei mirti.

Mimi žandikaulis atvipo.

– Mirti? Kas tau sakė apie mirimą?

– Tu. Ką tik man pasakei: noriu nusinuodyti. Ar dabar paneigsi?

Mimi nieko neatsakė, tik pradėjo slysti nugara per sieną. Dabar laikėsi rankomis už pilvo, tarsi kęsdamas nepakeliamą skausmą. Iš akių jam sruvo ašaros, tekėjo abipus nosies. Komisarą apėmė panika. Ką dabar daryti? Kviesti gydytoją? Ką jis tokiu vėlyvu metu rastų? Bet Mimi staiga liuoktelėjo, peršoko per turėklą, pagriebė nuo smėlio likusį sveiką butelį ir ėmė maukti tiesiai iš jo. Montalbanas suakmenėjo. Tada krūptelėjo, nes jam pasigirdo, kad Audželas ėmė kaukti. Ne, jis ne kaukė, o juokėsi. Ir kurių galų čia juoktis? Pagaliau Mimi pavyko pratarti žodį.

– Sakiau „susituokti“, Salvai, o ne „nusinuodyti“!

Staiga komisaras pajuto palengvėjimą ir pyktį. Jis įžengė vidun, nubėgo į vonią, pakišo galvą po šalto vandens čiaupu ir mažumėlę taip pabuvo. Kai sugrįžo į verandą, Audželas vėl sėdėjo. Montalbanas ištraukė jam iš rankos butelį ir pats išmaukė likutį.

– Einu, atnešiu dar vieną.

Grįžo su naujutėlaičiu buteliu.

– Žinai, Salvai, kai šitaip sureagavai, nepaprastai mane išgąsdinai. Pamaniau, kad tu žydras ir mane įsimylėjai.

– Papasakok apie savo merginą, – paprašė Montalbanas.

Jos vardas Rachelė Dzumo. Susipažino Feloje, pas draugus. Buvo atvykusi aplankyti tėvų, dirba Pavijoje.

– Ką ji veikia Pavijoje?

– Nori skaniai pasijuokti, Salvai? Ji – policijos inspektorė!

Abu nusikvatojo. Kvatojosi dar ne sykį per tas dvi valandas, kol baigė butelį.

– Alio, Livija? Čia Salvas. Miegojai?

– Žinoma, miegojau. Kas nutiko?

– Nieko. Norėjau...

– Kaip – nieko? Ar žinai, kiek dabar valandų? Dvi!

– Ak, tikrai? Atleisk. Nemaniau, kad jau taip vėlu... taip anksti. Na, tiesą sakant, nieko, norėjau pasakyti kvailystę, patikėk.

– Nors ir kvailystė, vis tiek pasakyk.

– Mimi Audželas pasakė, kad nori vesti.

– Anokia čia naujiena! Jis man prasitarė jau prieš tris mėnesius ir prašė, kad nieko tau nesakyčiau.

Stojo ilga pauzė.

– Salvai, tu dar čia?

– Taip, čia. Vadinasi, tu ir ponas Audželas dalijatės paslaptimis, o aš apie tai ničnieko nežinau?

– Baik, Salvai!

– O ne, Livija, palik man teisę susinervinti!

– O tu palik tokią teisę man!

– Kodėl?

– Nes vedybas vadini kvailyste. Šmikis! Verčiau imtum pavyzdį iš Mimi. Labanakt!

Apie šeštą ryto pabudo išdžiūvusia burna, truputį skaudama galva. Išgėręs pusę butelio ledinio vandens pamėgino vėl užmigti. Nepavyko.

Ką daryti? Šią problemą išsprendė sučirškęs telefonas.

Tokiu metu? Gali būti, kad skambina tasai bukaprotis Mimi, norėdamas pranešti, kad jam praėjo noras vesti. Sudavė delnu sau į kaktą. Štai kaip aną vakarą gimė dviprasmybė! Audželas pasakė: „Nusprendžiau susituokti", o jis suprato: „Nusprendžiau nusinuodyti." Žinoma! Nuo kada Sicilijoje tuokiamasi? Sicilijoje vedama. Moterys, sakydamos „noriu už tavęs ištekėti", turi galvoje „noriu imti tave į vyrus"; vyrai, sakydami „noriu tave vesti", turi galvoje „noriu tapti tavo vyru". Montalbanas pakėlė ragelį:

– Apsigalvojai?

– Ne, pone, neapsigalvojau, – sunku būtų mane priversti. Apie ką kalbate?

– Atleisk, Facijau, maniau, kad man skambina kitas žmogus. Kas atsitiko?

– Atsiprašau, kad jus žadinu tokiu metu, bet...

– Kas „bet"?

– Niekaip negalime rasti Katarelos. Dingęs nuo vakarykštės popietės, išėjo iš kontoros niekam nepasakęs kur, ir niekas jo daugiau nematė. Apieškojome net Montelūzos ligonines...

Facijus kalbėjo toliau, bet Montalbanas jo nebegirdėjo. Katarela! Buvo visiškai jį pamiršęs!

– Atleisk, Facijau, atleiskite visi. Jis išėjo atlikti man vienos užduoties, o aš jūsų neperspėjau. Dėl jo nebesirūpinkite.

Ragelyje nuaidėjo Facijaus palengvėjimo atodūsis.

Prausdamasis po dušu, skusdamasis barzdą ir rengdamasis Montalbanas užtruko dvidešimt minučių. Jautėsi sugniuždytas. Kai atvyko į Kavūro gatvės 44-ąjį namą, durininkė šlavė gatvės atkarpą priešais vartus. Ta moteris buvo tokia džiūsna, kad beveik negalėjai atskirti jos ir šluotkočio. Į ką ji buvo panaši? Ak, taip. Į Oliviją, Bračijo di Fero tetą. Komisaras išsikvietė liftą, pakilo į ketvirtą aukštą, visrakčiu atrakino Nenė Sanfilipo buto duris. Viduje degė šviesa. Katarela vienmarškinis sėdėjo priešais kompiuterį. Vos išgirdęs įeinant viršininką, iškart pašoko, apsivilko švarką, pasitaisė kaklaraiščio mazgą. Jo barzda buvo neskusta, o akys paraudusios.

– Vykdau jūsų įsakymą, komisare!

– Tu dar čia?

– Jau baigiu, komisare. Man dar reikėtų dviejų valandų.

– Nieko neradai?

– Atleiskite, pone, ar norite, kad kalbėčiau techniniais terminais, ar paprastais žodžiais?

– Paprastais, paprastais, Katarė.

– Tada jums sakau, kad šitame kompiuteryje šūdą radau.

– Kaip suprasti?

– Ogi taip, komisare. Kompiuteris neprijungtas prie interneto. Čia jis laikė savo rašomą kūrinį...

– Ką rašė?

– Man regis, romaną, komisare.

– Kas dar?

– Dar visų jo rašytų ir gautų laiškų kopijos. Daug kopijų.

– Ar tai verslo laiškai?

– Kokio dar verslo, komisare. Ten antrojo galo laiškai.

– Nesupratau?

Katarela paraudo.

– Na, šiaip tokie vadinami meilės laiškais, bet...

– Gerai, supratau. O kas tuose kompaktiniuose diskuose?

– Visokios nešvankybės, komisare. Vyrai su moterimis, vyrai su vyrais, moterys su moterimis, moterys su gyvūnais...

Atrodė, kad Katarelos veidą kas akimirką nutvieksdavo vis naujas liepsnos plyksnis.

– Gerai, Katarela, atspausdink man juos.

– Visus? Moteris su vyrais, vyrus su vyrais...

Montalbanas nutraukė litaniją:

– Norėjau pasakyti, romaną ir laiškus. O dabar padarykime štai ką. Nusileisi kartu su manimi

žemyn, išgersi kavos su pienu, suvalgysi ragelį, ir tada aš vėl tave palydėsiu čionai.

Vos tik Montalbanas atsidūrė kontoroje, prie jo priėjo tądien prie telefono budėjęs Imbrò:

– Komisare, skambino žmogus iš kanalo „Retelibera" ir pateikė sąrašą žmonių, atsiliepusių į pranešimą apie Grifų dingimą, davė ir jų kontaktus. Surašiau visus čia.

Sąraše buvo apie penkiolika vardų. Permetus telefono numerius akimis paaiškėjo, kad visi tie žmonės gyveno Vigatoje. Vadinasi, Grifai nebuvo tokie nematomi, kaip iš pradžių atrodė. Įėjo Facijus.

– Švenčiausioji Mergele, kaip mes išsigandome, kai dingo Katarela! Nežinojome, kad jis vykdo slaptą užduotį. Žinote, kokią pravardę jam davė Galucas? Agentas 000.

– Mažiau šmaikštaukite. Turi kokių naujienų?

– Buvau pas Sanfilipo motiną. Vargšė moteris ničnieko nežino apie tai, ką veikė jos sūnus. Ji papasakojo, kad, būdamas aštuoniolikos ir susidomėjęs kompiuteriais, gavo gerą darbą Montelūzoje. Uždirbdavo nemažai, ir, pridėjus ponios pensiją, jie vertėsi visai neblogai. Paskui Nenė staiga metė darbą. Jis pasikeitė, išėjo iš namų ir apsigyveno vienas. Turėjo daug pinigų, bet motina vaikščiodavo suplyšusiais batais.

– Patenkink mano smalsumą, Facijau. Ar nužudytasis turėjo pinigų?

– Kaipgi ne? Tris milijonus grynaisiais ir dviejų milijonų čekį.

– Gerai, poniai nereikės skolintis pinigų laidotuvėms. Kas išrašė tą čekį?

– „Mandzas“, Montelūzos įmonė.

– Pasistenk sužinoti, už ką jis gavo šitą čekį.

– Sutarta. O dėl ponų Grifų...

– Pažvelk štai čia, – pertraukė jį komisaras. – Tai sąrašas žmonių, kurie ką nors apie juos žino.

Pirmasis sąraše buvo Saverijus Konsumanas.

– Laba diena, pone Konsumanai. Aš – komisaras Montalbanas.

– Kuo galiu padėti?

– Ar ne jūs paskambinote į televiziją, pamatęs ponų Grifų nuotrauką?

– Taip taip, aš. Bet kas jums iš to?

– Mes tiriame šią bylą.

– O iš kur man žinoti, kad sakote tiesą? Aš kalbuosi tik su sūnumi Davidu. Geros dienos.

„Linksma pradžia daug žada“, – yra pasakęs Mateo Marija Bojardas*. Antras sąraše buvo Belucas Gasparis.

– Laba diena, ar jūs ponas Belucas? Aš – komisaras Montalbanas. Jūs skambinote į televizijos kanalą „Retelibera“ dėl ponų Grifų.

– Teisingai. Praėjusį sekmadienį mudu su žmona matėme juos, važiavome vienu autobusu.

* Matteo Maria Boiardo (1440–1494) – italų poetas, humanistas.

– O kur vykote?

– Į Tindario Dievo Motinos šventovę.

„Tindari, švelnų tave pažįstu...“, – galvoje jam dzingsėjo Kvazimodo* eilės.

– Kokiu tikslu ten važiavote?

– Į ekskursiją. Ją organizavo vietinė įmonė „Malaspina“. Mudu su žmona praėjusiais metais važiavome ir į kitą ekskursiją, į Šv. Kalodžero iš Fiakos šventovę.

– Sakykite, ar prisimenate kitų ekskursijos dalyvių vardus?

– Žinoma: ponai Bufalotai, Kontinai, Dominedò, Rakuljos... Mūsų buvo apie keturiasdešimt.

Ponas Bufalotas ir ponas Kontinas buvo skambintojų į televiziją sąraše.

– Pone Belucai, paskutinis klausimas. Kai grįžote į Vigatą, ar Grifai irgi grįžo?

– Tiksliai jums nieko negaliu pasakyti. Matote, komisare, buvo jau vėlu, vienuolikta valanda vakaro, tamsu, visi buvome pavargę...

Nebuvo prasmės gaišti ir skambinėti kitiems. Paskambino Facijus.

– Klausyk, visi šie žmonės praėjusį sekmadienį dalyvavo ekskursijoje į Tindarį. Ten buvo ir Grifai. Ekskursiją organizavo įmonė „Malaspina“.

– Žinau tokią.

* Salvatore Quasimodo (1901–1968) – italų poetas, hermetizmo atstovas, 1959-aisiais apdovanotas Nobelio literatūros premija.

– Gerai, nuvyk ten ir paprašyk viso sąrašo. Paskui paskambink visiems ekskursijos dalyviams. Noriu rytoj devintą ryto matyti juos komisariate.

– Kur juos visus dėsime?

– Man nusišvilpt, kur. Parenkite tam vietos ligoninę, nes pats jauniausias yra mažų mažiausiai šešiasdešimt penkerių. Dar šis tas: paklausk pono Malaspinos, kas tą sekmadienį vairavo autobusą. Jei jis dabar Vigatoje ir ne darbe, noriu, kad po valandos čia būtų.

Su didžiuliu popierių ryšuliu po pažastimi, dar labiau paraudusiomis akimis ir nutįsusiais plaukais, tarsi pamišėlis iš vadovėlio pasirodė Katarela.

– Visu visi popieriai apie viską atspausdinti, komisare.

– Gerai, palik juos čia ir drožk miegoti. Pasimatysime po pietų.

– Kaip įsakysite, komisare.

Švenčiausioji Mergele! Ant jo stalo gulėjo mažiausiai šešių šimtų puslapių storumo šūsnis!

Įėjo Mimi, taip puikiai nusiteikęs, kad Montalbaną ištiko pavydo priepuolis. Iškart prisiminė apsižodžiavimą telefonu su Livija. Paniuro.

– Klausyk, Mimi, dėl tos Rebekos...

– Kokios Rebekos?

– Nagi tos tavo merginos. Su kuria tu nori susituokti, o ne vesti, kaip pats sakei.

– Tai tas pat.

– Ne, visai ne tas pat, patikėk. Na tai štai, dėl tos Rebekos...

– Jos vardas – Rachelė.

– Gerai, koks jau yra – toks. Man regis, tu sakei, jog ji yra policijos inspektorė ir dirba Pavijoje. Teisybė?

– Teisybė.

– Ar ji parašė prašymą dėl perkėlimo?

– O kodėl turėtų?

– Mimi, pasistenk protauti. Ką jūs darysite susituokę? Tu ir toliau gyvensi Vigatoje, o Rebeka – Pavijoje?

– Mm, apsėdimas! Jos vardas Rachelė. Ne, prašymo perkelti neparašė, dar ne laikas.

– Na, bet anksčiau ar vėliau turės tai padaryti, ar ne?

Mimi įkvėpė oro, tarsi ketintų nerti į vandenį.

– Nemanau, kad ji rašys.

– Kodėl?

– Nes mes nusprendėme, kad prašymą perkelti rašysiu aš.

Montalbano akys tapo kaip gyvatės – sustingusios ir šaltos.

„Dabar tarp lūpų jam išlįs dvišakis liežuvis“, – išpiltas prakaito pamanė Audželas.

– Mimi, tu esi tikras gaidys. Vakar vakare, kai užsukai pas mane, papasakojai tik pusę teisybės. Pasakei apie vedybas, bet ne apie perkėlimą. Man jis daug svarbesnis, ir tu tą puikiai žinai.

– Salvai, prisiekiu, būčiau pasakęs, jei ne ta tavo reakcija, – ji išmušė mane iš vėžių...

– Mimi, žiūrėk man į akis ir sakyk visą teisybę: ar jau įteikei prašymą?

– Taip, buvau įteikęs, bet...

– Ir ką tau pasakė Bonetis-Alderigis?

– Kad reikės palaukti. Ir dar sakė, kad... Nieko.

– Klok.

– Sakė, kad džiaugiasi. Kad tai kamoros šutvei (taip ir pasakė), tam Vigatos komisariatui, atėjo metas išsiskirstyti.

– O ką atsakei tu?

– Na...

– Nagi, neversk manęs maldauti.

– Atsiėmiau prašymą nuo jo stalo. Pasakiau, kad dar norėčiau pagalvoti.

Montalbanas kiek patylėjo. Mimi atrodė taip, lyg būtų ką tik išėjęs iš dušo. Paskui komisaras Audželui parodė Katarelos atneštą krūvą.

– Tai viskas, kas buvo rasta Nenė Sanfilipo kompiuteryje. Romanas ir pluoštas, tarkime, meilės laiškų. Ar jiems perskaityti galėtų būti kas nors tinkamesnis už tave?

Keturi

Paskambino Facijus ir pasakė autobuso, riedėjusio iš Vigatos į Tindarį ir atgal, vairuotojo vardą: Filipas Tortoričis, sūnus velionio Džoakino ir... Laiku nutilo, turbūt iš tylos ragelyje pajutęs, kaip komisaras vis labiau nervinasi. Pridūrė, kad vairuotojas darbe, bet ponas Malaspina, padėjęs sudaryti į ekskursiją vykusių žmonių sąrašą, garantavo, jog atsiųs vairuotoją į komisariatą vos tik šiam grįžus, maždaug trečią valandą po pietų. Montalbanas pažvelgė į laikrodį, – turėjo dar dvi valandas.

Automatiškai pasuko į „San Kalodžero“ užeigą. Priešais jį šeimininkas padėjo jūrų gėrybių patiekalą, ir komisaras staiga pasijuto taip, lyg kas replėmis būtų surakinęs angą į jo skrandį. Nevaliojo valgyti ir, negana to, nedidelių kalmarų, aštuonkojų, moliuskų vaizdas jį supykino. Staiga Montalbanas pašoko.

Pribėgo išsigandęs šeimininkas-padavėjas Kalodžeras:

– Pone, kas nutiko?

– Nieko, Kalò, prapuolė apetitas.

– Valgant šį patiekalą neturėtų taip nutikti – jis labai šviežias!

– Žinau. Atsiprašau jūsų.

– Blogai jaučiatės?

Jam į galvą atėjo pretekstas.

– Net nežinau, ką pasakyti, – truputį krečia šaltis, gali būti, kad tuoj susirgsiu gripu.

Šįkart išėjo jau žinodamas, kur ketina keliauti. Atsisėsti po švyturiu ant plokščios uolos, kuri jam jau buvo tapusi savotiška raudų uola. Buvo atėjęs čia pasėdėti ir anądien, kai mąstė apie savo 68-ųjų draugą, kurio vardo jau nebeprisiminė. Raudų uola. Montalbanas tikrai ten raudojo skausmą malšinančia rauda, sužinojęs, jog miršta jo tėvas. Dabar čia sugrįžo genamas besiartinančios pabaigos nuojautos, – dėl tos pabaigos nebūtų liejęs ašarų, bet ji giliai jį žeidė. Taip, pabaiga, jis nė kiek neperdėjo. Nesvarbu, kad Mimi atsiėmė prašymą perkelti – daug svarbiau, kad buvo jį įteikęs.

Bonetis-Alderigis buvo bukaprotis, kokių reta: puikiausiai tą patvirtino pavadindamas komisariatą „kamoros šutve“. Iš tiesų jie buvo vieninga, darni komanda, gerai suteptas mechanizmas, kurio kiekvienas sraigtelis turėjo savo paskirtį ir kartu buvo nepamainomas (kodėl gi ne?). O pavaros diržas kaip tik buvo Mimi Audželas. Reikia viską vadinti tikraisiais vardais: skilimas, byrėjimo pradžia. Tikra pabaiga. Kiek laiko Mimi dar

priešinsis? Du mėnesius? Tris? Paskui nusileis Rebekos, ne, Rachelės, maldavimams ir ašaroms, o tada – sudiev.

„O aš? – paklausė jis savęs, – Ką darysiu aš?“

Viena iš priežasčių, kodėl bijojo paaukštinimo ir neišvengiamo perkėlimo, buvo įsitikinimas, kad kitoje vietoje jis niekada nebeįstengs suburti tokios komandos kaip ši, stebuklingai suburta Vigatoje. Bet šitaip mąstydamas suprato, jog neįvardijo, ką iš tiesų jautė tą akimirką: kančią (ak, velnias, pagaliau gebėjai parinkti tinkamą žodį – ką, gėdijaisi? – pakartok dar sykį), taip, jis tikrai kentėjo. Komisaras mylėjo Mimi, laikė daugiau nei draugu, veikiau jaunesniuoju broliu, todėl jo pareiškimas apie ketinimą pasitraukti Montalbanui smogė į patį krūtinės vidurį tarsi revolverio šūvis. Akimirką jam toptelėjo mintis „išdavystė“. Mimi išdrįso patikėti paslaptį Livijai, būdamas visiškai tikras, kad ta – o, Kristau! – neprasitars savo vyrui! Taip pat jai užsiminė ir apie galimą prašymą perkelti, o ji nė neišsidavė Montalbanui ką nors žinanti, tarsi būtų kokia Mimi bendrininkė! Graži pora!

Montalbanas suprato, kad jo kančia virto beprasmiu ir kvailu pykčiu. Susigėdo: jis šitaip baisiai pagalvoti negalėjo, matyt, tuo metu ten buvo kažkas kitas.

Filipas Tortoričis atvyko penkiolika minučių po trijų, mažumėlę uždusęs. Tai buvo vargšas vyriokas,

persiritęs per penkiasdešimt, su plaukų kuodu, styrančiu viršugalvy, kita galvos dalis buvo nuskusta. Iš akies trauktas paukštis, Montalbano regėtas dokumentiniame filme apie Amazonę.

– Apie ką norėjote pasikalbėti? Šeimininkas, ponas Malaspina, liepė man iškart atvykti pas jus, bet nieko nepaaiškino.

– Ar praėjusį sekmadienį keleivius iš Vigatos į Tindarį vežėte jūs?

– Taip, aš. Kai įmonė organizuoja tokias ekskursijas, visada siunčia mane. Klientai mane mėgsta ir prašo šeimininko, kad vairuočiau. Jie pasitiki, nes esu iš prigimties ramus ir kantrus. Reikia juos suprasti, juk jie senukai, turintys daug nikių.

– Ar dažnai važinėjate į tokias keliones?

– Jei oras geras, rečiausiai kartą per dvi savaites. Kartais į Tindarį, kartais į Eričę, kartais į Sirakūzus, kartais...

– Ar keleiviai visada tie patys?

– Maždaug dešimt būna tie patys, kiti keičiasi.

– Gal žinote, ar sekmadienį ponai Alfonsas ir Margarita Grifai važiavo į ekskursiją?

– Aišku, važiavo! Mano atmintis gera! Bet kodėl klausiate?

– Jūs nežinote? Jie dingo.

– Švenčiausioji Mergele! Ką reiškia „dingo“?

– Po šios kelionės niekas daugiau jų nebematė. Televizija taip pat pranešė, kad sūnus prarado viltį vėl juos išvysti.

– Šito nežinojau, prisiekiu.

– Sakykite, ar iki ekskursijos jūs pažinojote Grifus?

– Ne, niekada nebuvau jų matęs.

– Tai kaip galite teigti, kad jie buvo autobuse?

– Nes prieš išvykstant šeimininkas paduoda man sąrašą, o aš turiu patikrinti, šaukdamas visus vardais.

– Ar tai darote ir prieš grįždamas atgal?

– Žinoma! Grifai ten buvo.

– Papasakokite, kaip tokios kelionės organizuojamos.

– Dažniausiai išvykstame apie septintą valandą ryto, atsižvelgiame į tai, kiek valandų reikės tikslui pasiekti. Visi ekskursijos dalyviai būna senyvi: pensininkai ir panašūs žmonės. Kiek žinau, jie keliauja ne pamatyti Juodosios Tindario Dievo Motinos, bet praleisti dieną vieni su kitais. Ar aiškiai pasakiau? Senukai, kurių suaugę vaikai gyvena toli, neturintys draugų... Keliaujant kas nors kuo nors dar paprekiauja, na, ką aš žinau – namų apyvokos daiktais, antklodėmis... Kelionės tikslą visada pasiekiame iki vidurdienio Šventųjų Mišių. Pietauti jie visada eina į restoraną, su kuriuo iš anksto būna susitaręs šeimininkas. Pietūs būna įskaičiuoti į kelionės kainą. Ar žinote, kas vyksta jiems papietavus?

– Nežinau, jūs pasakykite.

– Jie grįžta į autobusą ir nusnaudžia. O kai vėl nubunda, išeina pasižvalgyti po miestelį, perka

dovanėles ir suvenyrus. Šeštą, tai yra aštuonioliktą, valandą patikrinu, ar nieko netrūksta, ir riedame atgal. Aštuntą vakaro, nuvažiavus pusę kelio, būna numatyta stotelė bare, kur išgeriama kavos su pienu ir sausainiais, viskas taip pat įskaičiuota į kelionės kainą. Į Vigatą turėtume grįžti apie dešimtą valandą vakaro.

– Kodėl pasakėte „turėtume"?

– Visada nutinka taip, kad grįžtame vėliau.

– Kodėl?

– Pone komisare, pagalvokite, visi keleiviai – senukai.

– Na ir kas?

– Jei keleivis ar keleivė paprašo manęs sustoti prie artimiausio baro ar degalinės, nes jį prispaudė reikalas, ką gi aš darau? Sustoju.

– Supratau. O gal prisimenate, ar praėjusį sekmadienį grįžtant kas nors jūsų paprašė sustoti?

– Komisare, kai mes grįžome, buvo jau vienuolika! Reikėjo stoti tris kartus! O paskutinį kartą sustojus iki Vigatos buvo likęs tik pusvalandis! Aš dar paklausiau, ar jie negali pakentėti, juk tuoj būsime atvykę. Kaip žirniai į sieną. Ir žinote, kas tuomet nutinka? Jei išlipa vienas, išgarma ir visi kiti, visus prispaudžia reikalas, tada sugaištame marias laiko.

– Ar prisimenate, kas paprašė sustoti paskutinį kartą?

– Ne, tiesą sakant, neprisimenu.

– Gal įvyko kas neįprasta, keista, ypatinga?

– O kas turėjo įvykti? Jei taip ir buvo, aš nieko nepastebėjau.

– Ar esate tikras, kad Grifai grįžo į Vigatą?

– Komisare, parvažiavus namo aš neprivalau tikrinti, ar nieko netrūksta. Jei šie ponai nebūtų įlipę, netrukus kelionės draugai būtų tai pastebėję. Kita vertus, visada prieš važiuodamas toliau tris kartus pasignalizuoju ir lukteliu mažų mažiausiai tris minutes.

– Ar atsimenate, kur sustojote paprašytas per kelionę?

– Taip taip. Pirmoji stotelė buvo Enos greitkelyje, Kaščino degalinė, antroji – kelyje Palermas-Montelūza, užeigoje „San Džerlando“, o paskutinioji – bare-užeigoje „Paradizo“, pusvalandis kelio nuo čia.

Kai Facijus grįžo, buvo jau beveik septynios.

– Labai laisvai jautiesi.

Facijus tylėjo. Kai komisaras priekaištaudavo be priežasties, visi žinojo, kad jis tik nori išsilieti. Tuomet verčiau neatsakinėti.

– Taigi, komisare, į ekskursiją važiavo keturiasdešimt žmonių. Aštuoniolika vyrų su savo žmonomis – bus trisdešimt šeši žmonės, dvi kūmutės, dažnai keliaujančios į tokias ekskursijas, – su jomis bus trisdešimt aštuoni, ir du broliai dvyniai Laganà, nepraleidžiantys nė vienos kelionės, nevedę ir gyvenantys tuose pačiuose namuose. Dvyniai Laganà buvo toje draugijoje jauniausi,

penkiasdešimt aštuonerių. Tarp išvykos dalyvių buvo ir ponai Grifai, Alfonsas ir Margarita.

– Ar paprašei visų dalyvių atvykti čia rytoj devintą valandą ryto?

– Paprašiau, ir ne telefonu, o pats užėjau į kiekvieno namus. Perspėju, kad du iš jų ryt ryte ateiti negalės: norėdami apklausti, turėsime nuvykti pas juos. Tai ponai Šimė: ponia susirgo gripu, o jos vyras negali išeiti iš namų, nes turi ją slaugyti. Komisare, šį tą leidau sau nuspręsti pats.

– Ką?

– Suskirsčiau tuos žmones į grupes po dešimt. Ateis viena grupė po kitos, kas valandą. Taip bus mažiau bruzdesio.

– Gerai padarei, Facijau. Gali eiti.

Facijus nepajudėjo, atėjo keršto už ką tik gautą nepelnytą priekaištą metas.

– Jei jau prakalbome apie tai, kad jaučiuosi laisvai, norėjau pasakyti, jog nuvažiavau ir į Montelūzą.

– Ką ten veikei?

Kas tam komisarui nutiko, kad jis viską užmiršta?

– Pamiršote? Nuvažiavau į Montelūzą atlikti to, ką man liepėte. Pasikalbėti su kuo nors iš įmonės „Mandzas“, – jos išrašytą dviejų milijonų čekį radome Nenė Sanfilipo kišenėje. Viskas legalu. Ponas Mandzas kas mėnesį jam mokėdavo po milijoną į rankas už tai, kad vaikinas prižiūrėjo jo kompiuterius, patikrindavo, ar reikia ką nors keis-

ti, pataisyti... Kadangi praėjusį mėnesį per klaidą jam nebuvo sumokėta, išrašė čekį dvigubai didesnei sumai gauti.

– Vadinasi, Nenė dirbo.

– Dirbo?! Įmonės „Mandzas“ mokamų pinigų jam vos užtekdavo sumokėti už nuomą, o iš kur traukdavo kitus?

Mimi Audželas tarpduryje pasirodė jau sutemus. Jo akys buvo paraudusios. Montalbanui dingtelėjo, kad Mimi verkė atgailaudamas. Beje, tai dabar buvo madinga: visi nuo popiežiaus iki paskutinio mafiozo dėl ko nors atgailavo. Bet čia ne tas atvejis! Pirmi Audželo ištarti žodžiai buvo:

– Akys baigia išvarvėti nuo tų Nenė Sanfilipo popierių! Perskaičiau pusę laiškų.

– Ar ten tik jo rašyti laiškai?

– Kurgi ne! Čia tikras epistolinis romanas. Jo ir vienos moters laiškai, bet moteris niekur nepasirašo.

– Kiek yra laiškų?

– Kiekvienas parašė po penkiasdešimt. Vienu metu jie laiškais apsikeisdavo kas antrą dieną... Apsikeisdavo, o paskui komentuodavo.

– Nieko nesupratau.

– Viską paaiškinsiu. Tarkime, pirmadienį jie susitikdavo lovoje. Antradienį kiekvienas parašydavo po laišką, kuriame su visomis smulkmenomis aptardavo, ką veikė anądien. Jos ir jo akimis. Trečiadienį susitikdavo vėl, o kitą dieną apsikeisdavo

laiškais. Tie laiškai purvini ir begėdiški, kai kurios vietos net privertė mane parausti.

– Ar jie datuoti?

– Taip, visi.

– Tai manęs neįtikina. Žinant, kaip veikia mūsų paštas, kaip tie laiškai pasiekdavo tikslą būtent kitą dieną?

Mimi papurtė galvą ir nepritariamai numykė.

– Nemanau, kad juos siųsdavo paštu.

– O kaip?

– Visai nesiųsdavo. Įduodavo vienas kitam į rankas, kai susitikdavo. Galbūt perskaitydavo lovoje, o tada pradėdavo dulkintis. Kas galėtų dar labiau įaudrinti?

– Mimi, matau, kad tu tikras šios srities žinovas. Ar, be datos, laiškuose yra siuntėjų adresas?

– Visi Nenė laiškai parašyti Vigatoje. Moteris dažniausiai rašė iš Montelūzos, o retkarčiais – iš Vigatos. Tai lyg ir patvirtina mano hipotezę, kad jie susitikinėdavo ir čia, ir Montelūzoje. Ji ištekėjusi. Jie dažnai užsimena apie jos vyrą, bet niekada nemini jo vardo. Daugelis susitikimų įvyko vyrui išvažiavus į užsienį. Kartoju: jis vardu niekur neminimas.

– Mimi, man dingtelėjo mintis. Ar nebus visa tai paistalai, jaunuolio vaizduotės vaisius? Gal ta moteris išvis neegzistuoja, gal visa tai – vien jo erotinės fantazijos?

– Manau, kad laiškai tikri. Jis juos perkėlė į kompiuterį, o originalus sunaikino.

– Kas tave verčia taip tvirtai teigti, kad laiškai autentiški?

– Tai, ką ji rašo. Viską apibūdina smulkmeniškai, su visomis detalėmis, kurios mums, vyrams, nė ir į galvą neateitų, – tai, ką mylėdamasi jaučia moteris. Jie tai daro visaip: įprastai, oraliniu, analiniu būdu, įvairiomis padėtimis, sukurdami įvairias situacijas, ir ji kaskart vis pasako ką nors nauja, intymiai nauja. Jei tai būtų vaikino vaizduotė, nė neabejoju, kad jis būtų tapęs didžiu rašytoju.

– Iki kur perskaitei?

– Dar liko apie dvidešimt. Paskui romanas baigiasi. Žinai, Salvai, man atėjo į galvą, kaip galima būtų atsekti tą moterį.

– Kaip?

– Dar per anksti, man reikia pagalvoti.

– Ir man šis tas atėjo į galvą.

– Kas?

– Gal ji nebe pirmos jaunystės moteris ir, tapusi dvidešimtmečio meilužė, dosniai atsilygindavo jam pinigais.

– Gali būti. Tik ta moteris, apie kurią galvoju aš, nėra ne pirmos jaunystės. Ji jauna. Ir pinigų nemokėtų.

– Vadinasi, manai, kad tai buvo romanas?

– Kodėl gi ne?

– Gal ir tavo teisybė.

Ne, Mimi nebuvo teisus. Montalbanas užuodė, jautė savo oda, kad Sanfilipo žmogžudystė slėpė šį tą didesnio. Tai kodėl jis pritarė Mimi versijai?

Norėdamas laimėti jo palankumą? Koks tinkamiausias veiksmažodis tam nusakyti? Ak, štai: meilikauti. Jis niekingai meilikavo. Galbūt elgėsi kaip tas vyriausiasis laikraščio redaktorius, filme „Pirmas puslapis"* griebęsis visų įmanomų priemonių, kad pats geriausias jo žurnalistas dėl merginos neišsikeltų gyventi į kitą miestą. Tai buvo komiškas filmas su Valteriu Madau ir Džeku Lemonu, o Montalbanas prisiminė, kaip leipo iš juoko jį žiūrėdamas. Kodėl, prisiminęs jį dabar, nenusišypsojo nė puse lūpų?

– Livija? Labas, kaip tu? Norėjau tau užduoti du klausimus ir pasakyti vieną dalyką.

– Kokie klausimų numeriai?

– Ką?

– Klausimai. Kokiais numeriais jie pažymėti pagal protokolą?

– Baik...

– Ar nesuvoki, kad kreipiesi į mane taip, lyg sėdėtum kontoroje?

– Atleisk, tikrai nenorėjau...

– Gerai, užduok pirmą klausimą.

– Livija, įsivaizduok, kad mes pasimylėjome...

– Negaliu. Tai buvo labai seniai.

– Prašau tavęs, tai rimtas klausimas.

– Gerai, palūkėk, kol prisiminsiu. Prisiminiau. Klausk toliau.

* „The Front Page" (1974).

– Ar tu kitą dieną po to siųstum man laiškus aprašydama juose viską, ką jautei?

Stojo ilga tyla – tokia ilga, kad Montalbanas pamanė, jog Livija seniai padėjo ragelį ir paliko jį išsižiojusį laukti.

– Livija? Tu čia?

– Aš galvoju. Ne, aš to nedaryčiau. Bet galbūt kita moteris, aistros apimta, tai aprašytų.

– Dabar antras klausimas. Kai Mimi Audželas tau pasakė, kad ketina tuoktis...

– O varge, Salvai, koks tu nuobodus, kai pradedi šitaip kalbėti!

– Leisk pabaigti. Ar jis tau sakė, kad turės parašyti prašymą jį perkelti? Sakė?

Šįsyk pauzė buvo dar ilgesnė už pirmąją. Bet Montalbanas žinojo, kad ji vis dar kitame laido gale, girdėjo pasunkėjusį jos kvėpavimą. Tada ji pusbalsiu paklausė:

– Ar jis tai padarė?

– Taip, Livija, padarė. Bet po vieno idiotiško kvestoriaus sąmojo prašymą atsiėmė. Tik, manau, neilgam.

– Salvai, patikėk, man jis neužsiminė ketinąs palikti Vigatą. Ir nemanau, kad kalbėdamas apie savo norą vesti tai turėjo galvoje. Man labai gaila. Labai. Ir suprantu, kaip turėtų būti gaila tau. Ką norėjai man pasakyti?

– Kad pasiilgau tavęs.

– Tikrai?

– Taip, labai.

– Labai labai?

– Labai labai.

Štai taip. Pasiduoti visų didžiausiai banalybei. Ir, žinoma, visų nuoširdžiausiai.

Montalbanas buvo ką tik atsigulęs į lovą su Vaskeso Montalbano knyga. Pradėjo ją skaityti iš pradžių. Ties trečiuoju puslapiu suskambo telefonas. Kiek pagalvojo: noras nekelti ragelio buvo stiprus, bet galėjo būti, kad skambintojas neduos ramybės tol, kol komisaras susinervins.

– Alio? Ar kalbuosi su komisaru Montalbanu?

Balsas buvo nepažįstamas.

– Taip.

– Komisare, prašau atleisti, kad taip vėlai jus trukdau, gal mėgaujatės išsvajotu poilsiu su šeima...

Kokia dar šeima? Ar visiems nuo Láteso iki nepažįstamojo suminkštėjo smegenys, kad klausinėja apie šeimą, kurios jis neturi?

– Kas čia kalba?

– ...aš tik norėjau būti tikras, kad jus rasiu. Esu advokatas Gutadauras. Nežinau, ar mane prisimenate...

Kaipgi jis galėjo neprisiminti Gutadauro, mafiozų numylėto advokato, po gražuolės Mikelos Likalci nužudymo mėginusio pakišti tuometinį Montelūzos vyresnįjį patrulį? Be abejo, žemės kirminas, ir tas turėjo daugiau savigarbos nei Horacijus Gutadauras.

– Trumpam atsiprašysiu, advokate...

– Dėl Dievo meilės! Tai aš turėčiau...

Montalbanas paliko jį kalbėti ir nuėjo į tualetą. Ištuštino šlapimo pūslę ir gerai nusiprausė veidą. Kalbant su Gutadauru, reikėjo būti žvaliam ir budriam, įžvelgti net patį neryškiausią jo žodžių reikšmės niuansą.

– Štai ir aš, advokate.

– Mielas komisare, šįryt nuvykau aplankyti savo seno draugo ir kliento Don Baldučio Sinagros, jūs, be abejo, jį pažįstate, – jei ne pats, tai bent esate girdėjęs jo vardą.

Ne tik vardą, bet ir visų nuomonę apie jį. Tai buvo vadas vieno iš dviejų mafijos klanų (kita šeima buvo Kufarai), besirungiančių dėl Montelūzos provincijos teritorijos. Mažų mažiausiai per mėnesį kiekvieno klano mirdavo po vieną žmogų.

– Taip, girdėjau apie jį.

– Gerai. Don Baldučis – garbaus amžiaus žmogus, užvakar jam suėjo devyniasdešimt. Kartais patiria menkų negalavimų (tai natūralu jo amžiaus žmogui), bet jo protas vis dar nepaprastai šviesus, prisimena viską ir visus, skaito laikraščius, žiūri televiziją. Dažnai einu jo aplankyti: užburia savo prisiminimais ir, nuolankiai prisipažįstu, didžia išmintimi. Pamanykite...

Gal advokatas Gutadauras ketino iškrėsti pokštą? Skambinti komisarui į namus pirmą valandą nakties ir sukti galvą tauškalais apie fizinę ir protinę Baldučio Sinagros sveikatą – nusikaltėlio, kurio mirtis visiems suteiktų tik palengvėjimą?

– Advokate, ar jums neatrodo, kad...

– Komisare, atleiskite už ilgą įžangą, bet kai imu kalbėti apie Don Baldučį, kuriam jaučiu kuo didžiausią pagarbą...

– Advokate, klausykite...

– Atsiprašau, atsiprašau, atsiprašau. Atleidote? Gerai, einu prie esmės. Šįryt Don Baldučis, kalbėdamas apie šį bei tą, užsiminė apie jus.

– Kalbėdamas apie šį ar apie tą?

Montalbanui replika išsprūdo nejučia.

– Nesupratau, – pratarė advokatas.

– Nesvarbu.

Jis nieko daugiau nepridūrė, nes norėjo, kad kalbėtų Gutadauras. Tik dar labiau sukluso.

– Don Baldučis pasiteiravo apie jus, kaip jūsų sveikata.

Komisarui stuburu perbėgo nedidelis drebulys. Jei Don Baldučis teiraudavosi apie kieno nors sveikatą, devyniasdešimties procentų tikimybė, kad po kelių dienų tas žmogus atguldavo Vigatos kapinaičių kalnelyje. Tačiau ir šį kartą Montalbanas nepravėrė burnos, norėdamas paskatinti Gutadaurą kalbėti. Virk savo sultyse, pirdžiau.

– Reikalas tas, kad jis labai norėtų jus pamatyti, – išspaudė advokatas, pagaliau priėjęs prie esmės.

– Gerai, – atšovė Montalbanas, visada pasirengęs.

– Ačiū, komisare, ačiū! Nė neįsivaizduojate, kaip mane pradžiuginote savo atsakymu! Buvau

tikras, kad išpildysite garbaus amžiaus žmogaus norą. Žmogaus, kuris, kad ir kaip apie jį šneka...

– Atvyks į komisariatą?

– Kas?

– Kaip kas? Ponas Sinagra. Argi ką tik nesakėte, kad jis nori mane pamatyti?

Gutadauras du kartus krenkštelėjo iš sumišimo.

– Komisare, Don Baldučiui labai sunku vaikščioti, kojos jau nebelaiko. Atvykti į komisariatą jam būtų labai sunku, supraskite...

– Puikiai suprantu, kaip jam sunku atvykti į komisariatą.

Advokatas nusprendė nekreipti dėmesio į ironiją. Jis tylėjo.

– Kur tada galėtume susitikti? – paklausė komisaras.

– Na, Don Baldučis pasiūlė... Būtų geriausia, jei jūs būtumėte toks malonus ir nuvyktumėte pas jį...

– Neprieštaraučiau tam. Tik, žinoma, pirma turėsiu perspėti savo viršininkus.

Be abejo, Montalbanas visai neketino kalbėtis su tuo silpnapročiu Bonečiu-Alderigiu, bet jam knietėjo truputį pamaustyti Gutadaurą.

– Ar tai tikrai būtina? – gailiu balsu paklausė advokatas.

– Na, manyčiau, kad taip.

– Matote, komisare, Don Baldučis norėtų privataus, labai privataus pokalbio, galbūt pranašaujančio svarbias permainas...

– Sakote, pranašaujančio?

– Taip, būtent.

Montalbanas garsiai atsiduso, lyg susitaikydamas su ta mintim, tarsi koks prekybininkas, priverstas išparduoti savo prekes su nuolaida.

– Tuomet...

– Ar jums tinkamas laikas rytoj vakare apie pusę septynių? – paklausė advokatas, lyg jau būtų iš anksto parengęs šį klausimą besibaimindamas, kad komisaras ims gailėtis.

– Gerai.

– Ačiū, ačiū dar kartą! Nei Don Baldučis, nei aš neabejojome jūsų rafinuotu delikatumu, jūsų...

Penki

Pusę devynių ryto, vos išlipęs iš mašinos, gatvėje išgirdo klaikų triukšmą, sklindantį iš komisariato. Įėjo. Pirmieji dešimt pakviestų žmonių, penki vyrai su savo žmonomis, buvo atėję gerokai per anksti ir elgėsi kaip darželinukai: juokėsi, krėtė pokštus, stumdėsi, glėbesčiavosi. Montalbanui staiga kilo mintis, kad kas nors turėtų įkurti rajoninius senukų darželius.

Bėda ta, kad Katarelai, Facijaus paskirtam palaikyti viešąją tvarką, šovė į galvą sušukti:

– Atvyko ponas komisaras!

Akimirksniu visas vaikų darželis nepaaiškinamai virto mūšio lauku. Stumdydamiesi, kaišiodami vienas kitam kojas, tampydami kits kitą tai už rankos, tai už švarko, visi susirinkusieji apipuolė komisarą. Kiekvienas stengėsi aplenkti kitus. Grumdydamiesi jie kalbėjo ir šaukė, ir nuo to nesuprantamo šurmulio Montalbanas visai apkurto.

– Kas čia vyksta? – nutaisęs karininko balsą paklausė jis.

Visi nuščiuvo.

– Prašyčiau – jokio šališkumo! – išdrožė vienas pusiau nykštukas, palįsdamas komisarui tiesiai po nosimi. – Kvieskite žmones griežtai pagal abėcėlę!

– Ne, ponai, jokiu būdu! Žmonės turi būti kviečiami pagal amžių! – pareiškė supykęs kitas.

– Kuo jūs vardu? – paklausė komisaras pusiau nykštuko, kuris suspėjo pasireikšti pirmas.

– Mano vardas – Abatė Luidžis, – atsakė tas, dairydamasis aplinkui, tarsi rūpintųsi atremti puolimą.

Montalbanas mintyse džiugiai save pasveikino, laimėjęs lažybas prieš save patį. Išlaisvinęs Siciliją nuo tokių vardų kaip Alvaras Aaltas, jis buvo nuo pat pradžių įsitikinęs, kad pusiau nykštuko, to abėcėlinės tvarkos šalininko, pavardė yra Abatė arba Abėtė.

– O jūs?

– Zota Arturas, esu pats vyriausias iš čia esančių!

Dėl antrojo komisaras taip pat neklydo.

Sėkmingai apklausęs tą dešimtuką, kuris, rodės, buvo virtęs ištisu šimtu, komisaras su Facijumi ir Galucu užsibarikadavo savo kabinete. Katarelą paliko eiti sargybą, kad sulaikytų dar tik ateinančius bruzdžius senukus.

– Bet kodėl visi jau čia?

– Komisare, jei norite žinoti tiesą, keturi pakviestieji – du vyrai su savo žmonomis – atvyko

šįryt aštuntą. Ką ir kalbėti, jie seni, kenčia nuo nemigos, smalsumas juos graužte graužia. Pamanykite, štai ten stovi pora, turėjusi atvykti dešimtą, – paaiškino Facijus.

– Paklausykite, turime susitarti. Galite klausti visko, kas jums atrodo svarbu, bet kai kurie klausimai esminiai. Pasižymėkite. Pirmas klausimas: ar iki kelionės pažinojo ponus Grifus? Jei taip, – kur, kaip ir kada. Tų, kurie atsakys, kad pažinojo Grifus anksčiau, nepaleiskite, nes aš pats norėsiu su jais pasikalbėti. Antras klausimas: kur Grifai sėdėjo autobuse važiuodami pirmyn ir atgal? Trečias klausimas: ar keliaudami Grifai su kuo nors kalbėjosi? Jei taip, apie ką? Ketvirtas klausimas: ar matė, ką Grifai veikė Tindaryje? Ar su kuo nors susitiko? Ar lankėsi kieno nors namuose? Svarbi bet kokia papildoma smulkmena. Penktas klausimas: ar Grifai buvo išlipę iš autobuso vienoje iš trijų vietų, keleiviams paprašius stabtelėti? Jei taip, kurioje? Ar matė juos vėl įlipančius į autobusą? Šeštas ir paskutinis klausimas: ar gali patvirtinti, kad jie autobusu parvyko į Vigatą?

Facijus ir Galucas susižvalgė.

– Regis, jūs manote, jog Grifams kažkas nutiko grįžtant atgal, – susiprotėjo Facijus.

– Tai tik hipotezė, prie kurios reikia padirbėti. Jei kas nors pasakys, kad matė juos ramiausiai išlipančius Vigatoje ir pėdinančius į savo namus, šią hipotezę galėsime susikišti į vieną vietą, ir tada reikės viską pradėti iš naujo. Prašau vieno:

stenkitės nesuklysti. Jei duosime valią šitiems senoliams, mums šakės – išpasakos visas savo gyvenimo istorijas. Dar vienas prašymas: apklauskite poras taip, kad tuo pat metu vienas kalbėtųsi su vyru, o kitas – su žmona.

– O kodėl? – paklausė Galucas.

– Kad nesusitartų tarpusavyje ir sakytų tai, ką kiekvienas iš tiesų žino. Judu apklauskite po tris senukus, o aš imuosi likusiųjų. Jei viską darysite, kaip pasakiau, ir Švenčiausioji Mergelė mums padės, greitai viską išnarpliosime.

Nuo pat pirmos apklausos komisaras įsitikino, kad šitaip manydamas beveik klydo ir kad kiekvienas pokalbis galėjo lengvai virsti absurdu.

– Mes ką tik susipažinome. Jūs, regis, vardu Arturas Zota, ar ne?

– Žinoma, kad taip. Arturas, velionio Džovanio sūnus. Mano tėvas turėjo pusbrolį, kuris buvo kalvis, ir žmonės dažnai juos painiodavo. Bet mano tėvas...

– Pone Zota, aš...

– Dar norėjau pasakyti, kad man labai malonu.

– Dėl ko?

– Dėl to, ką jūs liepėte.

– Tai yra...?

– Suteikti pirmenybę senesniems. Aš visų vyriausias. Po dviejų mėnesių ir penkių dienų man sukaks septyniasdešimt septyneri. Vyresnius reikia gerbti. Tą vis kartoju savo vaikaičiams, tiems

vėjo pamušalams. Pasaulį griauna pagarbos stoka. Jūs Musolinio laikais juk dar nebuvote gimęs. Musolinio laikais tai buvo tikra pagarba! O jei būdavai nepagarbus – šmaukšt, ir neturi galvos. Atmenu...

– Pone Zota, tiesą sakant, mes nusprendėme nesilaikyti tvarkos – nei abėcėlinės, nei...

Senis sukikeno, tardamas vien raides „i".

– Kaip galėjau šitaip suklysti? Ranką ant ugnies dėti galėjau! Tokioje vietoje, kuri turi būti tvarkos šventovė, pone Dieve, jiems į tvarką nusišvilpt. Viską vėjais paleidžia! Kaip yra, taip jiems gerai! Jovalą daro! Aš ir sakau: ar turite savo principus? O paskui vien aimanos, kad jaunimas vartoja narkotikus, vagia, žudo...

Montalbanas save pakeiksnojo. Kaip galėjo sau leisti pakliūti į šio seno plepio spąstus? Reikėjo sustabdyti griūtį. Tučtuojau, arba bus neišvengiamai parblokštas.

– Pone Zota, prašyčiau neišsisukinėti.

– Ką?

– Nenukrypkime nuo temos!

– O kas nukrypsta? Manote, aš keliuosi šeštą ryto tam, kad ateičiau čia nukrypti nuo temos? Manote, kad daugiau neturiu ką veikti? Nors esu pensininkas, bet...

– Ar jūs pažinojote Grifus?

– Grifus? Niekada iki išvykos nebuvau jų matęs. Galiu pasakyti, kad ir po jos netapau su jais pažįstamas. Pačią pavardę – taip, ją girdėjau, kai

vairuotojas išvykdamas šaukė visus pagal sąrašą ir jie atsiliepė. Mes nepasisveikinome ir net nešnektelėjome. Nei bū, nei mė. Jie visą laiką buvo tylūs ir atsiskyrę, paisė tik savo reikalų. Matote, pone komisare, tokios išvykos būna gražios, jei visi moka būti draugiški: šmaikštauja, juokiasi, dainuoja dainas. O jeigu...

– Ar jūs tikras, kad niekada nebuvote anksčiau susidūręs su Grifais?

– Kur?

– Na, turguje, tabako krautuvėje.

– Apsipirkti visada eina mano žmona, o aš nerūkau. Tačiau...

– Tačiau?

– Pažinojau vieną žmogų, vardu Pietras Gifas. Galimas daiktas, giminė, trūksta tik „r“. Tas Gifas buvo komivojažierius, šmaikštus tipas. Sykį...

– Gal kartais tą dieną sutikote Grifus Tindaryje?

– Aš ir mano žmona niekada nepaisome kompanijos, einame ten, kur norime. Važiuojame į Palermą, kur gyvena mano svainis. Važiuojame į Eričę – ten turiu pusbrolį. Jie mane priima, pakviečia prie stalo. O apie Tindarį neverta ir kalbėti! Ten gyvena mano vaikaitis, Filipas, jis atvažiavo iki autobuso mūsų pasiimti, parsivežė namo, jo žmona iškepė pirmą patiekalą – sicilietišką picą, o antrą...

– Ar Grifai atsiliepė, kai vairuotojas šaukė visus keliauti namo?

– Taip, pone, girdėjau, kaip atsiliepė.

– Gal pastebėjote, ar jie buvo išlipę vienoje iš trijų vietų, kuriose stabtelėjote pakeliui į namus?

– Komisare, buvau jums besakąs, ką mano vaikaitis Filipas paruošė valgyti. Mūsų pilvai buvo tokie prikimšti, kad vargiai valiojome pakilti nuo stalo! Grįždami namo, stotelėje, kur buvo numatyta išgerti *caffè latte* su sausainiais, nebenorėjau net išlipti. Tada mano žmona priminė, kad už viską jau sumokėta. Argi galėjome veltui išmesti pinigus? Taigi išgėriau tik truputėlį pieno ir suvalgiau porą sausainių. Iš karto mane suėmė miegas. Pavalgius man dažnai taip nutinka. Trumpai tariant, užmigau. Visa laimė, kad negėriau kavos! Turite žinoti, mano pone, kad nuo kavos...

– ...jūs negalite sumerkti akių. Ar, galiausiai atvykę į Vigatą, matėte išlipant Grifus?

– Gerbiamas komisare, tokiu metu ir tokioje tamsoje kartais nežinai, ar išlipo tavo paties žmona!

– Ar prisimenate, kur sėdėjote?

– Puikiausiai prisimenu, kur sėdėjome su žmona. Pačiame autobuso viduryje. Prieš mus buvo Bufalotai, už mūsų – Rakuljos, šalia – Persikai. Visus juos pažinojome, tai buvo penktoji mūsų kelionė drauge. Bufalotams, vargšeliams, reikia truputį prasiblaškyti. Jų vyriausiasis sūnus, Pipinas, mirė tuo metu, kai...

– Ar prisimenate, kur sėdėjo Grifai?

– Man regis, paskutinėje eilėje.

– Ten, kur viena greta kitos yra penkios vietos be ranktūrių?

– Man taip atrodo.

– Gerai, tai viskas, pone Zota, galite eiti.

– Ką tai turėtų reikšti?

– Ogi tai, kad mes jau baigėme, galite grįžti namo.

– Kaip tai? Kas čia per velnias? Ir dėl tokios kvailystės varginate septyniasdešimt septynerių metų senį ir jo septyniasdešimt penkerių metų ponią? Kėlėmės šeštą ryto! Ką jūs sau manote?

Kai išėjo paskutinis senukas, jau buvo beveik pirma valanda, komisariatas atrodė persimainęs, lyg toje vietoje neseniai būtų šurmuliavusi daugybės žmonių iškyla. Gerai dar, kad viduje nebuvo žolės, bet šiais laikais kur išvis jos berastum? O tą, kuri vis dar auga kaimo vietovėse, ar pavadinsi žole? Styro keletas gelstelėjusių siūlelių, o prilietęs juos ranka beveik gali būti tikras, kad ten paslėptas švirkštas, kuris būtinai įdurs.

Šioms mintims sukantis galvoje, komisarą vėl buvo beapninkanti prasta nuotaika, tik staiga pamatė, kaip Katarela, turėjęs viską išvalyti, sustingsta su šluota vienoje rankoje ir kažkokiu daiktu kitoje.

– Na žinai, – murmėjo apstulbęs, keldamas tą daiktą nuo žemės ir apžiūrinėdamas.

– Kas ten?

Staiga Katarelos veidą it liepsna nutvieskė raudonis:

– Prezervatyvas, komisare!

– Panaudotas?! – sumišo komisaras.

– Ne, pone, pakuotė dar neatplėšta.

Tai buvo vienintelis netikėtumas. Visa kita – ta pati neviltį kelianti nešvara: popierinės nosinaitės, nuorūkos, kokakolos, alaus, limonado skardinės, mineralinio vandens buteliai, duonos ir sausainių gabaliukai ir netgi kampe lėtai tirpstantis ledų ragelis.

Kaip Montalbanas ir buvo numatęs iš pradžių (ir tai, be abejo, buvo viena iš prastos jo nuotaikos priežasčių, o gal ir pagrindinė), jau iš pirmų jo, Facijaus ir Galuco išgirstų atsakymų paaiškėjo, kad apie Grifus jie dabar žino lygiai tiek, kiek ir anksčiau.

Autobuse buvo penkiasdešimt trys sėdimosios vietos, be vairuotojo. Keturiasdešimt keleivių buvo susispietę priekinėje autobuso dalyje: dvidešimt vienoje ir dvidešimt kitoje pusėje, jas vieną nuo kitos skyrė takas. Tačiau Grifai tiek važiuodami į priekį, tiek grįždami atgal sėdėjo dviejose vietose iš penkių, esančių paskutinėje eilėje, o už jų buvo didelis galinis langas. Jie niekam nepratarė nė žodžio, ir jiems taip pat niekas nepratarė nė žodžio. Facijus pranešė, jog vienas keleivis jam pasakė: „Žinote ką? Netrukus mes apie juos visai pamiršome. Tarsi nebūtų keliavę tuo pačiu autobusu.“

– Vis dėlto, – staiga pratarė komisaras, – dar trūksta vienos poros parodymų, tos, apie kurią

buvo pranešta, jog ponia serga. Man rodos, jų pavardė – Šimė.

Facijus nusišypsojo.

– Jūs manote, kad ponia Šimė būtų praleidusi tokį susibūrimą? Jos draugės čia, o ji – ne kartu? Pasirodė lydima vyro, kuris vos laikėsi ant kojų. Turėdama trisdešimt devynis laipsnius temperatūros. Aš pasikalbėjau su ja, Galucas – su vyru. Nieko, be reikalo ponia varginosi.

Nusivylę jie susižvalgė.

– Naktis šuniui ant uodegos, ir dar gimė duktė, – pakomentavo Galucas, prisimindamas seną priežodį, ištartą vyro, kuris, ištisą naktį padėjęs gimdančiai žmonai, ryte pamatė, jog vietoj išsvajoto sūnaus jam gimė duktė.

– Einam valgyti? – paklausė stodamasis Facijus.

– Jūs eikite. Aš dar pasiliksiu. Kas budi?

– Galas.

Likęs vienas, ėmė nagrinėti Facijaus nupieštą eskizą, vaizduojantį autobuso planą. Viršuje nedidelis atskirtas stačiakampis su užrašu „Vairuotojas". Po juo – dvylika eilių, suskirstytų į keturis stačiakampius, su užrašytais ten sėdėjusių keleivių vardais.

Žvelgdamas į planą, komisaras suprato, kokiai pagundai atsispyrė Facijus: stačiakampius nubraižyti milžiniškus, o jų viduje užrašyti išsamią informaciją apie žmones – vardą, pavardę, tėvo vardą, motinos vardą... Paskutinėje eilėje, kurią

sudarė penkios vietos, Facijus buvo užrašęs Grifų pavardę taip, kad ji užimtų visus penkis stačiakampius – akivaizdu, kad nežinojo, kurias iš tų penkių vietų pradingėliai buvo užėmę.

Montalbanas pamėgino įsivaizduoti išvyką. Po pirmųjų pasisveikinimų – kelios minutės neišvengiamos tylos, kad būtų galima patogiau įsitaisyti, nusivynioti šalikus, nusiimti beretes, kepures, pasitikrinti, ar rankinėje arba maišelyje yra akiniai, namų raktai... Paskui pirmieji linksmumo požymiai, pirmieji garsūs pokalbiai, susipinantys sakiniai... Ir vairuotojo klausimas: „Ar norite, kad įjungčiau radiją?“ Atsakymas choru: „Ne“... Ir galbūt kažkuris ar kažkuri retkarčiais vis atsigręžia atgal, į paskutinę eilę, kur vienas greta kito sėdi Grifai, nejudantys ir iš pažiūros kurti, nes aštuonios laisvos vietos tarp jų ir kitų keleivių buvo tarsi siena, nepraleidžianti garsų, žodžių, triukšmo, juoko.

Kaip tik tą akimirką Montalbanas pliaukštelėjo ranka sau per galvą. Buvo pamiršęs! Vairuotojas paminėjo vieną smulkmeną, o ji jam visai išgaravo iš galvos.

– Galai!

Iš gerklės jam išsiveržė ne vardas, o kažkoks užsmaugtas garsas. Durys atsilapojo, pasirodė apstulbęs Galas.

– Kas yra, komisare?

– Skubiai paskambink į autobusų firmą, pamiršau, kaip ji vadinasi. Jei ten kas nors yra, iš karto duok kalbėti man.

Pasisekė. Atsiliepė buhalteris.

– Man reikia informacijos. Ar praėjusį sekmadienį keliaujant į Tindarį, be vairuotojo ir keleivių, autobuse važiavo dar kas nors?

– Žinoma. Matote, pone, mūsų firma leidžia atstovams, pristatantiems namų apyvokos reikmenis, ploviklius, suvenyrus...

Visa tai jis ištarė malonę teikiančio karaliaus tonu.

– Kiek jie jums už tai moka? – paklausė Montalbanas nepagarbaus valdinio balsu.

Karališkas buhalterio tonas virto kaltu veblenimu.

– Tu... tu... rite įv... įv... vertinti, kad procentai...

– Manęs tai nedomina. Noriu gauti to atstovo, kuris keliavo kartu, vardą ir telefono numerį.

– Klausau? Dileo namai? Skambina komisaras Montalbanas. Norėčiau kalbėti su ponia ar panele Beatriče.

– Tai aš, komisare. Panelė. Buvo įdomu, kada nuspręsite mane apklausti. Jei nebūtumėte to padaręs šiandien, rytoj į komisariatą būčiau atėjusi pati.

– Jau pavalgėte?

– Dar nė nepradėjau. Ką tik grįžau iš Palermo, laikiau egzaminą universitete ir, turint omenyje, jog esu viena, turėčiau pati ką nors pasigaminti. Bet nejaučiu didelio noro.

– Gal papietautumėte su manimi?

– Kodėl gi ne?

– Po pusvalandžio susitikime „San Kalodžero" užeigoje.

Aštuoni vyrai ir keturios moterys, tuo metu užkandžiavę užeigoje, kas anksčiau, kas vėliau liovėsi kramsnoję ir, laikydami šakutę ore, sužiuro į įžengusią merginą. Tikra gražuolė: aukšta, šviesi, liekna, ilgaplaukė, žydraakė. Viena tų, kurias regi žurnalų viršeliuose, tik ši atrodė dora namų mergaitė. Ką ji veikė „San Kalodžero" užeigoje? Vos komisaras spėjo savęs šito paklausti, mergina pasuko prie jo staliuko.

– Jūs – komisaras Montalbanas, tiesa? Aš – Beatričė Dileo.

Ji atsisėdo, komisaras dar akimirką liko sustingęs, priblokštas. Beatričė Dileo visai nebuvo pasidažiusi, ji buvo daili iš prigimties. Galbūt dėl to užkandinėje sėdėjusios moterys toliau spoksojo į ją be jokio pavydo. Kaip galima pavydėti arabiniam jazminaičiui?

– Ką valgysite? – paklausė besiartindamas Kalodžeras. – Šiandien galiu pasiūlyti daugiaryžį su galvakojų moliuskų padažu, jis ypatingas.

– Man tinka. O jums, Beatriče?

– Man taip pat.

Montalbanas liko patenkintas, kad mergina nepridūrė būdingos moteriškos frazės: „Man nedaug, prašyčiau." Du šaukštus. Vieną šaukštą.

Lygiai trylika grūdelių ryžių. Viešpatie, kaip tai atgrasu!

– Antram patiekalui galiu pasiūlyti šiąnakt sužvejotų vilkešerių arba...

– Man pakaks, daugiau nieko nereikia. O jums, Beatriče?

– Vilkešerių.

– Jums, komisare, kaip visada – mineralinio vandens ir baltojo „Corvo“*. O jums, panele?

– To paties.

Ką, gal jie sutuoktiniai?

– Paklausykite, komisare, – tarė Beatričė šypsodamasi, – turiu jums kai ką prisipažinti. Kai valgau, man neišeina kalbėti. Todėl apklauskite mane, kol dar neatnešė daugiaryžio, arba tarp dviejų patiekalų.

Jėzau! Vadinasi, teisybė, kad gyvenime pasitaiko stebuklas sutikti sielos dvynį! Gaila, kad iš pažiūros ji galėjo būti dvidešimt penkeriais metais už jį jaunesnė.

– Ką ten apklausti! Verčiau papasakokite apie save.

Šitaip, dar nespėjus Kalodžerui atnešti ypatingojo daugiaryžio, kuris buvo daugiau nei ypatingas, Montalbanas sužinojo, jog Beatričei iš tikrųjų dvidešimt penkeri, studijuoja filologiją eksternu Palerme, dirba prekybos atstove įmonėje „Sirijo kazalingi“, kad galėtų pragyventi ir susimokėti už

* Sicilijoje gaminamas vynas. Jo pavadinimas reiškia „varnas“. (It.)

studijas. Nors iš išvaizdos nepanaši, buvo sicilietė, be abejo, kilusi iš Sicilijos normanų, gimusi Aidonėje, kur vis dar gyvena jos tėvai. Kodėl tada ji pati gyvena ir dirba Vigatoje? Paprasta: prieš dvejus metus, gyvendama Aidonėje, susipažino su vaikinu iš Vigatos, taip pat studijavusiu Palerme teisę. Jiedu įsimylėjo, ji pakėlė namie nemažą triukšmą, nes tėvai prieštaravo draugystei, ir išvažiavo gyventi su vaikinu į Vigatą. Abu išsinuomojo butuką septintame aukšte, blokiniame name, Švelniojo žibinto rajone. Bet užtat iš miegamojo kambario balkono buvo matyti jūra. Po mažiau nei keturis mėnesius trukusios laimės Robertas (toks buvo vaikino vardas) paliko jai laiškelį, kuriame buvo parašęs, jog keliasi į Romą, kur jo laukia išrinktoji, tolima pusseserė. Jai pritrūko drąsos grįžti į Aidonę. Tokia istorija.

Paskui, nuostabiam daugiaryžio aromatui pavergus jų nosis, gomurius, gerkles, abu nutilo, kaip ir buvo sutarę.

Vėl prakalbo laukdami vilkešerių. Kalbą apie Grifus pradėjo Beatričė.

– Tie du pradingę ponai...

– Atleiskite. Jei jūs buvote Palerme, kaip sužinojote, kad...

– Vakar vakare man paskambino „Sirijo“ vadovas, sakė, kad jūs buvote sukvietęs visus keleivius.

– Gerai, pasakokite.

– Esu priversta vežiotis prekių pavyzdžių rinkinį. Jei autobusas pilnas, tą griozdišką rinkinį,

sukrautą į dvi didžiules dėžes, dedu į bagažinę. Tačiau kai autobusas nepilnas, padedu pavyzdžius paskutinėje eilėje, kurioje yra penkios vietos. Dėžes įtaisau ant dviejų labiausiai nuo durų nutolusių sėdynių, kad netrukdytų keleiviams įlipti ar išlipti. O ponai Grifai pasirinko kaip tik paskutinę eilę.

– Kuriose iš likusių trijų vietų jie įsitaisė?

– Na, jis atsisėdo per vidurį, tiesiai priešais taką. O žmona – šalia. Vieta arčiausiai durų liko laisva. Atvykusi apie pusę aštuonių...

– Su pavyzdžiais?

– Ne, pavyzdžius kelionės išvakarėse autobuse paliko „Sirijo“ darbuotojas. Tas pats darbuotojas juos pasiima mums grįžus į Vigatą.

– Pasakokite toliau.

– Kai pamačiau juos atsisėdusius kaip tik ten, kur buvo dėžės, pasakiau, kad galėtų pasirinkti geresnes vietas, nes autobusas buvo dar beveik tuščias, o vietos žmonėms nebuvo paskirtos. Paaiškinau, kad, rodydama prekes ir vaikščiodama pirmyn bei atgal, jiems trukdysiu. Ji į mane net nepažvelgė, visą laiką stebeilijo į priekį – pamaniau, gal kurčia. O jis atrodė susirūpinęs, ne, gal ne susirūpinęs, o veikiau įsitempęs, atsakė, kad galiu daryti, ką tik noriu, – jie liks savo vietose. Kelionei įpusėjus, ketindama pradėti savo darbą, paprašiau, kad jis atsikeltų. Ir žinote, ką jis padarė? Užpakaliu stumtelėjo žmoną, ir ši pasislinko į laisvą vietą prie durų. O jis pasislinko per vieną

sėdynę arčiau jos. Taip galėjau paimti savo keptuvę. Bet, vos tik atsigręžiau į vairuotoją su mikrofonu vienoje rankoje ir keptuve kitoje, Grifai sugrįžo į senąsias vietas.

Beatričė šyptelėjo.

– Šitaip pardavinėdama jaučiuosi gan apgailėtinai. Tačiau... Beveik visada atsiranda vienas keleivis, kavalierius Mistreta, ką nors įsigyjantis, jis privertė žmoną nusipirkti jau tris rinkinius. Įsivaizduojate? Jis mane įsimylėjęs, neapsakysiu, kokiu žvilgsniu mane varsto jo žmona! Taigi, kiekvienam pirkėjui dovanojame kalbantį laikrodį, iš tų, kuriuos gatvės prekiautojai pardavinėja po dešimt tūkstančių lirų. Dar visiems padovanojame po tušinuką su firmos pavadinimu. Grifai jų nenorėjo.

Buvo atnešti vilkešeriai, ir vėl stojo tyla.

– Norėtumėte vaisių? Kavos? – paklausė Montalbanas, kai iš vilkešerių teliko ašakos ir galvos.

– Ne, – atsakė Beatričė, – man patinka, kai burnoje lieka jūros skonis.

Ne tik dvynė – Siamo dvynė.

– Taigi, komisare, visą tą laiką, kol siūliau pirkti prekes, retkarčiais dirstelėdavau į juos, Grifus. Sėdėjo kaip įbesti, tik jis retkarčiais atsigręždavo atgal ir žiūrėdavo pro galinį langą. Tarsi būtų bijojęs, kad autobusą seka koks nors automobilis.

– Arba atvirkščiai, – atsakė komisaras, – norėdamas būti tikras, kad automobilis nuo autobuso neatsilieka.

– Gali būti. Juodu su mumis Tindaryje nevalgė. Kai išlipome iš autobuso, jie dar sėdėjo. Kai įlipome, jie jau buvo ten. Grįžtant atgal, Grifai netgi neišlipo stotelėje išgerti *caffè latte*. Tačiau dėl vieno esu tikra: kaip tik jis, ponas Grifas, norėjo, kad sustotume bare-užeigoje „Paradizo". Iki namų buvo likę nedaug kelio, todėl vairuotojas nenorėjo sustoti. Grifas užprotestavo. Tada išlipo beveik visi. Aš likau autobuse. Paskui vairuotojas supypsėjo, keleiviai vėl sulipo į autobusą, ir šis pajudėjo.

– Ar jūs esate tikra, kad įlipo ir Grifai?

– Šito garantuoti negaliu. Autobusui sustojus, per ausinuką ėmiau klausytis muzikos, buvau su ausinėmis. Užmerktomis akimis. Trumpai tariant, mane suėmė snaudulys. Taigi atsimerkiau tik Vigatoje, kai dauguma keleivių jau buvo išlipę.

– Vadinasi, galėjo būti, kad Grifai jau kulniavo namo.

Beatričė išsižiojo, tarsi norėdama kažką pasakyti, bet vėl užsičiaupė.

– Sakykite, ką norėjote, – paragino komisaras, – net ir tai, kas jums gali atrodyti kvaila, man gali praversti.

– Firmos darbuotojui įlipus į autobusą pasiimti pavyzdžių, aš jam padėjau. Traukdama prie savęs pirmąją dėžę, uždėjau ranką toje vietoje, kur ką tik turėjo būti sėdėjęs ponas Grifas. Sėdynė buvo šalta. Mano manymu, išlipę stotelėje prie baro „Paradizo", jie į autobusą nebegrįžo.

Šeši

Kalodžerui atnešus sąskaitą, Montalbanas sumokėjo. Beatričė pakilo, komisaras, nors ir jausdamas apmaudą, – taip pat. Kalbėtis su mergina buvo tikra Dievo palaima, bet reikėjo dar daug ką nuveikti, jų pokalbis buvo baigtas.

– Pavešiu jus, – tarė Montalbanas.

– Atvažiavau automobiliu, – atsakė Beatričė.

Kaip tik tą akimirką pasirodė Mimi Audželas. Pamatė Montalbaną, pasuko prie jo ir lyg žaibo trenktas sustingo išplėtęs akis: rodės, pats Haris Poteris, staiga atsiradęs, ištarė savo mėgstamą burtažodį „immobulus“, ir visi suakmenėję liko savo vietose. Buvo akivaizdu, kad Mimi nusitaikė į Beatričę. Bet nespėjęs prisiartinti staiga atsuko nugarą ir buvo begrįžtąs atgal.

– Manęs ieškojai? – sustabdė jį komisaras.

– Taip.

– Tai kodėl nepriėjai?

– Nenorėjau trukdyti.

– Apie kokį trukdymą čia kalbi, Mimi! Eikš. Panele, pristatau jums savo pavaduotoją poną Audželą. Panelė Beatričė Dileo, ji praėjusį sekmadienį keliavo su Grifais ir papasakojo man įdomių dalykų.

Mimi žinojo tik tiek, kad Grifai dingo, apie tyrimus nebuvo girdėjęs, bet, įsmeigęs akis į merginą, vis tiek nepajėgė nieko išlementi.

Tučtuojau šalia Montalbano visu savo gražumu išdygo Velnias iš didžiosios V. Niekieno nematomas, tik komisaro, vilkėjo paprastus drabužius, buvo plaukuotas, ožio kojomis, su uodega, trumpais ragais. Komisaras pajuto ugnimi ir siera trenkiantį alsavimą, kuris degino jam kairiąją ausį.

– Leisk jiems geriau susipažinti, – paliepė Velnias.

Ir Montalbanas pakluso Jo Valiai.

– Ar turite dar penkias minutes? – paklausė Beatričės šypsodamasis.

– Taip. Aš visą popietę laisva.

– O tu, Mimi, esi pavalgęs?

– Ddar... ddar... dar ne.

– Tada sėsk į mano vietą ir užsisakyk, o panelė tau papasakos apie Grifus viską, ką pasakojo man. Aš, deja, turiu skubiai šį tą nuveikti. Pasimatysime vėliau kontoroje, Mimi. Ir dar sykį ačiū, panele Dileo.

Beatričė vėl atsisėdo, Mimi klestelėjo ant kėdės taip nerangiai, tarsi vilkėtų viduramžių šarvus. Dar nesumojo, kaip čia jam kliuvo tokia

Dievo malonė, bet šis Montalbano, kuris išėjo iš užeigos švilpiniuodamas, gestas buvo neįprastai malonus. Grūdas pasėtas. Jei dirva derlinga (o dėl Mimi dirvos derlingumo Montalbanas neabejojo), sėkla sudygs. Ir tada jau sudiev, Rebeka (ar kuo ji vardu), sudiev, prašyme perkelti.

– Atleiskite, komisare, bet ar jums neatrodo, kad pasielgėte kaip tikras niekšas? – paklausė pasipiktinęs Montalbano sąžinės balsas.

– Na ir prilipo kaip vantos lapas prie užpakalio! – atšovė tas.

Priešais kavinę „Kaviljonė" jos savininkas Arturas, atsirėmęs į durų staktą, kaitinosi saulutėje. Buvo apsirengęs kaip tikras driskius: švarkelis ir kelnės nunešioti, dėmėti, nors lupikiškai skolindamas pinigus buvo užsidirbęs keturis ar penkis milijardus. Buvo tikras nagas, kilęs iš pagarsėjusių šykštuolių giminės. Sykį parodė komisarui pageltusį, musių apdergtą plakatą, kurį jo senelis amžiaus pradžioje buvo priklijavęs kavinėje: „Tas, kas prisėda prie staliuko, būtinai turi išgerti stiklinę vandens. Stiklinė vandens kainuoja du centus."

– Komisare, išgersite kavos?

Abudu įėjo vidun.

– Komisarui kavos! – paliepė Arturas padavėjui, įdėdamas kason Montalbano iš kišenės ištrauktus pinigus. Tą dieną, kai Arturas nuspręstų kam nors veltui duoti ragelio minkštimo kąsnelį,

būtinai įvyktų kataklizmas, kuris tikrai nudžiugintų Nostradamą, jei šis būtų gyvas.

– Kas yra, Artu?

– Norėjau pasikalbėti apie Grifus. Aš juos pažįstu, nes vasarą kiekvieną sekmadienio vakarą prisėsdavo prie staliuko, visada vienudu, ir užsisakydavo du gardumynus: *cassata** skonio ledų jam ir riešutinių su plakta grietinėle jai. Tą rytą aš juos mačiau.

– Kurį rytą?

– Tą rytą, kai jie išvyko į Tindarį. Autobuso išvykimo vieta yra tolėliau, aikštėje. Aš atidarau barą maždaug šeštą, kelios minutės šen ar ten. Grifai jau buvo čia, prie nuleistų vartų, o autobusas turėjo išvykti septintą, pamanykite!

– Ar jie ką nors gėrė, valgė?

– Po šiltą bandelę, iš tų, kurias man buvo atvežę prieš dešimt minučių tiesiai iš krosnies. Autobusas atvyko pusę septynių. Išlipo vairuotojas, vardu Filipas, ir užsisakė kavos. Tada prie jo prisiartino ponas Grifas ir paklausė, ar galima užsiimti autobuse vietas. Filipas atsakė, kad taip, ir jie išėjo net neatsisveikinę. Gal bijojo pavėluoti į autobusą?

– Tai viskas?

– Na, taip.

– Klausyk, Arturai, ar tu pažinojai tą nušautąjį vaikiną?

* Tradicinis siciliečių saldumynas.

– Nenė Sanfilipą? Prieš dvejus metus nuolat ateidavo pažaisti biliardo. Paskui retai tepasirodydavo. Nebent naktį.

– Kaip – naktį?

– Komisare, aš uždarau barą pirmą valandą. Kartais jis užsukdavo nusipirkti butelio viskio, džino ar ko panašaus. Atvažiuodavo automobiliu, beveik visada su kokia mergina.

– Ar kurią nors pažinojai?

– Ne. Turbūt jas parsiveždavo iš Palermo, Montelūzos, velniai žino, iš kur dar.

Atvažiavęs prie komisariato, nejautė jokio noro eiti vidun. Ant stalo jo laukė svyruojanti šūsnis popierių, kuriuos reikės pasirašyti, vien apie tai pagalvojus, ėmė skaudėti dešinę ranką. Pasitikrino, ar kišenėje turi pakankamai cigarečių, vėl įlipo į mašiną ir pasuko link Montelūzos. Pusiaukelėje tarp dviejų miestelių buvo kaimo keliukas, greta jo stovėjo reklaminis stendas; keliukas vedė į sukiužusią kaimo trobelę, o šalia trobelės augo milžiniškas alyvmedis, menantis saracėnų laikus, ne veltui vadinamas šimtamečiu, nes atrodė sulaukęs mažų mažiausiai tiek. Medis atrodė lyg dirbtinis, tarsi teatro atributas, nužengęs iš Giustavo Dorė* vaizduotės, jis galėjo būti puiki Dantės *Pragaro* iliustracija. Apatinės šakos lietė žemę ir

* Gustave Doré (1833–1883) – Prancūzijos tapytojas, graviruotojas, iliustratorius ir skulptorius, savamokslis.

palei ją rangėsi. Kad ir kaip stengėsi, jos negalėjo pakilti aukštyn, tam tikrame taške apsigalvodavo ir nuspręsdavo grįžti prie kamieno, darydamos vingį, o kartais ir tikrų tikriausią mazgą. Tačiau paskui vėl apsigalvodavo ir šaudavo atgal, tarytum išgąsdintos kamieno – galingo, bet skylėto, apdegusio, metų išvagoto. Grįždamos atgal, šakos pasukdavo kita kryptimi nei ta, iš kur atkeliavusios. Jos buvo panašios į gyvates, pitonus, smauglius, anakondas, staiga virtusius alyvmedžio šakomis. Atrodė puolusios į neviltį, nerimstančios dėl tos jėgos, kuri jas sustingdė, „sukristalizavo“, kaip pasakytų Montalė*, į neįmanomo tragiško pabėgimo amžinybę. Vidutinės šakos, besitęsiančios metrą, staiga suabejodavo, ar judėti į viršų, ar pasukti į apačią ir susitikti su šaknimis.

Kai netrokšdavo jūros kvapo, Montalbanas vietoj pasivaikščiojimo rytinės pakrantės molu pasirinkdavo aplankyti alyvmedį. Atsisėdęs ant vienos iš žemutinių šakų, užsidegdavo cigaretę ir imdavo mąstyti apie reikalus ir ieškoti išeities.

Buvo atradęs, kad paslaptingas šakų susiraitymas, susiraizgymas, susinarpliojimas, susikryžiavimas, jų labirintas beveik mimetiškai atkartojo tai, kas vyko jo galvoje: hipotezių pynę, minčių raizginį. Ir jei koks spėjimas galėjo iš pradžių at-

* Eugenio Montale (1896–1981) – italų poetas, rašytojas, redaktorius, vertėjas, 1975-aisiais apdovanotas Nobelio literatūros premija.

rodyti pernelyg skubotas, per daug beatodairiškas, dar nutrūktgalviškesnį kelią pasirinkusių šakų vaizdas jį padrąsindavo, paskatindavo judėti pirmyn.

Paniręs tarp sidabruotų žalių lapų, galėjo valandų valandas prasėdėti nejudėdamas; tokį nejudrumą kartkartėmis nutraukdavo neišvengiami judesiai prisidegant cigaretę, kurią rūkydavo niekada neišsiimdamas iš burnos, ar rūpestingai užgesinant nuorūką, braukant ja per bato padą. Sėdėjo taip ramiai, kad skruzdės netrukdomai ropinėjo per kūną, nardė po plaukus, perropodavo per rankas, kaktą. Nulipęs nuo šakos turėdavo rūpestingai nusipurtyti drabužius, tada su skruzdėmis iškrisdavo ir koks voriukas ar laimę nešanti boružė.

Atsisėdęs ant šakos, uždavė sau pagrindinį klausimą, nuo kurio turėjo prasidėti visas tyrimas: ar yra ryšys tarp dviejų senukų dingimo ir jaunuolio nužudymo?

Pakėlęs galvą, kad galėtų giliau įtraukti pirmąjį dūmą, komisaras pamatė neįtikėtinai susiraičiusią alyvmedžio šaką: briaunos, staigūs posūkiai, šoktelėjimai pirmyn ir į viršų. Vienoje vietoje ji atrodė tarsi senas radiatorius iš trijų dalių.

– Ne, tu man nerūpi, – sumurmėjo jai Montalbanas, atmesdamas kvietimą. Kol kas jo nedomino akrobatiniai triukai, užteko faktų, vien jų.

Visi Kavūro gatvės 44-ojo namo gyventojai, tarp jų ir durininkė, vienbalsiai tvirtino niekada

nematę senukų poros ir jaunuolio kartu. Netgi jokio atsitiktinio susitikimo, koks gali pasitaikyti lūkuriuojant lifto. Jų dienotvarkės nesutapo, gyvenimo ritmai buvo visiškai skirtingi. Galų gale, gerai pamąsčius, kokie išvis galėjo būti santykiai tarp dviejų atsiskyrėliškai gyvenančių, nekalbių, niekuo nepasitikinčių, netgi bjauraus būdo senukų ir dvidešimtmečio, turinčio krūvą pinigų, kas antrą naktį namo parsivežančio vis kitą moterį?

Geriausias sprendimas buvo šiuos du įvykius atsieti. Faktą, kad pradingėlių pora ir nužudytasis gyveno tame pačiame name, laikyti grynų gryniausiu atsitiktinumu. Kol kas. Be to, nors atvirai to ir nepasakė, argi nebuvo taip nusprendęs anksčiau? Mimi Audželui buvo pavedęs ištirti Nenė Sanfilipo popierius, taigi netiesiogiai įpareigojo jį tirti žmogžudystę. Jam pačiam beliko pasirūpinti ponais Grifais.

Alfonsas ir Margarita Grifai gebėdavo ištūnoti savo bute užsirakinę tris ar net keturias dienas iš eilės, tarsi užvaldyti vienatvės, nė menkiausiu ženklu neišsiduodami esą namie, nenusičiaudėdami ir nesukosėdami, be jokio garselio, tarsi būtų repetavę savo būsimą dingimą. Alfonsas ir Margarita Grifai, kiek jų sūnus prisiminė, iš Vigatos į Mesiną yra išsiruošę vienintelį kartą. Ir staiga vieną gražią dieną juodu nusprendžia nukeliauti į Tindarį. Ar visada meldėsi Mergelei? Juk jie net į bažnyčią neidavo!

O jiems ta išvyka šitaip rūpėjo!

Anot Arturo Kaviljonės, į sutartą vietą jie atkako likus valandai iki išvykimo ir pirmi įlipo į visiškai tuščią autobusą. Nors buvo vieninteliai keleiviai ir galėjo rinktis kokias nori vietas iš penkiasdešimties tuščių, pasirinko išties pačias nepatogiausias, kur jau buvo pastatytos dvi didžiulės Beatričės Dileo dėžės su prekių pavyzdžiais. Ar šias vietas jie išsirinko stokodami patirties, nežinodami, kad autobuso daromi posūkiai paskutinėje eilėje jaučiami labiausiai ir sukelia pykinimą? Šiaip ar taip, sunku daryti prielaidą, esą šias vietas senukai pasirinko norėdami labiau atsiskirti nuo kitų, kad nereikėtų kalbėtis su bendrakeleiviais. Juk jei kas nenori kalbėtis, geba tai net ir apsuptas šimto žmonių. Kodėl pasirinkta kaip tik paskutinė eilė?

Atsakymą galėjo pakišti Beatričės pasakojimas. Mergina pastebėjo, kad Alfonsas Grifas kartais gręžiodavosi atgal, norėdamas pažiūrėti pro galinį autobuso langą. Iš tos vietos, kur sėdėjo, jis galėjo matyti paskui autobusą važiuojančius automobilius. Tačiau galėjo būti matomas ir iš išorės, tarkime, iš automobilio, važiavusio paskui autobusą. Stebėti ir būti stebimam: tai neįmanoma sėdint kurioje nors kitoje vietoje.

Atvykę į Tindarį Grifai nesijudino. Beatričei atrodė, kad jie nebuvo išlipę iš autobuso, prisidėję prie kitų, niekas nematė jų vaikštinėjančių. Koks išvis tada buvo šios išvykos tikslas? Kodėl ji jiems buvo svarbi?

Beatričė atskleidė ir pagrindinį faktą. Iki Vigatos likus vos pusvalandžiui, kaip tik Alfonsas Grifas paprašė sustoti iš anksto nenumatytoje vietoje. Galėjo būti, kad jį tikrai prispaudė reikalas, bet galėjo būti ir visiškai kitokia, nerimą kelianti priežastis.

Galbūt Grifams iki tos dienos nebūtų net prisisapnavę leistis į tą kelionę. Galbūt jie ketino praleisti sekmadienį taip, kaip jau buvo praleidę daugybę kitų. Ir tada kažkas nutiko. Kažkas, kas privertė leistis į tą kelionę prieš savo valią. Ne į kokią kitą, o kaip tik tą. Gavo griežtą įsakymą. Bet kas galėjo duoti tokį įsakymą ir kokią įtaką jis darė dviem senukams? „Kad viskas atrodytų tikroviškiau, tarkime, jog į kelionę jiems liepė vykti gydytojas“, – tarė sau Montalbanas. Tačiau nejautė jokio noro juokauti.

Gydytojas turėtų būti labai skrupulingas, kad savo automobiliu imtų riedėti paskui autobusą tiek į priekį, tiek atgal, norėdamas įsitikinti, ar jo pacientai visą kelią bus savo vietose. Sutemus ir likus nedaug kelio iki Vigatos, gydytojas pamirkčioja savo automobilio šviesomis. Tai sutartas ženklas. Alfonsas Grifas paprašo vairuotoją sustoti. Bare „Paradizo“ poros pėdsakai dingsta. Galbūt rūpestingasis gydytojas pakvietė senukus persėsti į jo automobilį, nes norėjo iškart pamatuoti jiems kraujo spaudimą.

Tą akimirką Montalbanas nusprendė, jog pakaks žaisti Tarzaną ir Džeinę, metas grįžti į va-

dinamąją civilizaciją. Kol nuo drabužių braukė skruzdes, uždavė sau paskutinį klausimą: kokia slapta liga sirgo Grifai, kad jai gydyti prireikė tokio stropaus gydytojo?

Prieš pat keliuką, vedantį žemyn į Vigatą, stovėjo per stebuklą išlikusi telefono būdelė. Ponas Malaspina, autobusų firmos savininkas, beveik per penkias minutes atsakė į komisaro klausimus.

Ne, ponai Grifai niekada anksčiau nėra leidęsi į tokią išvyką.

Taip, jie užsiregistravo paskutinę minutę, šeštadienio rytą, tryliktą valandą, tai buvo paskutinis laikas registruotis.

Taip, jie sumokėjo grynaisiais.

Ne, bilietus pirko ne ponas ir ne ponia. Totò Belavija, darbuotojas, pardavinėjęs bilietus, galėjo ranką ant ugnies padėti, kad išvyką užsakė ir už bilietus sumokėjo maždaug keturiasdešimtmetis vyriškis, prisistatęs esąs Grifų sūnėnas.

Iš kur Malaspina galėjo būti šitaip informuotas? Visas miestelis tik ir tekalbėjo apie Grifų dingimą, o jis, pagautas smalsumo, ėmė ir pasidomėjo detalėmis.

– Komisare, Facijaus kabinete jūsų lauktų senukų sūnus.

– Laukia ar lauktų?

Katarela nesutriko.

– Abu variantai, komisare.

– Kviesk jį čionai.

Davidas Grifas išdygo tarpdury apspangęs, apžėlęs barzda, raudonomis akimis, suglamžytais drabužiais.

– Komisare, grįžtu į Mesiną. Kas iš to, kad aš čia kiurksau? Naktimis negaliu sumerkti akių, visą laiką galvoju apie tą patį. Ponas Facijus man pasakė, kad jums dar nieko nepavyko sužinoti.

– Deja, taip. Tačiau neabejokite, vos tik sužinosime kokią naujieną, iš karto jums pranešime. Ar mes turime jūsų adresą?

– Taip, palikau jį jums.

– Prieš jums išeinant – dar vienas klausimas. Ar turite pusbrolių?

– Taip, vieną.

– Kiek jam metų?

– Apie keturiasdešimt.

Komisaras sukluso.

– Kur gyvena?

– Sidnėjuje. Jis ten dirba. Jau treji metai negrįžta aplankyti savo tėvo.

– Iš kur žinote?

– Kaskart jam grįžus randame, kaip susitikti.

– Ar galite palikti šio pusbrolio adresą ir telefono numerį Facijui?

– Žinoma. Bet kam jums? Ar manote, kad...

– Nenoriu nieko pražiūrėti.

– Pone, vien mintis, kad mano pusbrolis galėtų būti susijęs su dingimu, yra beprotiška... Atleiskite.

Montalbanas mostu jį sustabdė.

– Dar šis tas. Pats žinote, kad šiuose kraštuose pusbroliu, dėde, sūnėnu vadiname ir tuos, su kuriais mūsų nesieja joks kraujo ryšys, o vien todėl, kad esame prie jų prisirišę, jaučiame jiems simpatiją... Gerai pagalvokite. Ar dar ką nors jūsų tėvai vadina sūnėnu?

– Komisare, iškart matyti, kad jūs nepažįstate mano motinos ir tėvo! Jų tokie charakteriai, kad bėk neatsigręždamas! Ne, man regis, neįmanoma, kad jie vadintų sūnėnu tą, kas toks nėra.

– Pone Grifai, prašau man atleisti, jei verčiu kartoti tai, ką jau sakėte, bet supraskite, tai susiję tiek su mano, tiek su jūsų interesais. Ar tikrai prisimenate, kad tėvai jums neužsiminė apie kelionę, į kurią ketino vykti?

– Tikrai, komisare, esu tuo įsitikinęs. Mes nebuvome pratę susirašinėti, kalbėdavomės telefonu. Kiekvieną ketvirtadienį ir sekmadienį jiems skambindavau aš, visada tarp devintos ir dešimtos vakaro. Ketvirtadienį, mums kalbantis paskutinį sykį, jie nė neužsiminė apie išvyką į Tindarį. Kaip tik mama atsisveikindama pasakė: „Susiskambinsime sekmadienį, kaip visada." Jei būtų ketinę išvykti, būtų perspėję, kad nesijaudinčiau, jei kartais nerasiu jų namie. Būtų prašę paskambinti truputį vėliau, jei autobusas kartais vėluotų. Ar jums tai neatrodo logiška?

– Žinoma.

– Tačiau jie man apie kelionę neužsiminė. Paskambinau sekmadienį penkiolika po devynių,

bet niekas neatsiliepė. Tada prasidėjo šis kryžiaus kelias.

– Autobusas parvyko į Vigatą apie vienuoliktą valandą vakaro.

– Taip, o aš skambinau ir skambinau iki šešių ryto.

– Pone Grifai, deja, turime patikrinti visas hipotezes. Net ir tas, kurias koktu net paminėti. Ar jūsų tėvas turėjo priešų?

– Komisare, man graužia gerklę, todėl negaliu juoktis. Mano tėvas geras žmogus, nors ir bjauraus būdo. Mama irgi. Tėtis išėjo į pensiją prieš dešimt metų. Niekada nėra pasakojęs apie kokius nors žmones, kurie jo nekentė.

– Buvo turtingas?

– Kas? Mano tėvas? Gyveno iš pensijos. Įstengė pigiai gauti butą, kuriame dabar abu ir gyvena.

Nusiminęs jis nuleido galvą.

– Negaliu rasti priežasties, dėl ko mano tėvai būtų nusprendę dingti arba kas nors būtų juos privertęs dingti. Nuėjau pasikalbėti net su jų gydytoju. Sužinojau, kad, atsižvelgiant į senyvą amžių, jų sveikata gera. Nesirgo ateroskleroze.

– Tokio amžiaus žmonės kartais gali lengvai patekti kieno nors įtakon ar staiga kuo nors patikėti...

– Nesupratau.

– Na, gal koks pažįstamas galėjo jiems papasakoti apie Juodąją Tindario Dievo Motiną...

– Kam jiems būtų prireikę stebuklų? Be to, jei jau prabilome apie tikėjimą, religingi jie nebuvo.

Komisaras jau stojosi eiti į susitikimą su Baldučiu Sinagra, kai į kontorą įžengė Facijus.

– Atleiskite, komisare, gal turite žinių apie poną Audželą?

– Matėmės per pietus. Žadėjo užsukti. Kodėl klausi?

– Nes jo ieško kažkas iš Pavijos kvestūros.

Montalbanas nesuprato.

– Iš Pavijos? O kas skambino?

– Moteris, bet nepasakė, kuo vardu.

Rebeka! Be galo susirūpinusi dėl savo numylėtojo Mimi.

– Ar ta moteris iš Pavijos neturi jo mobiliojo telefono numerio?

– Taip taip, turi, bet sako, kad neatsiliepia, telefonas išjungtas. Sakė, ieško jo jau kelias valandas, nuo pietų. Jei vėl paskambins, ką jai pasakyti?

– Kodėl to klausi manęs?

Apsimestinai nervingai atsakinėdamas Facijui, Montalbanas mintyse tirpo iš pasitenkinimo. Ar tai reiškia, kad sėkla ėmė dygti?

– Klausyk, Facijau, dėl pono Audželo nesirūpink. Pamatysi, anksčiau ar vėliau jis atsiras. Norėjau pasakyti, kad išeinu.

– Važiuojate į Marinelą?

– Facijau, neprivalau tau atsiskaitinėti, kur važiuoju ir kur ne.

– Et, ko gi aš tokio paklausiau? Kas jums, blogas ūpas? Uždaviau paprastutį nekaltutį klausimėlį. Atleiskite, kad tai sau leidau.

– Paklausyk, čia tu man atleisk, aš šiek tiek nervinuosi.

– Matau.

– Niekam neprasitark, ką dabar tau pasakysiu. Važiuoju susitikti su Baldučiu Sinagra.

Facijus pabalo ir įsmeigė į jį išplėstas akis.

– Turbūt juokaujate?

– Ne.

– Pone, jis – plėšrus žvėris!

– Žinau.

– Pone, galite pykti, kiek tik norite, bet aš vis tiek sakau: mano manymu, neturėtumėte vykti į tą susitikimą.

– Dabar gerai paklausyk. Ponas Balducis Sinagra šiuo metu yra laisvas pilietis.

– Tegyvuoja laisvė! Kalėjime jis praleido dvidešimt metų ir jo sąžinę slegia mažų mažiausiai trisdešimt žmogžudysčių!

– Kurių mums dar nepavyko įrodyti.

– Įrodytų ar neįrodytų, o žmogaus šūdas visada dvokia.

– Tu teisus. Bet turbūt pamiršai, kad mūsų darbas ir yra knisti tą šūdą?

– Komisare, jei jūs būtinai norite ten vykti, aš su jumis.

– Tu iš čia nė kojos nekelsi. Ir neversk manęs ištarti, kad tai įsakymas, nes visada labai susinervinu, kai būnu priverstas taip pasakyti.

Septyni

Don Baldučis Sinagra kartu su visa gausia savo šeima gyveno didžiuliame kaimo name, pastatytame pačioje kalvos viršūnėje. Nuo neatmenamų laikų ta kalva buvo vadinama Čukafa ir dunksojo pusiaukelėje tarp Vigatos ir Montereales.

Čukafos kalva buvo žinoma dėl dviejų priežasčių. Visų pirma, ji stūksojo visiškai plika, be menkiausio žalios žolės siūlelio. Toje žemėje niekada nebuvo išaugęs medis, sorgo stiebas, dygliuotųjų kaparių ar ožerškių krūmas. Namą supo pulkelis medžių, bet Don Baldučis buvo juos pasisodinęs jau suaugusius, trokšdamas šiek tiek pavėsio. Saugodamas medžius nuo perdžiūvimo ir mirties, į tą vietą buvo atgabenęs ne vieną sunkvežimį specialios žemės. Antra, be Sinagrų namų, ant kalvos nebuvo matyti jokių kitų pastatų, gyvenamųjų vilų ar kiemų, kad ir iš kurios pusės į ją žiūrėtum. Ėjo tik platus asfaltuotas kelias, it gyvatė vingiuojantis tris kilometrus aukštyn, – Baldučis buvo jį nusitiesęs, kaip pats sakydavo, „savo lėšomis“. Kitų

namų aplinkui nebuvo ne todėl, kad Sinagros pasisavino visą kalvą, o dėl kitos, subtilesnės priežasties.

Nors jau kurį laiką Čukafos žemėse pagal statybų reguliavimo pianą buvo leista statyti namus, žemių savininkai advokatas Sidotis ir markizas Lauričela (abu „pinigų plovėjai") neketino jų išdalyti ir parduoti, kad nepadarytų didelės skriaudos Don Baldučiui, mat šis, abudu sušaukęs, metaforomis, patarlėmis ir anekdotais leido jiems suprasti, kad svetimų žmonių kaimynystė jam nebūtų maloni. Kad nekiltų pavojingų nesusipratimų, advokatas Sidotis, žemės, per kurią buvo nutiestas kelias, savininkas, griežtai atsisakė nepageidaujamo užgrobėjo siūlomos kompensacijos. Negana to, miestelyje sklido piktos šnekos, kad du savininkai susitarė žalą pasidalyti perpus: advokatas pripylė žemės, o markizas padovanojo Don Baldučiui puikų kelią, užsikraudamas sau visas išlaidas už darbą. Pikti liežuviai plakė, kad subjurus orui ir ant kelio atsiradus kokiai duobei ar nelygumui Don Baldučis skųsdavosi markizui, o tas, kur buvęs kur nebuvęs, visada iš savo kišenės atseikėdavo tiek, kad kelias vėl taptų lygus it biliardo stalas.

Jau trejus metus šiuose kraštuose Sinagrų ir Kufarų reikalai klostėsi nebe taip gerai kaip anksčiau: du klanai kovojo dėl įtakos provincijoje.

Mazinas Sinagra, vyriausias, šešiasdešimtmetis Don Baldučio sūnus, pagaliau buvo suimtas ir

pasodintas už tokius nusikaltimus, kad net jei Romoje būtų nuspręsta panaikinti bausmę kalėti iki gyvos galvos, įstatymų leidėjas būtų turėjęs padaryti išimtį jo atvejui. Trisdešimtmetis Džapikinu, Mazino sūnus ir numylėtas senelio Don Baldučio vaikaitis, iš prigimties tokio mielo ir doro veido, kad pensininkai būtų jam patikėję savo pinigus, turėjo slapstytis nuo teisėsaugos, persekiojamas daugybės įsakymų jį suimti. Nustebęs ir susirimęs dėl tokio neregėto teisėsaugos puolimo, po kelių dešimtmečių neramaus miego Don Baldučis staiga atjaunėjo trisdešimčia metų, vos tik išgirdo žinią apie dviejų geriausių salos teisėjų nužudymą, bet staiga vėl ėmė justi menkus senatvės negalavimus, išgirdęs, kad nauju prokuratūros vadovu paskirtas netinkamiausias, koks tik galėjo būti, žmogus: pjemontietis ir dar simpatizuojantis komunistams. Kartą per žinias matė šį teisininką atsiklaupusį bažnyčioje. Apstulbęs paklausė:

– Jis dar ir į bažnyčią vaikšto?

– Taip taip, jis tikintis, – atsakė kažkas.

– Kaipgi taip gali būti? Nejaugi kunigai jo nieko neišmokė?

Jaunesnysis Don Baldučio sūnus 'Ndžilinas visai išėjo iš proto, mat ėmė kalbėti nesuprantama kalba, jo manymu, arabų. Netrukus jis pradėjo rengtis taip, kad miestelyje buvo pramintas „šeichu“. Du „šeicho“ sūnūs daugiau laiko praleisdavo užsienyje nei Vigatoje: Pinas, pramintas Derintoju dėl diplomatinių gebėjimų, kuriuos

pademonstruodavo sunkiose situacijose, nuolat sukiojosi tarp Kanados ir Jungtinių Amerikos Valstijų; o Kalucas aštuonis mėnesius per metus praleisdavo Bogotoje. Dėl to šeimos reikalų tvarkymo našta gulė ant patriarcho pečių, o šiam vis padėdavo pusbrolis Saras Madžistras. Apie pastarąjį sklido kalbos, esą nužudęs vieną iš Kufarų taip gailėjosi, kad iš to apmaudo vos nagų iki alkūnių nenusigraužė. Kita vertus, nebuvo galima teigti, jog Kufarams sekėsi geriau. Prieš dvejus metus vieną sekmadienio rytą beveik aštuoniasdešimties sulaukęs Kufarų šeimos galva Don Sisinas įlipo į automobilį, ketindamas važiuoti į Šventąsias Mišias, kaip buvo pratęs tai dievobaimingai daryti kiekvieną sekmadienį. Automobilį vairavo jaunesnysis sūnus Birtinas. Vos jam užvedus variklį, pasigirdo siaubingas sprogimas, pažiro visų pastatų, stovėjusių penkių kilometrų spinduliu, langų stiklai. Buhalteris Arturas Spampinatas, nieko bendro neturėjęs su šiuo reikalu, pamanė, jog prasidėjo baisus žemės drebėjimas, todėl puolė iš septinto aukšto ir ištiško. Iš Don Sisino teliko kairioji ranka ir dešinioji pėda, o iš Birtino – keli apdegę kaulai.

Kufarai nepuolė Sinagrų, kaip tikėjosi visas miestelis. Tiek Kufarai, tiek Sinagros žinojo, kad mirtį atnešusį sprogstamąjį užtaisą automobilyje padėjo kiti asmenys, besikuriantis naujasis mafijos klanas, jauni atėjūnai, nejaučiantys pagarbos, pasirengę viskam, kas tik šaus į galvą, kad tik pa-

vyktų pašalinti du legendinius klanus ir užimti jų vietą. Paaiškinimas tam buvo. Kadaise narkotikų kelias buvo gana platus, o dabar jis tapo greitkeliu su šešiomis juostomis. Todėl reikėjo jaunų, ryžtingų, apsukrių žmonių, mokančių darbuotis tiek kalašnikovu, tiek kompiuteriu.

Apie tai mąstė komisaras, važiuodamas Čukafos link. Jam į galvą atėjo tragikomiška scena, kartą matyta per televiziją: vienas kovos su mafija komisijos pareigūnas, atvykęs į Felą po jau dešimtos tą pat savaitę įvykdytos žmogžudystės, dramatiškai plėšė nuo savęs drabužius ir smaugiamu balsu šaukė:

– Kur valstybė?

Tuo metu keli karabinieriai, keturi policininkai, du Mokesčių policijos pareigūnai, trys valstybei atstovaujantys ir laikinai pareigas Feloje einantys tarnautojai, kasdien rizikuojantys savo kailiais, išsižioję žvelgė į jį. Gerbiamam kovos su mafija komisijos pareigūnui akivaizdžiai sutriko atmintis: jis užmiršo, kad, bent iš dalies, valstybė buvo jis pats. Ir jei viskas vyko taip, jis kartu su kitais buvo už tai atsakingas.

Pačioje kalvos papėdėje, kur prasidėjo asfaltuotas kelias, vedantis į Don Baldučio namus, stovėjo vienaukštis namukas. Montalbanui privažiuojant pro vieną langą pažvelgė žmogus. Jis apžiūrėjo automobilį ir prisidėjo prie ausies mobilųjį telefoną. Tas, kam reikėjo, buvo įspėtas.

Kelkraščiuose stovėjo elektros ir telefono stulpai, kas penki šimtai metrų kelias praplatėdavo, tarsi sudarydamas stovėjimo aikšteles. Kiekvienoje tų aikštelių būtinai kas nors būdavo, – tai kas nors automobilyje pirštu krapštėsi nosį, tai stovėdamas skaičiavo danguje skraidančias šarkas, tai dėjosi taisąs mopedą. Sargybiniai. Ginklų niekur nebuvo matyti, bet komisaras gerai žinojo, jog prireikus jie iš karto išlįstų ir iš akmenų krūvos, ir iš už stulpo.

Dideli geležiniai vartai, vienintelis įėjimas aukštoje namą juosiančioje sienoje, buvo atviri. Priešais juos stovėjo advokatas Gutadauras, jo veidą perpus dalijo plati šypsena. Gutadauras nusilenkė:

– Važiuokite tiesiai, paskui pasukite į dešinę, ten yra automobilių stovėjimo aikštelė.

Aikštelėje stovėjo dešimt įvairių automobilių, tiek prabangių, tiek kasdieninių. Montalbanas sustojo, išlipo iš automobilio ir pamatė artinantis uždususį Gutadaurą.

– Negalėjau suabejoti jūsų jautrumu, jūsų supratingumu, jūsų protingumu! Don Baldučis labai džiaugsis! Eime, komisare, parodysiu jums kelią.

Gatvelės, vedančios į namą, pradžioje stiebėsi dvi milžiniškos araukarijos. Po kiekvienu visžaliu medžiu buvo pastatytos dvi keistos sargybos būdelės, jos atrodė it skirtos vaikams žaisti. Ir tikrai, buvo apklijuotos Supermeno, Betmeno, Heraklio atvaizdais. Tačiau abiejose būdelėse taip pat buvo

durelės ir langelis. Advokatas pagavo komisaro žvilgsnį.

– Tuos namukus Don Baldučis pastatė vaikaičiams, tiksliau, provaikaičiams. Vienas vardu Baldučis – kaip ir jis, o kitas – Taninas. Dešimties ir aštuonerių metų. Don Baldučis dėl šitų vaikų eina iš proto.

– Atleiskite, advokate, – pratarė Montalbanas, nutaisęs angelo veidelį, – tas ponas su barzda, trumpai šmėstelėjęs dešiniojo namuko langelyje, yra Baldučis ar Taninas?

Gutadauras elegantiškai nuleido klausimą negirdomis.

Jie priėjo namo duris. Durys buvo didingos, juodo riešutmedžio, su vario puošmenomis ir truputį priminė amerikietišką karstą.

Viename sodo kampe kerojo dailūs rožių krūmai, vynmedžiai ir gėlės, juos linksmino baseinas su raudonomis žuvytėmis (ir kur tas šiknius rado vandens?), šalia stovėjo tvirtas ir erdvus geležinis narvas su keturiais dobermanais, labai tyliai mėginančiais įvertinti svečio didumą ir svorį, aiškiai trokštančiais suėsti jį su visais drabužiais. Akivaizdu, kad naktį narvas būdavo atidaromas.

– Ne, komisare, – tarė Gutadauras, matydamas, jog Montalbanas pasuko prie karsto, vadinamo durimis. – Don Baldučis jūsų laukia gėlyne.

Juodu patraukė prie kairiojo vilos krašto. Gėlyną sudarė plati, iš trijų pusių atvira erdvė, o vilos lubos buvo antrojo vilos aukšto terasa. Pro šešias

lieknas terasą palaikančias arkas dešinėje pusėje buvo matyti nuostabus vaizdas: toli nudrykęs paplūdimys ir jūra su horizontą išraižiusiomis Kapo Roselo kyšulio formomis. Tačiau, žvelgiant į panoramą kairėje, buvo palikta daug vietos vaizduotei: lyguma iš cemento, nė menkiausios žalumos, ši tik tolumoje supo Vigatą.

Ten buvo kanapa, keturi patogūs krėslai, žemas platus staliukas. Apie dešimt kėdžių sukrauta prie vienintelės sienos. Tos kėdės, be abejo, buvo nukeliamos per plenarinius posėdžius.

Don Baldučis, panašus į apsirengusį skeletą, sėdėjo ant dvivietės kanapos užsiklojęs kelius pledu, nors nebuvo šalta ir nepūtė vėjas. Greta jo viename iš krėslų sėdėjo dvasininkas, vilkįs sutaną. Penkiasdešimtmetis, išraudęs, jis pakilo vos išvydęs komisarą.

– Štai ir mūsų mielasis komisaras Montalbanas! – džiaugsmingu skambiu balsu sušuko Gutadauras.

– Atleiskite, kad neatsistojau, – tarė pusbalsiu Don Baldučis, – bet kojos manęs nebelaiko.

Nebuvo nė užuominos apie rankos padavimą komisarui.

– Tai Don Severijus, Severijus Kručilà, jis buvo ir vis dar yra Džapikinu, mano mylimo vaikaičio, apkalbinėjamo ir persekiojamo visokių niekšų, dvasios tėvas. Visa laimė, kad tas vaikinas tvirtai tikintis, todėl iškęs persekiojimą, atsiduodamas Dievo malonei.

– Tikėjimas – didis dalykas! – paantrino tėvas Kručilà.

– Jei nepamiegosi, bent pailsėsi, – pabaigė Montalbanas.

Don Baldučis, Gutadauras ir kunigas apstulbę sužiuro į jį.

– Atleiskite, – tarė Don Kručilà, – tačiau, man rodos, jūs klystate. Šis posakis byloja apie lovą, ir sakoma taip: „Lova – didis daiktas, jei nepamiegosi, tai bent pailsėsi." Argi ne taip?

– Jūs teisus, aš suklydau, – pripažino komisaras.

Jis iš tiesų suklydo. Kurių velnių sugalvojo iškraipyti priežodį ir parafrazuoti nuvalkiotą frazę apie religiją, tautų opijų? Opijus ji buvo net tokiam nusikaltėliui ir žudikui kaip Baldučis Sinagra!

– Nebenoriu jūsų trukdyti, – tarė kunigas.

Jis nusilenkė Don Baldučiui, ir tas atsakė pakeldamas rankas. Tada dvasiškis nusilenkė komisarui, atsakiusiam lengvu galvos nulenkimu, ir įsikibo į parankę Gutadaurui.

– Jūs, advokate, mane palydėsite, ar taip?

Jie aiškiai buvo susitarę prieš Montalbanui atvykstant, kad paliks jį vieną su Don Baldučiu. Advokatas turėjo vėl ateiti kiek vėliau, davęs laiko savo „klientui" (kaip mėgdavo sakyti tas, kuris iš tiesų buvo jo ponas) pasakyti Montalbanui be liudytojų tai, ką reikėjo.

– Prisėskite, – tarė senis, rodydamas į krėslą, ant kurio ką tik sėdėjo tėvas Kručilà.

Montalbanas atsisėdo.

– Ko nors pageidautumėte? – paklausė Don Baldučis, tiesdamas ranką prie trijų mygtukų pultelio, pritvirtinto prie kanapos ranktūrio.

– Ačiū, ne.

Montalbanas negalėjo susilaikyti nepaklausęs savęs, kokia kitų dviejų mygtukų paskirtis. Jei vienu buvo galima išsikviesti kambarinę, paspaudus kitą, galimas daiktas, atlėkdavo budintis žudikas. O trečias? Tikriausiai juo galima sukelti kažką panašaus į Trečiąjį pasaulinį karą.

– Patenkinkite mano smalsumą, – tarė senis, taisydamasis sau ant kojų pledą. – Jei jums čia įėjus būčiau padavęs ranką, ar būtumėte man ją paspaudęs?

„Koks puikus klausimas, tu bjaurus šunsnuki", – pagalvojo Montalbanas ir iškart nusprendė nuoširdžiai iškloti viską, ką galvojo.

– Ne.

– Ar paaiškintumėte, kodėl?

– Nes mudu esame priešingose barikados pusėse, pone Sinagra. Ir kol kas (nors galbūt nedaug tetrūksta) paliaubos nėra paskelbtos.

Senis atsikrenkštė. Paskui krenkštelėjo dar kartą. Tik tada komisaras suprato, kad tai buvo juokas.

– Nedaug tetrūksta?

– Jau yra ženklų.

– Tikėkimės viso kuo geriausio. Pereikime prie rimtų reikalų. Jūs, komisare, be abejo, nekantraujate sužinoti, kodėl panorau susitikti.

– Ne.

– Mokate sakyti tiktai „ne“?

– Nuoširdžiai sakau, pone Sinagra, viską, kas mane, kaip mentą, galėtų dominti, apie jus jau žinau. Perskaičiau visus su jumis susijusius popierius, taip pat ir tuos, kurie su jumis buvo susiję tada, kai aš dar tik rengiausi gimti. O kaip žmogus jūs manęs nedominate.

– Tada paaiškinkite, kodėl atėjote.

– Atėjau, nes nesu toks pasipūtęs, kad pasakyčiau „ne“ norinčiam su manimi kalbėtis žmogui.

– Teisingi žodžiai, – tarė senis.

– Pone Sinagra, jei norite man ką nors pasakyti, puiku. Antraip...

Rodės, Don Baldučis delsia. Jis palenkė savo vėžlišką kaklą dar arčiau Montalbano ir labai įdėmiai į jį įsižiūrėjo, įtempdamas nuo glaukomos pavandenijusias akis.

– Kai buvau jaunas, turėjau neįtikėtinai geras akis. Dabar vis labiau regiu kaip per miglą, komisare. Ji darosi vis tirštesnė. Kalbu ne tik apie savo ligotas akis.

Jis atsiduso, atsirėmė į kanapos atlošą, tarsi būtų norėjęs joje prasmegti.

– Žmogus turėtų gyventi tiek, kiek yra teisinga. Devyniasdešimt metų – labai daug, per daug. Ir jie pailgėja dar kažin kiek, kai viską turi perimti į savo rankas, nors jau nuo visko išsilaisvinai. Džapikinu reikalai mane pribaigė, komisare. Miegoti negaliu iš to susirūpinimo. Jo dar ir širdis nesveika.

Sakiau jam: pasiduok karabinieriams, bent jau būsi pagydytas. Bet Džapikinu jaunas ir užsispyręs, kaip ir visi jaunuoliai. Taigi aš turėjau vėl imtis šeimos reikalų. O jie sunkūs, labai sunkūs. Nes laikas bėgo, ir žmonės pasikeitė. Nebesupranti, ką jie mano, nebežinai, kas jiems gali šauti į galvą. Anais laikais, pavyzdžiui, iškilus sudėtingam reikalui, buvo mąstoma. Galbūt tai tęsdavosi ilgai, galbūt dienų dienas, galbūt buvo prieinama iki piktų žodžių, iki ginčų, bet buvo mąstoma. Dabar žmonės nebenori mąstyti, nebenori gaišti tam laiko.

– Tai ką jie tada daro?

– Šaudo, mielasis komisare, šaudo. O šaudyti mes visi gerai mokame, dar geriau, kai reikia šaudyti į grupę žmonių. Jei jūs dabar atsitiktinai pajudintumėte revolverį, kurį laikote kišenėje...

– Neturiu revolverio, nevaikštau ginkluotas.

– Tikrai?!

Don Baldučio nuostaba buvo nuoširdi.

– Mielasis komisare, juk tai neatsargu! Kai aplinkui sukinėjasi šitiek nusikaltėlių...

– Žinau, bet ginklai man nepatinka.

– Ir man nepatikdavo. Grįžkime prie temos. Jei jūs atstatytumėte į mane revolverį ir pasakytumėte: „Balduči, klaupkis“, – niekas nėra šventas. Būdamas beginklis, turėčiau atsiklaupti. Logiška? Bet tai nereikštų, kad jūs – garbingas žmogus, reikštų tik tai, kad jūs – atleiskite už pasakymą – niekšas su revolveriu rankoje.

– O kaip elgiasi garbingas žmogus?

– Ne kaip elgiasi, komisare, o kaip elgdavosi. Jūs ateinate pas mane beginklis ir kalbatės, išdėstote reikalą, paaiškinate jo privalumus ir trūkumus, jei aš iš pradžių nesutinku, kitą dieną grįžtate ir svarstome kartu, svarstome tol, kol aš įsitikinu, kad vienintelė išeitis yra atsiklaupti, kaip norite jūs, dėl savo ir kitų gerovės.

Kaip žaibas komisaro atmintyje tvykstelėjo eilutės iš Alesandro Mandzonio *Gėdos stulpo istorijos*, kurioje vienas nelaimėlis buvo priverstas ištarti: „Klokite, ką norite, kad pasakyčiau?“ ar panašiai. Tačiau komisaras visai nenorėjo su Don Baldučiu aptarinėti Mandzonio.

– Tačiau, kiek žinau, net ir anais nuostabiaisiais jūsų minimais laikais žmones, nenorėjusius atsiklaupti, žudydavo.

– Žinoma! – gyvai atsakė senis. – Žinoma! Bet ar žinote, ką reiškė nužudyti žmogų, atsisakiusį paklusti?

– Ne.

– Reiškė pralaimėtą kovą, reiškė, kad to žmogaus drąsa tau nepaliko kito pasirinkimo. Supratote, ką noriu pasakyti?

– Taip, puikiausiai supratau. Bet, matote, pone Sinagra, aš čia atėjau ne klausytis mafijos istorijos pagal jus.

– Bet jūs teisiškai tą istoriją labai gerai mokate!

– Žinoma, bet jūs esate pralaimėtojas arba beveik pralaimėtojas, pone Sinagra. O pralaimėtojai niekada nerašo istorijos. Šiuo metu tikriausiai ją

geriau gali rašyti tie, kurie šaudo negalvodami. Akimirkos nugalėtojai. O dabar, jums leidus...

Komisaras jau stojosi, bet senis jį sulaikė ranka.

– Atleiskite. Sulaukus šitiek metų, be daugybės ligų, dar ir liežuvis nenustygsta vietoje. Komisare, jei trumpai – galimas daiktas, mes padarėme didelių klaidų. Labai didelių. Sakydamas „mes", turiu omenyje ir amžinatilsį Sisiną Kufarą bei jo šeimą. Sisinas buvo mano priešas tol, kol vaikščiojo šia žeme.

– Ką, pradedate gailėtis?

– Ne, komisare, prieš įstatymą nesigailiu. Prieš Dievą, kai ateis mano valanda, – gailėsiuos. Štai ką norėjau pasakyti: mes taip pat pridarėme didžiulių klaidų, bet visada žinojome, kad yra riba, kurios negalima peržengti. Niekada. Nes tą ribą peržengęs žmogus niekuo nebesiskiria nuo gyvūno.

Išsekęs jis užmerkė akis.

– Supratau, – tarė Montalbanas.

– Ar tikrai supratote?

– Tikrai.

– Abu dalykus?

– Taip.

– Vadinasi, viską, ką norėjau pasakyti, jau pasakiau, – tarė senis atsimerkdamas. – Jei norite išeiti, jūsų valia. Gero vakaro.

– Gero vakaro, – atsakė stodamasis komisaras. Kiemą ir alėją perėjo nieko nesutikęs. Žingsniuodamas pro dvi būdeles po araukarijomis, išgirdo vaikų balsus. Vienoje žaidė vaikas su vandens pis-

toletu rankoje, kitoje priešais – kitas vaikas spaudė prie savęs kosminį kulkosvaidį. Buvo matyti, kad Gutadauras išgrūdo sargybinį su barzda ir pakeitė jį Don Baldučio provaikaičiais, kad komisaras mestų iš galvos blogas mintis.

– Pykšt! Pykšt! – vaikas žaidė su pistoletu.

– Ratatatata! – atsakė kitas „pliekdamas" kulkosvaidžiu.

Tai buvo pratybos ateičiai, kai jie užaugs dideli. O galbūt tiems vaikams nereikia net užaugti; kaip tik anądien Feloje suėmė vieną, pramintą „beibikileriu": – jam buvo vos vienuolika metų. Vienas iš prabilusiųjų (Montalbanui neapsivertė liežuvis vadinti juos atgailaujančiais ar juolab bendradarbiaujančiais su teisingumu) atskleidė, jog būna tam tikrų viešųjų mokyklų, kuriose vaikai mokomi šaudyti ir žudyti. Don Baldučio provaikaičiams tokios mokyklos lankyti nereikėjo. Namie jie galėdavo gauti visas reikalingas pamokas privačiai. Gutadauro nebuvo nė kvapo. Prie vartų stovėjo tipas su berete, pasitraukdamas iš kelio atsisveikino su Montalbanu ir iškart grįžo uždaryti vartų. Išeidamas komisaras negalėjo nepastebėti tobulos kelio asfalto dangos, ant jos nebuvo nė vieno akmenėlio, nė vieno griovelio. Galimas daiktas, kas rytą speciali komanda nušluodavo kelią taip, lyg tai būtų gyvenamasis kambarys. Kelio priežiūra markizui Lauričelui turėjo kainuoti nemažą sumelę. Stovėjimo aikštelėse niekas nepasikeitė,

nors jau buvo praėjusi daugiau nei valanda. Vienas tipas vis skaičiavo padangėje skraidančias šarkas, kitas sėdėdamas mašinoje rūkė, trečias visą laiką taisė variklį. Žiūrint į pastarąjį, komisarą užplūdo beveik nenumaldomas noras pašmaikštauti, pasišaipyti. Prisiartinęs sustojo.

– Neužsiveda? – paklausė.

– Ne, – atsakė tipas pritrenktas, spoksodamas į jį.

– Gal pasižiūrėti man?

– Ne. Ačiū.

– Galiu jus pavėžėti.

– Ne! – sušuko susierzinęs tipas.

Komisaras nuvažiavo. Pro pakelėje stovinčio namuko langą žvelgė tas pats vyras su mobiliuoju telefonu. Be abejo, pranešė, jog Montalbanas kirto Don Baldučio karalystės sienas.

Temo. Grįžęs miestelin komisaras patraukė į Kavūro gatvę. Sustojo ties 44-uoju namu, atidarė automobilio daiktinę, pasiėmė raktų ryšulėlį ir išlipo. Durininkės nebuvo, iki lifto nieko nesutiko. Atrakino Grifų buto duris ir, vos įėjęs, jas uždarė. Oras viduje buvo pridvisęs. Uždegė šviesą ir ėmėsi darbo. Užtruko valandą, kol surinko visus popierius, sukišo juos į virtuvėje rastą šiukšlių maišą. Ten buvo ir skardinė sausainių „Ladzaroni“ dėžutė, prikimšta kasos kvitų. Grifų popierius jis turėjo peržiūrėti vos tyrimui prasidėjus, tačiau to nepadarė. Galbūt kuriame nors iš jų slypėjo Grifų

ligos priežastis – ligos, dėl kurios turėjo įsikišti rūpestingasis gydytojas.

Jau gesino prieškambaryje šviesą, tik ūmai prisiminė Facijų ir jo susirūpinimą, kai prasitarė šiam apie ketinimą susitikti su Don Baldučiu. Telefonas buvo valgomajame.

– Klausau! Klausau! Kas kalba? Čia komisariatas!

– Katarė, čia Montalbanas. Ar yra Facijus?

– Tučtuojau jums jį duodu.

– Facijau? Norėjau pasakyti, kad grįžau sveikas ir gyvas.

– Žinojau, komisare.

– Kas tau pasakė?

– Niekas, komisare. Vos tik išvykote, nusekiau jums iš paskos. Palaukiau netoli sargybos būdelės. Kai pamačiau, kad grįžtate, ir aš parvažiavau į komisariatą.

– Yra naujienų?

– Ne, komisare, išskyrus tai, kad iš Pavijos vis skambina toji moteris ir ieško Audželo.

– Anksčiau ar vėliau suras. Klausyk. Nori žinoti, apie ką kalbėjomės su tuo veikėju?

– Žinoma, komisare. Mirštu iš smalsumo.

– O aš tau nieko nesakysiu. Gali dvėsti. Ir žinai kodėl? Nes nepaklusai mano nurodymams. Liepiau nė kojos nekelti iš komisariato, o tu nusekei paskui mane. Dabar patenkintas?

Jis užgesino šviesą ir su maišu ant pečių išėjo iš Grifų būsto.

Aštuoni

Jis atsidarė šaldytuvą ir iš tos laimės nusižvengė. Šeimininkė Adelina buvo palikusi dvi imperatoriškąsias skumbres su svogūnų troškiniu – vakarienę, su kuria tikrai būtų praleidęs visą naktį, nes buvo verta. Kad išgelbėtų savo vargšę galvą, prieš pradėdamas valgyti panoro įsitikinti, ar virtuvėje yra natrio bikarbonato pakuotė, dėl šventos ramybės. Atsisėdęs verandoje, tyčia sušveitė viską, lėkštėje liko tik žuvų ašakos ir galvos, nuvalgytos taip, kad priminė fosilijų griaučius.

Nukraustęs stalą, susitelkė ties šiukšlių maišo, pilno Grifų popierių, turiniu. Gali būti, kad vienintelis sakinys, eilutė, akcentas pateiks užuominą, kodėl dingo senukai. Jie saugojo viską: laiškus ir atvirukus, nuotraukas, telegramas, elektros ir telefono sąskaitas, atlyginimų išmokėjimo lapelius, čekius ir kvitus, reklamines skrajutes, autobuso bilietus, gimimo ir santuokos liudijimus, pensijos knygeles, medicinos ir kitokias nebegaliojančias korteles. Buvo netgi „pažymos, kad

asmuo gyvas“ kopija – biurokratijos bukaprotiškumo viršūnė. Greta tokios pažymos net pats Gogolis su savo mirusiomis sielomis būtų nublankęs.

Jei ji būtų pakliuvusi į rankas Francui Kafkai, šis galėjo sukurti dar vieną bauginantį apsakymą. O ką daryti su ta pažyma dabar? Kokia jos panaudojimo procedūra (biurokratų mėgstamas žodis)? Žmogus ant popieriaus lapo parašo sakinį „Aš, žemiau pasirašantis Salvas Montalbanas, patvirtinu, kad esu gyvas“, jį pasirašo ir įteikia atsakingam tarnautojui?

Šiaip ar taip, visi popieriai, patvirtinantys Grifų poros egzistavimą, nedaug tedavė naudos – vos kilogramą lapų ir lapelių. Montalbanas juos baigė žiūrėti trečią nakties.

Kaip sakoma, naktis šuniui ant uodegos, ir dar gimė duktė. Jis vėl sukišo popierius į maišą ir nuėjo gulti.

Priešingai, nei tikėjosi, imperatoriškosios skumbrės nesidaužė uodegomis ir ramiai leidosi suvirškinamos. Todėl Montalbanas nubudo septintą ryto gerai ir saldžiai išsimiegojęs. Vonioje užtruko ilgiau nei paprastai, kol iš šildomojo katilo išleido visą vandenį. Prausdamasis dar sykį perkratė mintyse pokalbį su Don Baldučiu. Prieš išeidamas iš namų norėjo būti tikras, kad gerai suprato dvi senio užuominas. Galų gale įsitikino, kad viską suvokia teisingai.

– Komisare, norėjau pasakyti, kad prieš pusvalandį skambino Audželas, į komisariatą atvažiuos

apie dešimtą, – pranešė Facijus ir susigūžė, nes nujautė, jog tokiais atvejais (taip jau buvo atsitikę anksčiau) ūmus Montalbano pykčio protrūkis, sužinojus apie dar vieną pavaduotojo savivalę, garantuotas.

– Ar vakar vakarą, tau atėjus į komisariatą, skambino moteris iš Pavijos?

– O kaipgi? Dar tris kartus, kol galutinai prarado viltį.

Kalbėdamas Facijus perkeldavo kūno svorį tai ant vienos kojos, tai ant kitos, tarsi būtų prispirtas reikalo ir labai kentėtų. Tačiau tikroji priežastis buvo smalsumas, kuris jį baigė sugraužti gyvą. Vis dėlto Facijus nedrįso prasižioti ir paklausti, ką Sinagra pasakė Montalbanui.

– Uždaryk duris.

Facijus pašoko, raktu užrakino duris, grįžo atgal ir atsisėdo ant kėdės kraštelio. Palinkęs priekin liemuo, žibančios akys, – atrodė tarsi išalkęs šuo, laukiantis, kol šeimininkas numes jam kaulą. Todėl šiek tiek nusivylė pirmuoju Montalbano užduotu klausimu.

– Ar pažįsti kunigą, vardu Severijus Kručilà?

– Girdėjau jį minint, bet pats nepažįstu. Žinau, kad jis nėra čionykštis; jei neklystu, gyvena Montereallėje.

– Pasistenk sužinoti viską, kas su juo susiję, kur gyvena, kokie jo įpročiai, kada būna bažnvčioje, su kuo susitikinėja, kas apie jį šnekama. Surink visą informaciją. Paskui, kai viską atliksi (tam turi vieną dieną)...

– Ateisiu pas jus ir viską papasakosiu.

– Neteisingai. Nieko man nepasakosi. Slapčia jį paseksi.

– Komisare, galite būti ramus. Jis manęs nepamatys, net jei pakaušyje turėtų akis.

– Dar kartą suklydai.

Facijus apstulbo.

– Komisare, kai žmogus sekamas, laikomasi taisyklės, kad seklys turi likti nepastebėtas. Antraip, koks čia sekimas?

– Šiuo atveju viskas kitaip. Kunigas turi pastebėti, kad tu jį seki. Maža to, pasistenk, kad jis sužinotų, jog tu – vienas iš mano žmonių. Nepamiršk: labai svarbu, kad jis suprastų, jog esi mentas.

– Šito dar niekada nesu girdėjęs.

– Tačiau kiti neturi pastebėti to sekimo.

– Komisare, galiu kloti atvirai? Visiškai nieko nesupratau.

– Nieko tokio. Nesuprask ir toliau, tik daryk taip, kaip lieptas.

Facijus įsižeidė.

– Komisare, kai ką nors darau nesuprasdamas, man nepavyksta.

– Facijau, tėvas Kručilà nori būti sekamas.

– Bet kodėl, Švenčiausioji Mergele?

– Nes turi mus nuvesti į vieną vietą, tačiau yra priverstas tai padaryti taip, lyg pats nieko nenutuoktų. Vaidyba, supratai?

– Imu suprasti. O kas yra toje vietoje, į kurią mus turi nuvesti kunigas?

– Džapikinu Sinagra.

– Šūdas!

– Šis mielas tavo eufemizmas man rodo, jog pagaliau supratai, koks svarbus šis reikalas, – tarė komisaras, tarsi skaitytų iš knygos. Tuo metu Facijus įtariai varstė jį akimis.

– O kaip jūs sužinojote, kad šitas kunigas Kručilà žino, kur slepiasi Džapikinu? Pusė pasaulio ieško Džapikinu: Kovos su mafija tarnyba, Patrulių skyrius, Specialioji operatyvinė grupė, Pėdsekių padalinys, ir niekam nepavyksta jo rasti.

– Aš nieko pats nesužinojau, man pasakė. Dar geriau – leido suprasti.

– Tėvas Kručilà?

– Ne, Baldučis Sinagra.

Rodės, lyg žemė būtų lengvai sudrebėjusi. Svyrinėdamas Facijus liepsnojančiu veidu žengė vieną žingsnį į priekį ir du atgal.

– Jo senelis? – ištarė vienu atsikvėpimu.

– Nusiramink, dabar tu panašus į lėlių teatro aktorių. Taip, jo senelis. Nori, kad vaikaitis sėstų kalėjiman. Tačiau Džapikinu galbūt nėra dėl visko tikras. Ryšį tarp Džapikinu ir senelio palaiko kunigas, su kuriuo Baldučis panoro mane supažindinti savo namuose. Jei jam nebūtų rūpėję mūsų supažindinti, būtų išsiuntęs kunigą dar man nepriėjus.

– Komisare, vis tiek nesuprantu. Kas jam šovė į galvą? Džapikinu nuo mirties bausmės neišsuktų net pats Viešpats Dievas!

– Dievas gal ir neišsuktų, bet kas nors kitas galėtų.

– Kaip?

– Nužudydamas Džapikinu, Facijau. Kalėjime jis turi puikių progų išsaugoti sveiką kailį. Naujosios mafijos vaikinai „drožia“ tiek Sinagras, tiek Kufarus. Todėl sustiprintos apsaugos kalėjimas reiškia saugumą ne tik esantiems išorėje, bet ir viduje.

Facijus truputėlį pagalvojo, bet nusprendė leistis įtikinamas.

– Ar man Monterealėje reikės ir nakvoti?

– Tikriausiai ne. Nemanau, kad kunigas naktį išeina iš namų.

– Kaip tėvas Kručilà parodys, kad veda mane į Džapikinu slėptuvę?

– Nesijaudink, jis ras kaip. Kai tau parodys tą vietą, nieku gyvu nesikarščiuok, nesiimk jokios iniciatyvos. Iš karto susisiek su manimi.

– Gerai.

Facijus atsistojo ir pasuko prie durų. Pusiaukelėje sustojo, atsigręžė ir nužvelgė Montalbaną.

– Kas tau?

– Komisare, jau ilgokai gyvenau nesuprasdamas, kad jūs man sakote tik pusę tiesos.

– Kokios tiesos?

– Baldučis jums tikrai pasakė daugiau.

– Teisybė.

– Ar galiu ir aš sužinoti?

– Žinoma. Sakė, kad tai padarė ne jie. Garantavo, kad ir ne Kufarai. Todėl kalti lieka tie naujieji.

– Kalti dėl ko?

– Nežinau. Dabar dar nesuprantu jo užuominos. Tačiau jau pradedu įsivaizduoti.

– Pasakysite ir man?

– Dar per anksti.

Vos Facijus spėjo skylutėje pasukti raktą, Katarela atlapojo duris ir stipriai bloškė jį prie sienos.

– Beveik sulaužei man nosį! – sušuko Facijus, ranka susiėmęs už veido.

– Komisare, komisare! – uždusęs sušniokštė Katarela, – atleiskite už tokį įsiveržimą, bet su jumis nori kalbėtis pats ponas kvestorius.

– Kur jis?

– Skambina telefonu, komisare.

– Duok jį man.

Katarela išbėgo kaip kiškis, Facijus tikėjosi, kad išeis ir Montalbanas.

Rodės, Bonečio-Alderigio balsas sklido iš šaldiklio – toks buvo šaltas.

– Montalbanai? Jei leisite, renku išankstinę informaciją. Ar jums priklauso automobilis „Tipo“, kurio numeriai AG 334 JB?

– Taip.

Dabar Bonečio-Alderigio balsas sklido tiesiai nuo ašigalio ledkalnio. Tolumoje buvo girdėti staugiančios meškos (bet ar meškos staugia?).

– Tučtuojau atvykite pas mane.

– Būsiu pas jus po valandėlės, kai...

– Ar supratote, ką pasakiau? Tučtuojau.

– Įeikite ir palikite duris atviras, – įsakė kvestorius, vos išvydęs jį įeinant. Turėjo būti kas tikrai rimto, nes prieš tai koridoriuje Látesas apsimetė jo nepastebėjęs. Kol komisaras artinosi prie rašomojo stalo, Bonetis-Alderigis atsistojo nuo krėslo ir nuėjo atidaryti lango.

„Tikriausiai tapau virusu, – pamanė Montalbanas. – Išsigando, kad užkrėsiu orą."

Kvestorius vėl klestelėjo į savo vietą, bet Montalbanui prisėsti nepasiūlė. Visai kaip vidurinės mokyklos laikais, kai ponas direktorius pasikviesdavo jį į savo kabinetą, kad iškilmingai skirtų papeikimą.

Montalbanas sulaikė kvapą. Prieš nusprendžiant, kaip derėtų elgtis, būtinai reikėjo sužinoti, ko viršininkas taip supyko.

– Šįryt, – toliau kalbėjo kvestorius, – vos įkėliau koją į kabinetą, sužinojau naujieną, kurią neabejodamas vadinu nemalonia. Maža to, labai nemalonia. Kalbu apie raportą, su žaibais ir griaustiniais nukritusį man ant stalo. Šis raportas susijęs su jumis.

„Nė žodžio", – griežtai sudraudė save komisaras.

– Ataskaitoje parašyta, kad „Tipo" markės automobilis, kurio numeriai...

Bonetis-Alderigis nutilo ir palinko virš lapo, kurį buvo pasidėjęs ant rašomojo stalo.

– ...AG 334 JB? – nedrąsiai pasufleravo Montalbanas.

– Patylėkite. Dabar kalbu aš. „Tipo“ markės automobilis, kurio numeriai AG 334 JB, pravažiavo pro mūsų kontrolės postą garsaus mafijos boso Baldučio Sinagros namų link. Atlikus būtinus tyrimus paaiškėjo, kad automobilis priklauso jums ir kad jūs privalėjote man apie tai pranešti. Dabar pasakykite: nejaugi esate toks bukas, kad nesupratote, jog ta vila gali būti nuolat stebima?

– O ne! Ką jūs sakote! – sušuko Montalbanas, vaidindamas baisiausiai nustebusį. Be abejo, jam tarsi šventajam virš galvos pakibo aureolė. Tada pasistengė nutaisyti susirūpinusią miną ir, sukandęs dantis, sumurmėjo:

– Po paraliais! Ir kam to reikėjo!

– Turite puikią progą susirūpinti, Montalbanai! Laukiu iš jūsų rimto pasiaiškinimo. Antraip numatyta jūsų karjera pasibaigs čia. Jau per ilgai pakenčiu jūsų metodus, kuriais dažnai ir su dideliu malonumu peržengiate leistinas ribas!

Komisaras nunarino galvą, tarsi gailėtųsi. Kvestorius, matydamas jį tokį, įgavo drąsos ir įdūko kaip šuo.

– Matote, Montalbanai, tokį kaip jūs ne taip jau sunku įtarti sąmokslu! Deja, jau buvo puikių precedentų, kurių šįkart jums nepriminsiu, nes ir taip labai gerai juos žinote! Be to, man jau gana jūsų ir viso Vigatos komisariato! Neįmanoma suprasti, ar jūs policininkai, ar kamoros nariai!

Tada jis ištarė savo mėgstamą frazę, kurią jau buvo drėbtelėjęs kalbėdamasis su Mimi Audželu.

– Suorganizuosiu generalinį valymą!

Montalbanas, kaip nusirašinėtojas, pirmiausia pasitrynė rankas, tada iš kišenės išsitraukė nosinę, persibraukė ja veidą. Netvirtai prakalbo:

– Turiu dvi širdis: vieną asilo ir vieną liūto, pone kvestoriau.

– Nesupratau.

– Aš sutrikęs. O reikalas toks: Baldučis Sinagra po mūsų pokalbio liepė prisiekti garbės žodžiu, kad...

– Kad?

– Kad apie susitikimą niekam neprasitarsiu.

Kvestorius smarkiai trenkė į stalą, smūgis buvo toks stiprus, kad jam tikrai turėjo suskausti delną.

– Ar suprantate, ką sakote? Niekas neturi žinoti! Ir jūs manote, kad aš, kvestorius, tiesioginis jūsų viršininkas, esu niekas? Jūsų pareiga, kartoju, pareiga...

Montalbanas pakėlė rankas rodydamas, kad pasiduoda. Tada greitai kepure nusišluostė akis.

– Žinau, žinau, kvestoriau, – tarė, – bet jei jūs suprastumėte, kaip mane drasko iš vienos pusės pareiga, o iš kitos pusės – duotas žodis...

Viduje pats vienas sau džiūgavo. Kokia graži ta jo gimtoji kalba! Žodis „draskyti“ buvo kaip tik tas, kurio reikėjo.

– Jūs kliedite, Montalbanai! Nesuprantate, ką sakote! Ant to paties laiptelio statote pareigą ir nusikaltėliui duotą žodį!

Komisaras vis iš naujo nuleisdavo galvą.

– Tikra teisybė! Tikra teisybė! Kokie teisingi jūsų žodžiai!

– Todėl dabar be jokių išsisukinėjimų atsakykite, kodėl susitikote su Sinagra! Noriu, kad viską smulkiai paaiškintumėte!

Atėjo metas pagrindinei Montalbano improvizuojamo spektaklio scenai. Jei kvestorius jauką praris, viskas čia ir išsispręs.

– Manau, kad jis ketina gailėtis, – sumurmėjo žemu balsu.

– Ką? – paklausė kvestorius nieko nesupratęs.

– Manau, kad Baldučis Sinagra jau beveik gailisi.

Bonetis-Alderigis pašoko nuo krėslo, tarsi jį būtų iššovęs į orą koks stiprus sprogimas, įvykęs kaip tik ten, kur jis sėdėjo, ir uždusęs puolė uždarinėti langų ir durų, o duris net užrakino.

– Prisėskime čia, – tarė stumdamas komisarą link kanapos. – Nereikės kelti balso.

Montalbanas prisėdo, įžiebė cigaretę, nors puikiai žinojo, kad kvestorių ištinka patys baisiausi isterijos priepuoliai vien pamačius trupinėlį tabako. Bet šįkart Bonetis-Alderigis to net nepastebėjo. Užmaršiai šypsodamasis, klaidžiojančiomis akimis kontempliavo save: apsuptas triukšmingų ir nekantrių žurnalistų, apšviestas prožektorių, su keke mikrofonų, prikištų jam prie burnos, rėžė nuostabią kalbą, kaip įtikino vieną iš kraugerių mafiozų bosų bendradarbiauti su teisingumu.

– Montalbanai, papasakokite viską, – paprašė jis maldaujamu balsu.

– Ką galėčiau jums papasakoti, pone kvestoriau? Vakar man paskambino Sinagra ir pasakė, kad norėtų tuoj pat mane pamatyti.

– Galėjote mane bent perspėti! – papriekaištavo jam kvestorius, grūmodamas ore dešinės rankos smiliumi.

– Patikėkite, visai neturėjau tam laiko. Nors ne, palaukite...

– Taip?

– Dabar atmenu, kad jums skambinau, bet man pasakė, kad esate užimtas: susirinkimas ar kažkas panašaus...

– Gali būti, gali būti, – pripažino tas, – bet grįžkime prie reikalo: ką jums pasakė Sinagra?

– Pone kvestoriau, iš raporto nesunku suprasti, kad pokalbis buvo labai trumpas.

Bonetis-Alderigis atsistojo, dirstelėjo į lapą ant rašomojo stalo, grįžo į savo vietą, atsisėdo.

– Keturiasdešimt penkios minutės nėra mažai.

– Sutinku, bet į tas keturiasdešimt penkias minutes turite įskaičiuoti dar ir kelionę pirmyn bei atgal.

– Tiesa.

– O buvo taip: Sinagra, užuot išklojęs tiesiai, viską leido suprasti. Tiesą sakant, dar mažiau: viską patikėjo mano intuicijai.

– Sicilietiškai intuicijai?

– O kaipgi.

– Gal papasakosite konkrečiau?

– Jis pasakė, kad truputį nuvargo.

– Tikiu. Juk jam devyniasdešimt!

– Taigi. Sakė, kad sūnaus areštas ir vaikaičio slapstymasis jam buvo sunkus išmėginimas.

Jo sąmojis atrodė lyg iš antrarūšio kino filmo, puikiai pavykęs. Tačiau kvestorius atrodė truputį nusivylęs.

– Ir daugiau nieko?

– Ir tai jau yra daug, pone kvestoriau! Pats pamąstykite: kodėl apie tai buvo papasakota man? Jie, žinoma, viską atlieka tarsi sulėtintame filme. Reikia ramybės, kantrybės ir drąsos.

– Suprantama, suprantama.

– Sakė, greitai vėl paskambins.

Bonečio-Alderigio nusivylimas akimirksniu virto entuziazmu.

– Kaip tik taip ir pasakė?

– Taip, pone. Bet reikės būti labai atsargiems – klaidingas žingsnis, ir viskas šuniui ant uodegos, galima daug ką prarasti.

Montalbanas pajuto pasišlykštėjimą savo pasakytais žodžiais. Įprastų žodžių rinkinys, tačiau tuo metu jų reikėjo. Paklausė savęs, kiek dar galėtų ištverti vaidindamas tokį farsą.

– Žinoma, suprantu.

– Žinokite, pone kvestoriau, apie tai nenorėjau sakyti nė vienam iš savo vyrų. Visada gali atsirasti koks šnipas.

– Ir aš elgsiuosi taip pat! – prisiekė kvestorius, ištiesdamas į priekį ranką.

Jie atrodė tarsi duodantys priesaiką Pontidoje*. Komisaras pakilo.

– Jei visi įsakymai jau duoti...

– Eikite, eikite, Montalbanai. Ir ačiū jums.

Žiūrėdami į akis, jie tvirtai paspaudė vienas kitam ranką.

– Tačiau... – ištarė kvestorius susmukdamas.

– Sakykite.

– Vis dar yra tas nelaimingas raportas. Negaliu į jį nekreipti dėmesio, suprantate? Turiu pateikti atsakymą.

– Pone kvestoriau, jei kas nors įtars bent apie menkiausią mūsų kontaktą su Sinagra ir paskleis gandus, viskas baigta. Esu tuo tikras.

– Taip taip, iš tiesų.

– Todėl, kai pasakėte, jog mano automobilis buvo sekamas, pajutau apmaudą.

Kaip jam sekėsi kalbėti! Gal tai geriausias būdas išreikšti savąjį „aš"?

– Ar mano automobilis buvo nufotografuotas? – paklausė po patogios pauzės.

– Ne. Tik užsirašyti numeriai.

– Tada išeitis yra. Tik nedrįstu jos siūlyti – įžeistų jūsų neginčytiną žmogaus ir valstybės tarno dorą.

* Pontidos priesaika – ceremonija, įvykusi 1167 m. balandžio 7 d. mažame miestelyje šalia Bergamo, sudarant Lombardijos miestų sąjungą prieš Frydricho I Barbarosos valdomą Šv. Romos imperiją. Ši Pontidoje sudaryta sąjunga yra žinoma kaip Lombardijos lyga.

Bonetis-Alderigis atsidūsėjo, tarsi būtų išmušusi jo mirties valanda.

– Vis dėlto sakykite.

– Užtektų jiems pareikšti, kad užsirašinėdami numerius suklydo.

– Bet kaip aš sužinojau, kad jie suklydo?

– Nes jūs kaip tik per tą pusvalandį, per kurį, jų manymu, aš važiavau pas Sinagrą, telefonu ilgai kalbėjotės su manimi. Niekas nedrįs to paneigti. Ką manote?

– Na, – ištarė kvestorius abejodamas, – matysime.

Montalbanas išėjo ramus: aišku, kad Bonetis-Alderigis, nors ir kamuojamas skrupulų, vis tiek pasielgs taip, kaip jam buvo pasiūlyta.

Prieš išvykdamas iš Montelūzos, paskambino į komisariatą.

– Klausau? Klausau? Kas čia skambina?

– Katarė, čia Montalbanas. Duok man Audželą.

– Negaliu jums jo duoti, nes jo nėra. Tačiau ką tik buvo. Laukė jūsų, bet kadangi jūs nesirodėte, išėjo.

– Ar žinai, kodėl išėjo?

– Taip, taip. Dėl neseniai įvykusio baisaus gaisro.

– Gaisro?

– Taip taip. Baisus gaisras, kaip pranešė ugniagesiai. Audželas, neradęs Facijaus, išvyko tenai su kolegomis Galu ir Galucu.

– Ko iš mūsų norėjo ugniagesiai?

– Sakė, kad gesina tą baisų gaisrą. Paskui Audželas griebė ragelį ir kalbėjo pats.

– Ar žinai, kur tas gaisras?

– Gaisras kilo Pizelo* kvartale.

Montalbanas nebuvo girdėjęs apie Pizelo kvartalą. Kadangi gaisrinė buvo už kelių žingsnių, puolė ten ir prisistatė. Sužinojo, kad gaisras (be jokių abejonių, tyčinis) kilo Favos** kvartale.

– Kodėl skambinote į komisariatą?

– Nes apgriuvusiame kaimo name mūsiškiai aptiko du lavonus. Atrodo, dviejų senyvų žmonių – vyro ir moters.

– Ar jie žuvo per gaisrą?

– Ne, komisare. Liepsnos jau buvo apėmusios namo griuvėsius, bet mūsiškiai laiku įsikišo.

– Tada nuo ko jie mirė?

– Pone, regis, jie buvo nužudyti.

* *Pisello* – žirnis. (It.).

** *Fava* – pupa. (It.).

Devyni

Išsukęs iš plento, turėjo važiuoti siauru kylančiu keliuku, tokiu akmenuotu ir duobėtu, kad automobilis virkavo it vaikas. Nuo tam tikros vietos nebegalėjo važiuoti toliau, nes keliukas buvo sausakimšas ugniagesių automobilių ir kitų mašinų, sustatytų ant dirvos viena greta kitos.

– Kas jūs? Kur einate? – nemandagiai paklausė vienas puskarininkis, vos pamatęs Montalbaną lipantį iš automobilio ir ketinantį toliau eiti pėsčiomis.

– Komisaras Montalbanas. Man pasakė, kad...

– Gerai, gerai, – skubiai nutraukė puskarininkis. – Eikite, jūsų vyrai jau vietoje.

Buvo karšta. Nusirišo kaklaraištį ir nusivilko švarką, su kuriais turėjo eiti pas kvestorių. Tačiau, nors ir palengvėjo, žengęs kelis žingsnius jau buvo suprakaitavęs kaip kiaulė. Kur tas gaisras?

Atsakymą gavo iškart už posūkio. Vaizdas akimirksniu pasikeitė. Nebuvo matyti nei medžio, nei žolės siūlelio, nei krūmo, nei menkiausio augalo –

vien beformė vienoda, tamsiai ruda, išdegusi plynė. Oras buvo tvankus kaip tada, kai pučia stiprus sirokas, tvoskė degėsiais, šen bei ten kilo dūmelis. Kaimo namas buvo dar už kokių šimto metrų, pajuodęs nuo ugnies. Jis stūksojo vidury nedidelės kalvos šlaito, o kalvos viršūnėje dar buvo matyti liepsnos ir bėginėjančių žmonių siluetai.

Vienas, besileisdamas keliuku, pastojo jam kelią ir padavė ranką.

– Sveikas, Montalbanai.

Tai buvo jo kolega, komisaras iš Komizinio.

– Sveikas, Mičikė. Ką veiki šiuose kraštuose?

– Iš tiesų tai aš turėčiau tavęs šito klausti.

– Kodėl?

– Nes čia mano teritorija. Ugniagesiai, nežinodami, ar Favos rajonas priklauso Vigatai, ar Komiziniui, ir nenorėdami suklysti, perspėjo abu komisariatus. Negyvėliais turėjau pasirūpinti aš.

– Turėjai?

– Na, taip. Su Audželu paskambinome kvestoriui. Pasiūliau pasidalyti negyvėlius kiekvienam po vieną.

Jis nusijuokė. Tikėjosi to paties iš Montalbano, bet šis, rodėsi, nė neišgirdo.

– Tačiau kvestorius liepė palikti juos abu tau, nes jūs tą bylą jau tiriate. Atsisveikinu, gero darbo.

Jis švilpiniuodamas nutolo, aiškiai patenkintas, kad nusikratė rūpesčio. Montalbanas nesustodamas žingsniavo toliau, o dangus jam virš galvos darėsi vis pilkesnis. Ėmė kosėti, dusti. Negalėjo

suprasti kodėl, bet jį apėmė nerimas, ėmė nervintis. Dvelkė lengvutis vėjelis, ir pelenai pakilo į orą, kad neapčiuopiami vėl nusileistų. Jis ne tik nervinosi, bet dar ir suprato, jog neracionaliai kažko bijo. Ėmė žirglioti didesniais žingsniais, tačiau pagreitėjęs kvėpavimas tarsi užkrečiamą ligą į plaučius pritraukė sunkaus oro. Daugiau nebegalėjo eiti vienas, sustojo, šūktelėjo.

– Audželai! Mimi!

Iš pajuodusio ir apgriuvusio namo išėjo Audželas. Atbėgo jo pasitikti laikydamas rankoje kažkokį baltą daiktą ir juo mojuodamas. Prisiartinęs padavė jį Montalbanui – tai buvo kaukė nuo smogo.

– Davė ugniagesiai, geriau negu nieko.

Mimi plaukai buvo papilkėję, tokie patys ir antakiai. Atrodė pasenęs dvidešimčia metų, – tokį įspūdį sudarė pelenai.

Kai Montalbanas, remdamasis į savo pavaduotojo parankę, žengė pro kaimo namo duris, pajuto stiprų apdegusios mėsos dvoką. Atsitraukė, Mimi klausiamai į jį pažiūrėjo.

– Čia jie? – paklausė.

– Ne, – patikino Audželas. – Už namo buvo prie grandinės pririštas šuo. Niekas nežino, kas jo šeimininkas. Sudegė gyvas. Siaubinga mirtis.

„O Grifų mirtis buvo ne tokia siaubinga?“ – paklausė savęs Montalbanas, išvydęs du kūnus.

Grindys, andai buvusios asla, dabar tapo purvynu dėl gaisrininkų išlieto vandens, jame beveik plūduriavo du kūnai.

Kūnai gulėjo veidais į žemę, žmonės buvo nužudyti šūviu į sprandą, parklupdyti panašioje į sandėliuką belangėje patalpoje. Kadaise čia buvo įrengtas podėlis, bet, namui griūvant, jis paverstas šikinyku, skleidžiančiu nepakenčiamą kvapą. Gana saugi vieta bet kurio, atsitiktinai užklydusio į vienintelį didžiulį kambarį, kadaise užėmusį visą namą, žvilgsniui.

– Ar galima iki čia atvažiuoti automobiliu?

– Ne. Galima privažiuoti tik iki tam tikros vietos, paskui apie trisdešimt metrų reikia eiti pėsčiomis.

Komisaras įsivaizdavo du senukus einant tamsią naktį, kai kažkas juos stebėjo pro taikiklį. Žinoma, jie kliuvo už akmenų, parkrisdavo ir užsigaudavo, bet kaskart turėjo keltis ir eiti toliau, galbūt lydimi vieno kito budelių spyrio. Jie tikrai nesipriešino, neišleido jokio garso, nemaldavo, tylėjo stingdomi besiartinančios mirties suvokimo. Tie trisdešimt metrų buvo nepabaigiama agonija, tikras kryžiaus kelias.

Ar ši negailestinga egzekucija ir buvo Baldučio Sinagros minėtoji riba, kurios peržengti nevalia? Žiauri, šaltakraujiška dviejų drebančių beginklių senukų žmogžudystė? Negali būti, kad tai riba, Baldučis norėjo pagarsėti ne tokia dviguba žmogžudyste. Jie pridarė daug kitų baisybių: surišo aukų rankas, kojas ir kaklą ta pačia virve, kad, mėgindamos išsilaisvinti, jos pasismaugtų, kankino senus ir jaunus, netgi pasmaugė ir rūgštyje

ištirpino dešimties metų vaiką, kaltą tik dėl to, kad gimė tam tikroje šeimoje. O tai, ką komisaras matė dabar, nepranoko Sinagrų atliktų nusikaltimų ir buvo vis dar šiapus ribos. Tačiau siaubas dėl kažko neregimo tuo metu atrodė kiek peržengęs ribą. Jam ėmė šiek tiek svaigti galva, todėl atsirėmė į Mimi ranką.

– Salvai, ar gerai jautiesi?

– Ta kaukė mane truputį dusina.

Ne kaukė, o sunkumas krūtinėje, oro stygius, stiprus melancholijos skonis jį dusino. Jis pasilenkė, norėdamas geriau apžiūrėti abu lavonus. Ir tada pamatė vieną pribloškiančią detalę.

Dumble buvo matyti jos dešinės ir jo kairės rankų kontūrai. Abi rankos buvo ištiestos ir lietėsi. Komisaras pasilenkė dar labiau, kad geriau įsižiūrėtų, vis spausdamas Mimi ranką. Tada išvydo abiejų numirėlių rankas: jos dešinės rankos pirštai buvo sunerti su jo kairės rankos pirštais. Jie mirė susikibę rankomis. Naktį, apimti siaubo, prieš save regėdami pačią juodžiausią mirtį, ieškojo vienas kito, vienas kitą rado, vienas kitą paguodė, kaip, be abejo, buvo darę ne kartą gyvenime. Gailestis ir užuojauta staiga smogė jam dviem kirčiais į krūtinę. Montalbanas susvyravo. Mimi vos jį išlaikė.

– Eik iš čia, tau negera.

Jis nusigręžė ir išėjo. Apsidairė aplinkui. Neprisiminė, kas, bet kažkuris iš Bažnyčios tarnų tvirtino, kad pragaras tikrai yra, tik nežinojo kur.

Kodėl neatėjo ieškoti čia? Galbūt jam būtų šovusi kokia gera mintis apie pragaro buvimo vietą.

Prisigretino Mimi, atidžiai į jį pasižiūrėjo.

– Salvai, kaip tu?

– Gerai, gerai. Kur Galas ir Galucas?

– Nusiunčiau padėti ugniagesiams. Ką jie čia veiktų? Ir tu gali eiti. Aš lieku.

– Ar pranešei pavaduotojui, ekspertizei?

– Taip, pranešiau visiems. Anksčiau ar vėliau bus čia. Eik.

Montalbanas nejudėjo. Stovėjo tiesus ir žiūrėjo į žemę.

– Aš kaltas, – pasakė.

– Ką? – nuščiuvo Audželas. – Tu kaltas?

– Taip. Šių dviejų senukų istoriją nuo pat pradžių nuvertinau.

– Salvai, – atsakė Audželas, – ar ką tik jų nematei? Tie vargšeliai buvo nužudyti tą pat sekmadienio naktį, grįždami iš kelionės. Ką mes galėjome padaryti? Net nežinojome, kad jie išvis egzistuoja!

– Kalbu apie tai, kas vyko vėliau, kai sūnus atėjo mums pranešti, kad jie dingo.

– Bet mes juk padarėme viską, kas įmanoma!

– Tiesa, bet aš elgiausi netvirtai. Mimi, nebegaliu čia būti. Važiuoju į Marinelą. Pasimatysime biure apie penktą.

– Gerai, – ištarė Mimi.

Susirūpinęs žiūrėjo į komisarą tol, kol šis dingo už posūkio.

Marineloje Montalbanas nė neatidarė šaldytuvo durelių, kad pasižiūrėtų, kas viduje – nenorėjo valgyti, skrandis buvo sutrauktas. Nuėjo į vonią ir pažvelgė į save veidrodyje: nuo pelenų ne tik papilkėjo plaukai ir ūsai, bet ir išryškėjo raukšlės, – pasidarė blyškios, tarsi ligonio. Nusiplovė tik veidą, nusimetė viršutinius drabužius ir apatinius, liko nuogas, užsimovė glaudes ir pasileido prie jūros.

Atsiklaupęs ant smėlio, rankomis kasė plačią duobę ir sustojo tik tada, kai pamatė dugne vandenį. Dar sugriebė žalių dumblių kuokštą ir įmetė duobėn. Paskui ant pilvo įsirangė į ją ir įmerkė galvą. Giliai įkvėpė kartą, du, tris: su kiekvienu įkvėpimu druskos ir dumblių dvelksmas valė jam plaučius nuo patekusių į juos pelenų. Paskui atsistojo ir įbrido į jūrą. Keletą kartų pasiyrė plačiais mostais, išsitiesė ant nugaros. Prisisėmė pilną burną jūros vandens, ilgai juo skalavo gomurį ir gerklę. Apie nieką negalvodamas gerą pusvalandį apsimetė mirusiu.

Plūduriavo kaip šaka, kaip lapas.

Sugrįžęs į kontorą, paskambino gydytojui Paskvanui, o šis atsakė kaip įprasta.

– Laukiau jūsų skambučio! Išvis, kai taip ilgai nepasirodėte, sunerimau, ar jums kas nenutiko! Galvojau apie jus! Ką norite sužinoti? Prie tų dviejų negyvėlių dirbsiu rytoj.

– Daktare, man užteks, jei atsakysite taip arba ne. Ar iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad jie buvo nužudyti naktį iš sekmadienio į pirmadienį?

– Taip.

– Vienu šūviu į sprandą, kaip atliekant egzekuciją?

– Taip.

– Ar prieš nušaunant jie buvo kankinami?

– Ne.

– Ačiū, daktare. Matote, kiek sutaupiau jums kvapo. Mirties valandą būsite sveikas drūtas.

– Kaip norėčiau jus išskrosti! – pajuokavo Paskvanas.

Šįkart Mimi Audželas buvo labai punktualus. Atvyko lygiai penktą. Bet veidas buvo ištįsęs: akivaizdu, kad jį kamavo kažkokios mintys.

– Ar radai laiko pailsėti, Mimi?

– Kada gi? Turėjome laukti Tomazeo, su savo automobiliu įvažiavusio į griovį.

– Pavalgei?

– Beba man padarė sumuštinį.

– Kas ta Beba?

– Pats mane su ja supažindinai. Beatričė.

Jis jau vadina ją Beba! Vadinasi, viskas klostėsi puikiai. Bet kodėl tada Mimi veidas atrodo tarsi per Vėlines? Nebespėjo į tai įsigilinti, nes Audželas uždavė klausimą, kurio Montalbanas mažiausiai tikėjosi.

– Ar tu vis dar bendrauji su ta švede, – kuo ji ten vardu, – Ingrid?

– Jau seniai jos nemačiau. Skambino prieš savaitę. Kodėl klausi?

– Ar galima ja pasitikėti?

Montalbanas negalėjo pakęsti, kai į klausimą kas atsakydavo klausimu. Kartais taip elgdavosi ir jis pats, bet tik turėdamas aiškų tikslą. Nusprendė tęsti žaidimą.

– O tu ką manai?

– Bet pats ar ne geriau ją pažįsti?

– Kam tau jos reikia?

– Ar nepalaikysi manęs kvailiu, jei pasakysiu?

– Manai, galėčiau?

– Ar tai būtų labai blogai?

Komisarui atsibodo šis žaidimas. Mimi net ir nepastebėjo tęsiantis absurdišką dialogą.

– Klausyk, Mimi, dėl Ingrid galėčiau prisiekti. O dėl to, ar nepalaikysiu tavęs kvailiu, tai jau nutiko daug kartų, todėl nesvarbu, ar vienu kartu bus daugiau, ar mažiau.

– Šiąnakt negalėjau sumerkti akių.

Na ir karšta ta Beba!

– Kodėl?

– Dėl vieno laiško, kurį Nenė Sanfilipas rašė meilužei. Nė nenutuoki, Salvai, kaip aš juos ištyrinėjau! Kai kurias tų laiškų vietas moku atmintinai.

„Salvai, koks tu šūdžius! – prikišo sau Montalbanas. – Nieko daugiau ir neveiki, tik blogai galvoji apie Mimi, o tas vargšelis naktimis dirba!“

Kaip reikiant sau papriekaištavęs, komisaras vikriai įveikė tą trumpą savikritikos akimirką.

– Gerai, gerai. O kas tame laiške parašyta?

Mimi, prieš nuspręsdamas atsakyti, palūkėjo.

– Na, jis iš pradžių labai supyksta, kad ji depiliavosi.

– Ko čia pykti? Visos moterys depiliuojasi pažastis.

– Jis turėjo omenyje ne pažastis.

– A, – ištarė Montalbanas.

– Visiška depiliacija, supranti?

– Taip.

– Vėliau iš kitų laiškų aiškėja, kad ši naujovė pradeda jam patikti.

– Na gerai, bet kas iš to?

– Tai svarbu! Nes aš, praradęs miegą ir regėjimą, manau, jog supratau, kas buvo Nenė Sanfilipo meilužė. Kai kurie jos kūno aprašymai, menkiausios smulkmenos – geriau už bet kokią nuotrauką. Kaip žinai, man patinka žiūrėti į moteris.

– Ne tik žiūrėti.

– Tiesa. Todėl įsitikinau, kad galėčiau tą moterį atpažinti. Nes, esu tikras, buvau su ja susitikęs. Užtektų labai nedaug, kad galėčiau ją identifikuoti.

– Labai nedaug! Mimi, kas tau šovė į galvą? Nori, kad nueičiau pas tą ponią ir sakyčiau: „Aš – komisaras Montalbanas. Ponia, būkite maloni, nusimaukite trumpam kelnaites“? Ji mane mažų mažiausiai uždarytų į psichiatrijos ligoninę!

– Dėl to ir prisiminiau Ingrid. Jei tai ta pati moteris, kurią įtariu, mačiau ją kelis kartus švedės draugijoje. Jos turėtų būti draugės.

Montalbano burna persikreipė.

– Tavęs neįtikina? – paklausė Mimi.

– Įtikina, bet visas šis reikalas – tikras galvosūkis.

– Kodėl?

– Nes negaliu prašyti Ingrid išduoti draugę.

– Išduoti? O kas kalba apie išdavystę? Galima rasti ir kitų būdų, nepastebimai ištraukti iš jos keletą žodžių...

– Ir kaip?

– Na, ką aš žinau, tu pakvieti Ingrid vakarienės, paskui parsiveži ją namo, privaišini tuo mūsų raudonuoju vynu, kuris joms taip patinka...

– ...ir imu kalbėti apie plaukus? Ją ištiktų šokas, jei imčiau kalbėti apie tokius dalykus! Iš manęs ji to niekada nesitikėtų!

Mimi iš nuostabos atvipo žandikaulis.

– Nesitikėtų?! Bet, sakyk, tu su Ingrid... Niekada?

– Ką čia išsigalvoji? – atšovė susierzinęs Montalbanas. – Aš ne toks kaip tu, Mimi!

Audželas įsitebeilijo į jį, tada sudėjo rankas, tarsi ruoštųsi melstis, ir pakėlė akis į dangų.

– Ką darai?

– Rytoj išsiųsiu laišką jo Šventenybei, – susikrimtęs atsakė Mimi.

– Ir ką jam ketini parašyti?

– Kad tave kanonizuotų dar gyvą.

– Nepatinka man tavo lėkšti juokeliai, – šiurkščiai išrėžė komisaras.

Mimi išsyk surimtėjo. Tam tikromis temomis su bosu reikėjo kalbėti labai atsargiai.

– Kad ir kaip ten būtų, duok man laiko pagalvoti apie Ingrid.

– Gerai. Bet negalvok per ilgai, Salvai. Juk supranti, kad nužudymas dėl „ragų“ yra viena, o...

– Puikiausiai suprantu skirtumą, Mimi. Ir ne tau mane mokyti. Lyginiesi su manimi, o tai tau dar pienas nuo lūpų nenudžiūvo.

Audželas nutylėjo. Padarė klaidą, prabildamas apie Ingrid. Reikėjo luktelėti, kol komisaras atgaus gerą nuotaiką.

– Noriu su tavimi pasikalbėti apie dar šį tą, Salvai. Vakar, mudviem baigus valgyti, Beba pasikvietė mane į svečius.

Montalbanui kaipmat pasitaisė nuotaika. Jis sulaikė kvapą. Ar tarp Mimi ir Beatričės jau įvyko tai, kas turėjo įvykti? Jei Beatričė iškart būtų permiegojusi su Mimi, galima tikėtis, kad reikalas greitai pasibaigs. Ir Mimi neišvengiamai sugrįš pas savo Rebeką.

– Ne, Salvai, tai, apie ką galvoji, neįvyko, – ištarė Audželas, tarsi gebėtų skaityti jo mintis. – Beba – miela mergina, labai rimta.

Kaip ten sakė Šekspyras? Ak, taip: „Tavo žodžiai – man maistas.“ Vadinasi, jei Mimi šitaip sako, vilties dar yra.

– Ji nuėjo persirengti. Aš, likęs vienas, paėmiau į rankas ant stalelio gulėjusį žurnalą. Atverčiau jį, ir iškrito tarp puslapių įdėta nuotrauka. Joje buvo matyti autobuso salonas su sėdinčiais savo vietose keleiviais. Ties penktąja vieta buvo Beba, nusisukusi su keptuve rankoje.

– Ar jos grįžusios paklausei, kokia proga...

– Ne. Pamaniau, kaip čia pasakius, kad netaktiška. Padėjau nuotrauką kur radęs, ir viskas.

– Kodėl man tai pasakoji?

– Man šovė mintis. Jei per šias keliones daromos nuotraukos prisiminimui, galbūt kažkur yra ir nuotrauka iš ekskursijos į Tindarį, tokia, kurioje būtų ir Grifai. Jei rastume tokių nuotraukų, gal mums pavyktų ką nors iš jų suprasti, nors dar nežinau ką.

Nepaneigsi, kad Audželo protas ėmė veikti geriau. Ir, žinoma, jis už tai laukė pagiriamojo žodžio. Bet nesulaukė. Šaltai ir niekšiškai komisaras nusprendė nesuteikti jam tokio malonumo. Ir to dar buvo negana.

– Mimi, ar perskaitei romaną?

– Kokį romaną?

– Jei neklystu, kartu su laiškais buvau tau davęs lyg ir romaną, kurį Sanfilipas...

– Ne, dar neskaičiau.

– Kodėl?

– Kaip tai kodėl? Aš vos nenusibaigiau prie tų laiškų! Prieš skaitydamas romaną, noriu sužinoti, ar pataikiau spėdamas, kas yra Sanfilipo meilužė.

Jis atsistojo.

– Kur eini?

– Turiu reikalą.

– Klausyk, Mimi, čia ne viešbutis, kur...

– Pažadėjau Bebai, kad nuvešiu ją...

– Gerai jau, gerai, šį kartą eik, – didžiadvasiškai leido Montalbanas.

– Sveiki, čia pono Malaspinos įmonė? Skambina komisaras Montalbanas. Norėčiau kalbėtis su vairuotoju Tortoričiu.

– Jis ką tik grįžo, yra čia, greta manęs. Duodu jums.

– Labas vakaras, komisare, – atsiliepė Tortoričis.

– Atleiskite, kad trukdau, bet būtinai turiu šį tą sužinoti.

– Jūsų paslaugoms.

– Gal pasakytumėte, ar per išvykas fotografuojama?

– Na, taip... tačiau...

Jis atrodė sutrikęs, o balsas tapo abejojantis.

– Tai fotografuojama ar ne?

– At... atleiskite, komisare. Ar galėčiau jums paskambinti maždaug po penkių minučių?

Paskambino penkioms minutėms dar nepraėjus.

– Komisare, dar kartą atsiprašau, bet negalėjau kalbėti prie buhalterio.

– Kodėl?

– Matote, pone, man moka nedaug.

– O kaip tai susiję?

– Susiję... Aš prisiduriu, komisare.

– Paaiškinkite geriau, Tortoriči.

– Beveik visi keleiviai ima į kelionę fotoaparatus. Kai išvykstame, pasakau jiems, kad autobuse fotografuoti draudžiama. Kai atvyks į vietą, gali fotografuoti, kiek širdis geidžia. Leidimą fotografuoti keliaujant turiu tik aš. Visi paklūsta, niekas neprotestuoja.

– Atleiskite, bet jei jūs vairuojate, tai kas fotografuoja?

– Paprašau pardavėjo ar kurio nors iš keleivių. Paskui padarau nuotraukas ir parduodu tiems, kurie nori turėti jas prisiminimui.

– Kodėl nenorėjote, kad girdėtų buhalteris?

– Nes neatsiklausiau jo leidimo fotografuoti.

– Užtektų atsiklausti, ir viskas išsispręstų.

– Tai jau taip, šitas viena ranka man duos leidimą, o kita susižers procentus nuo parduotų nuotraukų. Komisare, uždirbu centus.

– Saugote negatyvus?

– Žinoma.

– Ar galėtumėte man duoti negatyvus iš paskutinės išvykos į Tindarį?

– Iš šitų jau ir nuotraukas padariau! Kai Grifai dingo, neišdrįsau siūlyti jų pirkti. Bet dabar, paaiškėjus, kad jie nužudyti, esu tikras, kad parduosiu visas ir dar už dvigubą kainą!

– Klausykite, padarykime taip. Aš pasiimu nuotraukas, o jums palieku negatyvus. Galėsite pardavinėti naujas nuotraukas už tiek, kiek tik norite.

– Kada pageidautumėte jas gauti?

– Kuo greičiau.

– Dabar būtinai turiu atlikti vieną reikalą Montelūzoje. Ar tiks, jei nuotraukas jums atnešiu šįvakar apie devintą?

Ar jai trisdešimt? Galėjo būti ir trisdešimt vieni. Po uošvio mirties Ingrid su vyru persikraustė į kitus namus. Susirado jos telefono numerį, surinko. Buvo vakarienės metas, o švedė, kai tik galėdavo, mielai vakarieniaudavo su šeima.

– Tu kalbėti, aš tave klausyti, – išgirdo ragelyje moterišką balsą.

Taip, Ingrid pakeitė namus, bet nepakeitė įpročio ieškoti kambarinių Ugnies Žemėje, Kilimandžare ar Arkties ašigalyje.

– Skambina Montalbanas.

– Kaip tu pasakyti?

Kambarinė turėjo būti australė. Jos, kaip ir Katarelos, šneka įsimintina.

– Čia Montalbanas. Ar yra ponia Ingrid?

– Ji dabar būti labai valgyti.

– Ar man ją pakviestum?

Praėjo ne viena minutė. Jei komisaras nebūtų girdėjęs tolimų balsų, būtų pamanęs, jog nutrūko ryšys.

– Kas čia kalba? – atsargiai paklausė Ingrid.

– Čia Montalbanas.

– Salvai, čia tu! Kambarinė pasakė, kad skambina karnavalas. Kaip smagu tave girdėti!

– Ingrid, man labai nemalonu, bet turiu paprašyti tavo pagalbos.

– Prisimeni mane tik tada, kai esu tau naudinga?

– Baik, Ingrid, čia rimtas reikalas.

– Gerai, ko nori?

– Ar galime rytoj vakare susitikti pavakarieniauti?

– Žinoma, viską atidėsiu. Kur susitiksime?

– Tame pačiame bare Marineloje. Aštuntą, jei tau ne per anksti.

Padėjo ragelį visas nelaimingas ir sutrikęs. Mimi privertė jį patekti į keblią padėtį: kaip žiūrėti į akis, kokius žodžius parinkti, kad paklaustų Ingrid apie jos nusidepiliavusią draugę? Jau įsivaizdavo save išraudusį ir suprakaitavusį, veblenantį nesuprantamus klausimus iš linksmumo nebesitvardančiai švedei. Staiga jis sustingo. Gal ir buvo išeitis. Jei Nenė Sanfilipas kompiuteryje parašė epistolinį romaną, gali būti, kad?..

Stvėrė buto Kavūro gatvėje raktus ir išbėgo.

Dešimt

Tokiu pat greičiu, kokiu Montalbanas išbėgo iš komisariato, skubėjo ir Facijus, tik priešinga kryptimi. Neišvengiamai įvyko susidūrimas, prilygstantis pačiai geriausiai komedijai: kadangi abudu buvo vienodo ūgio ir vaikščiodavo nuleidę galvas, galėjo susiremti tarsi elniai rujos metu.

– Kur išeinate? Turiu su jumis pasikalbėti, – tarė Facijus.

– Tai pasikalbėkime, – atsakė Montalbanas.

Facijus raktu užrakino kabineto duris ir stovėjo patenkintas, šypsodamasis.

– Atlikta, pone.

– Kaip atlikta? – nustebo Montalbanas. – Vienu šūviu?

– Taip, komisare, vienu šūviu. Tėvas Kručilà – gudrus kunigas. Laikydamas Šventąsias Mišias, per specialiai nukreiptą veidrodėlį gali matyti, ką bažnyčioje veikia parapijiečiai. Trumpai tariant, vos tik nuvažiavau į Monterealę, iškart nuėjau į bažnyčią ir atsisėdau paskutinėje eilėje. Aplinkui nebuvo

nė gyvos dvasios. Po kiek laiko iš zakristijos išėjo tėvas Kručilà, nešinas bažnytiniais reikmenimis, paskui jį sekė klierikėlis. Regis, ėjo suteikti Ligonių patepimo sakramento kokiam nors besigaluojančiam žmogui. Eidamas pro šalį, nužvelgė mane: jam buvau naujas veidas. Aš irgi į jį pasižiūrėjau. Išsėdėjau kaip prikaltas ant to paties suolo apie dvi valandas, kol jis grįžo. Dar kartą pažvelgėme vienas į kitą. Jis pabuvo zakristijoje maždaug dešimt minučių ir vėl išėjo, vis lydimas klierikėlio. Eidamas pro mane pasilabino ir aiškiai parodė penkis pirštus. Ką, jūsų manymu, tai reiškė?

– Norėjo, kad tu grįžtum į bažnyčią penktą.

– Aš irgi taip pagalvojau. Matote, koks gudrus? Jei būčiau buvęs paprastas tikintysis, tas pasisveikinimas tebūtų buvęs tik pasisveikinimas. O kadangi buvau jūsų siųstas žmogus, tai reiškė susitikimą penktą valandą.

– Ką darei paskui?

– Nuėjau pavalgyti.

– Monterealėje?

– Ne, komisare, nesu toks bukas, kaip jūs manote. Monterealėje yra tik dvi užeigos, ir jose pilna žmonių. Nenorėjau, kad visas miestelis mane matytų. Kadangi turėjau laiko, nusigavau į Biberos apylinkes.

– Taip toli?

– Taip taip, bet buvo verta. Kažkas buvo sakęs, kad ten valgant liežuvį galima nuryti.

– Kaip ta vieta vadinasi? – iškart gyvai paklausė susidomėjęs Montalbanas.

– Vadinasi „Da Pepučijo". Bet ten tikra bjaurastis. Gal buvo netinkama diena, gal šeimininkas, dirbantis ten ir virėju, ne ta koja išlipo iš lovos. Jei lankysiesi tuose kraštuose, prisimink, kad verčiau šį Pepučijų aplenkti. Taigi, trumpai tariant, be dešimt penkios aš vėl buvau bažnyčioje. Šįsyk ten buvo šiek tiek žmonių: du vyrai ir septynios ar aštuonios moterys. Visi pagyvenę. Lygiai penktą tėvas Kručilà išėjo iš zakristijos ir nužvelgė parapijiečius. Man susidarė įspūdis, kad jis akimis ieško manęs. Paskui įėjo į klausyklą ir užtraukė užuolaidėlę. Prie klausyklos tuoj pat priėjo moteris, ji užtruko mažų mažiausiai ketvirtį valandos. Nesuprantu, ko ji ten buvo tiek prisidirbusi?

– Tikrai nieko, – atsakė Montalbanas. – Jos eina išpažinties, norėdamos su kuo nors pabendrauti. Juk žinai, kokia ta senatvė.

– Tada aš atsikėliau ir persėdau į suolą šalia klausyklos. Po tos senikės išpažinties nuėjo kita senolė. Šita užtruko dvidešimt minučių. Jai baigus atėjo mano eilė. Atsiklaupiau, persižegnojau ir tariau: „Tėve Kručilà, mane siuntė komisaras Montalbanas." Jis iškart nieko neatsakė, paskui paklausė mano vardo. Pasakiau, o jis tarė: „Šiandien negalima. Rytoj ryte, prieš pirmąsias Mišias, sugrįžk išpažinties." – „Atleiskite, bet kelintą valandą būna pirmosios Mišios?" – paklausiau aš. Jis atsakė: „Šeštą. Turi ateiti be penkiolikos šešios.

Pasakyk komisarui, kad būtų pasirengęs, nes mes tikrai ketiname tai atlikti rytoj temstant." Paskui dar pridūrė: „Dabar kelkis, persižegnok, grįžk į tą pačią vietą, sukalbėk penkias „Sveika Marija" ir tris „Tėve mūsų", dar kartą persižegnok ir išeik."

– Ir ką tu darei?

– O ką turėjau daryti? Sukalbėjau penkias „Sveika Marija" ir tris „Tėve mūsų".

– Kodėl nepasirodei anksčiau, jei jau taip greitai apsisukai?

– Sugedo automobilis, todėl sugaišau kelyje. Ką dabar darysime?

– Darysime taip, kaip liepė kunigas. Rytoj ryte be penkiolikos šešios išklausysi, ką jis tau pasakys, ir viską perduosi man. Jei jis pasakė, kad reikalas tikriausiai bus tvarkomas temstant, vadinasi, tai turi būti pusę septynių ar septintą. Veiksime atsižvelgdami į tai, ką jis tau pasakys. Vyksime keturiese vienu automobiliu, šitaip nesukelsime triukšmo. Aš, Mimi, tu ir Galas. Susisieksime rytoj, dabar turiu darbo.

Facijus išėjo, Montalbanas surinko Ingrid namų numerį.

– Tu kalbėti, aš tave klausyti, – pasigirdo tas pats aborigenės balsas.

– Kalbėti tas, kas buvo kalbėti prieš tai. Čia karnavalas.

Tai suveikė nepaprastai greitai. Ingrid atsiliepė po pusės minutės.

– Salvai, kas yra?

– Planai keičiasi, man labai gaila. Rytoj pasimatyti negalėsime.

– O kada galėsime?

– Poryt.

– Bučiuoju.

Tokia buvo Ingrid, ir už tai Montalbanas ją gerbė ir mylėjo. Ji niekada nereikalaudavo pasiaiškinimų (kita vertus, ir pati niekada nebūtų aiškinusis), tiesiog prisitaikydavo prie situacijos. Montalbanas niekada nebuvo matęs tokios moteriškos moters, kokia buvo Ingrid, ir kartu tokios, kuri buvo visai ne kaip moteris.

„Na, mus, vyrus, juk ir pagimdė ne kas kitas, o moterys", – mintyse padarė išvadą Montalbanas.

Sparčiu žingsniu prisiartinęs prie „San Kalodžero" užeigos, staiga sustojo (taip daro arkliai ir asilai, kai dėl paslaptingų, jiems vieniems težinomų priežasčių sustoja it įbesti ir toliau – nė iš vietos, nors gali raginti ir kulnais mygti šonus). Jis dirstelėjo į laikrodį. Buvo beveik aštuonios. Vakarieniauti dar per anksti. Tačiau Kavūro gatvėje numatytas darbas turėjo būti ilgas, trukti ištisą naktį. Gal verta pradėti dabar, padaryti pertrauką apie dešimtą... O jei išalks anksčiau?

– Na, komisare, jau apsisprendėte ar ne?

Kalodžeras, užeigos šeimininkas, žvelgė iš tarpdurio. Nieko kito jis tuo metu nelaukė.

Užeiga buvo visiškai tuščia: aštuntą vakaro valgo tik milaniečiai, Sicilijoje žmonės apie vakarienę pradeda galvoti po devynių.

– Ko šiandien turite skanaus?

– Pažvelkite čia, – išdidžiai atsakė Kalodžeras, rodydamas jam vitriną.

Mirštančių žuvų akys apsitraukia, o šitų – gyvos ir spindinčios, tarsi tos žuvelės vis dar būtų plaukiojusios.

– Paruošk man keturis vilkešerius.

– Ar pirmo patiekalo nevalgysite?

– Ne. Kokios turi užkandos?

– Tirpstančių burnoje mažų aštuonkojų. Nereikia net kramtyti.

Jis sakė tiesą. Maži minkštučiai aštuonkojai tirpo Montalbanui burnoje. Su vilkešeriais puikiausiai susitvarkė užlašinęs kelis lašus „vežikų padažo“, tai yra – aromatizuoto aliejaus su česnakais ir aštriaisiais pipirais.

Komisaras žuvį valgydavo dvejopai. Pirmąjį būdą rinkdavosi nenoromis ir tik tada, kai turėdavo mažai laiko: išimdavo žuvies kaulus, sudėdavo ant lėkštės valgomąsias dalis ir tada pradėdavo jas doroti. Antrasis būdas, teikdavęs daug didesnį pasitenkinimą, buvo išimti ašakas iš kiekvieno gabaliuko ir iš karto įsidėti kąsnelį į burną. Tiesa, tam reikėjo daugiau laiko, bet kaip tik tas truputėlis sugaišto laiko savaip praskindavo kelią: jau paskaninto kąsnelio išrakinėjimas duodavo signalą smegenims iš anksto pajusti skonį ir aromatą, todėl jam atrodydavo, kad žuvimi gardžiuojasi dvigubai.

Kai komisaras pakilo nuo stalo, laikrodis rodė pusę dešimtos. Nusprendė pėstute drožti į uostą. Iš tiesų jis nenorėjo pamatyti to, ką tikėjosi išvysti Kavūro gatvėje. Krovininio laivo, plaukiančio į Sampedūzą, pusėn važiavo keli dideli furgonai. Keleivių buvo nedaug, turistų – nė vieno, sezonas dar nebuvo prasidėjęs. Paslampinėjo valandėlę, tada grįžo atgal.

Vos įžengęs į Nenė Sanfilipo butą įsitikino, kad langinės gerai uždarytos ir pro jas neprasiskverbia šviesa, tada nuėjo į virtuvę. Sanfilipas, be visų kitų daiktų, ten laikė įvairius kavos reikmenis, ir Montalbanas paėmė pačią didžiausią (keturių puodukų) kavavirę, kokią tik rado. Kol virė kava, jis apžiūrinėjo butą. Greta kompiuterio, kuriuo dirbo Katarela, buvo lentyna, pilna diskelių, pastoviosios atminties kompaktinių diskų, kompaktinių diskų, vaizdo kasečių. Katarela buvo tvarkingai surikiavęs kompaktinius diskus ir tarp jų įdėjęs popieriaus lapelį su užrašu spausdintinėmis raidėmis: NEPADORŪS DISKAI. Kitaip tariant, pornografija. Suskaičiavo vaizdajuostes: jų buvo trisdešimt. Penkiolika buvo iš kažkokios sekso parduotuvės, ant jų mirgėjo spalvotos etiketės ir nedviprasmiški užrašai. Kitos penkios buvo įrašytos paties Nenė ir pavadintos skirtingais moteriškais vardais: Laura, Renė, Paula, Džulija, Samanta. Likusios dešimt buvo originalios,

su įrašytais filmais, be išimties amerikietiškais, jų pavadinimai žadėjo seksą ir smurtą. Montalbanas čiupo vaizdajuostes su moteriškais vardais ir nusinešė jas į miegamąjį, kur Nenė Sanfilipas turėjo pasistatęs milžinišką televizorių. Kava buvo paruošta, išgėrė puodelį, grįžo į miegamąjį, nusimetė švarką, nusiavė batus, įdėjo į leistuvą pirmą pasitaikiusią vaizdajuostę, „Samanta", ir pasikišęs dvi pagalves už nugaros įsitaisė lovoje, tada paleido juostą suktis, o kol ši įsibėgės, dar prisidegė cigaretę.

Ekrane buvo matyti dvigulė lova, ta pati, ant kurios dabar gulėjo išsitiesęs Montalbanas. Viskas nufilmuota stovinčia kamera. Kamera vis dar buvo pritaisyta prie stovo priešais, parengta kitam erotiniam filmui, – deja, jis jau niekada nebebus nufilmuotas. Viršuje, tiesiai virš stovo, pritaisyti du prožektoriai, kurie, tinkamai nukreipti, būdavo laiku įjungiami. Raudonplaukės, maždaug metro penkiasdešimt penkių centimetrų ūgio Samantos tikrasis pašaukimas buvo akrobatika, ji daug judėjo ir sumanydavo tokias įmantrias pozas, kad dažnai atsidurdavo už kadro. Rodės, kad Nenė Sanfilipas, kartodamas šias bendras visos *Kamasutros* pozas, jautėsi lyg žuvis vandenyje. Garsas buvo labai prastas, žodžių nedaug, ir tie vos girdėti, bet dejonės, kriuksėjimai, atodūsiai ir vaitojimas aidėjo visu garsumu, kaip būna per televiziją transliuojant reklamą. Visas filmas truko tris ketvirčius valandos. Norėdamas atsikratyti mirti-

no nuobodulio, komisaras paleido suktis antrąją vaizdajuostę – „Renė“. Iškart pamatė, kad scenografija lygiai tokia pati, o Renė – labai aukšta ir be galo liekna dvidešimtmetė didžiulėmis krūtimis, visa nusidepiliavusi. Montalbanas nejautė noro žiūrėti įrašo nuo pradžios iki galo, todėl jam šovė į galvą persukti juostą į priekį, tik retkarčiais ją sustabdant. Deja, tik šovė į galvą, nes vos išvydo, kaip Nenė šuniuku dulkina Renė, komisarą tarsi smūgiu į sprandą pakirto nenugalimas miegas, sulipdęs akis ir lengvai nugrimzdinęs į švininę užmarštį. Paskutinė jam atėjusi mintis buvo ta, kad nėra geresnių migdomųjų už pornografiją.

Pakirdo staiga, nesuprasdamas, ar nuo orgazmą išgyvenančios Renė laukinio šauksmo, ar nuo stiprių spyrių į prieškambario duris, stelbiamų be atvangos spaudomo skambučio čirškimo. Kas ten atsitiko? Apdujęs nuo miego atsikėlė, sustabdė juostą ir toks, koks miegojo, – susivėlęs, atsegtomis marškinių rankovėmis, smunkančiomis kelnėmis (kada jas atsisegė, norėdamas pasijusti patogiau?), basas, eidamas prie durų išgirdo rėkiantį balsą, kurio tuo metu neatpažino:

– Atidarykite, policija!

Montalbanas visiškai apstulbo. Ar jis pats ne iš policijos?

Jis atidarė duris ir pašiurpo. Pirmiausia išvydo Mimi Audželą, užėmusį taisyklingą šaulio padėtį (sulenktomis kojomis, truputį atkištu užpakaliu,

įtemptomis rankomis, plaštakomis ant pistoleto buožės), už jo – ponią Končetą Burdžijo, Lo Maskolo našlę, o šalia jų – laiptų aikštelėje ir ant laiptų besigrūdančią minią. Vienu mirksniu atpažino visą Kručilà šeimą (pensininką tėvą Stefaną naktiniais marškiniais, jo ponią frotiniu chalatu, dukterį Samantą, be raidės h, ilgu provokuojančiu megztiniu); poną Mistretą su trumpikėmis, berankoviais marškinėliais ir kažkodėl rankoje laikantį juodą beformį portfelį; Paskvaliną de Dominičį, mažą padegėją, stovintį tarp tėtuko Gvido su pižama ir mamytės Džinos su pūstais senamadiškais „babydoll“ stiliaus naktinukais.

Komisaro akyse įvyko du dalykai: laikas sustojo, visi suakmenėjo. Tuo pasinaudojo ponia Končeta Burdžijo, Lo Maskolo našlė, dramatišku balsu suimprovizuodama pamokomąjį-aiškinamąjį monologą:

– Švenčiausioji Mergele Marija, kaip baisiai išsigandau! Vos tik spėjau užsnūsti, staiga man pasirodė, kad girdžiu vieną tų simfonijų, kurių tekdavo klausytis velioniui esant gyvam! Kekšė dejavo „ak, ak, ak, ak“, o jis kriuksėjo kaip paršas! Viskas atrodė kaip ir anais kartais! Kaipgi taip: vaiduoklis grįžta namo ir parsiveža kekšę? Ir pradeda (negražiai šnekant) dulkinti ją taip, lyg būtų gyvas? Aš visa apmiriau! Vos neišleidau paskutinio kvapo iš nuostabos! Tada paskambinau policijai. Galėjau įsivaizduoti bet ką, tik ne komisarą, atėjusį savo reikalais. Galėjau įsivaizduoti bet ką!

Išvada, prie kurios priėjo ponia Končeta Burdžijo, Lo Maskolo našlė, ir kuriai pritarė visi ten stovintieji, buvo paremta geležine logika. Montalbanas, apsuptas turkų, nebeturėjo jėgų reaguoti, jis tik priblokštas stovėjo tarpduryje. Pirmasis sureagavo Mimi Audželas: jis įsikišo pistoletą į dėklą, viena ranka stipriai įstūmė komisarą atgal į butą ir nutaisė tokį balsą, kad kaimynai iškart ėmė skirstytis.

– Užteks! Eikite miegoti! Skirstykitės! Nėra čia į ką žiopsoti!

Tada, uždaręs paskui save duris, pajuodusiu veidu žengė prie komisaro.

– Koks velnias tau pakišo mintį atsivežti čia moterį! Kviesk ją, turime sugalvoti, kaip išeiti iš šito namo, kad nekiltų dar didesnis aliarmas.

Montalbanas neatsakė, tik nuėjo į miegamąjį. Paskui jį nusekė Mimi.

– Pasislėpė vonioje? – paklausė Audželas.

Komisaras vėl paleido suktis juostą, tik dabar pritildė garsą.

– Štai toji moteris, – pasakė ir prisėdo ant lovos krašto.

Audželas pažvelgė į televizorių. Tada susmuko ant kėdės.

– Kaip pats anksčiau nepagalvojau?

Montalbanas sustabdė vaizdą.

– Mimi, iš tiesų tiek tu, tiek aš pažvelgėme į senukų ir Sanfilipo mirtį gana atsainiai ir praleidome tam tikrus būtinus proceso veiksmus.

Galbūt pametėme galvas mąstydami apie ką kita. Labaiu rūpinamės savo reikalais nei tyrimais. Su šituo baigta. Keliausime toliau. Ar niekada neuždavei sau klausimo, kodėl Sanfilipas perrašė į kompiuterį visus savo ir meilužės rašytus laiškus?

– Ne, bet turint galvoje, kad jis dirbo su kompiuteriais...

– Mimi, argi niekada nesi gavęs meilės laiškų?

– Žinoma, esu.

– Ir ką tada darei?

– Vienus išsaugojau, kitų – ne.

– Kodėl?

– Nes buvo svarbių laiškų, kurie...

– Dabar sustok. Pasakei „svarbių". Žinoma, svarbių dėl savo turinio, bet ir dėl to, kaip jie buvo parašyti: dėl rašysenos, klaidų, braukymų, didžiųjų raidžių, naujų pastraipų pradžios, popieriaus spalvos, ant voko užrašyto adreso... Taigi tą laišką skaitant tau buvo lengva įsivaizduoti jį parašiusį žmogų. Taip ar ne?

– Taip.

– Tačiau jei tu perrašai laišką į kompiuterį, jis praranda savo vertę. Gal nevisiškai, bet daugiausia – taip. Prarandama netgi liudijimo galimybė.

– Nesupratau?

– Juk negali užsakyti rašysenos ekspertizės. Tačiau, šiaip ar taip, turėti kompiuteriu atspausdintas laiškų kopijas yra geriau negu nieko.

– Atleisk, nesupratau.

– Tarkime, Sanfilipo ryšiai buvo pavojingi. Žinoma, ne de Laklò*...

– Kas tas de Laklosas?

– Nesvarbu. Sakau, pavojingi, nes išaiškinti galėjo baigtis žmogžudyste. Galbūt Nenė Sanfilipas pagalvojo, kad tiems santykiams paaiškėjus išsaugoti laiškų originalai išgelbės jam gyvybę. Trumpai tariant, jis perrašo laiškus į kompiuterį, o paketą su originalais saugiai paslepia, pasirengęs prireikus pasiūlyti juos, kad išsipirktų gyvybę.

– Tačiau tai jam nepavyksta, nes laiškų originalai pradingsta, o jis vis tiek nužudomas.

– Tai jau taip. Įsitikinau dėl vieno: Sanfilipas žinojo, kad, palaikydamas tokius santykius, rizikuoja, bet nenutuokė, kokia didelė ta rizika. Man susidaro įspūdis (pabrėžiu, tik įspūdis), kad tai nebūtinai raguoto sutuoktinio kerštas. Bet pasvarstykime toliau. Sakau sau: jei Sanfilipas panaikina bet kokią galimybę matyti ranka rašytus laiškus ir ką nors iš jų suvokti, ar gali būti, kad jis kartu neturi jokios savo meilužės nuotraukos ar atvaizdo? Šitaip prisiminiau čia laikomas vaizdajuostes.

– Ir atėjai jų peržiūrėti.

– Taip, tik buvau pamiršęs, kad, vos tik imu žiūrėti pornografinį filmą, mane išsyk apima

* Pierre Ambroise François Choderlos de Laclos (1741–1803) – prancūzų rašytojas, karo inžinierius, geriausiai žinomas kaip epistolinio romano *Pavojingi ryšiai* (*Les Liaisons dangereuses*) autorius.

miegas. Žiūrėjau jo paties filmuotas scenas su keliomis moterimis. Bet nemanau, kad Sanfilipas toks kvailas.

– Ką tai reiškia?

– Jis ėmėsi priemonių, kad kas nors svetimas išsyk nesuprastų, kas ji tokia.

– Salvai, gal tai nuovargis, bet...

– Mimi, vaizdajuosčių yra apie trisdešimt, ir jos visos turi būti peržiūrėtos.

– Visos?

– Taip, ir tuoj tau paaiškinsiu, kodėl. Vaizdajuostės yra trijų rūšių. Penkios – įrašytos paties Sanfilipo, jose nufilmuotas jis pats su penkiomis skirtingomis moterimis. Penkiolika pornografinės, nutvertos parduotuvėse. Dešimt – įrašyti amerikietiški namų vaizdeliai. Kaip jau sakiau, visas jas reikia peržiūrėti.

– Vis dar nesuprantu, kam reikia gaišti tiek laiko. Rinkoje parduodamos vaizdajuostės būna pornografinės arba normalios, bet jų neįmanoma perrašyti.

– Čia tu klysti. Galima. Tereikia kai ką pakrapštyti vaizdajuostėje, kadaise man paaiškino Nikolò Dzitas. Žiūrėk, Sanfilipas galėjo pritaikyti tokį metodą: paimti kokį nors įrašytą filmą, pavyzdžiui, „Kleopatra“, paleisti suktis penkiolika minučių, tada sustabdyti ir imti įrašinėti tai, ką pats nori. Kas tada nutinka? Ogi svetimas žmogus įdeda vaizdajuostę į grotuvą, įsitikina, kad ten įrašytas filmas „Kleopatra“, sustabdo juostą, išima ir

pereina prie kitos. O „Kleopatros" vaizdajuostėje ir yra kaip tik tai, ko ieškoma. Ar dabar supranti?

– Puikiausiai, – atsakė Mimi. – To užtenka, kad įtikintum mane peržiūrėti visas vaizdajuostes. Tačiau net ir persukant juostas į priekį bus daug darbo.

– Apsišarvuok kantrybe, – patarė Montalbanas.

Jis apsiavė batus, užsirišo raištelius, apsivilko švarką.

– Kodėl rengiesi? – paklausė Audželas.

– Einu namo. Tu liksi čia. Kad ir kaip ten būtų, tu įsivaizduoji, kas ta moteris, esi vienintelis, galintis ją atpažinti. Jei rasi ją vienoje iš šių juostų (o aš įsitikinęs, kad rasi), skambink bet kuriuo metu. Linksmos dienos.

Komisarui išeinant Audželas tylėjo.

Leisdamasis laiptais žemyn girdėjo, kaip įvairiuose aukštuose atsargiai varstomos durys: Kavūro gatvės 44-ojo namo gyventojai tykojo aistringosios Montalbano dulkintos moters. Tačiau veltui sugaišo naktį.

Gatvėje nebuvo nė gyvos dvasios. Iš tarpuvartės išlindęs katinas pasveikino Montalbaną miaukimu. Montalbanas atsakė:

– Labas, kaip sekasi?

Katinui jis patiko, todėl buvo palydėtas du kvartalus. Paskui rainys grįžo atgal. Nakties oras išsklaidė mieguistumą. Jo automobilis buvo pastatytas priešais komisariatą. Pro uždarų vartų

apačią sklido šviesos ruožas. Paspaudė skambutį, duris atidarė Katarela.

– Kas atsitiko, pone? Ar ko nors prireikė?

– Miegojai?

Greta prieškambario buvo dispečerinė ir mažas kambarėlis su sulankstomąja lovele, ant kurios galėjo išsitiesti budėtojas.

– Ne, pone, sprendžiau kryžiažodžius.

– Tuos, kuriuos pradėjai prieš porą mėnesių?

Katarela išdidžiai nusišypsojo.

– Ne, pone, tuos jau išsprendžiau. Pradėjau kitą, naujutėlaitį žurnalą.

Montalbanas įžengė į savo kabinetą. Ant rašomojo stalo gulėjo paketas, atplėšė jį. Viduje buvo kelionės į Tindarį nuotraukos.

Ėmė jas žiūrinėti. Nuotraukose visi šypsojosi, kaip ir dera tokiose kelionėse. Veidai pažįstami iš susitikimo komisariate. Vieninteliai nesišypsojo ponai Grifai. Jie buvo užfiksuoti tik dviejose nuotraukose. Pirmoje vyriškis buvo šiek tiek atsigręžęs atgal, žiūrėjo pro galinį langą. Moteriškė įbedusi apsvaigusį žvilgsnį į objektyvą. Antroje nuotraukoje jos galva palenkta į priekį, todėl veido išraiškos nematyti, o jis šįkart žvelgė priešais save, akyse – jokios gyvybės.

Montalbanas vėl pažvelgė į pirmąją nuotrauką. Tada puolė raustis po stalčius vis įnirtingiau ir nerado to, ko ieškojo.

– Katarela!

Katarela iškart atbėgo.

– Ar turi didinamąjį stiklą?

– Tą, pro kurį galima matyti daiktus didelius didelius?

– Tą patį.

– Facijus vieną turi savo stalčiuje.

Grįžo pergalingai nešdamas jį rankoje.

– Atnešiau, komisare.

Automobilis, kurį buvo galima įžiūrėti pro galinį autobuso stiklą, beveik prilipęs prie šio uodegos, buvo „Punto“. Kaip ir vienas iš Nenė Sanfilipo automobilių. Numeriai matyti, bet Montalbanui nepavyko jų perskaityti net ir per didinamąjį stiklą. Turbūt neverta kurti iliuzijų: kiek automobilių „Punto“ važinėja Italijos gatvėmis?

Jis įsidėjo nuotrauką į kišenę, atsisveikino su Katarela ir įlipo į automobilį. Dabar jautė poreikį gerai numigti.

Vienuolika

Montalbanas numigo visai nedaug. Visas jo miegas buvo maždaug trys valandos vartymosi lovoje su paklodėmis, kuriomis apsivyniojo tarsi mumija. Retkarčiais įžiebdavo šviesą ir pasižiūrėdavo į padėtą ant spintelės nuotrauką, tarsi vildamasis stebuklo – štai staiga jo regėjimas taip pagerės, kad be vargo iššifruos paskui autobusą važiavusio „Punto" numerius. Tarsi medžioklinis šuo, nusitaikęs į varpinį augalą sorgą, uoste užuodė ten paslėptą raktą, leisiantį atrakinti reikalingas duris. Šeštą valandą jį išvadavo telefono skambutis. Turėjo skambinti Mimi. Pakėlė ragelį.

– Komisare, pažadinau?

Skambino ne Mimi, o Facijus.

– Ne, Facijau, nesijaudink. Ar nuėjai išpažinties?

– Taip taip, komisare. Vėl liepė sukalbėti tuos pačius penkis „Sveika Marija" ir tris „Tėve mūsų".

– Ar susitarėte?

– Taip taip. Viskas patvirtinta ir bus pradėta temstant. Taigi turime rasti...

– Palauk, Facijau, nesakyk telefonu. Eik pailsėti. Pasimatysime kontoroje apie vienuoliktą.

Montalbanas pagalvojo, kad Mimi, žiūrėdamas Nenė Sanfilipo vaizdajuostes, praranda poilsio valandas. Verčiau jau kelias valandas numigtų ir jis. Operacija, kurią jie turėjo vykdyti vakare, nebuvo kasdieninė: reikėjo, kad visi būtų geriausios formos, taigi. Bet komisaras neturėjo Nenė Sanfilipo telefono numerio. Reikėjo skambinti Katarelai ir jį gauti, nes komisariate tas numeris tikrai buvo, be jokių abejonių. Facijus turėjo apie tai žinoti. Buvo begrįžtąs namo jam paskambinti. Taip, tačiau jis neturėjo ir Facijaus telefono numerio. O gal Sanfilipo buto numeris yra Vigatos telefonų knygoje! Nenorom atsivertė knygą ir taip pat nenorom ją pavartė. Numeris ten buvo. Ir kodėl visi, ieškodami numerio, visada pirma pagalvoja, jog telefonų knygoje jo nėra? Mimi atsiliepė po penkto signalo.

– Kas kalba?

Mimi balsas buvo tylus ir atsargus. Be abejo, jam atėjo į galvą, kad tokiu metu skambinti tegali Sanfilipo draugas. Montalbanas niekšiškai leido jam tuo tikėti. Komisaras mokėjo neįtikėtinai gerai pakeisti balsą ir dabar nutaisė jį taip, kad skambėtų provokuojamai, lyg jaunuolio.

– Tai tu geriau pasakyk, kas esi, šikniau.

– Pirma pasakyk, kas tu.

Mimi jo neatpažino.

– Ieškau Nenė, duok man jį.

– Jo nėra. Bet jei pasakytum, ką perduoti, aš...

– Jei Nenė nėra namie, vadinasi, yra Mimi.

Ragelyje nugriaudėjo keiksmažodžių serija ir nervingas jį atpažinusio Audželo balsas rėžė:

– Tik tokiam idiotui ir pamišėliui kaip tu galėjo ateiti į galvą krėsti pokštus telefonu šeštą ryto. Kaip tau kyla toks noras? Kodėl nenueini pas gydytoją?

– Nieko neradai?

– Nieko. Jei būčiau radęs, būčiau tau paskambinęs, ar nemanai?

Audželas vis dar siuto dėl pokšto.

– Paklausyk, Mimi, kadangi šį vakarą turime nuveikti šį tą svarbaus, pamaniau, jog geriau būtų, jei viską paliktum ir eitum pailsėti.

– Ką turėsime daryti šįvakar?

– Pasakysiu vėliau. Pasimatykime kontoroje apie trečią po pietų. Gerai?

– Gerai, gerai. Nes bežiūrėdamas tas juostas jau panūdau įstoti į trapistų vienuolyną. Padarykime taip: peržiūriu dar dvi ir grįžtu namo.

Komisaras padėjo ragelį ir surinko savo kontoros numerį.

– Klausau! Klausau! Komisariatas! Kas čia skambina?

– Čia Montalbanas.

– Pats Montalbanas?

– Taip. Katarė, pasakyk man štai ką. Rodos, prisimenu, jog turi draugą iš Montelūzos ekspertizės.

– Taip taip, komisare. Jo vardas Čikas de Čikas. Labai aukštas, neapolietis (turiu omenyje, iš Salerno), tikrai šaltakraujiškas žmogus. Įsivaizduokite, vieną gražų rytą skambina man ir sako, kad...

Jei Montalbanas nebūtų jo sustabdęs, turbūt Katarela būtų papasakojęs draugo Čiko de Čiko istoriją nuo pat pasaulio sukūrimo.

– Klausyk, Katarė, papasakosi man tą istoriją vėliau. Kelintą valandą jis paprastai ateina į darbą?

– Čikas atvyksta į kontorą apie devintą. Sakykim, po dviejų valandų.

– Tas draugelis yra iš fotografijos skyriaus, ar ne?

– Taip taip, komisare.

– Padaryk man vieną paslaugą. Paskambink jam ir susitark. Ryte turi jam nunešti...

– Negaliu nunešti, komisare.

– Kodėl?

– Jei jūs norite, aš vis tiek nunešiu, bet esu tūkstančiu procentų tikras, kad jo šįryt nėra. Pats man tai pasakė, kai vakar vakare skambinau telefonu.

– O kur jis?

– Montelūzoje. Kvestūroje. Ten susirinkę visi.

– Ką jie ten veikia?

– Ponas kvestorius pasikvietė iš Romos labai gerbiamą kriminologą skaityti paskaitos.

– Paskaitos?

– Taip taip, komisare. De Čikas sakė, kad paskaita apie tai, ką daryti, jei netyčia užsinori tūpti.

Montalbanas apstulbo.

– Ką čia šneki, Katarė!

– Prisiekiu, komisare.

Tą akimirką komisarą aplankė nušvitimas.

– Katarė, gal ne tūpti, o TUP. Tai yra „tikėtinas užpuoliko portretas“. Supratai?

– Taip, komisare. Bet ką turiu nunešti de Čikui?

– Nuotrauką. Man reikia, kad ji būtų padidinta.

Kitame laido gale stojo tyla.

– Alio, Katarė, tu vis dar ten?

– Taip taip, komisare, nepajudėjau iš vietos. Vis dar čia. Mąstau.

Praėjo geros trys minutės.

– Katarė, pasistenk mąstyti žvaliau.

– Komisare, jei nuotrauką atneš jūsų malonybė, paimsiu ją ir perkelsiu į kompiuterį.

Montalbanas išsižiojo.

– Kodėl nori nuskenuoti mano malonybę?

– Noriu nuskenuoti ne jūsų malonybę, komisare, o nuotrauką.

– Katarė, padėk man suprasti. Kalbi apie kompiuterį?

– Taip taip, komisare. O jei to nepadarysiu aš (nes reikia gero skleistuvo), nunešiu nuotrauką patikimam draugui.

– Gerai, ačiū. Greitai pasimatysime.

Jis padėjo ragelį, ir telefonas suskambo vėl.

– Bingo! Bingo!

Skambino susijaudinęs Mimi Audželas.

– Salvai, viską tiksliai atspėjau! Palauk manęs. Po penkiolikos minučių būsiu pas tave. Tavo vaizdo grotuvas veikia?

– Taip. Bet nebūtina man to rodyti, Mimi. Juk žinai, kad tokie dalykai mane nervina ir varo nuobodulį.

– Bet tai ne pornografija, Salvai.

Kai komisaras padėjo ragelį, telefonas vėl suskambo.

– Pagaliau!

Tai buvo Livija. Tačiau tas „pagaliau!“ dvelktelėjo ne džiaugsmu, o neapsakomu šalčiu. Montalbano vidinio barometro rodyklė sustojo ties kryptimi „audra“.

– Livija! Kokia miela staigmena!

– Ar tu tikras, kad ji tokia miela?

– Kodėl, o ar neturėtų tokia būti?

– Jau praėjo daugybė laiko, ir nieko iš tavęs negirdžiu. Nesiteiki net paskambinti! Vis tau skambinu, bet tavęs niekada nėra namie.

– Galėjai paskambinti į darbą.

– Salvai, juk supranti, kad man nepatinka ten skambinti. Ar žinai, ką padariau, kad ką nors sužinočiau apie tave?

– Ne. Pasakyk.

– Nusipirkau „Sicilijos laikraštį“. Skaitei?

– Ne. Kas ten parašyta?

– Kad įsipainiojai į bent tris nusikaltimus: senukų pora ir dvidešimtmetis. Straipsnio autorius leido suprasti, kad ieškai bėdos. Trumpai tariant, pasakė, kad nusmukai.

Tai galėjo būti išsigelbėjimas. Reikia imti pasakoti, koks jis nelaimingas, nieko nespėjantis, beveik nesugebantis mąstyti nei norėti. Šitaip Livija nusiramins ir galbūt netgi jį užjaus.

– Ak, brangioji Livija, tikriausia teisybė! Gal aš jau senstu, gal mano smegenys ne tokios, kokios buvo kadaise...

– Ne, Salvai, gali būti tikras. Tavo smegenys nė kiek nepasikeitė. Vėl demonstruoji man savo prastus aktorinius gebėjimus. Norėtum, kad imčiau tave glostyti? Neprarijau jauko, aišku? Per gerai tave pažįstu. Paskambink. Kai turėsi laiko, žinoma.

Ji padėjo ragelį. Kodėl kiekvienas pokalbis su Livija baigdavosi audringai? Toliau šitaip tęstis negalėjo, būtinai reikėjo rasti sprendimą.

Jis nuėjo į virtuvę, pripylė kavinuką kavos, užkaitė ant ugnies. Kol kava virė, atidarė įstiklintas tarsi langas duris, išėjo į verandą. Glostanti širdį diena. Šviesios ir šiltos spalvos, tingi jūra. Jis giliai įkvėpė, ir vėl suskambo telefonas.

– Klausau! Klausau!

Niekas nieko nesakė, o telefonas skambėjo toliau. Kaip tai įmanoma, jei ragelis pakeltas? Tada suprato: čirškia ne telefonas, o durų skambutis.

Tai buvo Mimi Audželas, atvažiavęs greičiau nei „Formulės-1“ pilotas. Jis stovėjo tarpduryje ir nedrįso užeiti, o veide švietė šypsena. Rankoje laikė vaizdajuostę ir mojavo ja komisarui po nosimi.

– Kada nors matei „Getaway“ – filmą, kuris...

– Taip, mačiau.

– Ir tau patiko?

– Visai nieko.

– Šita filmo versija geresnė.

– Mimi, gal pagaliau užeisi? Sek paskui mane į virtuvę, paruošiau kavos.

Vieną puoduką įsipylė sau, o kitą – atsekusiam pavymui Mimi.

– Eime ten, – sutiko Audželas.

Jis vienu mauku išsiurbė kavą – žinoma, nusidegindamas stemplę – mat baisiai skubėjo parodyti Montalbanui tai, ką buvo atradęs, o ypač pasipuikuoti savo intuicija. Iš to susijaudinimo įkišo vaizdajuostę į grotuvą atvirkščiai. Nusikeikė, įkišo teisingai ir paleido suktis. Po dvidešimties minučių filmo „Getaway“, kurį Mimi persuko pagreitintai, dar penkias jie spoksojo į ištrintą juostą, – šokčiojo balti taškeliai ir iš grotuvo sklido čirškimas. Mimi neiškentė nepakomentavęs.

– Man rodos, jie nekalba.

– Ką reiškia „tau rodos“?

– Nežiūrėjau visos juostos ištisai. Peržvelgiau atkarpomis, daug praleisdamas.

Tada atsirado vaizdas. Dvigulė lova su baltutėle paklode, dvi pagalvės padėtos taip, kad galima

būtų į jas atsišlieti, viena atremta į šviesiai žalią sieną. Netgi matyti dvi labai elegantiškos šviesaus medžio spintelės. Tai nebuvo Sanfilipo miegamasis. Per kitą minutę nieko nenutiko, bet buvo aišku, kad žmogus, laikantis rankose kamerą, stengiasi tinkamai ją nustatyti. Baltumas pranyko, atsirado juoda spalva. Tada išniro tas pats vaizdas, tik siauresnis, spintelių nebematyti. Šįkart ant lovos gulėjo trisdešimtmetė moteris, visiškai nuoga, puikiai įdegusi, nufilmuota visu ūgiu. Depiliuota vieta išsyk krito į akis, nes ten oda buvo dramblio kaulo spalvos – nuo saulės spindulių ją apsaugojo siaurikės. Pirmąkart išvydus tą moterį, komisarą nukrėtė šiurpas. Jis tikrai ją pažinojo! Kur juodu buvo susitikę? Po sekundės pasitaisė: ne, ne pažinojo, o kažkur jau buvo ją matęs. Kokioje nors knygoje ar paveikslo reprodukcijoje. Nes moteris labai ilgomis kojomis, su dubeniu ant lovos, o kita kūno dalimi kilstelėta ant pagalvių, kiek palinkusi į kairę, sunertomis už galvos rankomis, buvo tarsi iš Gojos nutapytos „Nuogos machos". Ir ne tik jos poza sudarė Montalbanui klaidingą įspūdį: nepažįstamosios šukuosena buvo tokia pat kaip machos, moteris vos vos šypsojosi.

„Panaši į „Džokondą"!" – pagalvojo komisaras, mintyse ėmęs lyginti tapybinius kontrastus.

Filmavimo kamera nejudėjo, tarsi pakerėta savo filmuojamo vaizdo. Nepažįstamoji puikiai jautėsi gulėdama ant paklodės ir pagalvių, visiš-

kai atsipalaidavusi, tarsi būtų savo vietoje. Tikra lovos moteris.

– Ar čia ta pati, apie kurią mąstei skaitydamas laiškus?

– Taip, – atsakė Audželas.

Ar įmanoma, kad vienu skiemeniu būtų išreikštas visas pasaulio pasididžiavimas? Mimi tai idealiai pavyko.

– Bet kaip tau pavyko? Man rodos, matei ją tik keletą sykių, prabėgomis. Ir visada apsirengusią.

– Supranti, laiškuose jis ją tapyte tapo. Dar geriau: ne tapo portretą, o raižo raižinį.

Kodėl, kalbant apie tą moterį, į galvą ateidavo mintys apie viską, kas susiję su menu?

– Pavyzdžiui, – toliau dėstė Mimi, – jis rašo apie kojų ir liemens disproporciją: liemuo (gerai įsižiūrėk) turėtų būti šiek tiek trumpesnis, nei yra. Tada aprašoma šukuosena, žvilgsnis...

– Supratau, – nutraukė Montalbanas, apimtas ūmaus pavydo.

Neliko jokių abejonių, kad Mimi, žvelgdamas į moteris, turėjo gerą akį.

O filmavimo kamera pritraukė moters pėdas, labai lėtai kilo jos kūnu, vos vos uždelsdama ties gakta, bamba, speneliais, ir sustojo ties akimis.

Ar galėjo būti, kad moters vyzdžiuose nušvito vidinė šviesa, tokia stipri, kad žvilgsnis vėrė tarsi hipnotizuojantis švytėjimas? Kas toji moteris – gal pavojingas naktinis gyvūnas? Komisaras dar geriau įsižiūrėjo ir įsitikino. Tai nebuvo raganos

akys, vyzdžiai atspindėjo Nenė Sanfilipo prožektoriukų šviesą, – šie buvo įjungti, kad išryškintų sceną. Kamera pasislinko prie burnos. Lūpos, dvi liepsnos, kurios užėmė visą kadrą, sujudėjo, prasivėrė, katiniškas liežuvio galiukas išlindo ir lyžtelėjo iš pradžių viršutinę, paskui apatinę lūpą. Jokio vulgarumo, tačiau tai stebėdami abu vyrai susijaudino.

– Grįžk atgal ir nustatyk stipriausią garsą, – staiga paliepė Montalbanas.

– Kodėl?

– Kažką pasakė, esu tikras.

Mimi pakluso. Vos kadre vėl pasirodė lūpos, vyriškas balsas sumurmėjo žodžius, kurių buvo neįmanoma suprasti.

– Taip, – aiškiai atsakė moteris ir ėmė liežuviu laižyti lūpas.

Vadinasi, garsas buvo. Sunkiai girdimas, bet buvo. Audželas jį padidino.

Tada filmavimo kamera nukrypo prie kaklo, tarsi mylinti ranka perbėgo iš kairės į dešinę ir iš dešinės į kairę, ir dar sykį. Dūsauti verčianti glamonė. Ir tikrai, pasklido pratisa jos dejonė.

– Girdėti jūra, – tarė Montalbanas.

Mimi apstulbęs pažiūrėjo į jį sunkiai atplėšęs akis nuo ekrano.

– Ką?

– Girdėti nuolatinis pasikartojantis šniokštimas. Čia ne triukšmas, ne iš kameros sklindantis ūžesys. Tai jūros ošimas, kai ji būna truputį aud-

ringa. Namas, kuriame viskas nufilmuota, yra ant jūros kranto, kaip ir mano.

Šįkart Mimi žvilgsnis buvo kupinas susižavėjimo.

– Salvai, kokia ideali tavo klausa! Jei tai jūros ošimas, žinau, kur šis filmas susuktas.

Komisaras pasilenkė į priekį, stvėrė nuotolinio valdymo pultelį ir atsuko juostą.

– Kaipgi? – užprotestavo Audželas. – Daugiau nebežiūrėsime? Juk sakiau, kad peršokau daug vietų!

– Visą pamatysi, kai būsi geras vaikas. O kol kas, – ar pajėgtum glaustai papasakoti tai, ką matei?

– Viskas vyksta taip. Krūtys, bamba, pilvukas, Veneros kalva, šlaunys, kojos, pėdos. Paskui ji apsiverčia, ir kamera perbėga ją iš nugaros. Pabaigoje moteris apsiverčia ant nugaros, labiau išsitiesia, po užpakaliuku pasideda pagalvę ir suglaudžia kojas kiek galima labiau, nes filmavimo kamera...

– Gerai, gerai, – pertraukė jį Montalbanas. – Ir nieko daugiau? Nepasirodo joks vyras?

– Nepasirodo. Ir daugiau nieko. Todėl ir pasakiau, kad tai ne pornografija.

– Ne?

– Ne. Šitas įrašas – tikra meilės poezija.

Mimi buvo teisus, ir Montalbanas nieko neatsakė.

– Gal norėtum mane supažindinti su ta ponia?

– Mielai. Jos vardas Vanja Titulesku, jai trisdešimt vieni, rumunė.

– Pabėgėlė?

– Visai ne. Jos tėvas Rumunijoje buvo sveikatos ministras. Pati Vanja baigė medicinos mokslus, gavo bakalaurą. Jos būsimasis vyras, jau tada garsus savo srities specialistas, buvo pakviestas į ten vykstantį konferencijų ciklą. Juodu pamilo kits kitą (ar bent jau jis ją), jis parsivežė ją į Italiją ir vedė. Jis už ją vyresnis daugiau kaip dvidešimčia metų. O ji kaipmat tuo ir pasinaudojo.

– Kiek laiko jie susituokę?

– Penkerius metus.

– Pasakysi, kas jos vyras? Ar ketini man šią istoriją pasakoti serijomis?

– Gydytojas profesorius Eudženijus Ingrò, transplantacijos genijus.

Gydytojo vardas mirgėdavo žurnaluose, o jis pats – televizijoje. Montalbanas pasistengė jį prisiminti: prieš akis iškilo miglotas aukšto, elegantiško, santūraus vyro paveikslas. Jis iš tiesų buvo laikomas chirurgu, turinčiu stebuklingas rankas, buvo kviečiamas operuoti visoje Europoje. Be to, turėjo savo kliniką Montelūzoje, kur buvo gimęs ir gyveno.

– Ar jie turi vaikų?

– Ne.

– Atleisk, Mimi, bet ar visas šias žinias sugraibei šįryt, peržiūrėjęs įrašą?

Mimi šyptelėjo.

– Ne, surinkau informaciją tada, kai įsitikinau, kad laiškuose minima moteris yra ji. Įrašas tą tik patvirtino.

– Ką dar žinai?

– Kad čia, mūsų kraštuose, tarp Vigatos ir Santolio, prie jūros jie turi vilą su privačiu paplūdimiu. Be jokių abejonių, tai ta pati vieta, kurioje, vyrui išvykus iš Montelūzos, buvo nufilmuota juosta.

– Jis pavydus?

– Taip. Bet ne iki proto netekimo. Dar ir dėl to, kad apie jos neištikimybę nesu girdėjęs jokių gandų. Ji ir Sanfilipas labai puikiai slėpė savo santykius.

– Užduosiu tau konkretesnį klausimą, Mimi. Ar profesorius Ingrò galėtų nužudyti pats ar užsakyti žmonos meilužio žmogžudystę, sužinojęs apie neištikimybę?

– Kodėl to klausi manęs? Turėtum paklausti Ingrid, juk ji Vanjos draugė. Beje, kada ją pamatysi?

– Buvome susitarę pasimatyti šį vakarą, bet turėjau atidėti.

– Ak, taip, užsiminei apie svarbų reikalą, kurį turime atlikti temstant. Kokį?

– Tuoj pasakysiu. Vaizdajuostę palik čia, pas mane.

– Nori parodyti ją švedei?

– Žinoma. Vadinasi, laikinai sustojame šioje vietoje. Ką manai apie Nenė Sanfilipo nužudymą?

– O ką turiu manyti, Salvai? Aiškiau būti negali. Profesorius Ingrò kažkaip suuodžia apie romaną ir nužudo vaikiną.

– Kodėl nenužudo kartu ir jos?

– Nes būtų kilęs baisus tarptautinis skandalas. O jo reputacija, kad ir kas nutiktų, turi būti nepriekaištinga, kad nesumažėtų pajamos.

– Bet argi jis nėra turtingas?

– Labai turtingas. Bent jau galėtų toks būti, jeigu jo nevargintų tam tikra manija, kuri atsieina jam kalnus pinigų.

– Jis lošia?

– Ne, nelošia. Gal nebent per Kalėdas, pusę aštuonių. Ne, gydytojas apsėstas paveikslų manijos. Šnekama, kad daugelio bankų saugyklose padėti neįkainojami jam priklausantys paveikslai. Jis negali atsispirti patikusiam meno kūriniui. Galėtų jį pavogti. Piktas liežuvis pakuždėjo, kad jei Dega paveikslo savininkas pasiūlytų jį mainais už profesoriaus žmoną Vanją, tas nedvejodamas sutiktų. Kas tau, Salvai? Negirdi manęs?

Audželas pamatė, kad jo viršininkas mintimis buvo nuklydęs toli. Iš tikrųjų komisaras klausė savęs, kodėl vos išgirdus minint ar pamačius Vanją Titulesku jam visada iškildavo sąsajų su tapyba.

– Dabar, rodos, suprantu, – tarė Montalbanas, – manai, kad Sanfilipo nužudymą organizavo gydytojas.

– O kas dar, jei ne jis?

Komisaro mintys nuskriejo prie vis dar gulinčios ant jo spintelės nuotraukos. Vis dėlto jis tas mintis iškart atmetė – pirmiau turėjo sulaukti Katarelos, naujojo orakulo, atsakymo.

– Tai ar pasakysi, ką reikės nuveikti šį vakarą? – paklausė Audželas.

– Šį vakarą? Nieko, sugausime Baldučio Sinagros vaikaitį, Džapikinu.

– Slapstosi nuo teisėsaugos? – tiesiai šviesiai pasidomėjo Mimi.

– Jis? O taip.

– Ir tu žinai, kur jis įlindęs?

– Dar ne, bet pasakys kunigas.

– Kunigas? Kokios čia nesąmonės? Dabar papasakok man viską nuo pradžios, nieko nepraleisdamas.

Montalbanas papasakojo jam viską nuo pradžios, nieko nepraleisdamas.

– Viešpatie su viešpačiukais! – pagaliau ištarė Audželas, susiimdamas galvą rankomis. Jis atrodė tarsi iliustracija iš devyniolikto amžiaus vaidybos vadovėlio, iš skyriaus „Didis sukrėtimas“.

Dvylika

Katarela įsistebeilijo į nuotrauką: iš pradžių kaip trumparegis prisikišo ją prie akių, paskui kaip toliaregis atitolino per visą rankos ilgį. Galiausiai patempė lūpą.

– Komisare, su skleistuvu, kurį turiu, nieko gero nebus. Turiu nunešti nuotrauką vienam patikimam savo bičiuliui.

– Kiek laiko tau reikės?

– Maždaug dviejų valandų, komisare.

– Sugrįžk kuo greičiau. Kas lieka dispečerinėje?

– Galucas. Ak, komisare, norėjau jums pasakyti, kad ponas našlaitis laukia jūsų nuo ankstyvo ryto, nori pasikalbėti.

– Koks našlaitis?

– Jo pavardė Grifas, tas pats, kurio motina ir tėvas buvo nužudyti. Sako, kad nesupranta, ką aš kalbu.

Davidas Grifas vilkėjo juodais drabužiais – nešiojo gedulą. Nesišukavęs, visas susiglamžęs, iš-

sekęs. Montalbanas padavė jam ranką ir pakvietė prisėsti.

– Jus pakvietė oficialiai atpažinti kūnų?

– Taip, deja. Atvykau į Montelūzą vakar vėlai po pietų. Mane nuvedė jų apžiūrėti. Paskui... paskui grįžau į viešbutį, kritau ant lovos kaip stovėjęs, jaučiausi blogai.

– Suprantu.

– Komisare, ar yra žinių?

– Kol kas ne.

Abu sielvartingai pažvelgė vienas kitam į akis.

– Žinote ką? – tarė Grifas. – Ne keršto troškimas skatina nekantriai laukti, kol sugausite žudikus. Tik norėčiau suprasti, kodėl jie tai padarė.

Kalbėjo nuoširdžiai, nes ir jis nežinojo, kas ta Montalbano vadinamoji „paslaptinga tėvų liga".

– Kodėl jie tai padarė? – paklausė Davidas Grifas. – Kad pavogtų tėčio piniginę ar mamos rankinę?

– Ak, – išsprūdo komisarui.

– Nežinojote šito?

– Kad pavogė piniginę ir rankinę? Ne. Buvau įsitikinęs, kad rankinė rasta po ponios kūnu. O jūsų tėvo kišenių nekrausčiau. Kad ir kaip ten būtų, nei rankinė, nei piniginė svarbūs nebuvo.

– Jūs taip manote?

– Žinoma. Tie, kurie nužudė jūsų tėvus, veikiausiai būtų sugrąžinę piniginę ir rankinę, prieš tai kruopščiai nuvalę nuo jų viską, kas galėjo užvesti ant pėdsakų.

Davidas Grifas pasinėrė į atsiminimus.

– Mama niekada nesiskirdavo su rankine. Kartais iš jos pasišaipydavau. Klausdavau, kokius lobius ten nešiojasi.

Bekalbėdamas staiga susijaudino, iš krūtinės jam išsiveržė dejonė.

– Atleiskite. Kadangi man grąžino jų daiktus, drabužius, monetas iš tėčio kišenės, vestuvinius žiedus, namų raktus... atėjau paprašyti jūsų leidimo... na, ar galiu įeiti į butą, pradėti inventorizaciją...

– Ką norite su tuo butu daryti? Tai buvo jų nuosavybė, tiesa?

– Taip, gavo jį per didelius vargus. Parduosiu, kai tik galėsiu. Nebeturiu ko grįžti į Vigatą.

Pasigirdo dar viena tramdoma dejonė.

– Ar jūsų tėvams priklausė dar kokia nors nuosavybė?

– Kiek žinau, daugiau ničnieko. Pragyvendavo iš savo pensijų. Tėtis turėjo taupomąją knygutę, joje kaupdavo savo ir mamos pensijas... Tačiau kiekvieno mėnesio pabaigoje mažai telikdavo ką atidėti.

– Neatmenu, kad būčiau tą knygutę radęs.

– Neradote? Ar gerai apieškojote ten, kur tėvas laikydavo savo popierius?

– Ten nebuvo. Pats labai kruopščiai patikrinau. Galbūt nusikaltėliai pasiėmė ją kartu su pinigine ir rankine.

– Bet kodėl? Ką veikti su taupomąja knygute, kuria negalima naudotis? Tai tik nereikalinga popieriaus skiautė!

Komisaras pakilo. Davidas Grifas irgi.

– Neprieštarauju, kad įeitumėte į savo tėvų butą. Priešingai, – jei tarp tų popierių rastumėte ką nors, kas...

Komisaras staiga nutilo. Davidas Grifas klausiamai sužiuro į jį.

– Trumpam atsiprašysiu, – tarstelėjo komisaras ir išėjo iš kabineto.

Mintyse keikdamasis prisiminė, kad Grifų popieriai komisariate – pats buvo juos ten iš namų atnešęs. Plastikinis šiukšlių maišas juk sandėliuke. Pamanė, kad negražu atiduoti sūnui šeimos atsiminimus šiukšlių maiše. Pasirausė po sandėliuką, bet nerado nieko, kas galėtų praversti, – nei kartoninės dėžės, nei padoresnio maišelio. Tada pasidavė.

Davidas Grifas apstulbęs žiūrėjo į komisarą, dedantį jam po kojomis šiukšlių maišą.

– Paėmiau maišą iš jų namų, kad galėčiau sudėti popierius. Jei norite, liepsiu jums juos nuvežti...

– Ne, ačiū. Turiu automobilį, – santūriai atsakė Grifas.

Nenorėjo to sakyti našlaičiui, – taip jį vadino Katarela (beje, kada jis suspėjo prapulti?), – bet priežastis taupomajai knygelei pranykti buvo. Netgi labai gera priežastis: nuslėpti, kiek knygelėje

pinigų. O ten įrašyta suma galėjo būti tos paslaptingos ligos, dėl kurios įsikišo rūpestingasis gydytojas, simptomas. Čia tik hipotezė, tačiau būtina ją patikrinti. Montalbanas paskambino pavaduotojui Tomazeo, sugaišo visą pusvalandį atremdamas formalius jo argumentus. Paskui Tomazeo sutiko iškart tuo pasirūpinti.

Pašto pastatas stovėjo už poros žingsnių nuo komisariato. Šis siaubingas vaiduoklis buvo pradėtas statyti penktajame dešimtmetyje, siautėjant fašistinės architektūros madai, ir baigtas po karo, skoniams pasikeitus. Pono direktoriaus kabinetas buvo antrame aukšte, gale koridoriaus, kuriame nebuvo nė vieno žmogaus ar daikto; jis gąsdino savo vienišumu ir apleistumu. Komisaras pabeldė į duris, ant kurių buvo lentelė su užrašu: „Direktorius“. Po plastikine lentele vis dėlto buvo priklijuotas lapas su cigarete, perbraukta dviem raudonais susikertančiais brūkšniais. Apačioje parašyta: „Rūkyti griežtai draudžiama“.

– Užeikite!

Montalbanas įėjo ir pirmiausia pamatė tikrų tikriausią ant sienos priklijuotą plakatą su užrašu: „Rūkyti griežtai draudžiama“. „Arba turėsite reikalų su manimi“, – tarsi sakė Respublikos Prezidentas, rūsčiai žvelgdamas iš portreto, pakabinto po plakatu.

Dar žemiau stovėjo krėslas aukštu atlošu, kuriame sėdėjo direktorius kavalierius Atilijus

Moraskas. Priešais kavalierių Moraską stūksojo milžiniškas rašomasis stalas, visiškai paskendęs popieriuose. Ponas direktorius buvo nykštukas, panašus į amžinatilsį karalių Viktorą Emanuelį III, ežiuku kirptais plaukais, kurie darė jo galvą visai tokią kaip Umberto I, ir su pora simetriškų ūsų, – tokių, kokius turėjo vadinamasis Karalius Taurusis*. Komisaras buvo visiškai tikras, kad atsidūrė priešais Savojos palikuonį, pavainikį, vieną iš daugelio „pasėtų" Karaliaus Tauriojo.

– Jūs pjemontietis? – nejučia išsprūdo klausimas stebeilijant į direktorių.

Tas apstulbo.

– Ne, kodėl? Aš iš Komitinio.

Galėjo būti iš Komitinio, Paterno ar iš Rafadalio, – Montalbanas vis tiek neatsižadėjo susidarytos nuomonės.

– Jūs – komisaras Montalbanas, tiesa?

– Taip. Jums skambino pavaduotojas Tomazeo?

– Taip, – nenoromis prisipažino direktorius. – Tačiau skambutis yra skambutis, suprantate?

– Žinoma, suprantu. Man, pavyzdžiui, rožė yra rožė yra rožė yra rožė**.

Kavalieriui Moraskui ši protinga citata iš Gertrūdos Štain kūrybos nepadarė jokio įspūdžio.

* Taip buvo vadinamas Viktoras Emanuelis II, pirmasis suvienytos Italijos karalius – Re Galantuomo.

** Eilutė iš Gertrude Stein poezijos, dažniausiai suprantama taip: „Daiktai (arba dalykai) yra tokie, kokie jie yra."

– Matau, kad sutarėme, – tarstelėjo.

– Atleiskite, kaip?

– Ogi taip, kad *verba volant*, ir *scripta manent**.

– Ar galėtumėte paaiškinti konkrečiau?

– Be abejonės. Pavaduotojas Tomazeo paskambino man norėdamas pasakyti, kad jūs turite leidimą tirti velionio pono Alfonso Grifo taupomosios knygelės duomenis. Puiku – tai laikau, tarkime, pranešimu. Tačiau kol gausiu raštišką prašymą ar leidimą, negaliu leisti jums prieiti prie slaptų pašto duomenų.

Direktoriaus žodžiai taip sunervino komisarą, kad jis vos neparkrito.

– Ateisiu dar kartą, – tarė stodamasis.

Direktorius jį sulaikė rankos mostu.

– Palaukite, yra vienas būdas. Ar galėtumėte parodyti savo dokumentą?

Pavojus parkristi padidėjo. Montalbanas viena ranka pasirėmė į kėdę, ant kurios buvo atsisėdęs, o kita rausėsi ieškodamas kortelės.

Savojos pavainikis ją ilgai tyrinėjo.

– Po pavaduotojo skambučio tikėjausi, kad jūs atskubėsite čia. Todėl parengiau jums pasirašyti pareiškimą, kuriame teigiama, kad jūs išvaduojate mane nuo bet kokios atsakomybės.

– Mielai išvaduoju, – pritarė komisaras.

Net neskaitęs pareiškimo pasirašė jį, įsidėjo kortelę į kišenę. Kavalierius Moraskas atsistojo.

* Žodžiai išnyksta, o tai, kas parašyta, lieka. (Lot.)

– Palaukite čia. Užtruksiu apie dešimt minučių.

Prieš išeidamas atsigręžė ir parodė į Respublikos Prezidento nuotrauką.

– Matėte?

– Taip, – apstulbęs atsakė komisaras, – tai Čampis.

– Turėjau galvoje ne prezidentą, o tai, kas užrašyta virš jo. Rū-ky-ti-drau-džia-ma. Žiūrėkite, kad nepasinaudotumėte mano išėjimu.

Vos tik jis uždarė duris, Montalbanui kilo neapsakomas noras rūkyti. Bet tai buvo uždrausta – ir teisingai, nes visi žino, kad pasyvus rūkymas sukelia milijonus mirčių, o smogas, dioksinas ir benzino švinas – ne. Jis atsistojo, išėjo, nusileido į pirmą aukštą, pamatė tris rūkančius tarnautojus, atsisėdo ant šaligatvio, sutraukė dvi cigaretes iš eilės, vėl įėjo į vidų (dabar jau ten rūkė keturi tarnautojai), užlipo laiptais aukštyn, vėl perėjo tuštutėlį koridorių, nepasibeldęs atidarė direktoriaus kabineto duris ir įėjo. Kavalierius Moraskas sėdėjo savo vietoje ir nepritariamai žiūrėjo į jį purtydamas galvą. Montalbanas nucimpino prie savo kėdės jausdamasis kaltas, tarsi į pamokas pavėlavęs mokinys.

– Turime išklotinę, – iškilmingai pareiškė direktorius.

– Galėčiau pamatyti?

Kavalierius pasitikrino, ar komisaro pasirašytas pareiškimas vis dar ant jo rašomojo stalo, ir tik tada ją padavė.

Skaitydamas išklotinę komisaras nieko nesuprato, mat pabaigoje užrašyta suma jam pasirodė per didelė.

– Gal paaiškinsite? – paklausė vis dar mokinio tonu.

Direktorius palinko į priekį, beveik atsigulė ant rašomojo stalo, ir paniekinamai išplėšė lapą jam iš rankų.

– Viskas čia labai aišku! – pasakė. – Išklotinėje matyti, kad sutuoktinių Grifų pensija buvo iš viso trys milijonai per mėnesį: milijonas aštuoni šimtai tūkstančių jam ir milijonas du šimtai tūkstančių jai. Ponas Grifas, mokėdamas mokesčius, išsiimdavo savo pensiją grynaisiais to mėnesio išlaidoms, o žmonos pensiją atidėdavo. Tokia buvo bendra tvarka. Be kelių retų išimčių, žinoma.

– Bet net ir pripažįstant, kad jie buvo tokie tikslūs ir taupūs, – balsu samprotavo komisaras, – vis tiek kažkas čia ne taip. Rodos, mačiau, jog toje knygutėje yra beveik šimtas milijonų!

– Teisingai matėte. Tikriau – devyniasdešimt aštuoni milijonai ir trys šimtai tūkstančių lirų. Bet tai nieko ypatingo.

– Tikrai?

– Tikrai, nes ponas Alfonsas į šią sąskaitą punktualiai įnešdavo pinigus dvejus metus: kiekvieną pirmą mėnesio dieną tokio pat dydžio sumą: du milijonus. Iš viso susidaro keturiasdešimt aštuoni milijonai, jie ir buvo pridėti prie santaupų.

– O iš kur jis gaudavo tuos du milijonus per mėnesį?

– Šito manęs neklauskite, – įsižeidęs atšovė direktorius.

– Ačiū, – tarė stodamasis Montalbanas ir padavė ranką.

Direktorius atsistojo, apėjo aplink stalą, padilbomis pažvelgė į komisarą ir paspaudė jam ranką.

– Ar galiu paimti šią išklotinę? – paklausė Montalbanas.

– Ne, – sausai atšovė tas Savojos šiknius.

Komisaras išėjo iš jo kabineto ir vos atsidūręs ant šaligatvio prisidegė cigaretę. Atspėjo, jog nusikaltėliai pradangino knygutę todėl, kad tie keturiasdešimt aštuoni milijonai buvo mirtinos Grifų ligos simptomas.

Montalbanui grįžus į kontorą po dešimties minučių išrasojusiu veidu, tarsi būtų ką tik išbėgęs iš pirties, parsirado Katarela. Rankoje laikė nuotrauką, ją padėjo ant rašomojo stalo.

– Nepavyko net ir su patikimo draugo skleistuvu. Jei norite, nunešiu ją Čikui de Čikui, nes rytoj bus atliekamas kriminologinis tyrimas.

– Ačiū, Katarė, aš pats nunešiu.

– Salvai, kodėl neišmoksti naudotis kompiuteriu? – vieną dieną paklausė jo Livija. Ir pridūrė: – Pamatytum, kiek išsispręstų problemų!

O štai šiuo atveju kompiuteris ne tik negalėjo išspręsti mažos problemėlės, bet dar ir sugaišino

jo laiką. Pasižadėjo pasakyti tai Livijai – šiaip, kad palaikytų polemiką.

Montalbanas įsidėjo nuotrauką į kišenę, išėjo iš komisariato, įlipo į automobilį. Vis dėlto prieš važiuodamas į Montelūzą nusprendė užsukti į Kavūro gatvę.

– Ponas Grifas viršuje, – pranešė durininkė.

Davidas Grifas atidarė duris užsimetęs marškinius, laikydamas rankoje šepetį – mat tuo metu valė butą.

– Buvo daug dulkių.

Jis pakvietė komisarą į valgomąjį. Ant stalo buvo sukrauti į krūvą neseniai komisaro jam atiduoti popieriai. Grifo ir Montalbano žvilgsniai susidūrė.

– Komisare, buvote teisus, knygutės nėra. Norėjote man ką pasakyti?

– Taip. Buvau pašte ir sužinojau, kokią sumą jūsų tėvai turėjo knygelėje.

Grifas sumosavo rankomis, tarsi norėdamas pasakyti, jog apie tai neverta net kalbėti.

– Kelios liros, tiesa?

– Jei tiksliai, – devyniasdešimt aštuoni milijonai ir trys šimtai tūkstančių lirų.

Davidas Grifas išbalo.

– Tai klaida! – suvapėjo.

– Jokios klaidos, patikėkite.

Davidas Grifas pajuto, kaip jo kojos tapo lyg vatinės, ir susmuko ant kėdės.

– Betgi iš kur?

– Dvejus metus į šią sąskaitą jūsų tėvas kas mėnesį pervesdavo po du milijonus. Ar nenutuokiate, kas jam galėjo mokėti šiuos pinigus?

– Nė iš tolo! Tėvai niekada man nebuvo užsiminę apie papildomą uždarbį. Nesuvokiu: du milijonai „į rankas“ per mėnesį – juk tai didelis atlyginimas. Kaip mano tėvas, būdamas toks senas, galėjo tiek uždirbti?

– Niekas nesakė, kad tai atlyginimas.

Davidas Grifas dar labiau išbalo – dabar jau atrodė ne sutrikęs kaip anksčiau, o aiškiai įbaugintas.

– Manote, kad čia gali būti ryšys?

– Tarp dviejų milijonų per mėnesį ir jūsų tėvų nužudymo? Tą reikia rimtai apsvarstyti. Knygelę nusikaltėliai pasiėmė kaip tik dėl to, kad mes nerastume priežasties ir pasekmės ryšio.

– Bet jeigu tai ne atlyginimas, tada kas?

– Na, – tarstelėjo komisaras, – galiu šį tą spėti. Tačiau iš pradžių turiu jus kai ko paklausti ir labai prašau: būkite atviras. Ar jūsų tėvas dėl pinigų būtų galėjęs padaryti nusikaltimą?

Davidas Grifas atsakė ne iš karto.

– Apie tai sunku mąstyti... Manau, kad ne, nebūtų galėjęs. Bet jis buvo, kaip čia pasakius, pažeidžiamas.

– Kaip?

– Jis ir mama buvo labai prisirišę prie pinigų. Na, tai koks jūsų spėjimas?

– Pavyzdžiui, kad jūsų tėvas „paskolino“ savo vardą kam nors, kas vertėsi nelegalia veikla.

– Tėtis to nebūtų daręs.

– Net jei ta veikla būtų jam pristatyta kaip legali?

Šįkart Grifas neatsakė. Komisaras atsistojo.

– Jei jums ateitų į galvą, kaip galima visa tai paaiškinti...

– Žinoma, žinoma, – atsakė Grifas, tarsi būtų išsiblaškęs. Jis palydėjo Montalbaną prie durų.

– Prisiminiau vieną pernai motinos pasakytą frazę. Buvau atėjęs jų aplankyti, ir mama, kai tėčio nebuvo, man pakuždėjo: „Kai mūsų nebebus, sulauksi didelės staigmenos." Tačiau mano mama, vargšelė, kartais nesuvokdavo, ką šnekanti. Daugiau ji niekada prie šios temos nebegrįžo, o aš apie tai visai pamiršau.

Atvykęs į Montelūzos kvestūrą, paprašė budinčio policininko, kad pakviestų Čiką de Čiką. Nėmaž nenorėjo susitikti su Vaniu Arkvà, Ekspertizės vadovu, perėmusiu Jakomucio pareigas. Jie jautė vienas kitam abipusę antipatiją. De Čikas bėgte atbėgo ir paėmė nuotrauką.

– Maniau, kad bus blogiau, – tarė žiūrėdamas į ją. – Katarela sakė, jog mėgino kompiuteriu, bet...

– Ar gebėsi įžiūrėti man tuos numerius?

– Manau, kad taip, komisare. Šį vakarą skambtelėsiu.

– Jei manęs nerastum, perduok viską Katarelai. Bet pasirūpink, kad teisingai užsirašytų skaičius ir raides, antraip gali nutikti, kad gausiu Minesotos numerius.

Grįždamas namo, beveik priverstinai turėjo sustoti tarp šimtamečio alyvmedžio šakų. Jam reikėjo atsipalaiduoti, reikėjo pertraukos: tikros, o ne tokios kaip politikų vadinamoji apmąstymų pertrauka, kuri iš tiesų yra kritimas į gilią duobę. Komisaras užsilipo raitas ant įprastos šakos, atsirėmė nugara į kamieną, prisidegė cigaretę, tačiau iškart pasijuto sėdįs nepatogiai, jautė gumbus ir spyglius, duriančius į vidinę šlaunų pusę. Apėmė keistas jausmas, tarsi alyvmedis nenorėtų, kad jis čia sėdėtų, ir mėgintų priversti komisarą pakeisti padėtį.

– Ir kokios kvailystės man ateina į galvą!

Jis truputį pakentėjo, bet netrukus daugiau nebegalėjo, todėl nulipo nuo šakos. Nužingsniavo prie automobilio, pasiėmė laikraštį, grįžo po alyvmedžiu, paskleidė ant žemės laikraščio puslapius ir nusivilkęs švarką atsigulė ant jų.

Žiūrint iš apačios, iš naujos perspektyvos, alyvmedis jam atrodė didesnis ir dar labiau susipynęs. Montalbanas matė visą šakų raizginį, kurio negalėjo matyti kiūtodamas tarp jų. Į galvą jam atėjo žodžiai: „Yra milžiniškas šimtametis alyvmedis... padėjęs viską išspręsti.“ Kas taip pasakė? Ir ką tas medis padėjo išspręsti? Paskui jo atmintis atgijo. Tuos žodžius likus kelioms valandoms iki mirties savo sūnui ištarė Pirandelas. Tai buvo užuomina į *Kalnų milžinus*, nebaigtą jo darbą.

Pusę valandos Montalbanas gulėjo ant nugaros, nė trumpam nenuleisdamas nuo medžio akių.

Ir kuo ilgiau į jį žiūrėjo, tuo alyvmedis jam daugiau sakė, pasakojo, kaip laikas žaisdamas jį suluošino, sudraskė, kaip vanduo ir vėjas vienais ar kitais metais privertė įgauti vis kitokią formą, kuri buvo ne kaprizas ar atsitiktinumas, o būtinybė.

Jo akys stabtelėjo prie trijų didelių šakų, kurios iš pradžių atrodė beveik lygiagrečios, o paskui kiekviena metėsi į savitą staigių zigzagų fantaziją, sugrįždavo atgal, vėl judėdavo į priekį, nukrypdavo, „piešdavo" arabeskas. Viena iš trijų šakų, vidurinė, buvo išaugusi šiek tiek žemiau nei kitos, bet savo kreivomis mažesnėmis šakelėmis kabinosi į viršesnes šakas, tarsi būtų norėjusi laikyti jas pririštas per visą kartu keliaujamą atstumą.

Padėjęs galvą į kitą vietą ir įsižiūrėjęs dar įdėmiau, Montalbanas pamatė, kad trys šakos neprasidėjo atskirai viena nuo kitos: jos buvo išsidėsčiusios labai arti viena kitos, bet išaugusios iš tos pačios kamieno vietos, iš didelio raukšlėto atsikišusio medžio gumbo.

Turbūt dvelkė lengvas vėjelis, nes sušnarėjo lapai. Netikėtas saulės spindulys įsirėžė komisarui į veidą ir jį apakino. Montalbanas nusišypsojo ir užsimerkė.

Kad ir ką vakare jam pasakys Čikas de Čikas, dabar jis jau tikras, kad automobilį, važiavusį paskui autobusą, vairavo Nenė Sanfilipas.

Parengti šauti pistoletai kyšojo iš už kulkšnės krūmo. Tėvas Kručilà buvo nurodęs tą atkampų

valstiečių namelį kaip Džapikinu slėptuvę. Tačiau prieš pasitraukdamas kunigas perspėjo, kad šie eitų labai tyliai, nes abejojo, ar Džapikinu bus nusprendęs pasiduoti be kovos. Be to, jis buvo ginkluotas kulkosvaidžiu ir jau ne sykį įrodęs, kad moka juo naudotis.

Todėl komisaras nusprendė veikti pagal taisykles, o Facijus ir Galas buvo nusiųsti už namelio.

– Tokiu metu jie bus pasirengę, – pasakė Mimi.

Montalbanas neatsakė, norėjo dviem savo vyrams duoti tiek laiko, kiek reikia, kad šie užimtų patogias pozicijas.

– Einu, – nekantriai pasakė Audželas. – Pridenk mane.

– Gerai, – sutiko komisaras.

Mimi ėmė lėtai slinkti. Jei nebūtų švietęs mėnulis, jis būtų buvęs nematomas.

Valstiečių namelio durys atrodė keistai atlapotos. Gerai pagalvojus, keista nebuvo: be abejo, Džapikinu norėjo sudaryti įspūdį, kad namas apleistas, o pats viduj tykojo su kulkosvaidžiu rankoje.

Prie durų Mimi pritūpė ant slenksčio ir įkišo galvą vidun pažiūrėti. Paskui pirštų galais įsėlino pro duris. Netrukus vėl pasirodė ir pamojo ranka komisarui.

– Čia nieko nėra, – ištarė.

„Kur jo galva? – paklausė savęs Montalbanas. – Ar nesupranta, kad į jį gali būti nusitaikyta?“

Tą pat akimirką, visas nutirpdamas iš netikėtumo, išvydo pro langelį virš durų išnyrant

kulkosvaidžio vamzdį. Montalbanas pašoko ant kojų.

– Mimi! Mimi! – suriko ir nutilo, nes pasijuto taip, tarsi dainuotų ariją iš „Bohemos"*.

Kulkosvaidis iššovė, Mimi parkrito.

Audželą pakirtęs šūvis pažadino komisarą. Jis vis dar tysojo ant laikraščio lapų po milžinišku šimtamečiu alyvmedžiu, visas žliaugdamas prakaitu. Mažiausiai milijonas skruzdžių ropinėjo jo kūnu.

* Džakomo Pučinio (Giaccomo Puccini) opera, vienos iš pagrindinių jos veikėjų vardas taip pat yra Mimi.

Trylika

Nedaug kuo skiriasi sapnas ir tikrovė, o ir tie skirtumai iš pirmo žvilgsnio neatrodo esminiai. Vienišas valstiečio namelis, tėvo Kručilà nurodytas kaip Džapikinu slėptuvė, buvo toks pats kaip komisaro sapne, tik šiame vietoj langelio virš durų buvo balkonėlis, irgi atlapotomis durimis.

Skirtingai nei sapne, kunigas skubiai nepasišalino.

– Manęs jums visada gali prireikti, – pasakė.

Montalbanas mintyse suburbėjo reikalingus užkeikimus. Tėvas Kručilà, įsitaisęs už didžiulio sorgo su komisaru ir Audželu, pažvelgė namelio pusėn ir susirūpinęs palingavo galvą.

– Kas yra? – paklausė Montalbanas.

– Manęs tos durys ir balkonas neįtikina. Kai anąkart atėjau jo aplankyti, viskas buvo uždaryta ir reikėjo belstis. Sakau jums, atsargiai. Negaliu garantuoti, kad Džapikinu pasirengęs pasiduoti. Jis visada rankos atstumu turi pasidėjęs automatą ir moka juo naudotis.

Įsitikinęs, kad Facijus ir Galas užėmė pozicijas už namo, Montalbanas pažvelgė į Audželą.

– Dabar einu, o tu mane pridenk.

– Kas čia per naujiena? – sujudo Mimi. – Visada būdavo priešingai.

Montalbanas negalėjo išsiduoti, kad sapnavo jį žūstantį.

– Šįkart bus kitaip.

Mimi neatsakė, prikando liežuvį: iš komisaro tono jau gebėjo atpažinti, kada galima derėtis ir kada ne.

Dar buvo ne naktis, tvyrojo prieblanda, stojanti prieš sutemstant, ji leido įžvelgti siluetus.

– Kodėl jis dar neįžiebė šviesos? – paklausė Audželas, smakru rodydamas į tamsoje skendintį namelį.

– Gal laukia mūsų, – tarstelėjo Montalbanas ir nepridengtas atsistojo.

– Ką darai? Ką darai? – sušnibždėjo Mimi, griebdamas jį už švarko ir tempdamas žemyn. Tada dingtelėjo mintis, kuri jį išgąsdino.

– Ar turi pistoletą?

– Ne.

– Imk manąjį.

– Ne, – pakartojo komisaras ir žengė dar du žingsnius. Jis sustojo, prisidėjo rankas prie burnos it garsiakalbį.

– Džapikinu! Aš – Montalbanas, esu be ginklo.

Jokio atsakymo. Komisaras ramiai žengė į priekį, tarsi pasivaikščiodamas. Likus trims met-

rams iki durų, vėl sustojo ir šiek tiek garsiau nei įprasta pasakė:

– Džapikinu! Dabar aš įeisiu. Šitaip galėsime ramiai pasikalbėti.

Niekas neatsakė, niekas nesujudėjo. Montalbanas pakėlė rankas aukštyn ir įžengė į namelį. Tvyrojo tiršta tamsa, komisaras šiek tiek pasitraukė į šoną, kad neišryškėtų jo siluetas durų kiaurymėje. Tada pajuto daug kartų užuostą kvapą, kuris kaskart jį kiek supykindavo. Nė neuždegęs šviesos žinojo, ką pamatys. Džapikinu perpjauta gerkle gulėjo viduryje kambario, ant tariamai raudono audeklo, o iš tiesų nudažyto jo krauju. Žudikas užklupo Džapikinu, kai tas atsuko jam nugarą.

– Salvai! Salvai! Kas ten vyksta?

Šaukė Mimi Audželas ir tuoj pat pasirodė tarpduryje.

– Facijau, Galai, Mimi, eikšekite!

Visi bėgte atbėgo, tėvas Kručilà uždusęs atlėkė paskutinis. Išvydęs Džapikinu, suakmenėjo. Bet jis pirmasis ir pajudėjo, atsiklaupė greta nužudytojo, nekreipdamas dėmesio į kraują, tepantį sutaną, palaimino Džapikinu ir ėmė pašnibždomis melstis. Mimi palietė mirusiojo kaktą.

– Regis, nužudytas vos prieš dvi valandas.

– Ką darysime dabar?

– Visi trys sėskite į automobilį ir važiuokite. Man palikite kitą automobilį, aš liksiu pasikalbėti su kunigu. Šitame name mūsų niekada nebuvo, velionio Džapikinu niekada nematėme. Be to, mes

čia nepageidaujami, nes esame ne savo teritorijoje. Dėl to galime turėti nemalonumų.

– Tačiau... – norėjo sakyti Audželas.

– Daugiau jokių „tačiau“. Pasimatysime vėliau kontoroje.

Valdiniai išėjo lyg primušti šunys. Komisaras girdėjo kolegas tyliai kalbantis, kol šie nutolo. Kunigas pasinėrė į maldas. Ketino daug kartų sukalbėti „Sveika Marija“, „Tėve mūsų“ ir „Amžiną atilsį“ atsiteisdamas už visas Džapikinu įvykdytas žmogžudystes, kad ir kur jis dabar būtų sklandęs. Montalbanas pakilo akmeniniais laiptais, vedančiais į viršutinį kambarį, uždegė šviesą. Ten buvo dvi žemos lovelės su plikais čiužiniais, tarp jų spintelė, sukiužusi spinta, dvi medinės kėdės. Kampe altorėlis, įtaisytas ant staliuko, uždengto balta siuvinėta staltiese. Altorėlyje stovėjo trys statulėlės: Švenčiausioji Mergelė Marija, Jėzus atverta širdimi ir šventasis Kalodžeras. Ties kiekviena statulėle degė po spingsulę. Džapikinu buvo religingas vaikinas, kaip teigė jo senelis Baldučis, ir netgi turėjo dvasios tėvą. Bėda ta, kad ir vaikinas, ir kunigas painiojo prietaringumą ir religiją. Kaip ir dauguma siciliečių. Komisaras prisiminė kartą matęs negrabiai padirbtą votą, išlikusį iš XX amžiaus pradžios. Jame buvo pavaizduotas valstietis, kuris bėgo nuo dviejų karabinierių su pliumažais. Viršuje dešinėje iš debesų išnirusi Dievo Motina rodė bėgliui, kurį kelią šis turi pasirinkti. Lentelėje buvo užrašyta: „Už tai, kad ištrūkau iš tei-

sėsaugos gniaužtų." Per vieną lovelį buvo skersai permestas kalašnikovas. Montalbanas užgesino šviesą, išėjo laukan pasiėmęs vieną iš dviejų šiaudinių kėdžių ir atsisėdo.

– Tėve Kručilà.

Vis dar besimeldžiantis kunigas krūptelėjo ir pakėlė akis.

– Ką?

– Pasiimkite kėdę ir prisėskite, turime pasikalbėti.

Kunigas pakluso. Buvo išraudęs, prakaitavo.

– Kaip reikės pasakyti šią žinią Don Baldučiui? – pasiteiravo jis.

– Nereikės.

– Kodėl?

– Jam jau viskas pranešta.

– Kas pranešė?

– Be abejo, žudikas.

Tėvas Kručilà vis dar nesuprato. Buvo įsmeigęs akis į komisarą ir judino lūpas, neįstengdamas susieti žodžių. Tada atgavo jėgas, išvertė akis, pašoko nuo kėdės, atsitraukė, paslydo kraujo baloje, bet išsilaikė ant kojų. „Dabar jį ištiks širdies smūgis, ir jis mirs", – išsigandęs pamanė Montalbanas.

– Viešpatie, ką jūs sakote! – vos atgaudamas kvapą išstenėjo kunigas.

– Sakau, kaip yra.

– Bet Džapikinu juk ieškojo policija, karabinieriai, Bendrųjų tyrimų ir Specialiųjų operacijų skyrius!..

– ...jie neskerdžia tų, kuriuos turi suimti.

– O naujoji mafija, pagaliau tie patys Kufarai?

– Tėve, jūs tiesiog nenorite patikėti, kad tas bezdagalvis Baldučis Sinagra apmovė tiek mane, tiek jus.

– Bet kokių turite įrodymų, kad galėtumėte teigti...

– Būkite geras, dar kartelį atsisėskite. Vandens?

Tėvas Kručilà palinksėjo, kad nori. Montalbanas paėmė butelį šalto vandens ir padavė kunigui, šis pridėjo prie jo lūpas norėdamas atsigerti.

– Įrodymų neturiu, ir, manau, niekada neturėsiu.

– Tai kas tada?

– Pirmiausia atsakykite. Džapikinu čia buvo ne vienas. Turėjo sargybinį, kuris net ir naktį miegodavo šalia, ar ne?

– Taip.

– Žinote, kuo jis vardu?

– Lolò Spadaras.

– Jis buvo Džapikinu draugas ar Baldučio patikėtinis?

– Patikėtinis. Don Baldučis taip norėjo. Džapikinu tas sargybinis nepatiko, bet prasitarė, kad su Lolò jis jautėsi saugus.

– Toks saugus, kad Lolò gebėjo jį be vargo nužudyti.

– Kaip galite šitaip manyti! Galbūt iš pradžių žudikas paskerdė Lolò, o paskui – Džapikinu!

– Viršutiniame kambaryje Lolò lavono nėra. Nėra ir čia.

– Gal jis lauke, prie namų!

– Žinoma, galime paieškoti, bet neverta. Pamiršote, kad mes su savo vyrais apsupome namą, atidžiai apžiūrėjome viską aplinkui. Ir niekur nė kvapo nužudyto Lolò.

Tėvas Kručilà grąžė rankas. Dideliais lašais jam varvėjo prakaitas.

– Bet kam Don Baldučiui rengti tokį spektaklį?

– Norėjo, kad mes būtume liudytojai. Kaip jūs manote, ką aš daryčiau, aptikęs žmogžudystę?

– Na... Tą, ką ir visada. Praneštumėte Ekspertizei, prokurorui...

– Ir tada jis galėtų suvaidinti puolusį neviltin, paskleisti gandus, kad naujoji mafija nugalabijo jo mylimą vaikaitį, tokį mylimą, kad norėjo jį matyti kalėjime ir prikalbino pasiduoti – jūs taip pat ten buvote, kunige... Jau sakiau: jis mus apmovė. Bet tik iki tam tikros ribos. Nes po penkių minučių manęs čia nebebus, ir atrodys taip, lyg niekada nebūtų buvę. Baldučis turės sumąstyti ką kita. Jei sutiksite jį, duokite patarimą: tegul palaidoja savo vaikaitį kaip pelė po šluota, nekeldamas vėjo.

– Bet kaip... kaip priėjote prie tokių išvadų?

– Džapikinu buvo kaip medžiojamas žvėris. Šalindavosi visko ir visų. Ar manote, kad būtų atsukęs nugarą tam, kurio gerai nepažinojo?

– Ne.

– Džapikinu kalašnikovas guli ant jo lovos. Manote, būtų šlaistęsis čia apačioje be ginklo, kai greta žmogus, kuriuo jis nelabai galėtų pasitikėti?

– Ne.

– Dar atskleiskite štai ką: ar jums buvo pasakyta, kaip elgsis Lolò mums suimant Džapikinu?

– Taip. Jis irgi turėjo pasiduoti nesipriešindamas.

– Kas jam davė tokį įsakymą?

– Pats Don Baldučis.

– Taip Don Baldučis jums pasakojo. Tačiau Lolò jis pasakė visai ką kita.

Tėvui Kručilà degė burna, jis vėl griebėsi butelio.

– Kam Don Baldučiui reikėjo vaikaičio mirties?

– Nuoširdžiai sakau – nežinau. Gal vaikaitis suklydo, gal nepripažino senelio valdžios. Suprantate, karai dėl paveldėjimo vyksta ne tik tarp karalių ar pramonės magnatų...

Jis atsistojo.

– Eisiu. Pavėžėti iki jūsų automobilio?

– Ačiū, ne, – atsakė kunigas. – Norėčiau pasilikti ir dar truputį pasimelsti. Aš jį mylėjau.

– Kaip norite.

Tarpduryje komisaras atsigręžė.

– Norėjau jums padėkoti.

– Už ką? – susirūpino kunigas.

– Iš visų galimų Džapikinu žudikų jūs nepaminėjote sargybinio vardo. Galėjote pasakyti, kad tai įvykdė Lolò Spadaras, parsidavęs naujajai mafijai.

Bet jūs žinojote, kad Lolò nieku gyvu nebūtų išdavęs Baldučio Sinagros. Jūsų nutylėjimas visiškai patvirtino mano prielaidą. Ak, ir dar: kai išeisite, neužmirškite užgesinti šviesos ir gerai uždaryti durų. Nenorėčiau, kad koks benamis šuo... suprantate?

Jis išėjo. Naktis buvo be galo tamsi. Kol pasiekė automobilį, užkliuvo už kelių akmenų ir griovių. Vėl prisiminė Grifų nueitą Kryžiaus kelią, iškentėtus budelio spyrius, šventųjų keiksnojimus, kol senukai pasiekė tą vietą, kur sulaukė savo mirties valandos.

– Amen, – išsprūdo jam pajutus, kaip suspaudė širdį.

Grįždamas į Vigatą įsitikino, kad Don Baldučis pasinaudos jam per kunigą perduotu patarimu. Džapikinu lavonas atguls kokios nors akmenuotos vietos dauboje... Senelis žinojo, koks religingas buvo jo vaikaitis. Anonimiškai palaidos jį šventoje žemėje. Kito žmogaus karste.

Peržengęs komisariato slenkstį išgirdo neįprastą tylą. Ar galėjo būti, kad visi išėjo, nors buvo liepęs jiems laukti, kol jis grįš? Ne, jie buvo čia. Mimi, Facijus, Galas, – visi sėdėjo savo vietose pajuodusiais veidais, tarsi patyrę pralaimėjimą. Pakvietė juos į savo kabinetą.

– Noriu jums kai ką pasakyti. Facijus bus jums papasakojęs, kas įvyko tarp manęs ir Baldučio Sinagros. Na, gerai, ar tikite manimi? Turite tikėti, nes niekada nesu jums baisiai primelavęs. Iš pat

pradžių supratau, kad Don Baldučio prašymas suimti Džapikinu dėl to, kad kalėjime jam bus saugiau, yra keistas.

– Tai kodėl jį taip rimtai priėmei? – paprieštaravo Audželas.

– Norėjau pažiūrėti, kur tai nuves. Ir neutralizuoti Don Baldučio planą, jei teisingai jį supratau. Supratau teisingai, todėl daviau tinkamą atkirtį.

– Kokį? – šįkart paklausė Facijus.

– Iš mūsų pusės – neviešinti, kad buvo rastas Džapikinu. Baldučis kaip tik ir norėjo, kad lavoną atrastume mes ir šitaip parūpintume jam alibi. Aš turėjau informuoti prokurorą, kad Baldučis ketino įduoti jį mums į rankas sveiką gyvą.

– Po Facijaus paaiškinimo mes priėjome prie tos pačios išvados, – prabilo Mimi. – Baldučis pats nužudė savo vaikaitį. Bet kodėl?

– Dabar dar neaišku, bet yla iš maišo vis tiek išlįs, anksčiau ar vėliau. O mums šis reikalas jau baigtas.

Durys trenkėsi į sieną taip stipriai, kad suvirpėjo langų stiklai. Visi pašoko. Žinoma, tai buvo Katarela.

– Ak, komisare komisare! Man ką tik paskambino Čikas de Čikas! Padidino nuotrauką! Jam pavyko! Numerį užsirašiau štai ant šio lapuko. Čikas de Čikas man liepė jį pakartoti keturis kartus!

Jis padėjo pusę languoto sąsiuvinio lapo komisarui ant rašomojo stalo ir išpyškino:

– Prašau atleisti, kad trenkiau durimis.

Ir išėjo, o duris uždarė taip smarkiai, kad tinko įtrūkis šalia rankenos pasidarė dar didesnis.

Montalbanas perskaitė automobilio numerį, tada pažvelgė į Faciją.

– Ar turi po ranka Nenė Sanfilipo automobilio numerį?

– Kurio? „Punto“ ar „Duetto“?

Audželas pastatė ausis.

– „Punto“.

– Šį žinau mintinai: BA 927 GG.

Netaręs nė žodžio, komisaras padavė lapelį Mimi.

– Sutampa, – patvirtino Mimi. – Bet ką tai reiškia? Gal paaiškinsi?

Montalbanas paaiškino, taip pat papasakojo, kaip sužinojo apie taupomąją knygelę ir joje laikomus pinigus, kaip, Mimi pakišus idėją, peržiūrėjo ekskursijos į Tindarį nuotraukas ir išsiaiškino, kad autobusą visą laiką sekė „Punto“ markės automobilis, kaip į Montelūzos ekspertizę nunešė nuotrauką, kad ją padidintų. Kol jis kalbėjo, Audželo veido išraiška išliko nepatikli.

– Tu tai jau žinojai, – pasakė.

– Ką žinojau?

– Kad paskui autobusą važiavęs automobilis priklausė Sanfilipui. Jau žinojai tada, kai Katarela tau davė lapelį.

– Taip, – prisipažino komisaras.

– Kas tau tai pasakė?

Teisingas atsakymas būtų buvęs: „Medis, šimtametis alyvmedis", – bet Montalbanui pritrūko drąsos.

– Nuojauta, – atsakė garsiai.

Audželas nuleido tai negirdomis.

– Tai reiškia, – tarė, – kad Grifų ir Sanfilipo žmogžudystės glaudžiai susijusios.

– Dar negalime to teigti, – paprieštaravo komisaras. – Esame tikri tik dėl vieno: Sanfilipo automobilis važiavo paskui autobusą, kuriame sėdėjo Grifai.

– Beba taip pat sakė, kad jis dažnai atsigręždavo ir žvilgčiojo į kelią. Akivaizdžiai norėjo įsitikinti, ar Sanfilipo automobilis vis dar važiuoja paskui juos.

– Sutinku. Ir iš to suprantame, kad tarp Sanfilipo ir Grifų buvo ryšys. Bet čia sustokime. Gali būti, kad pats Sanfilipas įsisodino Grifus į savo automobilį paskutinėje kelionės į Vigatą atkarpoje.

– Taip pat prisimink, kaip Beba sakė, kad kaip tik Alfonsas Grifas paprašė šios papildomos stotelės. O tai reiškia, kad jie jau buvo susitarę anksčiau.

– Ir su tuo sutinku. Bet tai dar nereiškia, kad Sanfilipas pats ir nužudė Grifus ar kad jis buvo nužudytas po Grifų. Hipotezė dėl ragų vis dar galioja.

– Kada pamatysi Ingrid?

– Rytoj vakare. O tu ryt iš ryto pasistenk surinkti visą informaciją apie gydytoją Eudženiją

Ignacijų Ingrò, transplantologą. Mane domina ne tai, kas rašoma laikraščiuose, o tai, apie ką kalbama pašnibždomis.

– Montelūzoje turiu vieną draugą, kuris gerai jį pažįsta. Sugalvojęs dingstį, aplankysiu tą draugą.

– Mimi, žiūrėk man, kad naudotum vazeliną. Niekam nė į galvą neturi ateiti, kad mes domimės gydytoju ir jo brangiąja sutuoktine Vanja Titulesku.

Mimi įsižeidęs suspaudė lūpas taip, kad jo burna atrodė lyg vištos užpakalis.

– Laikai mane tokiu šūdžiumi?

Vos atidaręs šaldytuvą pamatė ją.

Kaponata*. Kvapni, spalvinga, ir jos buvo daug – visa giliausia lėkštė. Šios porcijos būtų užtekę mažiausiai keturiems žmonėms. Mėnesių mėnesius šeimininkė Adelina nebuvo jam tokios paruošusi. Duona plastikiniame maišelyje buvo šviežia, pirkta iš ryto. Spontaniškai jam iš burnos prasiveržė „Aidos“ triumfo maršas. Jį niūniuodamas užgesino verandoje šviesą ir atidarė įstiklintas duris. Taip, naktis buvo vėsi, tačiau įmanoma valgyti gryname ore. Pasidengė stalą, išsinešė laukan lėkštę, vyną, duoną ir atsisėdo. Suskambo

* *Caponata* – tradicinis siciliečių patiekalas iš keptų daržovių: baklažanų, pomidorų, salierų, svogūnų, alyvuogių ir kaparėlių, pagardintas saldžiarūgščiu padažu. Vien Sicilijos saloje yra daugybė šio patiekalo variantų. (It.)

telefonas. Pridengė lėkštę servetėle ir nuėjo atsiliepti.

– Klausau?

– Komisaras Montalbanas? Skambina advokatas Gutadauras.

Būtų galėjęs galvą guldyti, kad sulauks šio skambučio.

– Sakykite, advokate.

– Visų pirma, prašyčiau atleisti už tai, kad esu priverstas jums taip vėlai skambinti.

– Priverstas? Kas jus privertė?

– Aplinkybės, komisare.

Tikras gudruolis tas advokatas.

– Ir kokios tos aplinkybės?

– Mano klientas ir draugas susirūpinęs.

Ar jis nenorėjo telefonu minėti Baldučio Sinagros vardo dabar, kai kalbama apie šviežutėlį lavoną?

– Ak taip? Kodėl gi?

– Na... Nuo vakar nieko negirdėjo apie savo vaikaitį.

Nuo vakar? Baldučis Sinagra pradėjo atskleisti savo kortas.

– Apie kurį vaikaitį? Tremtinį?

– Tremtinį? – nuoširdžiai nustebęs pakartojo advokatas Gutadauras.

– Nesileiskime į formalumus, advokate. Nūdien tremtinys ar besislapstantis reiškia tą patį. Ar bent jau mus norima tuo įtikinti.

– Taip, tas pats, – atsakė dar neatsitokėdamas advokatas.

– Bet kaip jis galėjo ką nors girdėti, jei vaikaitis slapstosi?

Niekšas, kad apsivožtų jis aukštielninkas.

– Na... Žinot, kaip būna, bendri draugai, praeinantys žmonės...

– Suprantu. O kuo čia dėtas aš?

– Niekuo, – suskubo patikslinti Gutadauras. Ir skiemenuodamas žodžius pakartojo: – Jūs visiškai niekuo dėtas.

Žinutė perduota. Baldučis Sinagra leido jam suprasti, kad gavo per tėvą Kručilà perduotą patarimą: apie Džapikinu nužudymą nebus ištarta nė žodžio – galėjo atrodyti, kad Džapikinu nė gimti nebuvo gimęs, jei ne jo nugalabyti žmonės.

– Advokate, kodėl jums knieti man pranešti apie savo draugo ir kliento susirūpinimą?

– Ak, tik norėjau pasakyti, kad, nors ir labai susirūpinęs, mano klientas ir draugas apie jus galvojo.

– Apie mane?

– Taip. Jis pavedė man įteikti jums voką. Sako, kad jo turinys gali jus sudominti.

– Klausykite, advokate, jau einu miegoti, buvo sunki diena.

– Puikiausiai jus suprantu.

Ironiškas tas šūdžius advokatas.

– Voką man atneškite rytoj iš ryto į komisariatą. Labos nakties.

Ir padėjo ragelį. Grįžo į verandą ir dar kartą viską pergalvojo. Tada vėl užsuko į kambarį, pakėlė telefono ragelį ir surinko numerį.

– Livija, mieloji, kaip laikaisi?

Kitame laido gale spengė tyla.

– Livija?

– O siaube, Salvai, kas nutiko? Kodėl man skambini?

– O kodėl neturėčiau tau skambinti?

– Nes tu skambini tik tada, kai ištinka kokia bėda.

– Na jau!

– Juk taip ir yra. Jei neturi bėdų, visada pirma paskambinu aš.

– Gerai, tavo teisybė. Atleisk.

– Ką norėjai pasakyti?

– Kad ilgai mąsčiau apie mūsų santykius.

Livija (Montalbanas tai aiškiai pajuto) sulaikė kvapą. Ji nieko neatsakė. Montalbanas kalbėjo toliau:

– Supratau, kad mes dažnai įsiveliame į ginčus. Kaip daugybę metų susituokusi pora, išgyvenanti santuokinio gyvenimo krizę. O geriausia dalis ta, kad mes kartu negyvename.

– Na ir? – pusbalsiu paragino Livija.

– Todėl pasakiau sau: kodėl mums nepradėjus visko iš pradžių?

– Nesuprantu. Ką tai reiškia?

– Livija, ką pasakytum, jeigu mudu susižadėtume?

– Argi mes nesusižadėję?
– Ne. Mes susituokę.
– Tiesa. O kaip reikia pradėti?
– Šitaip: Livija, aš tave myliu. O tu?
– Ir aš. Labos nakties, mielasis.
– Labos nakties.

Jis padėjo ragelį. Dabar jau galėjo ryti savo kaponatą, nebijodamas sulaukti daugiau skambučių.

Keturiolika

Montalbanas prabudo iš švininio besapnio miego septintą ir, atmerkęs akis, nustebo, kad guli toje pačioje padėtyje, kokioje užmigo. Rytas tikrai nebuvo pats linksmiausias, išsimėtę debesys priminė besiburiančias į bandą avis, tačiau blogos nuotaikos protrūkiai taip pat nenumatyti. Komisaras įšoko į kelnes, išpėdino iš verandos ir basas išėjo pasivaikščioti jūros pakrante. Gaivus oras valė jam odą, plaučius, mintis. Paskui sugrįžo vidun, nusiskuto barzdą, palindo po dušu.

Visada, per bet kokį jo vadovaujamą tyrimą, būdavo diena (ką ten – tikslus tam tikros dienos laikas), kai nepaaiškinamai gera savijauta, laimingas minčių tėkmės lengvumas, harmoningas raumenų tonusas nuteikdavo jį taip tvirtai, kad tikėdavo galįs žingsniuoti keliu užmerktomis akimis, už nieko neužkliūdamas ir į nieką neatsitrenkdamas. Taip retkarčiais būna sapne. Tas laikas labai trumpas, bet jo užtenka. Dabar jau iš patirties žinojo, jog reikalai klostosi sklandžiai, ta akimirka

buvo tarsi nuoroda į tai, kas greitai įvyks: dabar kiekviena dėlionės (tyrimo) dalis atsidurs savo vietoje be jokių pastangų, tereikia šito norėti. Tą jis jautė maudydamasis po dušu, nors dar daug dalykų (iš tiesų – gausybė) šioje byloje vis dar buvo paslaptis.

Buvo penkiolika minučių po aštuonių. Montalbanas automobiliu privažiavo prie komisariato. Ketindamas jį pastatyti sulėtino greitį, paskui apsigalvojo ir pasuko į Kavūro gatvę. Durininkė piktai į jį pašnairavo ir net nepasisveikino: buvo ką tik baigusi plauti koridoriaus grindis, o komisaras tuoj jas pripėduos. Davidas Grifas buvo nebe toks išblyškęs, atrodė šiek tiek atsigavęs. Išvydęs komisarą jis visai nenustebo ir iškart pasiūlė ką tik išvirtos kavos.

– Ar ką nors radote?

– Nieko, – atsakė Grifas. – Išieškojau visur. Knygutės nėra, jokių užrašų apie tai, iš kur tėtis gaudavo du milijonus per mėnesį.

– Pone Grifai, man reikia, kad padėtumėte šį tą prisiminti.

– Jūsų paslaugoms.

– Rodos, buvote sakęs, kad jūsų tėvas artimų giminių neturėjo.

– Taip. Turėjo brolį (pamiršau, kuo jis vardu), tačiau šis žuvo per amerikiečių bombardavimą 1943-aisiais.

– To negalima pasakyti apie jūsų motiną.

– Tikrai taip. Ji turėjo brolį ir seserį. Brolis, mano dėdė Marijus, gyvena Komize, turi sūnų, dirbantį Sidnėjuje. Apie tai jau kalbėjomės, atmenate? Jūs paklausėte, ar...

– Atmenu, – pertraukė jį komisaras.

– Mamos sesuo, mano teta Džulijana, gyveno Trapanyje, mat ten išvažiavo dirbti mokytoja. Ji liko senmergė, niekada nenorėjo ištekėti. Tačiau Džulijanos neaplankydavo nei mama, nei dėdė Marijus. Tik pastaruoju metu ji ir mama buvo pasidariusios artimesnės, mama su tėčiu netgi buvo nuvažiavę į Trapanį likus dviem dienoms iki jos mirties. Ten jie pabuvo savaitę.

– Ar žinote, kodėl jūsų mamos ir tėčio santykiai su Džulijana buvo tokie šalti?

– Senelis ir senelė mirdami užrašė beveik visą savo nedidelį turtą šiai dukrai, o kitus du vaikus paliko be nieko.

– Jūsų motina niekada neminėjo, dėl ko...

– Buvo užsiminusi. Rodos, seneliai pasijuto mamos ir dėdės Marijaus apleisti. Bet, matote, mano mama labai anksti ištekėjo, o dėdė pradėjo dirbti ir išėjo iš namų būdamas vos šešiolikos. Su tėvais liko tik teta Džulijana. Vos tik seneliai mirė (senelė mirė pirma), teta Džulijana pardavė viską, ką turėjo, ir persikėlė gyventi į Trapanį.

– Kada ji mirė?

– Negaliu tiksliai pasakyti. Mažiausiai prieš porą metų.

– Ar žinote, kur ji gyveno Trapanyje?

– Ne. Šiuose namuose neradau nieko, kas būtų susiję su teta Džulijana. Bet žinau, kad namai Trapanyje atiteko jai.

– Paskutinis klausimas: kokia jūsų motinos mergautinė pavardė?

– Di Stefano. Margarita di Stefano.

Davidas Grifas turėjo gerą bruožą: atsakydavo išsamiai, o klausdavo glaustai.

Du milijonai per mėnesį. Visai nedaug: tiek uždirba smulkus, savo karjerą baigiantis tarnautojas. Tačiau Alfonsas Grifas jau seniai buvo išėjęs į pensiją, vertėsi iš savo ir žmonos pensijų. Arba dar tiksliau – vertėsi, nes dvejus metus gaudavo solidžią paramą. Du milijonus per mėnesį. Kita vertus, tai juokinga suma. Jei tai buvo, tarkim, atlygis už nuolatinį šantažą. Be to, Alfonsas Grifas tiek dėl savo šykštumo, tiek dėl fantazijos stygiaus niekada nebūtų sugalvojęs ką nors šantažuoti. Ypač turint omenyje, kad jis neturėjo jokių moralinių skrupulų. Du milijonai per mėnesį. Už tai, kad „paskolino“ savo vardą, kaip pamanė iš pradžių Montalbanas? Bet dažniausiai už tokias paslaugas atsiskaitoma iškart arba skaičiuojamas pelnas, o ne mokama kas mėnesį. Du milijonai per mėnesį. Šiaip ar taip, sumos menkumas darė reikalą komplikuotą. Tačiau reguliarus pinigų išmokėjimas leido artėti prie išvados. Komisaro galvoje ėmė suktis mintis. Jį masino vienas sutapimas.

Komisaras sustojo prie Savivaldybės, užlipo į Civilinės metrikacijos skyrių. Ten pažinojo vieną darbuotoją, poną Krizafulį.

– Man labai reikia informacijos.

– Sakykite, komisare.

– Jei žmogus, gimęs Vigatoje, miršta kitur, ar jums pranešama apie jo mirtį?

– Yra toks potvarkis, – atsakė išsisukinėdamas ponas Krizafulis.

– Ir jo laikomasi?

– Dažniausiai – taip. Bet, matote, tam reikia laiko. Žinote, kaip būna. Be to, turiu pasakyti, kad, jei žmogus miršta užsienyje, apie tai net ir nekalbama. Nebent kuris šeimos narys pats imtųsi...

– Ne, mane dominantis žmogus mirė Trapanyje.

– Kada?

– Daugiau kaip prieš porą metų.

– Kuo vardu?

– Džulijana di Stefano.

– Tuoj pat pasižiūrėkime.

Ponas Krizafulis uždėjo ranką ant kambario kampe riogsojusio kompiuterio pelės ir pakėlė akis į Montalbaną.

– Mirė Trapanyje 1997-ųjų gegužės 6 dieną.

– Ar ten parašyta, kur ji gyveno?

– Ne. Bet jei norite, galėsiu jums tai pasakyti po penkių minučių.

Čia ponas Krizafulis komisarą nustebino: nuėjo prie savo stalo, atidarė stalčių, išsiėmė metalinę

gertuvę, atsuko dangtelį, išgėrė gurkšnį, užsuko dangtelį vėl, paliko gertuvę matomoje vietoje. Tada sugrįžo krapštytis prie kompiuterio. Pamatęs peleninę, pilną cigarų nuorūkų, kurių kvapo buvo prisigėręs visas kambarys, komisaras taip pat prisidegė cigaretę. Vos tik ją užgesino, pašnekovas pusbalsiu pareiškė:

– Radau. Gyveno Libertà gatvėje, 12 namas.

Gal jam bloga? Komisaras norėjo paklausti, bet nespėjo. Ponas Krizafulis pulte pripuolė prie stalo, čiupo gertuvę ir nugėrė dar gurkšnį.

– Čia konjakas, – paaiškino. – Po dviejų mėnesių išeinu į pensiją.

Komisaras, nieko nesuprasdamas, klausiamai žiūrėjo į jį.

– Aš – seno sukirpimo tarnautojas, – prisipažino Krizafulis, – ir kaskart, kai reikia ką nors greitai atlikti, kokį darbą, kuriam anksčiau galėdavai skirti ištisus mėnesius, man ima svaigti galva.

Į Trapanį, Libertà gatvę, atvyko per dvi su puse valandos. 12 numeriu pažymėtas pastatas buvo keturių aukštų namelis, supamas gerai prižiūrėto sodo. Davidas Grifas minėjo, kad teta Džulijana paveldėjo butą, kuriame gyveno. Bet galbūt po jos mirties butas buvo parduotas žmonėms, kurie jos nė nepažinojo, o pinigai, labai tikėtina, atiteko labdarai. Šalia uždarų vartelių buvo telefonspynė su vos trimis vardais. Butai turėjo būti gana erdvūs. Montalbanas spustelėjo viršutinį mygtuką,

šalia kurio buvo užrašyta: Kavalijarai. Atsiliepė moteriškas balsas:

– Taip?

– Atleiskite, ponia. Man reikėtų informacijos apie velionę panelę Džulijaną di Stefano.

– Skambinkite į antrą butą, vidurinis mygtukas.

Greta vidurinio mygtuko buvo užrašyta: Baeri.

– Oi, kas čia taip nerimsta? – paklausė kitas moteriškas balsas, šįkart senas, kai komisaras, paskambinęs tris kartus ir nesulaukęs atsakymo, prarado viltį.

– Mano vardas Montalbanas.

– Ko jums reikia?

– Norėčiau paklausti apie panelę Džulijaną di Stefano.

– Klauskite.

– Šitaip, per telefonspynę?

– Kodėl gi ne? Ar tai ilgai užtruks?

– Na, būtų geriau, jei...

– Tuoj atidarysiu, – pasakė senasis balsas. – O jūs elkitės taip, kaip liepsiu. Vos tik varteliai atsidarys, įeikite ir sustokite ant takelio. Jei nesustosite, durų neatidarysiu.

– Gerai, – pasidavė komisaras.

Jis sustojo ant takelio, nežinojo, ką daugiau daryti. Tada pamatė atsidarant balkoną ir išeinant senę su kuodu, – visa apsirengusi juodai, rankoje laikė žiūroną. Prisidėjusi žiūroną prie akių atidžiai į jį įsistebeilijo, o Montalbanas, pasijutęs

tarsi nuogas, visas paraudo. Senė grįžo į vidų, uždarė langines, ir netrukus Montalbanas išgirdo atsidarant duris. Lifto, žinoma, nebuvo. Trečiame aukšte durys su užrašu „Baeri“ buvo uždarytos. Koks patikrinimas dar jo laukė?

– Kuo, sakėte, jūs vardu? – pasiteiravo balsas anapus durų.

– Montalbanas.

– O profesija?

Jei būtų pasakęs, kad jis komisaras, senę būtų ištikęs širdies smūgis.

– Ministerijoje dirbu tarnautoju.

– Turite dokumentą?

– Taip.

– Pakiškite po durimis.

Apsiginklavęs geležine kantrybe komisaras padarė, ko prašomas. Praėjo penkios minutės visiškos tylos.

– Tuoj atidarysiu, – ištarė senė.

Tik dabar Montalbanas, apimtas siaubo, pastebėjo, kad durys buvo su keturiais užraktais. Ir, be abejo, iš vidaus įmontuotas skląstis su grandinėle. Po dešimties minučių įvairių garsų durys atsidarė, ir Montalbanas galėjo įžengti į Baeri namus. Jis atsidūrė dideliame salone, apstatytame tamsiais, sunkiais baldais.

– Aš – Asunta Baeri.

Montalbanas nekvėpavo.

– Vagys ir žudikai daro ką nori, o policija, apsimesdama, kad palaiko tvarką, vaikšto į futbolo

aikštes dykai pasižiūrėti varžybų! Arba lydi senatorių Ardolį, kuriam visai nereikia palydos – užtektų kam nors pasižiūrėti jam į akis, kaipmat mirtų iš baimės!

– Ponia, aš...

– Panele.

– Panele Baeri, trukdau jus dėl panelės Džulijanos di Stefano. Ar šis butas priklausė jai?

– Taip, pone.

– Ar jūs jį gavote iš jos?

Ką jis čia dabar šneka! Pasitaisė:

– ...Tai yra iš velionės?

– Aš nieko nepasisavinau! Velionė, kaip jūs ją vadinate, butą man paliko testamentu! Trisdešimt dvejus metus gyvenau su ja. Netgi nuomą mokėjau. Nedidelę, bet mokėjau.

– Ar ji dar ką nors paliko?

– Vadinasi, jūs ne iš policijos, o iš mokesčių inspekcijos! Taip, pone, paliko man dar vieną butą, bet labai labai mažą. Išnuomojau jį.

– O kitiems? Ar paliko ką nors kitiems?

– Kam kitiems?

– Iš kur man žinoti, gal kokiam giminaičiui...

– Savo seseriai, su kuria susitaikė po daugybės nesikalbėjimo metų, šį tą irgi paliko.

– Žinote, kas tas šis tas?

– Aišku, žinau! Testamentą surašė man matant, netgi kopiją turiu. Seseriai paliko tvartą ir vieną arą, – kiškio ašaras, tik prisiminimui.

Montalbanas apstulbo. Kaip galima užrašyti vieną arą? Tolesni panelės Baeri žodžiai viską paaiškino.

– Na, gal truputį daugiau. Gal žinote, kiek kvadratinių metrų sudaro arą žemės?

– Iš tiesų nežinau, – prisipažino komisaras atsitokėdamas.

– Džulijana, kraustydamasi iš Vigatos čia, neįstengė parduoti nei tvarto, nei žemės, kurie atrodė esą Dievo užmirštame užkampyje. Todėl rašydama testamentą nusprendė juos palikti seseriai. Šis palikimas neturi didelės vertės.

– Ar žinote, kur būtent yra tas tvartas?

– Ne.

– Tačiau testamente turėtų būti parašyta. O jūs sakėte, kad turite kopiją.

– Švenčiausioji Mergele! Ar norite, kad dabar pradėčiau ieškoti?

– Jei galėtumėte...

Senė burbėdama atsistojo, išėjo iš kambario ir grįžo nesugaišus nė minutės. Ji gerai žinojo, kur padėta testamento kopija. Nepagarbiai atkišo ją komisarui. Montalbanas perbėgo raštą akimis ir pagaliau rado tai, kas jį domino.

Tvartas buvo pavadintas „kaimišku vieno aukšto pastatu“ ir atrodė panašus į kubą, kurio plotis ir ilgis buvo po keturis metrus. Jį supo tūkstantis kvadratinių metrų žemės. Kiškio ašaros, kaip sakė panelė Baeri. Pastatas stūksojo vietovėje, pavadintoje „Il Moro“.

– Dėkoju ir prašau atleisti, kad sutrukdžiau, – stodamasis laikėsi mandagumo komisaras.

– Kodėl taip domitės tuo tvartu? – taip pat stodamasi pasmalsavo senė.

Montalbanas delsė atsakyti, reikėjo sugalvoti gerą dingstį. Tačiau panelė Baeri kalbėjo toliau:

– Klausiu todėl, kad jūs jau antras žmogus, apie jį besiteiraujantis.

Komisaras atsistojo, ponia Baeri – taip pat.

– Kada tai buvo?

– Vargšelės Džulijanos laidotuvių išvakarėse, kai jos sesuo su savo vyru vis dar buvo čia. Nakvojo galiniame kambaryje.

– Papasakokite, kaip viskas įvyko.

– Buvau visai pamiršusi, prisiminiau tik dabar, kai pradėjome apie tai šnekėtis. Taigi, laidotuvių išvakarėse (buvo beveik metas valgyti) suskambo telefonas, ir aš nuėjau atsiliepti. Skambino vyras, pasakė, kad domisi tvartu ir žeme. Paklausiau jo, ar žino, kad vargšė Džulijana mirusi, o jis atsakė, kad nežinojo. Paklausė, su kuo galėtų aptarti šį reikalą. Tada pakviečiau jam Margaritos, paveldėtojos, vyrą.

– Girdėjote jų pokalbį?

– Ne, buvau išėjusi iš kambario.

– Kokiu vardu prisistatė skambinusysis?

– Gal jis ir prisistatė, bet dabar nebeprisimenu.

– Ar vėliau, jums girdint, ponas Alfonsas kalbėjosi su savo žmona apie tą skambutį?

– Kai jis įėjo į virtuvę ir Margarita paklausė, su kuo kalbėjosi, atsakė, kad su vienu žmogumi iš Vigatos, gyvenančiu tame pačiame name. Daugiau nieko nepaaiškino.

Bingo! Montalbanas pataikė tiesiai į taikinį.

– Turiu eiti, dėkoju, atleiskite, – pasakė sukdamas prie durų.

– Patenkinkite mano smalsumą, – paprašė panelė Baeri, šlubčiodama jo link. – Kodėl viso to neklausiate pono Alfonso?

– Kokio Alfonso? – paklausė Montalbanas jau atlapojęs duris.

– Kaip – kokio Alfonso? Margaritos vyro.

Viešpatie! Ji nieko nežinojo apie žmogžudystes! Žinoma, ji nežiūri televizijos ir neskaito laikraščių.

– Dar paklausiu! – patikino komisaras, jau lipdamas laiptais.

Komisaras sustojo prie pirmos pamatytos telefono būdelės, išlipo iš automobilio, įėjo vidun ir išvydo raudoną mirksinčią lempelę. Telefonas neveikė. Vienu akimoju sumetė: telefonas buvo išplėštas.

Nusikeikė supratęs: nors iki šiol viskas ėjosi kaip per sviestą, vis tiek atsirado mažų trukdžių, kurie pranašavo dar didesnes kliūtis. Iš trečios būdelės jam pagaliau pavyko prisiskambinti į komisariatą.

– Ak, komisare komisare! Kur jūs užtrukote? Visą mielą rytą jūsų...

– Katarė, papasakosi vėliau. Pasakyk, kur yra Il Moro*?

Iš pradžių stojo tyla, paskui pasigirdo krizenimas, panašus į pašaipą.

– Komisare, na ir klausimas! Negi nežinote, į ką panaši mūsų Vigata? Knibždėte knibžda kongiečių.

– Tuoj pat duok man Facijų.

Kongiečių? Kas jie tokie?

– Kalbėkite, komisare.

– Facijau, ar žinai, kur yra vieta, vadinama Il Moro?

– Luktelėkite, komisare.

Facijus įjungė savo smegenis-kompiuterį. Be viso kito, galvoje jis turėjo ir Vigatos apylinkių detalųjį planą.

– Komisare, ta vieta yra Monteserato apylinkėse.

– Paaiškink, kaip ten nuvažiuoti.

Facijus paaiškino. Paskui tarė:

– Apgailestauju, bet Katarela būtinai nori kažką pasakyti. Iš kur jūs skambinate?

– Iš Trapanio.

– O ką veikiate Trapanyje?

– Papasakosiu paskui. Duok man Katarelą.

– Alio, komisare? Norėjau pasakyti, kad šįryt...

– Katarė, kas yra kongiečiai?

* *Moro* – tamsiaodis. (It.)

– Afrikiečiai iš Kongo, komisare. Kaip ten juos vadina? Kongoidais?

Montalbanas padėjo ragelį, leidosi į kelią ir sustojo prie didelės geležies dirbinių krautuvės. Savitarna. Pagriebė laužtuvą, kaltą, dideles reples, plaktuką ir pjūklelį geležiai pjauti. Kai ketino susimokėti, daili tamsi mergaitė kasininkė šyptelėjo:

– Geras smūgis.

Montalbanas nesileido į šnekas. Išėjo, sėdo į automobilį. Po kurio laiko jam atėjo į galvą žvilgtelėti į laikrodį. Buvo beveik dvi, ir jis pasijuto alkanas kaip vilkas. Priešais užeigą su iškaba „Da Borbonė" stovėjo keli dideli sunkvežimiai. Vadinasi, ten skanu. Komisaro sieloje įvyko trumpa, bet nuožmi kova tarp angelo ir velnio. Laimėjo angelas. Pasuko Vigatos link.

– Net vargingo sumušinio – ir to nenusipirksi? – išgirdo verksmingą velnio balsą.

– Ne.

Kalvota plynaukštė, skyrusi Montelūzą nuo Vigatos, buvo vadinama Monteseratu. Ji prasidėjo beveik prie jūros ir tęsėsi penkis ar šešis kilometrus per kaimus. Ant paskutinio gūbrio iškilusi didelė sena sodyba. Vieta buvo atoki. Tokia ir liko, nors visuomeninių pastatų statymo karštligės laikais desperatiškai ieškant vietos, atstojančios kelią, tiltą, viaduką, tunelį, ji buvo sujungta su greitkeliu Vigata–Montelūza. Monteseratą prieš kelerius metus minėjo senasis direktorius Burdžis.

Jis pasakojo, kad 1944-aisiais išvyko pasižvalgyti po Monteseratą su draugu amerikiečiu – žurnalistu, kuriam iš karto pajuto simpatiją. Valandų valandas jie žingsniavo per kaimo vietoves, paskui pradėjo ropštis aukštyn, kartkartėmis pailsėdami. Kai pamatė aukšta tvora apjuostą sodybą, jiems kelią pastojo du šunys, kokių nei direktorius, nei amerikietis niekada nebuvo regėję: liemenys kaip kurtų, uodegos neapsakomai trumpos ir riestos it kiaulių, ausys – ilgos lyg medžioklinių šunų, žvilgsniai plėšrūs. Šunys įkalino juos tikrąja to žodžio prasme – vos tik vyrai pajudėdavo, tie imdavo loti. Pagaliau žirgu prijojo vienas žmogus iš sodybos ir juos palydėjo. Šeimos tėvas parodė jiems senovinį vienuolyną. Ir ten direktorius su amerikiečiu ant vienos aptrupėjusios ir drėgnos sienos pamatė įstabią freską: „Jėzaus gimimas". Dar buvo galima įžiūrėti datą: 1410-ieji. Buvo pavaizduoti ir trys šunys, visiškai tokie pat kaip jų sutiktieji. Po daugelio metų, nutiesus asfaltuotą kelią, direktorius panoro ten sugrįžti. Vienuolyno nebebuvo nė pėdsako, vietoj jo stūksojo milžiniškas garažas. Siena su freska taip pat buvo nuversta. Aplink garažą dar buvo galima rasti spalvoto tinko gabaliukų.

Komisaras rado Facijaus nurodytą koplytėlę, o už dešimties metrų išvydo kaimo keliuką, besileidžiantį per visą kalvą.

– Ten labai statu, eikite atsargiai, – buvo perspėjęs Facijus.

Beprotiškai statu! Kartais laukdavo stačiausios nuokalnės, kokias tik galėjo įsivaizduoti. Montalbanas lėtai žingsniavo į priekį. Pasiekęs įkalnės vidurį, sustojo, nusileido ir pažvelgė nuo kelkraščio. Atsivėrusi prieš akis panorama buvo pasibaisėtina arba įstabi, pagal stebėtojo skonį. Ten nebuvo medžių, namų, tik metru žemiau matyti namo stogas. Žemė nedirbama, palikta likimo valiai, želdinanti be galo įvairius laukinius augalus, o mažytis namelis visiškai apaugęs aukšta žole, kyšojo tik stogas, akivaizdžiai ką tik sutaisytas, nepaliestais lietvamzdžiais. Ir Montalbanas visiškai sutriko, pamatęs elektros ir telefono laidus, prasidedančius nematomoje tolimoje vietoje ir pradingstančius buvusiame tvarte. Jie nesiderino prie to peizažo, kuris, rodės, buvo toks pat nuo pasaulio sukūrimo.

Penkiolika

Vienoje kaimo keliuko pusėje, kairėje, plytėjo vienodas kraštovaizdis; priešaky ir už nugaros per aukštą žolę ėjo takelis. Jis atvedė tiesiai prie ką tik suremontuotų buvusio tvarto durų iš tvirto medžio, su dviem spynom. Be to, per dvi skyles buvo perverta grandinė (tokiomis prirakinami motociklai), laikanti kitą labai storą grandinę. Greta durų – plieninėmis grotomis apkaltas langelis, toks mažytis, kad pro jį nebūtų pralindęs net ir penkerių metų vaikas. Už grotų matyti juodai nudažytas stiklas, tiek tam, kad nebūtų matyti, kas dedasi viduje, tiek tam, kad naktį įžiebta šviesa iš vidaus nesklistų į išorę.

Montalbanas galėjo pasirinkti viena iš dviejų: grįžti į Vigatą ir paprašyti pastiprinimo arba įsilaužti pats, nors ir manė, kad tai bus ilgas ir varginantis darbas. Žinoma, pasirinko antrąjį variantą. Nusivilko švarką, čiupo pjūklelį metalui pjauti, sėkmingai pirktą Trapanyje, ir ėmėsi grandinės. Po penkiolikos minučių ėmė skaudėti ranką. Po

pusvalandžio skausmas apėmė pusę krūtinės. Po valandos grandinė pasidavė, tik pasitelkus laužtuvą, naudojamą kaip dalba, ir reples. Jis visas žliaugė prakaitu. Nusimetė marškinius ir ištiesė juos ant žolės tikėdamasis, kad šie truputį apdžius. Atsisėdo į mašiną pailsėti, nebenorėjo net cigaretės. Kai pasijuto pailsėjęs, su ryšulėliu visrakčių, kuriuos dabar visur nešiojosi, ėmėsi pirmosios iš dviejų spynų. Darbavosi pusvalandį, tada įsitikino, kad nieko nebus. Su antrąja spyna irgi jokio rezultato. Į galvą jam atėjo iš pirmo žvilgsnio geniali mintis. Atidarė automobilio daiktinę, čiupo pistoletą, užtaisė, nusitaikė, šovė į aukščiau kabėjusią spyną. Kulka kliudė taikinį, atšoko nuo metalo ir užkabino jau prieš kelerius metus sužeistą Montalbano šoną. Vienintelis kulkos paliktas ženklas buvo deformuota rakto skylutė. Montalbanas keikdamasis padėjo pistoletą į vietą. Kaipgi tada amerikietiškuose filmuose policininkai šitaip geba atrakinti visas duris? Dėl patirto išgąsčio jį vėl išpylė prakaitas. Nusirengė marškinėlius ir ištiesė juos greta marškinių. Apsiginklavęs plaktuku ir kaltu, ėmė skaptuoti durų medį aplink spyną, į kurią buvo šovęs. Po valandos pagalvojo, kad jau ganėtinai išskobė: dabar, petimi stumtelėjus duris, jos tikrai atsilapos. Atsitraukė per tris žingsnius atgal, įsibėgėjo, trenkėsi petimi į duris, bet jos nė nekrustelėjo. Skausmas, nutvilkęs petį ir krūtinę, buvo toks stiprus, kad jam ištryško ašaros. Kodėl tos prakeiktos durys neatsidarė? Žinoma, jis buvo

visai pamiršęs, kad prieš atakuodamas duris turėjo apdoroti ir kitą spyną taip, kaip buvo apdorojęs pirmąją. Trukdė prakaitu permirkusios kelnės. Nusimovė ir tas, ištiesė greta marškinių ir apatinių marškinėlių. Praėjus dar vienai valandai buvo išjudinta ir antroji spyna. Jo petys ištino ir tvinkčiojo. Toliau darbavosi plaktuku ir laužtuvu. Durys vis dar nepaaiškinamai laikėsi. Staiga jį apėmė nevaldomas pyktis: kaip filmukuose apie ančiuką Donaldą jis puolė spardyti ir kumščiais trankyti duris, rėkdamas tarsi beprotis. Tada šlubčiodamas grįžo į automobilį. Skaudėjo kairę pėdą, nusiavė batus. Ir išgirdo garsą: kaip būna animaciniuose filmukuose, durys pačios nusprendė atsiverti ir brinktelėjo į kambarį. Montalbanas puolė į vidų. Buvęs tvartas, išbaltintas ir nutinkuotas, stovėjo tuštutėlis. Jokio baldo, jokių popierių, – ničnieko, tarsi patalpa visiškai nebūtų buvusi naudota. Tik sienų apačioje – daugybė elektros ir telefono lizdų. Montalbanas nustėręs žiūrėjo į tą tuščią patalpą ir niekaip negalėjo atsipeikėti. Pradėjus temti apsisprendė. Griebė duris, atrėmė jas į staktą, susirinko nuo žemės marškinius, apatinius marškinėlius ir kelnes, numetė juos ant galinės sėdynės, apsivilko vien švarką ir, įjungęs žibintus, pasuko į Marinelą, vildamasis, kad pakeliui jo niekas nesustabdys. Naktis šuniui ant uodegos, ir dar gimė duktė.

Montalbanas pasirinko daug ilgesnį kelią, bet išvengė važiavimo per Vigatą. Turėjo vairuoti lėtai,

nes diegliai varstė dešinįjį petį, ištinusį lyg ką tik iš krosnies ištrauktas kepaliukas duonos. Jis sustabdė automobilį aikštelėje, priešais namų duris, dejuodamas pasiėmė marškinius, apatinius marškinėlius, kelnes ir batus, išjungė šviesas ir išlipo. Lempa virš durų buvo užgesinta. Jis žingtelėjo du žingsnius į priekį ir sustingo. Prie pat durų stovėjo šešėlis, kažkas jo laukė.

– Kas ten? – paklausė susierzinęs.

Šešėlis neatsakė. Komisaras žengė dar du žingsnius į priekį ir atpažino. Tai buvo Ingrid – išsižiojusi žiūrėjo į jį išplėstomis akimis ir nevaliojo ištarti nė žodžio.

– Paaiškinsiu paskui, – pajuto pareigą sumurmėti Montalbanas, ieškodamas raktų permestų ant rankos kelnių kišenėje. Ingrid, jau atsipeikėjusi, paėmė jam iš rankų batus. Pagaliau durys atsidarė. Šviesoje Ingrid smalsiai jį tyrinėjo, o tada paklausė:

– Surengei pasirodymą kartu su „California Dream Men"?

– O kas jie tokie?

– Vyrai, šokantys striptizą.

Komisaras neatsakė, tik nusivilko švarką. Pamačiusi ištinusį petį, Ingrid nesuriko, neprašė paaiškinti, tik paprastai paklausė:

– Ar turi tepalo žaizdoms gydyti?

– Ne.

– Duok man automobilio raktus ir gulkis į lovą.

– Kur važiuosi?

– Netoliese juk turi būti dirbanti vaistinė, ar ne? – pasakė Ingrid, imdama ir buto raktus.

Montalbanas nusirengė, sunkiai nusimovė kojines, paskui kelnaites ir palindo po dušu. Sutrenktas kojos nykštys buvo didumo sulig vidutine kriauše. Išlindęs iš dušo nuėjo pasižiūrėti į laikrodį, padėtą ant spintelės. Buvo pusė dešimtos, o jis to net nepastebėjo. Surinko komisariato numerį ir, vos išgirdęs atsiliepiant Katarelą, pakeitė balsą:

– Alio? Skambina ponas Hulo. *Je cherche monsieur Augellò.**

– Jūs prancūzas iš Prancūzijos?

– *Oui. Je cherche monsieur Augellò* arba, kaip jūs sakote, *monsieur* Audželo.

– Pone prancūze, jo nėra.

– *Merci.*

Jis surinko Mimi namų telefono numerį. Ilgai laukė atsiliepiant, bet nesulaukė. Apgraibomis rado sąraše Beatričės numerį. Ši atsiliepė iškart.

– Beatriče, čia Montalbanas. Atleisk už netaktą, bet...

– Norite kalbėtis su Mimi? – paprastai paklausė ta nepaprasta būtybė. – Jau duodu jį jums.

Ji visai nesutriko. O Audželas – atvirkščiai, nes išsyk ėmė teisintis.

– Žinai, Salvai, ėjau pro Bebos namus ir...

* Ieškau pono Audželo. (Pranc.)

– Dėl Dievo meilės! – kilniadvasiškai paramino Montalbanas. – Visų pirma, atleisk, jei tave sutrukdžiau.

– Na ką tu! Nė kiek nesutrukdei! Sakyk.

Kinai negalėjo būti mandagesni už Audželą.

– Norėjau tavęs paklausti, ar ryt iš ryto, tarkime, aštuntą, galėtume susitikti kontoroje? Aptikau šį tą svarbaus.

– Ką?

– Ryšį tarp Grifų ir Sanfilipo.

Mimi alsavo taip, lyg į pilvą būtų gavęs smūgį. Tada sumurmėjo:

– K... kur esi? Tuoj pat atvažiuoju.

– Namie. Bet su manimi Ingrid.

– Aha. Tik primygtinai prašau, vis tiek išgauk iš jos informaciją, nes po to, ką dabar pasakei, „ragų“ versija gali subyrėti.

– Klausyk, niekam nesakyk, kur aš. Dabar padėsiu ragelį.

– Suprantu, suprantu, – tarsi darydamas užuominą pasakė Audželas.

Montalbanas šlubčiodamas nuėjo gulti. Stengdamasis rasti tinkamą padėtį, sugaišo ketvirtį valandos. Užsimerkė ir staiga iškart vėl atsimerkė: ar jis nebuvo kvietęs Ingrid vakarienės? Kaip jis dabar vėl apsirengs, atsistos ant kojų ir nueis į restoraną? Nuo žodžio „restoranas“ jam ėmė mausti skrandį. Kiek laiko išbuvo nevalgęs? Komisaras atsikėlė ir nuėjo į virtuvę. Šaldytuve puikavosi gili lėkštė, pilna barzdočių saldžiarūgščiame padaže.

Nusiraminęs grįžo į lovą. Jau snūduriavo, tik staiga išgirdo atsiveriant namų duris.

– Jau ateinu, – pasakė Ingrid iš valgomojo.

Po kelių minučių ji įėjo nešina buteliuku, elastiniu tvarsčiu ir marlės ritinėliais. Padėjo viską ant spintelės.

– Dabar nusikratysiu skolos, – pasakė.

– Kokios?

– Nebeprisimeni, kaip susitikome pirmą kartą? Aš išsinarinau kulkšnį, o tu parsivežei mane čia, padarei masažą...

Žinoma, dabar jis prisiminė. Kol švedė pusnuogė gulėjo ant lovos, užėjo Ana, jį įsimylėjusi policijos inspektorė. Ji viską suprato savaip, todėl kilo baisus skandalas. Ar Livija kada nors buvo susitikusi su Ingrid? Turbūt taip, ligoninėje, kai jis gulėjo sužeistas...

Lėtai ir ilgai masažuojamam švedės, Montalbanui ėmė merktis akys. Jis nugrimzdo į malonų snaudulį.

– Pasikelk. Turiu tave aptvarstyti... Laikyk ranką pakeltą... Truputį pasisuk į mane.

Komisaras pakluso jos paliepimams iš pasitenkinimo šypsodamasis.

– Jau baigiau, – pasakė Ingrid. – Po pusvalandžio jausiesi geriau.

– O pirštą? – paklausė apsalusia burna.

– Ką sakai?

Tylėdamas komisaras iš po antklodės iškišo pėdą. Ingrid vėl ėmėsi darbo.

Montalbanas pramerkė akis. Iš valgomojo sklido prislopintas vyro balsas. Jis pažvelgė į laikrodį: buvo po vienuoliktos. Dabar jautėsi daug geriau. Nejaugi Ingrid pakvietė gydytoją? Jis atsikėlė ir vienomis trumpikėmis, sutvarstytu pečiu, krūtine bei pirštu nuėjo pasižiūrėti. Ten buvo ne gydytojas. Tikriau, gydytojas, bet kalbėjo per televiziją, apie stebuklingą liekninamąjį gydymą. Krėsle sėdėjo švedė. Pamačiusi jį, pašoko ant kojų.

– Tau geriau?

– Taip. Ačiū.

– Paruošiau užkrimsti, jei išalkęs.

Stalas buvo padengtas. Iš šaldytuvo ištrauktos barzdotės tik ir laukė, kol bus suvalgytos. Juodu atsisėdo. Kol krovėsi valgį į lėkštes, Montalbanas paklausė:

– Kaip čia atsitiko, kad manęs laukei ne Marinelos bare?

– Salvai, praėjus valandai?

– Ak, atleisk. Kodėl nesėdai į automobilį?

– Neturiu automobilio. Palikau pas mechaniką. Į barą mane užvežė vienas draugas. Kai vis nesirodei, nusprendžiau pasivaikščioti ir atėjau čionai. Anksčiau ar vėliau būtum grįžęs.

Jiems bevalgant, komisaras žiūrėjo į Ingrid. Ji vis gražėjo. Dabar abipus lūpų jau turėjo po mažą raukšlelę, jos abi darė ją brandesnę ir sąmoningesnę. Kokia nepaprasta moteris! Jai net ir į galvą neatėjo paklausti, kaip jis susižeidė petį. Valgė pasigardžiuodama, barzdotės buvo skrupulingai

padalytos po tris kiekvienam. Gėrė taip pat su dideliu pasimėgavimu: buvo beištuštinanti trečią taurę, o Montalbanas vis dar gaišo su pirmąja.

– Ko iš manęs norėjai?

Klausimas išvertė komisarą iš koto.

– Nesupratau.

– Salvai, kai skambinai man, pasakei, kad...

Vaizdajuostė! Jam visai buvo išėjusi iš galvos.

– Norėjau tau šį tą parodyti. Bet pirma baikime valgyti. Nori vaisių?

Tada, pasodinęs Ingrid į krėslą, paėmė vaizdajuostę.

– Betgi tą filmą jau esu mačiusi! – užprotestavo moteris.

– Čia svarbu ne filmas, o tai, kas įrašyta.

Jis įdėjo vaizdajuostę į grotuvą, paleido, atsisėdo į kitą krėslą. Tada pultu pagreitintai prasuko filmo pradžią, kol ekrane pasirodė tuščia lova, kurią operatorius stengėsi kuo geriau „įkomponuoti" į kadrą.

– Pradžia atrodo daug žadanti, – šypsodamasi pasakė švedė.

Ekranas tapo juodas. Vėl pasirodė vaizdas, tik šįkart lovoje jau buvo Nenė Sanfilipo meilužė, įsitaisiusi nuogos machos poza. Netrukus Ingrid jau stovėjo ant kojų, nustebinta ir susijaudinusi.

– Betgi čia Vanja, – beveik sušuko ji.

Montalbanas niekada nebuvo matęs Ingrid tokios sukrėstos, – net ir tada, kai įtarė arba spėjo ją padarius nusikaltimą.

– Tu ją pažįsti?

– Žinoma.

– Jūs draugės?

– Beveik.

Montalbanas išjungė televizorių.

– Iš kur gavai šią juostą?

– Pasikalbėkime miegamajame. Man vėl pradėjo skaudėti.

Jis įsitaisė lovoje. Ingrid prisėdo ant lovos krašto.

– Man taip nepatogu, – pasiskundė komisaras.

Ingrid atsistojo, pakėlė jį, pakišo pagalvę už nugaros, kad galėtų būti atsirėmęs pusiau gulom. Montalbanui patiko turėti slaugytoją.

– Iš kur gavai tą vaizdajuostę? – vėl paklausė Ingrid.

– Mano pavaduotojas ją rado Nenė Sanfilipo namuose.

– O kas tas Sanfilipas? – paklausė Ingrid, suraukdama kaktą.

– Nežinai? Tas pats dvidešimtmetis, kurį prieš kelias dienas nušovė.

– Taip, girdėjau apie jį. Bet kam jis laikė tą vaizdajuostę?

Švedė buvo visiškai nuoširdi, rodės, visa istorija ją nepaprastai nustebino.

– Ji buvo jo meilužė.

– Kaip? Šito berniuko?

– Taip. Ji niekada tau apie tai nepasakojo?

– Niekada. Bent jau niekada neminėjo vardo. Vanja labai santūri.

– Kaip jūs susipažinote?

– Žinai, Montelūzoje sėkmingai ištekėjusių užsieniečių nedaug: aš, dvi anglės, viena amerikietė, dvi vokietės ir Vanja, rumunė. Subūrėme klubą, šiaip, dėl smagumo. Ar žinai, kas yra Vanjos vyras?

– Taip, gydytojas Ingrò, transplantologas.

– Na, kaip supratau, jis ne iš maloniųjų. Vanja, nors mažiausiai dvidešimčia metų jaunesnė, kurį laiką su juo sugyveno puikiai. Paskui meilė praėjo, vyrui irgi. Jie ėmė matytis vis rečiau, jis labai dažnai keliaudavo po pasaulį.

– Ar ji turėjo meilužių?

– Kiek žinau, ne. Nepaisydama visko, ji buvo labai ištikima.

– Ką reiškia „labai ištikima"?

– Pavyzdžiui, jie nebemiegodavo kartu. O Vanja yra tokia moteris, kuri...

– Suprantu.

– Paskui staiga prieš tris mėnesius ji pasikeitė. Tapo kartu ir linksmesnė, ir liūdnesnė. Supratau, kad įsimylėjo. Paklausiau, ar tikrai. Atsakė „taip". Supratau, kad visų pirma tai yra stipri kūniška aistra.

– Norėčiau ją pamatyti.

– Ką?

– Kaip ką? Tavo draugę.

– Bet ji išvyko prieš dvi savaites!

– Žinai kur?

– Žinoma. Į kaimelį netoli Bukarešto. Turiu adresą ir telefono numerį. Brūkštelėjo kelias

eilutes. Rašė, kad turėjo grįžti į Rumuniją, nes jos tėvui nepasisekė ir, praradęs ministro postą, blogai jaučiasi.

– Ar žinai, kada ji grįžta?

– Ne.

– Gerai pažįsti gydytoją Ingrò?

– Mačiau daugiausia tris kartus. Sykį užsuko į mano namus. Labai elegantiškas, bet nemalonus tipas. Regis, turi nuostabią paveikslų kolekciją. Vanja sako, jog tie paveikslai – jo liga. Jis turi nepaprastai daug pinigų.

– Prieš atsakydama pagalvok: ar jis galėtų nužudyti Vanjos meilužį ar užsakyti jo nužudymą, jei sužinotų esąs apgaudinėjamas?

Ingrid nusijuokė.

– Juokauji? Vanja jam neberūpi nė per nago juodymą!

– Bet ar negali būti, kad Vanją išvykti paskatino vyras, norėdamas atitolinti ją nuo meilužio?

– Teisybė, galėjo šitaip būti. Bet jei jis taip ir pasielgė, tai tik norėdamas išvengti galimų gandų ir nemalonių apkalbų. Jis ne iš tų, kurie galėtų padaryti ką nors daugiau.

Juodu tylomis susižvalgė. Daugiau nebuvo ką pasakyti. Staiga Montalbanui į galvą dingtelėjo mintis.

– Jei neturi automobilio, kaip ruošiesi grįžti?

– Gal išsikviesiu taksi?

– Tokiu metu?

– Tada miegosiu čia.

Montalbanas pajuto nuo kaktos varvant prakaitą.

– O tavo vyras?

– Nesirūpink.

– Klausyk, padarykim štai kaip. Imk mano automobilį ir važiuok namo.

– O tu?

– Rytoj ryte paprašysiu, kad kas nors atvažiuotų ir mane paimtų.

Ingrid nužvelgė jį tylomis.

– Laikai mane karšta kekše? – paklausė labai rimtai, o jos akyse atsispindėjo liūdesys.

Komisaras susigėdo.

– Man bus malonu, jei pasiliksi, – pasakė nuoširdžiai.

Tarsi visada būtų gyvenusi jo namuose, Ingrid atsidarė spintos stalčių ir išsitraukė švarius marškinius.

– Galiu apsivilkti šituos?

Naktį apsimiegojęs Montalbanas pajuto greta savęs moters kūną. Tai Livija, niekas kitas. Jis ištiesė ranką ir uždėjo ją ant stangraus ir švelnaus sėdmens. Bet staiga jį nutvilkė elektros srovė. Viešpatie, čia ne Livija! Staiga atitraukė ranką.

– Uždėk ją ten, kur buvo, – mieguistu balsu sumurmėjo Ingrid.

– Pusė septynių, kava paruošta, – pažadino jį Ingrid švelniai liesdama sužeistą petį.

Komisaras pramerkė akis. Ingrid buvo apsivilkusi vien jo marškiniais.

– Atleisk, kad taip anksti pažadinau, bet tu pats prieš užmigdamas sakei, kad aštuntą turi būti kontoroje.

Jis atsikėlė. Skausmas nebebuvo toks stiprus, bet suveržtas tvarstis trukdė judėti. Švedė jį nuvyniojo.

– Kai nusiprausi, sutvarstysiu vėl.

Juodu išgėrė kavos. Montalbanas turėjo laikyti puoduką kaire ranka, nes dešinė vis dar buvo nutirpusi. Kaip jis nusipraus? Rodės, Ingrid skaito jo mintis.

– Palik tai man, – pasakė.

Vonioje ji padėjo komisarui nusimauti trumpikes, o pati nusirengė marškinius. Montalbanas atkakliai vengė į ją žiūrėti, o Ingrid elgėsi taip, lyg būtų su juo susituokusi jau dešimt metų.

Po dušu Ingrid jį išmuilavo. Montalbanas, kaip pačiam atrodė, nereagavo – jam patiko vėl pasijusti vaiku, prausiamu mylinčių rankų.

– Matau akivaizdžius prabudimo požymius, – pasakė juokdamasi Ingrid.

Montalbanas pažvelgė žemyn ir baisiai išraudo. Ženklai buvo daugiau nei akivaizdūs.

– Atleisk, man labai gaila.

– Dėl ko tau gaila? – paklausė Ingrid. – Kad esi vyras?

– Atsuk šaltą vandenį, bus geriau, – pasiūlė komisaras.

Paskui atėjo laikas šluostymosi vargams. Su pasitenkinimo atodūsiu jis apsimovė trumpikes, lyg tai būtų praėjusio pavojaus ženklas. Prieš aptvarstydama jį iš naujo, Ingrid apsirengė. Dabar komisaras galėjo pasijusti ramiau. Jie išgėrė dar po puodelį kavos ir išėjo. Ingrid sėdo prie vairo.

– Pamėtėk mane iki komisariato, o paskui mano automobiliu važiuok į Montelūzą, – tarė Montalbanas.

– Ne, – atsakė Ingrid. – Pamėtėsiu tave iki komisariato ir išsikviesiu taksi. Taip bus daug paprasčiau, negu grąžinti tau automobilį.

Pusę kelio važiavo tylėdami, tačiau komisaro galvoje kirbėjo įkyri mintis ir pagaliau įsidrąsinęs paklausė:

– Kas tarp mudviejų įvyko praėjusią naktį?

Ingrid nusijuokė.

– Nebeprisimeni?

– Ne.

– O tau svarbu prisiminti?

– Sakyčiau, kad taip.

– Gerai. Žinai, kas įvyko? Nieko, jei iš skrupulingumo nori tai išgirsti.

– O jei nebūčiau skrupulingas?

– Tada įvyko daug kas. Tegul bus taip, kaip tau geriau.

Stojo tyla.

– Manai, kad po šios nakties mūsų santykiai pasikeitė? – paklausė Ingrid.

– Visai ne, – nuoširdžiai atsakė komisaras.

– Tai kodėl užduodi tokius klausimus?

Toks mąstymas buvo nuoseklus, ir Montalbanas daugiau nebeklausinėjo. Sustojusi prie komisariato, Ingrid paklausė:

– Nori Vanjos telefono numerio?

– Žinoma.

– Padiktuosiu tau jį iki pietų telefonu.

Kai Ingrid atidarė automobilio dureles ir padėjo Montalbanui išlipti, komisariato tarpduryje pasirodė Mimi Audželas ir, labai susidomėjęs pamatyta scena, sustojo kaip įbestas. Ingrid švelniai pabučiavo komisarą į lūpas ir žvaliai nužingsniavo tolyn. Mimi nulydėjo Ingrid akimis, kol ji visai pradingo. Montalbanas sunkiai užlipo ant šaligatvio.

– Man viską skauda, – pasiskundė praeidamas pro Audželą.

– Matai, ką reiškia prarasti formą, – atsakė tas su pašaipia šypsenėle.

Komisaras būtų jam kumščiu išmalęs dantis, bet susigriebė, kad dar labiau susižalotų ranką.

Šešiolika

– Taigi, Mimi, atsargiai sek paskui mane ir nežiopsok vairuodamas. Jau susižeidžiau vieną petį, daugiau nebenoriu. O svarbiausia – nepertraukinėk manęs klausimais, antraip pamesiu mintį. Visus klausimus užduok iškart, sutarta?

– Sutarta.

– Ir neklausinėk, kaip viską supratau.

– Sutarta.

– Ir jokių nereikalingų detalių. Sutarta?

– Sutarta. Kol dar nepradėjai, galiu tau užduoti vieną klausimą?

– Bet tik vieną.

– Ar, be rankos, susižeidei dar ir galvą?

– Ką tuo nori pasakyti?

– Vis kankini mane klausinėdamas, ar sutarta. Gal tu apsėstas? Patvirtinu, kad dėl visko sutinku, net ir dėl to, ko nežinau. Ar taip tau tinka? Drožk viską greičiau.

– Ponia Margarita Grifo turėjo brolį ir seserį Džulijaną, kuri gyveno Trapanyje ir dirbo mokytoja.

– Ji mirė?

– Matai? Matai? – pratrūko komisaras. – Ir dar sakai, kad pažadėjai! O tada išlendi kaip pilypas iš kanapių su kažkokiu sumautu klausimu! Aišku, kad mirė, jei sakau *turėjo* ir *gyveno*!

Audželas sulaikė kvapą.

– Margarita nuo jaunystės nesikalbėjo su seserimi dėl paveldėjimo. Tačiau vieną gražią dieną seserys vėl ima bendrauti. Kai Margarita sužino, kad Džulijana miršta, nuvažiuoja su vyru jos aplankyti. Jie apsistoja Džulijanos bute. Su merdinčiąja nuo neatmenamų laikų gyvena viena jos draugė, panelė Baeri. Grifai sužino, kad Džulijana testamentu seseriai paliko tvartą su trupučiu žemės vienoje Vigatos vietovėje, vadinamoje „Il Moro“ – mes ten dabar važiuojame. Tai tik simbolinis palikimas, beveik nieko vertas. Laidotuvių išvakarėse, Grifams vis dar esant Trapanyje, paskambina žmogus ir sakosi susidomėjęs buvusiu tvartu. Tas žmogus nežino, kad Džulijanos nebėra tarp gyvųjų. Tada panelė Baeri pakviečia prie telefono Alfonsą Grifą. Ir teisingai padaro, nes jo žmona dabar yra naujoji tvarto savininkė. Vyrai pasikalba telefonu. Vėliau Alfonsas nepasakoja šio pokalbio detalių. Tik pasako žmonai, kad skambino jų namo kaimynas.

– Viešpatie! Nenė Sanfilipas! – sušuko pasukdamas į šalį Mimi.

– Arba vairuok normaliai, arba daugiau tau nieko nepasakosiu. Tai, kad buvusio tvarto savininkai yra

virš jo gyvenantys kaimynai, Nenė atrodo nuostabus sutapimas.

– Stop. Esi tikras, kad tai sutapimas?

– Taip, tikras. Beje, jei jau tenka kęsti tavo klausimus, tegul jie bent jau būna protingi. Tai sutapimas. Sanfilipas nežinojo, kad Džulijana mirusi, ir jam visai nerūpėjo apsimetinėti. Jis taip pat nežinojo, kad buvęs tvartas jau priklauso poniai Grifo, nes testamentas dar nebuvo paskelbtas.

– Gerai.

– Po kelių valandų juodu susitinka.

– Vigatoje?

– Ne, Trapanyje. Kuo mažiau Sanfilipas šmėžuoja Vigatoje kartu su Grifais, tuo geriau. Ranką duodu kirsti, kad Sanfilipas suriečia seniui istoriją apie nepaprastą ir pavojingą meilę... Jei ji bus atskleista, gali įvykti skerdynės... Vienu žodžiu, buvęs tvartas jam reikalingas kaip slėptuvė. Tačiau yra kelios taisyklės, kurių privalu laikytis. Paveldėjimo mokestis neturi būti deklaruotas, jei tai bus atskleista, sumokės Sanfilipas; Grifai į savo nuosavybę negali nė kojos įkelti; nuo šio susitarimo akimirkos susitikę Vigatoje jie negalės net pasisveikinti; jiems draudžiama apie tai pasakoti sūnui. Kaip visada linkę į pinigus, senukai priima iškeltas sąlygas ir gauna pirmuosius du milijonus.

– Bet kam Sanfilipui reikėjo tokios atokios vietos?

– Žinoma, ne skerdyklai įrengti. Be to, ten nėra vandens, nėra netgi tualeto. Jei prispiria reikalas, turi eiti į lauką.

– Na ir kas?

– Viską pats suprasi! Matai koplytėlę? Už jos kairėje pusėje yra kaimo keliukas. Suk ten ir važiuok lėtai, nes jis visas duobėtas.

Durys buvo atremtos į staktą lygiai taip, kaip komisaras paliko jas vakar. Niekas nebuvo įžengęs vidun. Mimi patraukė duris, jie įėjo vidun: kambarys atrodė dar tuštesnis, negu buvo.

Audželas tylėdamas apsižvalgė aplinkui.

– Jie viską ištuštino, – tepasakė.

– Matai visus tuos elektros lizdus? – paklausė Montalbanas. – Įsiveda elektrą ir telefono liniją, o tualeto neturi. Čia buvo jo biuras, galėdavo kasdien atvažiuoti ir dirbti tarnautojo darbą.

– Tarnautojo?

– Žinoma. Dirbdavo tretiesiems asmenims.

– O kas tie tretieji asmenys?

– Tie patys, kurie pavedė jam surasti tokią atkampią vietą. Nori išgirsti versijas? Pirma, narkotikų prekeiviai. Antra, pedofilai. O trečia – ilga procesija įtartinų tipų, kuriems reikalingas internetas. Iš čia Sanfilipas galėjo susisiekti su visu pasauliu. Naršė po internetą, susitikinėjo, bendravo, o paskui perduodavo viską savo darbdaviams. Viskas kuo ramiausiai klostėsi dvejus metus. Paskui kažkas įvyko, reikėjo viską susikrauti ir nešdintis, nutraukti ryšius, paslėpti pėdsakus. Viršininkų

palieptas, Sanfilipas įtikina Grifus važiuoti į Tindarį.

– Bet kam?

– Bus vargšams senukams priskiedęs kokių nesąmonių. Pavyzdžiui, kad pavojingasis sutuoktinis sužinojo apie meilės romaną ir nori juos taip pat nužudyti kaip bendrininkus... Todėl jam atėjusi puiki mintis: kodėl jiems nenuvažiavus į Tindarį? Įdūkusiam raguotam vyrui niekada nešautų į galvą jų ieškoti autobuse... Užteks toliau nuo namų pabūti vieną dieną, į visą šią istoriją įsikiš draugai ir pasistengs nuraminti raguotąjį... Jis sukars tą patį kelią, tik automobiliu. Baisiai išsigandę senukai sutinka. Sanfilipas jiems pasako, kad sužinos naujienas mobiliuoju telefonu. Iki autobusui grįžtant į Vigatą, senis turi paprašyti vienos papildomos stotelės. Ten Sanfilipas papasakos jiems visas naujienas. Viskas suderinta. Tik toje papildomoje stotelėje Sanfilipas jiems pasako, kad dar niekas neišsisprendė ir kad bus geriau, jei jie naktį praleis ne namie. Įsisodina senukus į savo automobilį ir perduoda budeliui. Tuomet dar nežino, kad ir jo paties laukia mirtis.

– Vis dar nepaaiškinai, kodėl reikėjo atitolinti Grifus, jei šie net nežinojo, kur jų nuosavybė!

– Kas nors juk turėjo užeiti į jų namus ir pasiimti dokumentus, patvirtinančius teisę į šią nuosavybę. Tarkime, testamento kopiją, kelis laiškus, kuriuose Džulijana rašė paliekanti šį turtą prisiminimui, ir panašiai. Tas, kuris daro kratą, randa ir

taupomąją knygelę, kurioje įrašyta per daug solidi vargšams pensininkams suma. Pasiima ir knygelę. Bet, taip pasielgdamas, padaro klaidą: sukelia man įtarimą.

– Salvai, nuoširdžiai sakau, manęs ši išvyka į Tindarį neįtikina, bent jau tai, kaip veiksmą atkuri tu. Kam juos išsiųsti? Nusikaltėliai į Grifų namus galėjo užsukti kokiu nors pretekstu ir daryti ten, ką tik nori!

– Taip, bet paskui būtų turėję juos ten pat nužudyti. Ir būtų sukėlę pavojų Sanfilipui, o jam žudikai tikrai buvo sakę, kad visai neketina senukų žudyti, o tik nori gerai juos pagąsdinti... Be to, nepamiršk: jie padarė viską, kad mes patikėtume, esą tarp Grifų dingimo ir Sanfilipo nužudymo nėra jokio ryšio. Ir iš tikrųjų: kiek prireikė laiko, kol supratome, kad šios dvi istorijos susijusios?

– Gal tu ir teisus.

– Jokių „gal“, Mimi. Po to, kai padedami Sanfilipo jie apieškojo butą, pasiėmė vaikiną kartu. Galbūt prisidengė tuo, kad reikia pasikalbėti apie biuro pertvarkymą. O tada jo bute padarė tą patį, ką ir Grifų namuose. Tarkime, išsinešė sąskaitas už elektrą ir telefoną – jų iš tikrųjų neradome. Sanfilipą jie užlaiko iki vėlyvos nakties ir paleidę jį grįžti namo...

– Kam jiems reikėjo leisti jam grįžti? Galėjo nužudyti ten, kur buvo nusivežę.

– Ir tada iš to paties namo būtų paslaptingai dingę trys žmonės?

– Teisybė.

– Sanfilipas grįžta namo paryčiais, išlipa iš automobilio, įkiša raktą į spyną ir tada tykotojas jį pašaukia.

– Ką mes toliau darysime? – paklausė Audželas kiek lukterėjęs.

– Nežinau, – atsakė Montalbanas. – Iš čia galime nešdintis. Nėra reikalo kviesti Ekspertizę nuimti pirštų atspaudų. Čia net ir lubos bus išlaižytos.

Jie sėdo į automobilį ir išvažiavo.

– Žinoma, vaizduotę tu turi, – pakomentavo Mimi, pergalvodamas Montalbano atkurtą istoriją. – Išėjęs į pensiją galėsi rašyti romanus.

– Rašyčiau nebent detektyvus. Bet neverta.

– Kodėl?

– Detektyvinius romanus tam tikri kritikai ir teoretikai (arba siekiantys jais tapti) priskiria žemesniam žanrui, be to, detektyvai net nepasirodo tarp rimtos literatūros kūrinių.

– O kas tau rūpi? Nori įžengti į literatūros istoriją kaip Dantė ir Mandzonis?

– Man būtų gėda.

– Tada rašyk, ir viskas.

Netrukus Audželas vėl prakalbo.

– Vadinasi, vakarykštę dieną praleidau veltui.

– Kodėl?

– Kaip kodėl? Jau pamiršai? Nieko daugiau nenuveikiau, tik rinkau informaciją apie profesorių Ingrò, kaip buvome sutarę, nes manėme, jog Sanfilipas nužudytas dėl įstatytų „ragų“.

– Ak, taip. Na, vis tiek sakyk.

– Jis iš tiesų tarptautinio lygio garsenybė. Tarp Vigatos ir Kaltanisetos turi privačią kliniką, joje lankosi nedaugelis, tik itin svarbūs asmenys. Aš nuvažiavau pasižiūrėti jos iš išorės. Tą vilą supa labai aukšta siena, viduje nepaprastai daug erdvės. Pamanyk, ten gali nusileisti net malūnsparnis. Teritoriją saugo du ginkluoti sargybiniai. Aš pasidomėjau ir gavau atsakymą, kad vila šiuo metu uždaryta. Tačiau gydytojas Ingrò dirba visur, kur tik nori.

– Kur jis dabar?

– Žinai ką? Jį pažįstantis mano draugas sako, kad pasitraukė į savo pajūrio vilą, tarp Vigatos ir Santolio. Sako, dabar išgyvena bjaurų periodą.

– Gal todėl, kad sužinojo apie žmonos išdavystę.

– Gal. Tas pats draugas sakė, kad ir prieš dvejus metus gydytojas išgyveno krizę, bet paskui atsigavo.

– Matyt, ir tąkart jo mieloji žmonelė...

– Ne, Salvai, man sakė, jog tąkart buvo daug rimtesnė priežastis. Nieko tikro, tik gandai. Regis, jis pasiūlė milžinišką sumą už vieną paveikslą. Tačiau tiek pinigų neturėjo. Pasirašė negaliojantį čekį ir susilaukė grasinimų būti įskųstas policijai. Paskui pinigų atsirado, ir viskas grįžo į savo vėžes.

– Kur laikomi paveikslai?

– Viename rūsyje. Namie kabo tik reprodukcijos.

Dar kiek patylėjęs, Audželas atsargiai paklausė:

– O ką ten surezgei su Ingrid?

Montalbanas pasipūtė.

– Mimi, šitas pokalbis man nepatinka.

– Aš tik norėjau paklausti, ar sužinojai ką nors apie Vanją, Ingrò žmoną.

– Ingrid žinojo, kad Vanja turi meilužį, bet nežinojo, kuo vardu. Ji nesieja savo draugės su Nenė Sanfilipo nužudymu. Šiaip ar taip, Vanja dabar grįžusi į Rumuniją aplankyti savo sergančio tėvo. Ji išvyko dar prieš jos meilužio nužudymą.

Jie jau buvo netoli komisariato.

– O vis dėlto, ar perskaitei Sanfilipo romaną?

– Patikėk, visai neturėjau tam laiko. Perverčiau jį. Keista: vieni puslapiai parašyti gerai, kiti – blogai.

– Atneštum man jį šiandien popiet?

Įeidamas pamatė, kad budi Galucas.

– Kur Katarela? Šiandien jo dar nemačiau.

– Komisare, jį iškvietė į Montelūzoje vykstančius kompiuterių kursus. Grįš šįvakar apie pusę šešių.

– Na, tai ką darysime toliau? – dar kartą paklausė Audželas, pėdindamas paskui savo viršininką.

– Klausyk, Mimi. Gavau kvestoriaus įsakymą rūpintis tik smulkiais reikalais. Kaip manai, Grifų ir Sanfilipo nužudymas yra stambus ar smulkus reikalas?

– Stambus. Labai stambus.

– Vadinasi, tai ne mūsų darbas. Tu parengsi kvestoriui raportą, kuriame išdėstysi tik faktus, o ne tai, ką manau aš, supratai? Tada kvestorius perduos užduotį vyresniajam patruliui, jei šiam jau praėjo tryda ar kas ten buvo nutikę.

– Ir patieksime jiems ant stalo šiltutėlę istoriją? – paklausė Audželas. – Jie net nesivargins padėkoti!

– Ar tau taip rūpi padėka? Verčiau pasistenk gerai parašyti raportą. Rytoj iš ryto atneši man jį pasirašyti.

– Ką reiškia „gerai parašyti"?

– Ogi tai, kad turi pagardinti jį tokiais žodeliais: „nuvykus įvykio vieton, todėl, iš to matyti, vis dėlto". Šitaip jie pasijus savo teritorijoje, atpažins savo kalbą ir šį reikalą perims.

Komisaras veltui praleido valandą. Paskambino Facijui.

– Ar yra žinių apie Džapikinu?

– Ne, oficialiai jis vis dar laikomas besislapstančiu.

– Kaip gyvuoja norėjęs susideginti bedarbis?

– Jau geriau, bet vis dar sunkiai.

Galas jam papasakojo apie grupę albanų, kurie pabėgo iš koncentracijos (tai yra iš pabėgėlių) stovyklos.

– Suradote juos?

– Nė vieno, komisare. Ir nesurasime.

– Kodėl?

– Nes tokie pabėgimai organizuojami drauge su kitais albanais, kurie čia jau įleidę šaknis. Vienas mano kolega iš Montelūzos teigia, kad yra ir tokių albanų, kurie bėga norėdami grįžti į Albaniją. Viską pamatę suprato, jog daug geriau jautėsi gimtinėje. Atvyksta – milijonas, nori grįžti atgal – du milijonai. Jūrininkai visada užsidirba.

– Kas čia, anekdotas?

– Man taip neatrodo, – pasakė Galas.

Tada suskambo telefonas. Ten buvo Ingrid.

– Noriu pasakyti tau Vanjos telefono numerį.

Montalbanas užsirašė. Užuot atsisveikinusi, Ingrid pridūrė:

– Kalbėjausi su ja.

– Kada?

– Prieš skambindama tau. Kalbėjomės ilgai.

– Nori pasimatyti?

– Taip, būtų geriau. Ir automobilį turiu, man jį grąžino.

– Puiku, tada pakeisi man tvarstį. Susitikime pirmą valandą „San Kalodžero“ užeigoje.

Ingrid balsas buvo kitoks, ji atrodė nerami.

Be kitų Dievo dovanų, švedei buvo duotas ir punktualumas. Jie įėjo vidun. Pirmučiausia komisaras išvydo prie keturviečio staliuko sėdinčią porą: Mimi su Beba. Audželas pašoko lyg įkirptas į uodegą. Nors jo veidas ir buvo bronzos spalvos, vis tiek truputį paraudo. Ranka mostelėjo, kviesdamas

komisarą ir Ingrid prie stalo. Pasikartojo prieš kelias dienas nutikusi istorija, tik atvirkščiai.

– Nenorėtume jūsų trukdyti... – veidmainiškai numykė Montalbanas.

– Anoks čia trukdymas! – atrėmė dar veidmainiškiau Mimi.

Moterys susipažino, viena kitai nusišypsojo. Apsikeitė nuoširdžiomis, atviromis šypsenomis, ir komisaras už tai padėkojo dangui. Pietauti su dviem akimis šaudančiomis viena į kitą moterimis būtų sunkus išbandymas. Bet įžvalgi komisaro Montalbano akis pastebėjo tai, kas jam sukėlė nerimą: tarp Mimi ir Beatričės buvo justi įtampa. O gal jiems kliudė jo buvimas? Visi keturi užsisakė tą patį: jūrų gėrybių ir didžiulę lėkštę keptų ant grotelių žuvų. Kol sudorojo pusę jūrų liežuvio, Montalbanas įsitikino, kad tarp jo pavaduotojo ir Bebos bus įvykęs nedidelis ginčas, kurį tikriausiai nutraukė jo atėjimas. Viešpatie! Reikėjo ką nors daryti, kad jie nuo stalo pakiltų susitaikę. Jis ėmė sukti galvą, stengdamasis sugalvoti sprendimą, tik staiga pamatė Beatričės ranką lengvai nusileidžiant ant Mimi rankos. Audželas pažvelgė į merginą, ši – į Mimi. Kelias sekundes jie skendo vienas kito akyse. Taika! Jie susitaikė! Tai matant, komisarui valgis lengviau nusileido į skrandį.

– Važiuokime dviem automobiliais į Marinelą, – jiems einant į lauką pasiūlė Ingrid. – Netrukus privalau grįžti į Montelūzą, turiu reikalą.

Komisarui kur kas mažiau skaudėjo petį. Ingrid, perrišdama tvarstį, pasakė:

– Jaučiuosi šiek tiek sutrikusi.

– Dėl pokalbio telefonu?

– Taip. Supranti...

– Paskui, – nutraukė ją komisaras, – pasikalbėsime vėliau.

Jis mėgavosi gaiviu pojūčiu, kurį suteikė Ingrid užteptas ant odos tepalas. Komisarui patiko (kodėl to nepripažinus?), kad moters rankos jam glostė pečius, rankas, krūtinę. Trumpai netgi pajuto, kad akys pačios užsimerkė ir jis jau ima murkti kaip katinas.

– Baigiau, – pranešė Ingrid.

– Eime į verandą. Nori viskio?

Ingrid linktelėjo. Kurį laiką žvelgdami į jūrą abu tylėjo. Pirmasis prabilo komisaras.

– Kaip tau į galvą šovė jai paskambinti?

– Staigus impulsas, kol ieškojau kortelės norėdama užrašyti tau jos numerį.

– Gerai, kalbėk.

– Vos prisistačiau, ji išsigando. Paklausė, ar kas nors nutiko, o aš sutrikau. Ėmiau svarstyti, ar ji žino apie meilužio nužudymą. Kita vertus, ji nebuvo minėjusi man net jo vardo. Atsakiau, kad nieko nenutiko, tik norėjau sužinoti, kaip jai sekasi. Tada pasakė, kad pasiliks ten ilgam ir ėmė verkti.

– Ar ji paaiškino, kodėl turi ten pasilikti?

– Taip. Papasakosiu tau viską iš eilės, detales ji išdėstė padrikai. Vieną vakarą Vanja, būdama

tikra, kad jos vyras ne mieste ir kad jo nebus namie dar kelias dienas, pasikviečia meilužį, kaip jau yra daug kartų dariusi anksčiau, į savo vilą netoli Santolio. Besnaudžiančius juos kažkas pažadino, įžengęs į miegamąjį. Tai buvo gydytojas Ingrò. „Vadinasi, tai tiesa“, – sumurmėjo jis. Vanja sako, kad jos vyras ir meilužis ilgai žiūrėjo vienas į kitą. Tada gydytojas tarė: „Eikš čia“, ir nužingsniavo į svetainę. Vaikinas tylomis apsirengė ir nusekė paskui jį. Labiausiai mano draugę nustebino tai... vienu žodžiu, jai susidarė įspūdis, kad tiedu jau yra pažįstami iš anksčiau. Geri pažįstami.

– Luktelėk. Ar žinai, kaip Vanja ir Nenė Sanfilipas susipažino?

– Taip, ji man pasisakė, kai prieš jai išvykstant paklausiau, ar yra įsimylėjusi. Susipažino atsitiktinai viename Montelūzos bare.

– Sanfilipas žinojo, kas tavo draugės vyras?

– Taip, Vanja jam buvo tai sakiusi.

– Pasakok toliau.

– Tada jos vyras ir Nenė (Vanja čia man įterpė: „Jo vardas yra Nenė“) grįžo į miegamąjį ir...

– Pasakė „yra“? Kalbėjo esamuoju laiku?

– Taip. Atkreipiau į tai dėmesį. Ji dar nežino, kad meilužis nužudytas. Tai štai: jie grįžo į miegamąjį, ir Nenė, nuleidęs akis, sumurmėjo, kad jų santykiai buvo didžiulė klaida, kad tai jo kaltė ir kad daugiau jie niekada nebesimatys. Tada išėjo. Tą patį, neprataręs nė žodžio, netrukus padarė Ingrò. Vanja nebežinojo, ką daryti, buvo nusivylusi

Nenė. Ji nusprendė likti viloje. Kitą dieną priešpiet gydytojas grįžo ir pasakė Vanjai, kad ši turi skubiai važiuoti į Montelūzą ir susikrauti lagaminus. Jai jau buvo nupirktas bilietas į Bukareštą. Brėkštant jis pats automobiliu nuveš ją į Katanijos oro uostą. Vakare, likusi namie viena, Vanja mėgino prisiskambinti Nenė, bet jis neatsiliepė. Kitą rytą ji iškeliavo, o mums, draugėms, pasakė išvykstanti dėl sergančio tėvo. Dar ji man prisipažino, kad tą popietę, kai vyras grįžo jai pasakyti, jog turi išsikraustyti, jis neatrodė nei pasipiktinęs, nei įsižeidęs ar įskaudintas, veikiau susirūpinęs. Vakar gydytojas paskambino jai ir patarė kuo ilgiau laikytis toli nuo čia. Jis nenorėjo sakyti, kodėl. Štai ir viskas.

– O kodėl tu jautiesi tokia sutrikusi?

– Ar manai, kad tai normalus elgesys vyro, radusio savo žmoną lovoje su kitu?

– Juk pati sakei, kad jie vienas kito nebemyli!

– O vaikino elgesys tau irgi atrodo normalus? Nuo kada jūs, siciliečiai, esate labiau švedai nei patys švedai?

– Matai, Ingrid, galbūt Vanja teisi, gal Ingrò ir Sanfilipas pažinojo vienas kitą... Vaikinas buvo puikus kompiuterių specialistas, o Montelūzos klinikoje jų turėtų būti nemažai. Gal kai Nenė ima susitikinėti su Vanja, iš pradžių nežino, kad ji gydytojo žmona. O kai sužino (ji pati jam pasako), jau per vėlu – jie jau pametę galvas vienas dėl kito. Viskas juk kaip ant delno!

– Ką gi... – dvejodama tarstelėjo Ingrid.

– Klausyk: vaikinas sakosi suklydęs, – jis teisus, nes iš tiesų prarado darbą. O gydytojas išsiunčia žmoną, nes bijo apkalbų, pasekmių... Įsivaizduok, kas būtų, jei jiems šautų į galvą pabėgti kartu... Geriau jau tokioms progoms užkirsti kelią.

Iš Ingrid mesto žvilgsnio Montalbanas suprato, kad savo aiškinimais šios moters neįtikino. Bet kadangi nieko čia nebepakeisi, daugiau nieko nebeklausė.

Išėjus Ingrid, komisaras liko sėdėti verandoje. Iš uosto į naktinę žūklę plaukė žvejybiniai laivai. Jis nenorėjo apie nieką galvoti. Tada labai arti išgirdo harmoningą garsą. Kažkas švilpiniavo. Kas? Apsidairė. Nieko nebuvo. Taigi čia jis pats! Švilpiniavo jis pats! Vos tik tai suvokė, daugiau švilpiniuoti nebegalėjo. Vadinasi, būdavo lyg ir susidvejinimo akimirkų, per kurias jis netgi mokėdavo švilpauti. Komisarą suėmė juokas.

– Ponas Džekilas ir misteris Haidas*, – sumurmėjo. – Ponas Džekilas ir misteris Haidas. Ponas Džekilas ir misteris Haidas.

Trečią kartą ištaręs šiuos žodžius nebesišypsojo. Atvirkščiai, tapo rimtų rimčiausias. Kakta jam žliaugė prakaitas.

Prisipylė stiklinę gryno viskio.

* „Džekilas ir Haidas" – miuziklas, parašytas pagal Roberto Luiso Stivensono (Robert Louis Stevenson) apysaką *Nepaprasta daktaro Džekilo ir misterio Haido istorija*, Vilnius: Homo liber, 2002.

– Komisare! Ak, komisare, komisare! – šaukė Katarela atbėgdamas priešais. – Jau nuo vakar turiu jums ir tik jums įteikti vieną laišką, perduotą advokato Gutadauro, mat jis liepė perduoti jums į rankas!

Jis išsitraukė iš kišenės laišką ir padavė Montalbanui. Montalbanas atplėšė laišką.

„Gerbiamas komisare, jūsų pažįstamas žmogus, mano klientas ir draugas, panoro parašyti laišką ir išreikšti jums savo didžiulę pagarbą. Paskui jis persigalvojo ir paprašė manęs perduoti, kad paskambins pats. Siunčiu jums, gerbiamas komisare, nuoširdžiausius linkėjimus. Jūsų Gutadauras."

Montalbanas suplėšė laišką į skutelius ir užėjo į Audželo kabinetą. Mimi sėdėjo prie rašomojo stalo.

– Rašau raportą, – tarstelėjo.

– Mat jį velniai, – atsakė Montalbanas.

– Kas vyksta? – paklausė išsigandęs Audželas. – Tavo veidas manęs neįtikina.

– Romaną atnešei?

– Sanfilipo rašytąjį? Taip.

Jis parodė pirštu į voką, gulėjusį ant rašomojo stalo. Komisaras paėmė voką ir pasikišo po pažastimi.

– Kas tau? – nenurimo Audželas.

Komisaras neatsakė.

– Važiuoju į Marinelą. Manęs neieškokite. Į komisariatą grįšiu apie vidurnaktį. Noriu jus visus čia rasti.

Septyniolika

Vos išėjo iš komisariato, didžiulis noras rasti prieglobstį Marineloje ir ten skaityti knygą staiga pranyko, kaip kartais vėjas staiga pakyla, išrauna medžius su šaknimis, o paskui staiga nurimsta, tarsi jo nė būti nebuvę. Komisaras įsėdo į automobilį ir pasuko į uostą. Privažiavęs apylinkes, sustojo ir išlipo laikydamas voką rankoje. Išties jam trūko drąsos, bijojo, kad Nenė Sanfilipo žodžiai patvirtins tai, kas jam toptelėjo į galvą išėjus Ingrid. Vilkdamas koją už kojos, nukeliavo iki švyturio, atsisėdo ant plokščio akmens. Stipriai ir rūgščiai kvepėjo dumbliai, tarsi žalias kailiukas apaugę uolų apačią, kur siekia vanduo. Montalbanas dirstelėjo į laikrodį: dar daugiau kaip valandą bus šviesu – jei norėtų, galėtų pradėti skaityti čia pat. Tačiau dar nesijautė galįs pradėti, trūko kvapo. O jei Sanfilipo rašliavos pabaigoje driokstelės kokia nesąmonė, diletanto užkietėjusiais viduriais, parašiusio romaną tik todėl, kad pradinėje mokykloje jį išmokė dėlioti pagaliukus (to dabar, beje, niekas

nebemoko), pramanas? Jei prireiktų, tai buvo dar vienas ženklas, kad komisaras turėjo visus jo apreiškimus. Tačiau visų tų puslapių laikymas rankose ir negalėjimas pajudėti nei pirmyn, nei atgal sukėlė jam tokią alergiją, kad net ėmė niežėti odą. Turbūt geriausia keliauti į Marinelą ir, įsitaisius verandoje, viską perskaityti. Juk ten kvėpuos tuo pačiu jūros oru.

Vos užmetęs akį suprato, kad Nenė Sanfilipas, siekdamas paslėpti tai, ką iš tiesų norėjo pasakyti, griebėsi tos pačios sistemos, pagal kurią filmavo nuogą Vanją. Juostos pradžioje dvidešimt minučių sukosi filmas „Getaway", o čia pirmieji puslapiai buvo nukopijuoti iš garsiosios Azimovo knygos *Aš, robotas*.

Montalbanas perskaitė romaną per dvi valandas. Artėjant prie pabaigos Sanfilipo pasakojimas darėsi vis aiškesnis ir komisaro ranka vis dažniau siekė butelio viskio.

Romanas pabaigos neturėjo, nutrūko vidury sakinio. Tačiau to, ką Montalbanas perskaitė, jam ne tik pakako, bet ir pranoko jo lūkesčius. Staiga jį supykino iš pačios skrandžio gilumos. Vos susilaikydamas komisaras nubėgo į tualetą, atsiklaupė prie klozeto ir ėmė vemti. Išvėmė ką tik išgertą viskį, tą dieną suvalgytą maistą, vakar ir dar anksčiau suvalgytą maistą. Įkišusiam suprakaitavusią galvą į klozetą, skaudamais šonais, jam atrodė, kad nesustodamas išvėmė visa, ką buvo suvalgęs per visą

savo gyvenimą, vis labiau grįždamas į praeitį, kol išvėmė mišinuką, kurį jam duodavo mažam, o kai atsikratė dar ir motinos pieno, ėmė vemti nuodingą kartėlį, tulžį, gryniausią neapykantą.

Įsikabinęs į kriauklę, pajėgė atsistoti, bet kojos jį vos vos laikė. Tikrai bus pričiupęs gripas. Pakišo galvą po atsuktu vandens čiaupu.

– Per senas tokiam darbui.

Komisaras išsitiesė ant lovos, užsimerkė.

Neilgai tepagulėjo. Atsikėlė: sukosi galva, bet aklas anksčiau sukilęs pyktis dabar pavirto aiškiu apsisprendimu. Paskambino į kontorą.

– Klausau? Klausau? Čia komisaria...

– Katarè, čia Montalbanas. Pakviesk man, jei yra, Audželą.

Atsiliepė Audželas.

– Sakyk, Salvai.

– Įdėmiai paklausyk, Mimi. Tučtuojau tu ir Facijus imate automobilį (tik jokiu būdu ne tarnybinį) ir važiuojate į Santolio apylinkes. Noriu žinoti, ar gydytojo Ingrò vila saugoma.

– Kieno?

– Mimi, jokių klausimų. Jei ji saugoma, – žinoma, ne mūsų. Be to, turite kaip nors išsiaiškinti, ar gydytojas vienas, ar su kompanija. Skirkite tam tiek laiko, kiek reikia, kad būtumėte tikri dėl to, ką matote. Vidurnakčiui buvau sukvietęs vyrus. Atšaukiu: nėra reikalo. Kai baigsite Santolyje, paleisk Facijų ir atvažiuok į Marinelą papasakoti man, kaip sekėsi.

Vos jis padėjo ragelį, vėl išsyk suskambo telefonas. Skambino Livija.

– Kas atsitiko, kad tokiu metu tu jau namie? – paklausė.

Ji buvo patenkinta, bet dar labiau nustebusi.

– O kodėl skambini, jei žinai, kad tokiu metu niekada nebūnu namie?

Į klausimą atsakė klausimu, bet reikėjo laimėti laiko, antraip Livija, kuri pažinojo jį kaip nuluptą, būtų supratusi, kad jam kažkas ne taip.

– Žinai, Salvai, jau gal valandą jaučiuosi labai keistai. Niekada nebuvau patyrusi to anksčiau, tikriau – nebuvau taip stipriai patyrusi. Sunku paaiškinti.

Dabar jau Livija stengėsi laimėti laiko.

– O tu pamėgink.

– Na, jaučiuosi taip, lyg būčiau tavo namuose.

– Atleisk, bet...

– Tu teisus. Matai, vos tik parėjau namo, išvydau ne savo valgomąjį, o tavąjį, Marineloje. Na, nevisiškai, žinoma, tai buvo mano kambarys, bet kartu ir tavasis.

– Taip būna sapne.

– Aha, panašiai. Ir nuo tos akimirkos esu tarsi susidvejinusi. Esu Bokadasyje, o kartu ir Marineloje. Tai... nuostabu. Paskambinau tau, nes buvau tikra, kad tave rasiu.

Kad jaudulys neužvaldytų galutinai, Montalbanas pamėgino nugalėti jį plepėdamas.

– Tiesiog tau smalsu.

– Dėl ko smalsu?

– Sužinoti, kaip atrodo mano namai.

– O jei... – pradėjo Livija.

Ir užsikirto. Netikėtai prisiminė jo sugalvotą žaidimą: susižadėti vėl, pradėti viską iš naujo.

– Norėčiau juos pamatyti.

– Kodėl neatvažiuoji?

Jam nepavyko suvaldyti tono, išsprūdo kone aimana, ir Livija tai pastebėjo.

– Kas yra, Salvai?

– Nieko. Prasta nuotaika. Bjauri byla.

– Tikrai nori, kad atvažiuočiau?

– Taip.

– Ryt rytą sėdu į lėktuvą. Myliu tave.

Turėjo prastumti laiką, lūkuriuodamas Mimi. Valgyti visai nenorėjo, nors skrandis buvo ištuštintas, kiek tik įmanoma. Ranka beveik nejučia paėmė nuo lentynos knygą. Dirstelėjo į pavadinimą: Konradas, *Slaptasis agentas*. Prisiminė, kad ši knyga jam labai patiko, bet daugiau nieko. Jam dažnai nutikdavo, kad, skaitant pirmąsias romano eilutes ar santrauką, atsiverdavo mažas atminties skyrelis, iš kurio išplaukdavo personažai, situacijos, frazės. „Išeidamas ryte, ponas Verlokas iš tiesų palikdavo dirbtuvę savo svainio globai.“ Knyga prasidėjo šiais žodžiais, bet jie jam nieko nesakė. „Jis traukė, neįtariamas ir mirtingas, minios apgultu keliu, lyg maras.“ Tai buvo paskutiniai žodžiai, ir jie pasakė per daug. Tada jam į galvą atėjo

vienas sakinys iš tos knygos: „Jokio gailesčio, kad ir kas nutiktų, net sau – ir mirtis pagaliau tarnauja žmonių giminei..." Montalbanas skubiai įspraudė knygą atgal į lentyną. Rankos judesiai priklausė nuo jo, ranką, žinoma, nejučia valdė jis pats – tai, kas jo viduje. Atsisėdo į krėslą, įsijungė televizorių. Pirmas pamatytas vaizdas – koncentracijos stovyklos kaliniai, ne Hitlerio laikų, o dabartiniai. Neįmanoma suprasti, kuriame jie pasaulio krašte, nes visų siaubą išgyvenančių žmonių veidai vienodi. Išjungė televizorių. Išėjo į verandą, kurį laiką žvelgė į jūrą, stengdamasis kvėpuoti bangų mūšos ritmu.

Skambino į duris ar telefonu? Dirstelėjo į laikrodį: po vienuoliktos, Mimi būtų per anksti.

– Alio? Čia Sinagra.

Baldučio Sinagros balso siūlas tęsėsi it voratinklis, kurį galėjo sutraukyti pakilęs vėjas. Jo buvo neįmanoma supainioti su kuo nors kitu.

– Sinagra, jei norite man ką nors pasakyti, skambinkite į komisariatą.

– Palaukite. Nejaugi išsigandote? Šio mano telefono nesiklausoma. Nebent būtų klausomasi jūsiškio.

– Ko norite?

– Norėjau pasakyti, kad man blogai, labai blogai.

– Nes nesulaukiate žinių iš savo mylimo vaikaičio Džapikinu?

Šūvis buvo paleistas tiesiai į taikinį, o Balducis Sinagra trumpam nutilo, kad atlaikytų smūgį ir atgautų kvapą.

– Esu įsitikinęs, kad mano vaikaičiui, kad ir kur jis būtų, sekasi geriau nei man. Nes mano inkstai daugiau nebelaiko. Reikėtų persodinti kitus.

Montalbanas nieko neatsakė. Leido ereliui sukti vis siauresnius ratus.

– Bet žinote, – toliau kalbėjo senis, – kiek mūsų tokių, sergančių, laukiančių persodinimo? Daugiau kaip dešimt tūkstančių, komisare. Belaukdami turime sočiai laiko mirti.

Erelis ėmė sukti siauriausius ratus, dabar jau turėjo nerti žemyn prie grobio.

– Be to, reikia būti tikram, kad tave operuojantis gydytojas yra patikimas, geras...

– Toks kaip profesorius Ingrò?

Komisaras pirmasis pasičiupo grobį, erelis per ilgai uždelsė. Pavyko nukenksminti bombą Sinagros rankoje. Sinagra negalės antrą kartą pasakyti, kad tampo komisarą kaip teatro lėlę. Senio reakcija buvo nuoširdi.

– Lenkiu galvą prieš jį, komisare, žemai lenkiu galvą, – ir kalbėjo toliau: – Žinoma, profesorius Ingrò – tinkamas žmogus. Tačiau girdėjau, jog jis buvo priverstas uždaryti ligoninę, kurią turėjo čia, Montelūzoje. Regis, vargšelis ne per geriausios sveikatos.

– Ką sako gydytojai? Tai rimta?

– Dar nežino, prieš skirdami gydymą nori įsitikinti. Ak, mielasis komisare, visi esame Dievo rankose!

Ir padėjo ragelį.

Pagaliau suskambo durų skambutis. Tuo metu jis ruošė kavą.

– Vilos niekas nesaugo, – pranešė įžengdamas Mimi. – Iki man atvykstant čia, jis buvo vienas.

– Tačiau galbūt per tą laiką kas nors pas jį atėjo.

– Jei taip nutiks, Facijus man paskambins ir praneš. O tu pasakyk, kodėl tau staiga taip parūpo profesorius Ingrò.

– Todėl, kad dėl jo vis dar nenuspręsta. Jie dar nežino, ar liepti jam dirbti toliau, ar nužudyti kaip Grifus ir Nenė Sanfilipą.

– Vadinasi, profesorius čia taip pat įsipainiojęs? – paklausė pritrenktas Audželas.

– Įsipainiojęs, įsipainiojęs, – atsakė Montalbanas.

– Kas tau sakė?

„Medis, šimtamedis alyvmedis“, – būtų teisingas atsakymas. Bet Mimi būtų palaikęs jį pamišėliu.

– Ingrid paskambino Vanjai, o ši baisiai išsigando, nes daug ko nesupranta. Pavyzdžiui to, kad Nenė puikiausiai pažinojo profesorių, bet jai niekada to nesakė. Kad vyras, aptikęs ją nuogą lovoje su meilužiu, nesupyko ir nesisielojo. Tačiau jis susirūpino, teisybė. Be to, tai man šį vakarą patvirtino Baldučis Sinagra.

– Viešpatie! – sušuko Mimi. – Kuo čia dėtas Sinagra? Ir kam jam reikėtų šnipinėti?

– Nešnipinėjo. Prasitarė, kad jam reikia persodinti inkstus, ir sutiko su manimi, kai paminėjau profesorių Ingrò. Dar pridūrė, kad profesoriaus sveikata prastoka. Tu jau tai sakei, atmeni? Tik tu ir Baldučis žodžiui „sveikata" suteikėte skirtingas reikšmes.

Kava buvo paruošta. Išgėrė.

– Matai, – vėl pradėjo komisaras, – Nenė Sanfilipas gražiai ir aiškiai surašė visą istoriją.

– Kur?

– Romane. Pradeda perrašydamas žinomos knygos puslapius. Paskui pasakoja savo istoriją, tada vėl perrašo žinomo romano dalį, ir taip toliau. Tai istorija apie robotus.

– Fantastinis kūrinys, todėl ir pamaniau, kad...

– Įkliuvai į Sanfilipo paspęstus spąstus. Jo robotai, pavadinti Alfa 715 ir Omega 37, pagaminti iš metalo ir elektros grandinių, bet protauja ir jaučia kaip mes. Sanfilipo robotų pasaulis atitinka mūsų pasaulį kaip kirvis kotą.

– Kas pasakojama tame romane?

– Tai istorija apie jauną robotą Delta 32, kuris įsimyli kitą robotą Gama 1 024, visame pasaulyje garsaus roboto Beta 5 žmoną. Garsaus todėl, kad geba pakeisti sulūžusias robotų dalis kitomis, naujutėlaitėmis. Robotas chirurgas (pavadinkime jį taip) yra žmogus, atsiprašau, robotas, kuriam visada reikia pinigų, nes jį kamuoja brangių paveikslų

manija. Vieną dieną jis įklimpsta į tokias skolas, kad nebegali išbristi. Tada robotas nusikaltėlis, vienos gaujos vadas, pasiūlo jam planą: jie duos tiek pinigų, kiek reikės, už nelegalų organų persodinimą jų pačių surastiems turtingiems ir galingiems klientams, užimantiems pasaulyje svarbias vietas, neturintiems laiko ir noro laukti savo eilės. Tada robotas profesorius paklausia, iš kur galės gauti gerų atsarginių dalių ir kaip jas laiku atsigabenti į vietą. Jam paaiškinama, kad tai nesunku: atsarginių dalių jie ras. O kaip? „Nurašys“ trūkstamus duomenis turintį robotą ir išims iš jo reikalingą dalį. „Nurašyti“ robotai bus įmetami į jūrą ar pakišami po velėna. Galime aptarnauti bet kurį klientą, sako vadas, vardu Omikron 1. Kiekviename pasaulio kampelyje, paaiškina jis, esama kalinių, kurie laikomi kalėjimuose, specialiose stovyklose. Kiekvienoje iš šių vietų yra po mūsų robotą. Netoliese visada būna įrengta nusileidimo aikštelė. „Mes čia, – toliau aiškina Omikron 1, – esame tik maža dalelė, mūsų organizacija veikia visame pasaulyje, ji globali.“

Ir Beta 5 sutinka. Betos 5 prašymai bus perduoti Omikron 1, o šis savo ruožtu perduos juos Deltai 32, tada pastarasis, naudodamasis itin pažangia interneto sistema, jį supažindins su (vadinkime taip) operatyviomis paslaugomis. Čia romanas baigiasi. Nenė Sanfilipas nespėjo pabaigti istorijos. Pabaigą už jį parašė Omikron 1.

Audželas ilgai galvojo; buvo matyti, kad dar ne viską iš to, ką papasakojo Montalbanas, iššifravo. Paskui suprato, išblyško ir tyliai paklausė:

– Tai galiojo ir mažiems robotams, ar ne?

– Žinoma, – patvirtino komisaras.

– O koks, tavo manymu, šios istorijos tęsinys?

– Turi pirma daryti prielaidą, kad organizatoriai prisiima didžiulę atsakomybę.

– Žinoma, mirtis tiems...

– Ne tik mirtis, Mimi. Ir gyvenimas.

– Gyvenimas?

– Žinoma, gyvenimas tų, kurie buvo operuoti. Juk jie sumokėjo labai brangiai (kalbu ne tik apie pinigus) – kito žmogaus gyvybe. Jei tai iškiltų aikštėn, visiems būtų galas, net ir vyriausybės vadovui, ekonomikos imperijos šulams, bankų milžinams. Jie amžiams susigadintų reputaciją. Manau, viskas klostėsi šitaip. Vieną gražią dieną kažkas sužino apie Sanfilipo ir profesoriaus žmonos santykius. Nuo tos akimirkos Vanja kelia pavojų visai organizacijai. Ji yra chirurgo ir mafijos organizacijos sąmokslo silpniausia grandis. Anie būtinai turi likti atskirti. Ką daryti? Nužudyti Vanją? Ne, profesorius atsidurtų dėmesio centre, būtų paminėtas visų laikraščių kriminalinių įvykių kronikose... Geriausia likviduoti Vigatos būstinę. Bet iš pradžių jie pasako profesoriui apie žmonos neištikimybę: iš moters reakcijos jis supras, kiek ji žino. Tačiau Vanja nežino nieko. Ji grąžinama į tėvynę. Organizacijoje peržiūrimi

visi keliai, galintys atvesti iki jos, Grifų, Sanfilipo...

– Kodėl jie nenužudo paties profesoriaus?

– Nes jo dar gali prireikti. Jo vardas yra, kaip skelbia reklama, garantija klientams. Laukiama, kaip viskas pakryps. Jei į gera, – jį sugrąžins tęsti to paties darbo, o jei ne, – nužudys.

– O ką darysi tu?

– Ką aš galiu padaryti? Nieko. Eik namo, Mimi. Ir ačiū tau. Facijus dar Santolyje?

– Taip. Laukia mano skambučio.

– Paskambink jam. Pasakyk, kad gali eiti miegoti. Ryt iš ryto nutarsime, kaip viską stebėti toliau.

Audželas pasikalbėjo su Facijumi. Tada pasakė:

– Jau eina namo. Naujienų nėra. Profesorius vienas. Žiūri televizorių.

Trečią valandą nakties, apsivilkęs šiltą striukę, nes lauke turėjo būti šalta, Montalbanas sėdo į automobilį ir išvažiavo. Apsimetęs, kad tik smalsauja, buvo išsiklausinėjęs Audželo, kur yra Ingrò vila. Važiuodamas dar sykį permąstė Mimi reakciją į jo pasakojimą apie transplantaciją. Iš pradžių sureagavo taip, lyg jį būtų ištikęs priepuolis, išblyško, bet paskui neatrodė, kad būtų sukrėstas. Savitvarda? Jautrumo stoka? Ne, tikroji priežastis buvo daug paprastesnė: amžiaus skirtumas. Jam buvo penkiasdešimt metų, o Mimi – trisdešimt. Audželas buvo pasirengęs dutūkstantiesiems, o jis

niekada taip nesijaus. Štai ir viskas. Audželas žinojo, kad prasideda žiaurių nusikaltimų amžius. Nusikaltimų, kuriuos organizuoja anonimai, turintys svetaines, elektroninio pašto adresus arba bala žino dar ką, – jokių veidų, akių, minų. Ne, jis jau per senas.

Likus dvidešimčiai metrų iki vilos, komisaras sustojo ir išjungęs žibintus tyliai laukė. Atidžiai žvalgėsi pro žiūroną. Iš vilos nesklido joks šviesos spindulėlis. Gydytojas profesorius Ingrò jau turbūt miega. Montalbanas išlipo iš automobilio ir lengvu žingsniu prisiartino prie vilos vartų. Dar dešimt minučių pastovėjo nejudėdamas. Niekas neišlindo priešais, niekas iš tamsos nepaklausė, ko čia ieškąs. Mažu kišeniniu žibintuvėliu patikrino vartų spyną. Jokios signalizacijos. Ar gali būti? Tada sumetė, kad profesoriui Ingrò visai nereikia apsaugos sistemų. Jis turi tokių pažinčių, kad tik nelaimingam bepročiui galėtų šauti į galvą apšvarinti vilą. Šiek tiek sugaišo, kol atrakino vartus. Už jų atsivėrė plati, medžiais apaugusi alėja. Sodas turėjo būti idealiai prižiūrėtas. Šunų nebuvo, tokiu metu jau būtų ėmę skalyti. Skalpeliu lengvai atidarė ir laukujes duris. Erdvus prieškambaris vedė į stiklinę svetainę ir kitus kambarius. Miegamieji kambariai buvo viršutiniame aukšte. Pakilo ištaigingais laiptais, apklotais stora, švelnia kilimine danga. Pirmame miegamajame nieko nebuvo, tačiau gretimame kambaryje kažkas sunkiai alsavo. Kaire ranka apgraibomis surado jungiklį,

dešinėje spaudė pistoletą, bet nesuspėjo įjungti šviesos. Ant vienos spintelės įsižiebė lempa.

Gydytojas profesorius Ingrò tysojo ant lovos apsirengęs, su batais. Jis visai nenustebo, išvydęs savo kambaryje nepažįstamą vyrą, ir dar ginkluotą. Aišku, kad laukė. Tvyrojo gaižus, pridusęs, prakaito prisisunkęs kvapas. Profesorius Ingrò nebebuvo tas vyras, kurį komisaras du ar tris kartus buvo matęs per televiziją: dabar apaugęs barzda, paraudusiomis akimis, susivėlęs.

– Nusprendėte mane nužudyti? – paklausė tyliu balsu.

Montalbanas neatsakė. Stovėjo palei duris, ranka su pistoletu nuleista prie šono, bet ginklas gerai matomas.

– Darote klaidą, – pratarė Ingrò.

Jis ištiesė ranką prie spintelės (Montalbanas ją atpažino, buvo matęs filme su nuoga Vanja), paėmė stiklinę, gurkštelėjo vandens. Truputį apsilaistė, jo ranka drebėjo. Padėjo stiklinę ir vėl prabilo:

– Dar galiu jums būti naudingas.

Nuleido kojas ant žemės.

– Kur berasite tokį puikų specialistą kaip aš?

„Geresnio turbūt ne, bet doresnį – tikrai“, – pagalvojo komisaras, tačiau nieko nepasakė. Leido anam prakaituoti iš baimės. O gal verčiau jį stumtelėti. Profesorius sėdėjo išsitiesęs, Montalbanas lėtai lėtai atstatė pistoletą ir nusitaikė juo profesoriui į galvą.

Tada prasidėjo. Tarsi truktelėtas už nematomos virvutės, gydytojas puolė ant kelių ir maldaujamai sudėjo rankas.

– Pasigailėkite! Pasigailėkite!

Pasigailėkite? Taip, kaip jis „pasigailėjo“ kai kurių žmonių, paskersdamas juos tikrąja to žodžio prasme?

Profesorius verkė. Nuo ašarų ir seilių jo barzda žvilgėjo. Ir tai – Montalbano įsivaizduotas konradiškas veikėjas?

– Jei leisi pabėgti, sumokėsiu, – vapėjo gydytojas.

Jis įkišo vieną ranką į kišenę, ištraukė iš jos ryšulį raktų ir padavė Montalbanui. Tas nė nekrustelėjo.

– Su šitais raktais gali pasiimti visus mano paveikslus... Jie kainuoja krūvą pinigų... Tapsi turtingas...

Montalbanas nebegalėjo tvardytis. Žengė du žingsnius į priekį, ištiesė koją ir spyrė profesoriui tiesiai į veidą. Tas parvirto atgal ir ėmė šaukti.

– Ne! Ne! Tik ne tai!

Susiėmė rankomis galvą, iš sulaužytos nosies pro pirštus sunkėsi kraujas. Montalbanas vėl pakėlė koją.

– Užteks, – jam už nugaros nuaidėjo balsas.

Komisaras staiga atsigręžė. Tarpduryje stovėjo Audželas ir Facijus, abu su pistoletais rankose. Visi trys susižvalgė, susimirkčiojo. Tada prasidėjo spektaklis.

– Policija, – pasakė Mimi.

– Matėme, kaip įsibrovei, nusikaltėli! – sušuko Facijus.

– Norėjai jį nužudyti, ką? – paklausė Mimi.

– Mesk pistoletą! – įsakė Facijus.

– Ne! – sušuko komisaras. Jis sugriebė Ingrò už plaukų, patraukė į save ir įrėmė jam į smilkinį pistoletą.

– Jei neišeisite, nužudysiu jį.

Žinoma, scena buvo tūkstantį kartų matyta amerikietiškuose filmuose, bet apskritai buvo tikras malonumas atlikti šią improvizaciją. Dabar pagal scenarijų atėjo eilė kalbėti Ingrò.

– Neišeikite! – maldavo jis. – Viską jums pasakysiu! Prisipažinsiu! Išgelbėkit mane!

Facijus pašoko ir sugriebė Montalbaną, o Audželas laikė Ingrò. Įvyko improvizuota kova tarp Facijaus ir komisaro, laimėjo Facijus. Audželas perėmė iniciatyvą į savo rankas.

– Uždėk jam antrankius! – įsakė.

Tačiau komisaras dar norėjo šį tą atlikti, jie turėjo susiderinti, veikti išvien. Sučiupo Faciją už riešo, o tas leidosi nuginkluojamas, tarsi būtų sustingęs iš nuostabos. Montalbanas iššovė, apkurtindamas visus, ir pabėgo. Audželas išsilaisvino nuo profesoriaus, kuris verkdamas buvo įsitvėręs jo pečių, ir puolė vytis Montalbano. Komisaras jau pasiekė paskutinį laiptelį ir, užkliuvęs už jo, krito ant pilvo. Mimi, nenustodamas šaukti „stok arba šausiu“, padėjo jam atsikelti. Jie išėjo iš namų.

– Apsikakojo iš baimės, – pasakė Mimi, – dabar jis nei gyvas, nei miręs.

– Gerai, – atsakė Montalbanas. – Vežkite jį į Montelūzos kvestūrą. Pakeliui sustokite, apsižvalgykite, tarsi bijotumėte pasalos. Kai jis stos prieš kvestorių, turi pasakyti viską.

– O tu?

– Aš pabėgau, – pasakė komisaras ir iššovė į orą skambų šūvį.

Grįždamas į Marinelą Montalbanas susimąstė. Apgręžė automobilį ir pasileido į Montelūzą. Įsuko į žiedą, sustojo prie De Gasperi gatvės 38-ojo namo. Ten gyveno jo draugas žurnalistas Nikolò Dzitas. Prieš paskambindamas telefonspyne, dirstelėjo į laikrodį. Beveik penkios ryto. Turėjo skambinti tris kartus ir ilgai, kol išgirdo užsimiegojusio ir pikto Nikolò balsą.

– Čia Montalbanas. Noriu pasikalbėti.

– Luktelėk, nusileisiu aš, nes antraip pažadinsi visus namus.

Netrukus Montalbanas, sėdėdamas ant laiptelio, vis pertraukiamas Dzito, jam viską papasakojo.

– Palauk. O Viešpatie! – šūkčiojo tas.

Komisarui reikėjo pertraukėlės, nes pasakodamas vis pristigdavo oro, duso.

– Ką turėsiu daryti? – paklausė Dzitas komisarui baigus pasakoti.

– Dar šįryt sukurpsi ypatingą straipsnį. Tikruoju vardu nepasirašysi. Išdėstysi, kad profesorius

Ingrò pasidavė, nes yra įsipainiojęs į nelegalią organų prekybą... Turi kuo plačiau paskleisti šią žinią, ji turi pasiekti laikraščius, nacionalinius televizijos kanalus.

– Ko tu bijai?

– Kad jie viską užglaistys. Ingrò draugai pernelyg svarbūs. Ir padaryk man dar vieną paslaugą. Kai paskelbsi šį straipsnį, parašyk dar vieną istoriją: irgi nepasirašydamas savo tikruoju vardu. Parašyk, kad besislapstantis Džakopas Sinagra, vadinamas Džapikinu, nužudytas. Regis, jis priklausė organizacijai, kuri profesoriui Ingrò teikė užsakymus.

– Teisybė?

– Manau, kad taip. Ir beveik esu tikras, kad kaip tik dėl to jo senelis Baldučis Sinagra liepė jį nužudyti. Ne dėl moralinių įsitikinimų, įsidėmėk, o dėl to, kad jo vaikaitis, sustiprėjęs dėl sąjungos su naująja mafija, galėjo pašalinti jį iš kelio, kada tik panorėjęs.

Kai Montalbanas jau galėjo griūti numigti, buvo septinta ryto. Nusprendė pramiegoti iki pietų. Po pietų turėjo važiuoti į Palermą pasiimti iš Genujos atvykstančios Livijos. Jam pavyko nusnūsti dvi valandas, tada pažadino telefonas. Skambino Mimi. Tačiau komisaras pradėjo kalbėti pirmas.

– Kodėl šįryt mane sekėte, nors buvau...

– ...nusprendęs mus apgauti? – užbaigė Audželas. – Salvai, kaip tau ir į galvą galėjo ateiti, kad

Facijus ir aš nesuprantame, ką sumąstei? Liepiau Facijui nesitraukti nuo vilos, nors tai ir prieštaravo tavo įsakymui. Anksčiau ar vėliau turėjai pasirodyti. Kai išėjai iš savo namų, nusekiau paskui tave. Man rodos, pasielgėme teisingai.

Montalbanas nurijo jo žodžius tylomis ir pakeitė temą.

– Kaip sekėsi?

– Tikras chaosas, Salvai. Sujudo visi: kvestorius, vyriausiasis prokuroras... Ir profesorius, jis vis kalbėjo ir kalbėjo... Niekas negalėjo jo sustabdyti... Pasimatysime kontoroje, tada viską ir papasakosiu.

– Mano vardas ištartas nebuvo, tiesa?

– Ne, būk ramus. Paaiškinome, kad atsitiktinai važiavome pro vilą, pamatėme atlapotus vartus bei duris, ir mums kilo įtarimas. Deja, žudikas paspruko. Iki pasimatymo.

– Šiandien kontoroje manęs nebus.

– O rytoj, – droviai pasakė Mimi, – rytoj nebus manęs.

– Kur važiuosi?

– Į Tindarį. Kadangi Beba vyksta ten savo darbo reikalais...

Visai įmanoma, kad keliaudamas jis dar ir virtuvės rinkinį nusipirks.

Iš matytų Tindaryje vaizdų Montalbanas įsiminė mažą paslaptingą graikų teatrą ir paplūdimį, panašų į ranką su raudonais pirštais... Jei Livija paviešės kelias dienas, galima pamąstyti ir apie kelionę į Tindarį.

Autoriaus pastaba

Viskas šioje knygoje – vardai, pavardės (ypač pavardės), situacijos – yra išgalvota. Jei pasitaikė koks sutapimas, tai tik dėl ribotos mano vaizduotės.

Šią knygą skiriu Oracijui Kostai, savo mokytojui ir draugui.

Andrea Camilleri
Kelionė į Tindarį

Iš italų kalbos vertė
Lina Tilindytė

Redaktorė
Nida Norkūnienė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrida Juozapaitytė

2011-09-02
Tiražas 2 000 egz. Užsakymo nr. PRO008801

Išleido UAB „Baltų lankų“ leidyba
Palangos g. 4, LT-01402 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino AB „Spauda“
Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius
www.spauda.com

Išgalvotame Italijos miestelyje Vigatoje kunkuliuoja neišgalvotas slaptas gyvenimas, savo planus rezga ir įgyvendina Sicilijos mafijos klanai ir prisidengdami tarpusavio karais mėgina maustyti policijos komisarą Salvą Montalbaną. Tačiau šis jau neblogai perkandęs jų veiksmų logiką: jei ir žengia jų pastūmėtas vieną žingsnelį, tuoj perpranta klastą. Pats komisaras veikia remdamasis ne vien logika bei įkalčiais, bet ir savo uosle, nuojauta, įsiklausydamas, tarsi tiesa turėtų iškilti iš vidaus – kaip įžvalga. Kai viskas darosi pernelyg painu ir detalių kratinys nebeleidžia regėti visumos vaizdo, kur link viskas krypsta, Montalbanas, be ištikimos savo polícininkų komandos, turi du niekam nežinomus padėjėjus – jūrą, greta kurios gyvena ir kurios ošimas padeda nurimti, ir alyvmedį, kurio šakų raizginys neretai išnarplioja jo minčių raizginį ir padeda įminti mįsles. Šįsyk keliaudami į Tindarį dingsta du senukai – užsisklendę, nekalbūs, atžarūs. Regis, jiems pradanginti nėra jokių motyvų. Ir kone tuo pat metu nužudomas jų kaimynas Nenė Sanfilipas. Ar šie įvykiai susiję? Kur galėjo prapulti senukai? Su kuo bendravo? Ką veikdavo? Gerai supinta intriga įsuka į veiksmo sūkurį. Viena po kitos ant nusikaltimų tyrimo gijos veriamos detalės nuveda prie žymių ir iš pažiūros garbingų piliečių, kuriuos tamsios aistros privertė išduoti žmoniškumą ir savo pašaukimą.

Andrea Camilleri (Andrea Kamiljeri, gim. 1925 m. Sicilijoje) gyvena Romoje, čia dirba teatro ir televizijos režisieriumi. „Baltų lankų" leidykla jau išleido keturis šios serijos autoriaus detektyvinius romanus, kurių veiksmas vyksta išgalvotame Sicilijos miestelyje Vigatoje: *Vandens forma* (2001), *Terakotinis šuo* (2008), *Užkandžių vagis* (2010) ir *Smuiko balsas* (2011). Visų jų pagrindinis veikėjas – komisaras Montalbanas.

www.baltoslankos.lt

ISBN 978-9955-23-495-1

